

Klasszikus és Jazz

750 Ft

GRAMOFON

100 oldal tiszta zene

X. évfolyam 4. szám
2005–2006. tél

Kurtág György

Nyolcvanadik születésnap itthon
és Európában

Steinway-sztori:
manufaktúrából
világcég

Interjú, portré:
Patricia Barber
Tamar Iveri
Németh Judit
Komlós Péter
Mandel Róbert
Vukán György

ISSN 1416-1109

71416110003

a T-Com bemutatja

GHYMES

BUDAPEST

KONGRESSZUSI KÖZPONT

2005. DECEMBER 26., 20.00

VENDÉGEK: DÖRNER GYÖRGY ÉRDEMES MŰVÉSZ,

BUDAPESTI IFJÚSÁGI KÓRUS, KARNAGY: GERENDAY ÁGNES,

ANGYALFÖLDI VADRÓZSA TÁNCEGYÜTTES, KOREOGRÁFUS: KÖKÉNY RICHÁRD

**JEGYEK KAPHATÓAK A TICKET EXPRESS JEGYIRODÁIBAN
ÉS AZ EVENTIM HÁLÓZATÁBAN.**

INTERNETES JEGYRENDELÉS: WWW.TEX.HU

WWW.GHYMES.HU

WWW.SHOWTIMEBUDAPEST.HU

T · · Com · · ·

TEXE
ticket express

KLUB
KLUBRÁDIÓ
95.3

Magyar Nemzet
Polgári napilap

TEXE
ticket express 06-30-30-30-999
Partner
TELEFONOS JEGYRENDELÉS

PESTI ÉS

KARÁCSONY

BMC CD 105

Borbély Mihály Quartet – Meselia Hill

Gramofon Díjak 2005 – “Az év magyar jazz-hanglemeze”

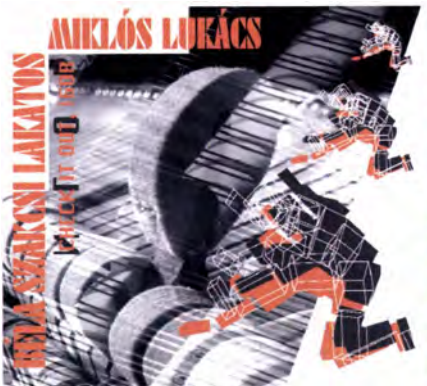
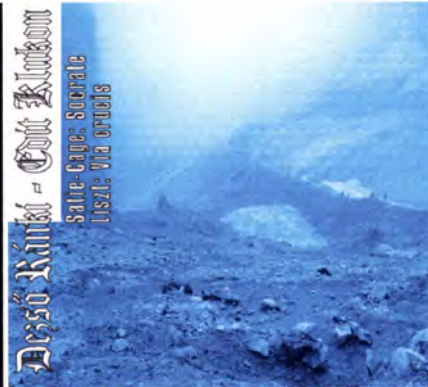
BMC CD 120

Gadó Gábor Quartet – Psyché

*Gadó Gábor – gitár
Matthieu Donarier – tenorszaxofon, basszusklarinét
Sébastien Boisseau – nagybőgő
Joe Quitzke – dob*

*Bacsó Krisztof – alt- és szopránszaxofon
Pados Balázs – klarinét
Schreck Ferenc – harsona
Nagy Viktor Dániel – harsona*

*Sípos Gábor – hegedű
Balogh Endre – cselló
Szalai Péter – tabla, nakkara,
ütőhangszerek*

A BMC-lemezek forgalmazóinak aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon, illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 455 8070-es számon.

GRAMOFON DOSSZIE

- Kurtág: ünnepek és hétköznapok 6
- Improvizációk egy lélegzetre
(Előadóművészek Kurtág Györgyről
és zenéjéről) 12

KALEIDOSZKÓP

- Magyar Klasszikus Zenei és Jazz Díj 2005 16
- MIDEM Classical Awards 2006 17
- Finom kis jazz (Zenés főzőcske a HVG kiadásában, a Gramofon közreműködésével) .. 18
- „A klub az igazi lételemem...”
(Beszélgetés Patricia Barberrel) 20
- Symphonia Hungarorum
(Magyar szimfonikus körkép a Művészetek Palotájában) 22
- Turnésorozat közepén a Fesztiválzenekar
(Muzsikával a Föld körül – Szöültől
Torontóig) 24
- Wenzeslaus Matiegka a rivaldafényben
(A Nemzeti Filharmonikus Zenekar
kamarazenei sorozatáról) 26
- A Deutsche Staatsoper – Barenboimmal
(Zenei műhelyek Berlinben – 4. rész) ... 28
- Steinway: családi manufaktúrából világcég
(Új, prémium kategóriájú koncertzongorák
a Művészetek Palotájában) 30
- Jazzfesztivál a Bánki-tó partján
(Változatos stílusú produkciók a névadó,
Louis Armstrong szellemében) 32
- A fúvósok vezetője
(Dienes Gábor Martinů oboaversenyének
bemutatására készül) 33
- Shlomo Mintz és a Dohnányi Zenekar
(Hollerung Gábor: Most hoz gyümölcsöt
a befektetett munka) 34
- Harminc év telerőlanttal
(Mandel Róbert pályájáról és francia barokk
hanglemez sorozatáról) 36
- Zenepalota lesz a Béke moziból
(Új koncertterembe költözik a Miskolci
Szimfonikus Zenekar) 38
- Minőségorientált megoldások
(A Pannon Filharmonikusok szerepe Európa
kulturális fővárosában) 40
- Százéves polcok és korszerű szoftverek
(Könyvtárak a muzsika szolgálatában – 3.
rész) 41
- www.mozartproject.org 42

16 Seres Dóra kapta az idei Magyar Klasszikus Zenei Díjat

41 Műemlékek és szoftverek a Zeneakadémia könyvtárában

70 A zongoránál: Vukán György – magas fordulatszámon

ZENÉS SZÍNHÁZ

- Marika, Klári, herceg és kadét
(Diótörő: karácsonyi örökzöld gyerekeknek
az Operaházban) 45
- „Bayreuthnak köszönhetem, hogy a pályán
maradtam” (Németh Judit tanításáról,
tanulásról, a próbák fontosságáról) 46
- Ősbemutató Versailles-ban
(Alföldi Róbert koprodukcióban rendez
Charpentier-műveket) 47
- Operaműhelyek újjászületőben
(Győri, szegedi, debreceni és kecskeméti
produkciókról) 48
- Új szopránscillag Grúziából: Tamar Iveri
(Verdi szerepekkel indult, Mozarthoz érkezett,
Gounod-val ismerkedik) 49
- Királyi egyéniség – Ernster Dezső (Magyar
énekes karrier a nagyvilágban – 4.) .. 50
- Bartók és a veristák varázslatos világa
Miskolcon 51

KLASSZIKUS

- „Kiemelt bánásmódban részesültünk”
(Találkozás a hetvenéves Komlós Péter
hegedűművésszel) 52
- A magyar zeneszerzés mesterei –
Szöllősy András 54
- Brigitte Hamann: Winifred Wagner avagy
Hitler és Bayreuth 54
- Hanglemezkritika 55

JAZZ

- Klasszikus és jazz – a gyakorlatban
(Újra együtt a zongoránál Szakcsi Lakatos
Béla és Vukán György) 70
- Magas fordulatszámon (Vukán György
közelmúltban rögzített klasszikus és jazz
felvételei) 71
- Debreceni jazzlevél (Fesztiválok
tegnap és ma) 72
- Hanglemezkritika 73

VILÁGZENE

- Hanglemezkritika 84

GRAMOFON-HANG

- „Ami hallható, az halhatatlan!”
(Fényes Péter a hangrestaurálás technikájáról
és etikájáról) 90
- A zenefelvételek dinamikája – 2. rész ... 94

Kurtág: ünnepek és hétköznapiak

2006-ban Kurtág György nyolcvanadik születésnapját ünnepli az európai zenésztársadalom. Összeállításunk az elmúlt évtizedek hazai és nemzetközi Kurtág-fesztiváljait, s ezek tükrében a korszakos jelentőségű mester életművének recepcióját vizsgálja.

1996 februárjában Berlinben voltam. Kurtág Györgyöt (1926. február 19.) hetvenedik születésnapján – miként Budapesten – Berlinben is felköszöntötték, a Filharmónia (zeneakadémiányi) kamaratermében hangversenyt rendeztek a Stockhausen-testvérek és Maria Husmann közreműködésével. A koncertről egyébként Berlinben az a hír járta, hogy csak az utolsó pillanatban sikerült tető alá hozni, így nem volt mód időben, hetekkel az előadás előtt hirdetni. A minimális propaganda dacára mégis igen sokan voltak kíváncsiak rá. Egy Kurtág-koncert 1996-ban, Berlinben esemény volt.

1. Kurtág-fesztiválok

A koncert előtti napon a berlini Magyar Házban ismertető előadások, muzikológusi értékelések hangoztak el Kurtág zenéjéről. Kicsit korábban érkeztünk, és az előtérben beszélgettünk. Egy idősebb, elegánsan öltözött úr – ismerősömtől megtudtam, hogy a berlini irodalmi élet egyik jeles személyisége – mosolyogva újra és újra ránk pillantott, a végén már azt hittem, hogy esetleg ért magyarul. Kiderült, hogy egyetlen szót sem értett, de Kurtág zenéje miatt azonnal felismerte a magyar nyelv „dallamát” és azt hallgatta. „Kurtág miatt kezdtem József Attilával, Pilinszkyvel és Tandorival foglalkozni” – árulta el. „Ez azért meglehetősen speciális és egyedi eset” – vetette fel később berlini kalauzom. Csak hümmögni tudtam, néhány év múlva azonban már teljes határozottsággal

állítottam volna, hogy Kurtág a magyar irodalom és a magyar nyelv legsikeresebb terjesztői közé tartozik.

Kurtág ötvenötödik születésnapját – szűk baráti körben – a Truszova londoni előadásakor ünnepelte. Az 1981-es párizsi premier, majd a londoni koncert áttörést jelentett a Kurtág-zene nemzetközi recepciójában. Friedrich Spangemacher szerkesztésében, a hatvanadik születésnapra időzítve már egy impozáns dokumentum- és tanulmánykötet jelent meg (Musik der Zeit; Boosey & Hawkes, 1986). A majdnem száz oldalas kiadvány Kurtág műveinek 1985-ig terjedő (Kafka-törédek, op. 24) részletes műjegyzéke mellett Ligeti- és Boulez-írásokat, három zenetudományi tanulmányt és egy Csengery Adrienne-interjút közölt. (Utóbbi magyar nyelven is megjelent a Mozgó Világban.) A „nemzetközi áttörés” tényét – sok egyéb mellett – az is igazolja, hogy különösebb apropó nélkül, 1988 októberében a Berlini Ünnepi Heteken Kurtág-sorozatot rendeztek. E „hétköznapi” rendezvény kizárólag a művészi nagyságnak és teljesítménynek szólt, nem a „na ezt is kipipálhatjuk” szándékáról árulkodott. Elég csak egy pillantást vetni az akkori programfüzetre, hogy a műsorszerkesztők és a programszervezők komolyságáról, felkészültségéről képet alkossunk. Egy tanulmány-értékű zeneszerzőportré és egy – a szokásos kereteken messze túllépő – műismertető A boldogult R. V. Truszova üzenetei előadásához (mindkettő Hartmut Lüch tollából), Varga Bálint András és Kurtág beszélgetésének (3 kérdés, 82 zeneszerző) német fordítása, műjegyzék, bibliográfia, diszkográfia olvasható a fotókkal és kottapéldákkal gazdagon illusztrált kiadványban. A három koncert műsora az addigi életművet reprezentálta: a koncertek sorát az 1988-ban főműként értékelt Kafka-törédek nyitotta, másnap – afféle Kurtág-matiné keretében – a Kurtág-házaspár válogatást adott elő a Játékok sorozatból; az esti koncerten pedig korai darabok (Vonósnégyes, op. 1; Nyolc zongora-

A hazai Kurtág-recepció lassan elmarad a zeneszerző külföldi játszottága mögött

Fotó: Huszti István

Fotó: Huszti István

darab, op. 3; Nyolc duó, op. 4) mellett a József Attila-töredékek (op. 20) és a Truszova hangzott el, valamint két ősbemutató: a Három régi felirat (op. 25) és a Quasi una fantasia (op. 27). Utóbbi – nem mellékesen – az Ünnepi Hetek felkérésére készült. A magyar előadók mellett fellépett az Arditti Vonósnégyes és Eötvös Péter vezényletével az Ensemble Modern.

1996-ban egy Kurtág-koncert és Kurtág hetvenedik születésnapja, – ahogy fentebb írtam – Berlinben esemény volt. A hazai sajtó és a zenei élet sem fukarkodott az elismerő szavakkal, a laudációkkal és az hommage-okkal. A Holmi című irodalmi folyóirat egy évvel meg is előzte a jubileumot és 1995 februári számában több mint ötven oldalt szentelt a zeneszerzőnek. Úgy tűnt, hogy Kurtág körül idehaza minden rendben van. Azok, akik csak felületesen követik a magyar zenei élet eseményeit, úgy vélhetik, hogy az elmúlt tíz év folyamatos Kurtág-ünnep volt. A közelgő nyolcvanadik születésnap – remélem, nem ünneprontás – jó alkalom, hogy az elmúlt tíz év Kurtág-ünnepéről beszéljünk.

Az elmúlt évtized első nagy eseménye az Ernst von Siemens Alapítvány díjának odaítélése volt, 1998-ban. A zsűri mindenekelőtt Kurtág kamarazenei termését tekintette mértékadónak, méltatta „a zenei fejlesztés hajdani módszereit új tartalommal megtöltő komponálásmódot, a nagy feszültséget magukba sűrítő kisformákat”. Az indoklás kiemelte „Kurtág György kérelhetetlenül igényes önkritikáját, mely korunk művésznének felelősségtudatát példázza, valamint világszerte elismert pedagógusi tevékenységét.” A nagypresztízsű elismerés indoklása – öröm az örömben – nem említi a kilencvenes évek termését, és a laudáció is többnyire

a Kafka-töredékekkel lezáruló alkotókorszakból merítette példáit. További öröm, hogy Kurtág ebben az időszakban ideje nagy részét már nem Magyarországon töltötte.

1999 októberében a Széchenyi Akadémia székfoglaló hangversenye adott okot ismét az ünnepre. Éppen három évvel korábban volt az utolsó Kurtág szerzői est Magyarországon (hát ilyen gazdagok volnánk? – kérdezhetnénk keserűen), Farkas Zoltán joggal állapította meg, hogy: „a hazai Kurtág-recepció lassan lemarad a zeneszerző külföldi játszottsága mögött. Egyre szaporodik azoknak a jelentős műveknek a száma, amelyek idehaza még nem hangzottak el.” 2001-ben, a hetvenötödik születésnapon, a szép dedikációk és írások sora nem feledtette, hogy a zeneszerző fizikai (s féltő, hogy szellemi) értelemben nincs jelen a magyar zenei életben. Új otthonául Franciaországot választotta, „ne fordítsuk le a hétköznapi rutinmegoldásaira azt, amit bizvást vehetnénk jelképesnek: korunk egyik legnagyobb – történetesen: magyar – zeneszerzője úgy határozott, hogy személyes jelenlétét a minimálisra csökkenti abban az országban, kultúrában, közegben, amelyben élete döntő szakaszát töltötte” – írta Wilhelm András az Élet és Irodalom hasábjain.

Hommage à Kurtág Balatonföldváron

A Földvári Napok történetében – 2001-ben – először fordult elő, hogy minden esemény (koncert és tudományos konferencia) egyetlen életmű köré szerveződött és – szintén új elemként – Kurtág nyilvános vonósnégyes-kurzust is tartott. A világon első, kizárólag Kurtág alkotásairól és személyiségéről szóló tudományos konferencia jelentős nemzetközi érdeklődést váltott ki, zenetudósok érkeztek az Egyesült Államokból, Kanadából, Nagy-Britanniából, Franciaországból, Svájcban, Olaszországból és Németországból. A négy nap alatt, a magyar kollégákkal együtt, tizenkilenc előadást tartottak. A legjelentősebb koncertet Maria Husmann és Keller András adta (Kafka-töredékek). Husmann – akit 1996-ban hallottam először – eszembe juttatta egykori berlini élményeimet. Az akkori koncert szünetében arról beszélgettünk berlini ismerősömmel, hogy Magyarországon a legtöbb Kurtág-művet összekapcsolják egy-egy előadó, Sziklay Erika, Csengery Adrienne, Perényi Miklós, Fábrián Márta, Kocsis Zoltán vagy Keller András nevével. A művek jövőbeli interpretációjának „autentikuságáról” pedig – a szerző betanító közreműködésének hiánya és az előadói hagyomány megszakadása miatt – szűk baráti körben és a nagy nyilvánosság előtt is „illik” borúlátóan nyilatkozni. Husmann hallgatva ezt a borúlátást már akkor indokolatlannak és feleslegesnek éreztem.

Különleges emléket őrzök a Kurtág házaspár zongorakoncertjéről (Játékok és Bach-átiratok). A nézőtérén egy idősebb hölgy elsírta magát (könnyező embert egyébként gyakran lehet Kurtág-koncerten látni), meghatotta – vagy inkább megindította –, hogy két embernek sikerült ilyen szépen és együtt megőregedni.

A sors fintora (fintora?), hogy a Földvári Napok ellehetetlenülését egy olyan fesztiválon jelentették be, amely képes volt felmutatni a magyar zenekultúra erejét, képességét a provincializmusból való kitérésre.

A személyes jelenlét avatta ünnepivé a Földvári Napok Hommage à Kurtág című koncertsorozatát (lásd keretes írásunkat), majd augusztus 20-án — zeneszerző megkapta „A Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje a Csillaggal polgári tagozat” — számomra nehezen értelmezhető — állami kitüntetését.

2002-ben a Wiener Festwochen programján szerepelt Kurtág-mű, de az akkori esemény inkább Eötvös Három nővér című operájától volt hangos. Intenzív Kurtág-élményre a 2002-es Budapesti Őszi Fesztiválra kellett várni. Ismét Farkas Zoltánt idézem, Kurtág „budapesti szerzői estjei épp eléggé szörványosak ahhoz, hogy nagy várakozás előzze meg őket. Hát még akkor, ha a Zeneakadémia tiszteletreméltó nagyterme nyújt otthont a hangversenynek, a pódiumon zenekar ül, s a program bemutatót is igér! (...) A széksorokban ott ülnek a magyar szellemi élet jeles képviselői. Egy Kurtág-est tehát társadalmi esemény is. (...) Sokak számára többről van itt szó pusztán reprezentációnál. Ha már ő nincs itthon — gondolják —, legalább mi látogassunk el szellemi otthonába, melyet műveivel bútorozott be, személyes üzeneteivel tett otthonossá.” A koncert — néhány szólista nagyszerű teljesítménye mellett — bennem csalódást keltett. A közönség nem kapta meg a tájékozódáshoz szükséges információkat, a zenekar nem nőtt fel a feladathoz, a műsorszerkezet több pontja is szerencsétlen volt. Kurtág szelleme nem volt jelen. „A távolságból adódó veszteség így nyilván nem az övé, hanem a miénk — azoké, akik számára ez a hiány, Kurtág hiánya, egyre nyilvánvalóbb, egyre pótolhatatlanabb. A művek, persze, itt vannak velünk, többé-kevésbé hozzáférhetően, bár alig hallhatóak a koncerteken — szégyenletes volna sorolni, mi minden nem hangzott még el tőle hazai pódiumon. De nem csak a műve hiányzik, hiányzik az állandó jelenléte, az, hogy bizonyos dolgok nem történhetnének ugyanúgy, ha itt volna a közelben.” — jósolta Wilhelm másfél évvel korábban.

A művek elérhetetlennek tűnő távolságára egy újabb ünnep világított rá. 2003. szeptember 18-án Koppenhágában bemutatták a „...concertante... (op. 42) című kettősversenyt, majd öt európai nagyváros következett. Utóbbi halmazba — úgy tűnik — Budapest nem fért bele.

2004 nyarán „csak” Salzburgig kellett utaznia annak, aki Kurtággal és zenéjével akart találkozni. A hírek kamara-koncertről,

A csüggedés és keserűség dalai — próba a Nemzeti Énekkarral a februári Kurtág-ünnepre

négykezes zongora-estről, pódium-beszélgetésről, a Frankfurti Rádiózenekar nagyzenekari műsoráról (Sztélé, Concertante) és a Truszova-ciklusról (Claudia Barainsky énekelt) szóltak. És mi sem természetesebb, hogy a Camerata Salzburg Mozart-programjába Kurtág énekhangra és zenekarra írt Négy capriccióját (op. 9) illesztette.

2005 júniusának egy hetét (a Földvári Napok vendégjátéka a Művészetek Palotájában) a csüggedés és keserűség dalait (op. 18) tanító nyilvános mesterkurzus és a „...concertante... magyarországi bemutatója avatta ünnepivé. Vajon a felfokozott várakozás, a nagy élmény utáni sóvárgás nem teszi-e Kurtág zenéjét még kiszolgáltatottabbá, hiszen ebben a hangulatban az interpretáció esetlegességeit nehezebben bocsátjuk meg, a mesterkurzus résztvevőinek indiszponáltságát pedig türelmetlenebbül minősítjük farragatlanságnak és érdektelenségnek. Lehet, hogy a vak optimizmus mondatja velem, de rendületlenül bízom abban, hogy februárban tényleg ünnepi előadásban hangzanak majd el a Csüggedés és keserűség dalai. Nekünk lenne fontos.

2. Kurtág György német fogadtatása

1961-től kezdve néhány Kurtág-mű (az 1950-es Zongoraszt, a 8 zongoradarab, a Vonósnégyes, a Fűvösötös, a 8 duó hegedűre és cimbalomra) eljutott a Darmstadti Fesztiválra. 1968 szeptemberében, amikor a Bornemisza Péter mondásait Sziklay Erika és Szücs Lóránt bemutatta Darmstadtban a „Stockhausen bővületében álló közönség számára Kurtág zenéje egyszerre bizonyult túl modernnek és túl hagyományosnak.” (vesd össze Halász Péter: Kurtág György és Wilfried Brennecke: Kurtágs Anfänge in der Bundesrepublik Deutschland, 1961–1969). Az Ernst von Siemens Zenei Díj átadásakor mondott laudációban (1998. június 18.) Roland Moser megidézte az egykori darmstadti koncertet: „Emlékszem szeptember 1-jére, a 23. Darmstadti Nyári Kurzus egyik vasárnapjára, a Stockhausen-kör egyik kollektív kompozíciója, a Musik für ein Haus bemutatójára. Ez a premier fontos eseménynek számított, bevonult Darmstadt sok száz éves történelmébe. Tizenegy nappal az idilli darmstadti vasárnap előtt a Varsói Szerződés csapatai bevonultak Csehszlovákiába, majd csütörtökön — kalandos kerülőutakon — megérkezett a darmstadti Stadthalléba a Budapesti Kamaragyüttes. Műsorán hat magyar zeneszerző alkotásai szerepeltek, köztük Kurtág egyik főműve is,

Próbaszünet: Antal Mátyás, Kurtág György, Kurtág Márta és Sári József

Fotók: Huszti István

Párizs, 1983: Pierre Boulez, Kurtág György és Csengery Adrienne próba közben

Fotó: Moldován Domokos

az épp akkoriban befejezett, op. 7-es Bornemisza Péter mondásai. Emlékezetem élénken megőrizte, milyen tanácstalanul állt a jelenlévő zeneszerzővel és e negyvenpercnyi, csupán szopránhangot és hagyományosan kezelt zongorát alkalmazó, tömény zene előadóival szemben a Darmstadti Nyári Kurzus felkészületlen hallgatóságának java, sőt még az úgynevezett szakma is – mármint azok, akik még nem utaztak el. Ez a zene akkor még nem hatott reprezentatívan. Olyan benyomást keltett, mintha egy másik bolygóról származna. Nem új bolygóról, gondoltuk abban az időben, inkább olyanról, melyről – úgy hittük – megmenekültünk. Ám, ez a vélekedés tévedés volt."

A német kultúrával 1970-71-ben, DAAD ösztöndíjasként került még szorosabb, napi kapcsolatba Kurtág. A Nyugat-Berlinben töltött évet a zeneszerzői a 24 antiphonae című zenekari sorozat komponálásra szánta. Sikertelenül, a darab azóta sem készült el. A Truszova nemzetközi sikere nyomán Németországban is megélné a Kurtág-zene iránti érdeklődés, a Berliini Ünnepi Hetekhez hasonló nagy esemény a Berliini Filharmonikus Zenekar megrendelése volt 1994-ben. A Sztélé Claudio Abbado vezényelte, első előadása nem volt zavaroktól mentes. „Emlékezetünkben visszhangzik még az a néhány pfüj, amely 1994. december 14-én a mély értelmű Sztélé elhangzása után a Berliini Filharmonia hangversenytermében szíven találta a megrökönyödött zeneszerzőt. Mégis, minden bizonnyal a jelenség túlértékelése volna a bérlettulajdonosok elhamarkodott reakciója hallatán az értelmiség megoszló véleményéről beszélünk. Már másnap este, a koncert ismétlésekor helyreállt az összhang – a harmóniának ama fajtája, amelyben van valami nyugtalanító, már-már provokatív” – írta Roland Moser, szavaiból kitűnik, hogy Kurtág zenéje számára lelkiismereti kérdés is. A Sztélé hamarosan lemezen is megjelent, sőt – ami

kortárs műveknél ritka – Abbado után nem sokkal Michael Gielen is rögzítette a SWR Szimfonikus Zenekarral.

Kurtág ezer szállal kötődik a német nyelvű irodalomhoz és a német zenei tradícióhoz, a mai német kultúra pedig joggal érzi magáénak (is) Kurtág művészetét.

3. Kurtág zenéje lemezfelvételeken

E szubjektív diszkográfia élén természetesen az a felvétel áll, melyen a zeneszerző – Kurtág Márta oldalán – előadóként vesz részt saját művei megszólaltatásában. A Játékok sorozat darabjai és Bach-átiratok hallhatók az ECM kiadó felvételén. Az ECM gondozta Kim Kashkashian (brácsa), Robert Levin (zongora), Eduard Brunner (klarinét) – Hommage à Robert Schumann – és

Házimuzsika – hatkezes az ifjú Kocsis Zoltánnal

Forrás: Spangemacher: György Kurtág (Bonn, 1986)

az utóbbi évek (2003) egyik legnagyobb sikerű felvételét is, melyen Kurt Widmer (bariton) Hiromi Kikuchi (hegdű) Ken Hakkii (brácsa) Metz István (cselló) és Mircea Ardeleanu (ütők) működik közre. A CD-n a Hölderlin-Gesänge, a Jelek, játékok, üzenetek és a ...pas à pas — nulle part... című darabok hallhatók.

Több kiadó is megjelentette Kurtág vonós- négyesre komponált darbjait, az I. vonósnégyest, a 12 mikrolúdiomot és az Officium breve in memoria Szervánszky Endre című kompozíciókat. A Mouton kiadó az Arditti Vonósnyégyessel, az ECM a Keller Kvartettel adta ki. A Sztélé is két felvételen szerepel, Claudio Abbado és a Berlini Filharmonikusok előadását a Deutsche Grammophon, Michael Gielen és a SWR Sinfonieorchester produkcióját a Deutscher Musikrat jelentette meg. Abbado ezenkívül még felvette a Grabstein für Stephan című „gítárversenyt” is. A Grabstein... elérhető még Peskó Zoltán és RAI Milánói Szimfonikus Zenekara CD-jén is (BMG).

Sziklay Erika és Szücs Lóránt legendás felvétele – Bornemisza Péter mondásai – a Hungaroton kincsei közé tartozik. Miként Csengery Adrienne lemeze is. Az egyes darabokat (József Attila-törödékek, Eszká emlékjaj, A boldogult R. V. Truszova üzenetei, Jelenetek egy regényből, Búcsú – Kurtág György zongorakísérettel) 1982 és 1994 között rögzítették, CD-n összegyűjtve 1998-ban jelent meg. A Truszova-ciklust Mihály András vezényelte. Manapság kevesebb szó esik erről a felvételről, általában Boulez és az Ensemble Intercontemporain bejátszását (Erato) ismerik. A művet a Sonynál Eötvös Péter és az Ensemble Modern is rögzítette.

Az előadói portré-lemezek közül első helyen kell említeni Vékony Ildikó felvételét (BMC). Kurtágtól a Szálkák, a Nyolc duó hegedűre és cimbalomra, a Hommage à Berényi Ferenc, Un brin de bruyere à Witold című darabok szerepelnek. Ugyancsak a BMC gondozta Tihanyi Gellért valamint Gyöngyössy Zoltán albumát. Gyöngyössyhez hasonlóan Ittész Gergely is több Kurtág-darabot felvett fuvola-szólóalbumára (Hungaroton). Szathmáry Zsigmond a Játékok sorozat orgona-változatait játszotta fel, szintén a Hungaroton számára.

Kurtág György a hatvanas évek végén

Fotó: V. Reismann Mariann

A közelmúltban e lap hasábjain (2002 tavasz) recenzáltam Jean-Guihen Queyras (cselló) felvételét (Harmonia Mundi), akkori kritikám utolsó mondatait most is helytállóan érzem: „a Kurtág-interpretáció elkezdte önálló életét, levált a szerzőről, s kizárólag a kottával áll kapcsolatban. A Perényi Miklós játékan szocializált hallgatóság nyilván érzi, hallja majd a különbséget, de ez a hallgatóság egyre kevésbé lesz fontos a művek további élete szempontjából.”

Molnár Szabolcs

Jellegzetes kurtági glissando az Örök mozgó (Talált tárgy) című darabban

Vivace, ma sempre tranquillo

Örök mozgó (Talált tárgy)

Con ped. Az irányváltásokat zökkenésmentesen, mintha egy kő a kottánál glissando kerítéssel tartva a glissando tempóját légyon egyenletesen nyugodt és gyors. Tervez miniat a mellekelt. "Esetl": I. kott. a mellekelt P

(szerep 6%)

Raiffeisen Bank a művészetekért

Hogy ne csak a Múzsákra számíthassunk...

Arra törekszünk, hogy mindennapi munkánk során ügyfeleinknek valódi értéket nyújtó szolgáltatásokat kínáljunk. Emellett kötelességünknek érezzük a hazai művészek támogatását, akik mindannyiunk életét szebbé és könnyebbé teszik. Büszkék vagyunk, hogy kiválóságuk támogatásunk által mindannyiunk javára kiteljesedhet.

VELÜNK KÖNNYEBB

**Raiffeisen
BANK**

www.raiffeisen.hu
Raiffeisen Direkt: 06 40 48 48 48

Improvizációk egy lélegzetre

Előadóművészek Kurtág Györgyről és zenéjéről

Kathy Horváth Lajos hegedűművész

Néhány évvel ezelőtt különleges lemezt készített Szakcsi Lakatos Béla és Kathy Horváth Lajos. Egy lélegzetre című, improvizációkat tartalmazó albumuk egyes tételeit Kurtág Györgynek, Eötvös Péternek, Pierre Bouleznek és Ligeti Györgynek ajánlották.

„Különleges élményt jelentett ennek az albumnak a stúdiófelvétele – meséli a világhíres hegedűművész-zeneszerző, Kathy Horváth Lajos, aki Yehudi Menuhin tanítványaként, majd tanársegédjeként is dolgozott –, mert a mestereknek rengeteg inspiráló erőt köszönhetünk, és munkásságuk nagyon erősen hatott ránk. Annyit hallgattuk muzsikájukat, hogy tényleg szinte egy lélegzetre játszottuk fel a lemezt, és a visszajelzések azt tükrözték, improvizációink hitelesen idézték meg ezeknek az alkotóknak a zenei világát. A négy zeneszerzőt a ma létező legjobbaknak tartom, nagy öröm, hogy közülük hárman magyarok.

Kurtág György pályáját egészen fiatalkorom óta figyelemmel kísérem, korszakalkotó egyénisége, formabontó szemlélete sokban hatott rám is. Rengeteget tanultam tőle, nagy boldogság, hogy többször beszélgettem vele a zenéről. Karizmatikus, a világ-mindenséget ismerő ember, aki felül tudott kerekedni a zenei szerkesztési rendszereken is. Művészetét egyedülállóan és utánozhatatlannak tartom, s úgy vélem, alkotásai évszázados hatásúak. Számomra ő a zeneszerzés Nobel-díjas alkotója.

A lemezen felhangzó kompozíciót, a Supplication for everyone for György Kurtág-ot, egyébként egy tiszteletére rendezett hangversenyen is előadhattuk, és játék közben különösen a rá jellemző pianissimókra figyeltünk. A mű végén a zeneszerző felszaladt hozzánk a színpadra, és köszönetet mondott nekünk a darab tolmácsolásáért. Nagyon tetszett neki a játékmódunk, amelyben magára ismert, s azt mondta, meglepte az újszerű hangzás, ahogyan a speciálisan elhangolt hegedű megszólalt, emellett számos ötletet, új inspirációt is adott neki. Ez pedig nagy büszkeség számomra...”

Szakcsi Lakatos Béla és Kathy Horváth Lajos

Fotók: Gramofon-archív

Keller András hegedűművész

„Nagyon nehéz beszélnem róla, mert mély és szoros kötelék fűz össze bennünket. Olyan kapcsolatban állunk, hogy sosem volt szükség szavakra. Kurtág mindig magára az életre tanított és tanít, s azt hiszem, hasonlóan gondolkodunk a zenéről, a világról... ” – mondja Keller András, a világhíres Keller Vonósnégyes vezetője.

A Keller Vonósnégyes: Kurtág gyerekkoruk óta példakép

„Gyerekkorom óta mesterem, a vele folytatott munka egész eddigi pályámat meghatározza. Már első órái életre szóló élményt jelentettek. Csalog Gáborral együtt kezdtünk járni hozzá, elsőként Brahms G-dúr szonátáját vittük el, aztán fél esztendőn keresztül az I. tétel expozíciójával foglalkoztunk. A vele folytatott, közös munka szavakkal leírhatatlan. Átitatott bennünket zenével, és egy sajátos látásmódot is kaptunk tőle. Ebben a szemléletben tulajdonképpen nincs semmi különleges, és mégis, a muzsikát csak ezen az optikán keresztül érdemes vizsgálni. Kurtág a legmélyebb emberi relációkban foglalkozik a zenével. S ezt elképesztő hittel sugározta ránk. Olyan módon szólal meg a keze alatt a zongora, hogy akár néhány hanggal képes közvetíteni a darab teljes szellemiségét, és mindenki számára világossá tenni a művek lényegét.

Engem Kurtág zenéje segített abban, hogy közelebb kerüljek a többi zeneszerzőhöz. Úgy vélem, ha az ő alkotásait jól tudom játszani, akkor talán mások műveit is megfelelő módon szólaltatom meg. Hiszen Kurtág anyanyelve Bartók Béláé, Bartók pedig Beethoven örökéből merít. Egyébként bármelyik Kurtág-frázisban rokonságot lehet találni a zenetörténet nagy alkotóival, Verditől egészen Gesualdóig. Zenéjének evolúciós rendszere szinte beláthatatlan... Ahogy Kurtág Márta olyan szépen fogalmazta meg, Kurtág valahogy belebújik a zenébe, és belülről világítja meg. Meg lehet tanulni tőle, hogy az embernek mindenét rá kell tenni egyetlen hangra. Ez Kurtág próféciája. Minden hang szent, s a lehető legmélyebb tiszteletet érdemel. A művei iránti felelősség nem az általa támasztott igen magas követelményben, hanem abban rejlik, hogy az előadó hajlandó-e a teljes odaadásra, képes-e szerves részévé válni a darabnak.

Számomra a legnagyobb zenei élmény, hogy játszhatom az alkotásait, s igyekszem is mindenütt a világban terjeszteni, minél többször előadni műveit. Kompozícióinak nagyon sűrű a gesztus-rendszere, s minden pillanatuk kifejezéssel teli. Vannak darabjai,

amelyeket húsz éve játszom, mégis minden alkalommal lehetőségem van újraalkotásukra. Óriási lehetőséget jelent, hogy bár az embernek az ő szellemében kell előadni kompozícióit, emellett rendkívüli szabadságot is kap. Alkotásait újra és újra felfedez-zük, s ezek a hangok maguk visznek a Kurtág-i univerzumba. Az évek során azt is észrevettem, hogy Kurtág kifejezésrendszere egyszerűsödik. Sokszor azt mondja, ne tegyél mást, csak gyere és meséld el. S mindig ugyanoda lyukadunk ki. Nincs más dolgunk, csak egyszerű porszemekként valóban elmondani mindent a hangszereinkkel. Kurtág zenéje a legmélyebb, legemberibb dolgokat meséli el. Alkotásaiban a fájdalom és keserűség mellett mindig megtalálni a humor sokféle színét, s mindig bennük rejtezik a remény, amelyből akár boldogság is lehet! ”

Csengery Adrienne énekművész

„Személyiségem, pályám, de egész életem alakulásában meghatározó szerepe van Kurtág Györgynek és művészetének. Kinyitotta a fületem egy új, különleges zenei világra. Nélküle nem derült volna ki, mi mindenre vagyok képes. Most pedig már magam is újabb és újabb fiatal előadókat igyekszem arra a rengeteg mindenre megtanítani, amit tőle tanultam” – vallja Csengery Adrienne énekművész.

Minden a Truszovával, azaz A megboldogult R. V. Truszova üzeneteivel kezdődött. Kurtág megkomponálta a század egyik legfontosabb darabját, s az eredeti tervek szerint egy csodás angol szoprán mutatta volna be, de az első próbán kiderült, hogy nem képes elénekelni a szöveget. Ekkor új énekest kellett keresni, s Kurtág azt az énekesnőt kérte Mihály Andrásztól, az Operaház igazgatójától, aki Luluként már színpadra lépett. Így lett Csengery a következő jelölt, aki szintén énekelte ezt a Berg-hősnőt. „Kurtág meghívott a lakásukra, eljátszotta és elénekelte nekem a művét – emlékezik az énekesnő. –

A Truszova párizsi próbáján (1983)

Fotó: Maldován Domokos

Bár az ő hangja csak egy oktávot tudott bemutatni, abból a háromból, amit Truszova énekel, így is olyan hatást gyakorolt rám a kompozíció, hogy a darab végén zokogásban törtem ki. Magával ragadó, szuggesztív mű volt. Hazamentem, s arra a döntésre jutottam, ha belehalok is – mert iszonyatosan nehéz volt a szöveg – akkor is eléneklek! Harmincnégy esztendő voltam ekkor, bár épp elég nagy volt a repertoárom, mindent előlről kellett kezdenem, ez a mű ugyanis teljesen eltér mindattól, amit addig tanultam. Szerencsére kiváló korrepetitorem, Bakki József rengeteget segített. Aztán munkához láttunk Kurtággal. A hangomat, mint egy hangszert, Gyuri kezébe adtam, s végigjártam az alázat iskoláját. Hiszen kiderült, vagy mindent odaadok ezért a darabért, vagy nem tudom megcsinálni. Hónapokon keresztül mindennap – még kará-

csony este is – gyakoroltunk. Óriási élmény volt egy élő zeneszerzővel dolgozni, aki a legtitkosabb gondolatát is megosztotta velem, és sokkal több lehetőséget látott bennem, mint amit én magamról feltételeztem. Határtalan bizalommal fordult felém, ennek meg kellett felelnem. Elénekeltem a Truszovát, ez meghozta a világhírt mindannyiunknak. Párizsban a publikum óriási lelkesedéssel fogadta a művet, több évre való felkérést kaptunk, bejártuk a fél világot. Bár már korábban is rangos színházakban léptem pódiumra, ismert énekesnőnek számítottam, ez a modern darab egy újfajta világkarriert hozott számomra, olyan feladatot, amelyet rajtam kívül jó ideig más nem tudott megoldani. Mindez Gyuri kedvét is meghozta, ettől kezdve, hosszú időn át, minden évben kaptam tőle egy újabb és újabb művet. Elkészült a Truszova folytatása, de óriási élményt jelentettek a József Attila-törödékek is. Ezek rendkívül koncentrált, rövid darabok, mégis elképesztően hatásosak. Gyurira jellemző, hogy a művek csontvázát írja meg, amelyek éppen ezért olyan erősek és maradandók...

Kinyitott előttem egy új zenei világot, ami azonban sok-sok időt és energiát, tanulást, gyakorlást igényelt. A kortárs műveknél ott kezdődik a munka, amikor tudom már a hangokat... Ahogy ő mondja mindig, nem a próbát kell próbálni, hanem a darabot. Minden hangért meg kellett küzdenem, ráadásul mindez óriási felelősséget is jelentett, hiszen egy kortárs művet olyannak ismer meg a közönség, ahogy először előadják, s ettől függ, hogy akarják-e még egyszer hallani. Mindez sok lemondással is járt, hiszen választanom kellett a klasszikus és a modern darabok között, együtt a kettő nem mehetett. Mégis vállaltam, mert tudtam, Magyarországon ennek a stílusnak a hiteles megszólaltatására énekesként egyedül csak én vagyok képes, ezeket a műveket sikerre kell vinni, terjeszteni, népszerűsíteni kell. Szerencsére ma a fiatalokat már nem olyan nehéz rábeszélni, hogy foglalkozzanak modern szerzőkkel. S bár a Kurtág-kompozíciókat nagyon nehéz előadni, egyre többen vállalkoznak rá szívesen. Kurtág ugyanis képes arra, hogy zenéjének fanatikus híveket szerezzen. Varázslatos az egyénisége, elképesztő akarattal és hittel dolgozik, zenetörténeti, irodalmi műveltsége pedig lenyűgöző. Kurtág minden hangja hihetetlen őszinte és átél. Számomra ebben különbözik másoktól.”

Krulik Zoltán, a Makám együttes vezetője

A Makám debütálásakor, a nyolcvanas években a hazai experimentális zenei fontos szereplője volt, és ahogy a zenekar alapítója, Krulik Zoltán azokat az időket visszaidézi, az együttes első korszakában egyfajta kortárs kísérleti zenét játszott. Emellett nagy érdeklődéssel fordultak az olyan zenék felé, amelyek nem európai szemlélettel, de legalább olyan markánsan határozták meg a dallam, a ritmus és a harmónia fogalmát.

Nem szándékoztak új műfajt teremteni, csupán hidat akartak verni olyan stílusok közé, amelyekről úgy gondolták, egykor szoros kapcsolatban álltak egymással. Ekkoriban – huszonegy esztendővel ezelőtt – Krulik Zoltán zeneszerzői pályája elején állt, s mivel tanácsra, további útmutatásra volt szüksége, úgy döntött, Kurtág Györgyhez fordul. A zeneszerző művei ugyanis mélyen megérintették, rendszeresen látogatta koncertjeit, hallgatta felvételeit. Mivel autodidaktaként tanult, így arra is külön lehetőséget kellett találnia,

Krulik Zoltán: Útravalóját ma értem igazán

hogy egyáltalán Kurtág közelébe kerüljön. Végül Bálint Endre közvetítésével látogathatott el hozzá a Szófia utca sarkán lévő lakásába. Néhány szerzeményét is magával vitte, nem kottaként, hanem bakelit-lemezen. A nyugat-európai közönség ugyanis hamar megszerette muzsikájukat, és Hollandiában már ekkor készültek felvételeik.

„Máig előttem van Kurtág reakciója, aki felfigyelve az első hangokra, máris Mártát, a feleségét hívta, hogy hallgassa meg ő is a darabot – meséli a zeneszerző-muzsikus. – Tetszett neki a vonós hangszer, a spanyol gitár és az ütősök együttese, a bonyolult, 9/8-os metrum, amelyben még bujkálónan benne rejtett egy 5/8-os ritmus is. Elmondtam neki, hogy szeretnék zeneszerzést tanulni, és megkérdeztem, mi erről a véleménye. Azt válaszolta, nem érdemes, mert csak a szárnyaimat nyesegetnék. Szerinte én már elindultam a magam útján, s ezt kell folytatnom. Azt tanácsolta még, hogy hallgassam sokat a cigányzenekarokat, sajátos tömör, kamarazenekari hangzásuk miatt. Neki köszönhetően kezdtem el aztán afrikai zenével is foglalkozni. Akkor csalódottan távoztam tőle, de most, két évtized elteltével értem igazán az útravalóját, és nagy szeretettel gondolok rá. Azóta elkészült tizenegy lemezünk, s ezeken már mind megmutatkozik az a szemlélet, amelyre felhívta a figyelmemet. S bár sajnos, elég kevés az időm, hiszen a Makám lemezei mellett film- és színházi zenéket is komponálok, ha tehetem, és jut idő a töltekezésre, ma is elmegyek a koncertjeire.”

Csalog Gábor zongoraművész

Csalog Gábor a kortárs zene elkötelezett előadója, már főiskolai évei óta rendszeresen tűzi műsorára az új kompozíciókat. A zongoraművész-pedagógus tizennyolc éves kora óta áll kapcsolatban Kurtág Györggyel, a zeneszerző mai napig mestere. Csalog az eltelt évtizedek alatt a Kurtág-kompozíciók hivatott tolmácsolójává vált, terjesztője, továbbvivője a Kurtág-hagyományoknak.

„Nem csak rám, mindenkire óriási hatást gyakorolt, aki valaha is dolgozhatott vele. Ha véletlenül zenéről beszélgetek valakivel külföldön, akkor is könnyen kiderülhet, hogy Kurtág a közös nevező. Az a szenvedélyes kíváncsiság, ahogy Kurtág minden hang megszólaltatására figyel. Emlékszem az első órára, ahol csak nyolc vagy tizenhat ütemen dolgoztunk, azt viszont minden elképzelhető módon körüljártuk. Kimeríthetetlen gazdagságú világba pil-

lanthattam be. Akkori kamaratársam, aki hozzá járt, hívott oda, általában sokan hallgatták az óráit a Zeneakadémia XXII-es termében. Aztán ott ragadtam. Ne felejtsem el, a hetvenes évek áporodott levegőjéből léptünk ebbe a terembe. Egyszer csak látunk egy embert, akinek minden mozdulata azt sugallja, lehet másképp élnünk, ki tudunk lépni önmagunkból, s minden lehetséges. Nagyon sokféle és különböző tehetségű növendékkel foglalkozott, de mindig mindenkire azzal a különös bízalommal viszonyult, amelynek lényege, hogy még BÁRMI jó megtörténhet.

Éppen ebben az időben tartották a Bornemisza-concerto bemutatóját, ami nagy esemény volt, megtelt a Zeneakadémia. Nagyon figyeltünk és nagyon tetszett, de mint növendék, hosszú utat kellett bejárnom, hogy én is elmerjek játszani egy Kurtág-művet. Másfelől

Csalog Gábor: Kurtág azt sugallja, lehet másképp élnünk, ki tudunk lépni önmagunkból

Fotók: Gramofon-archív

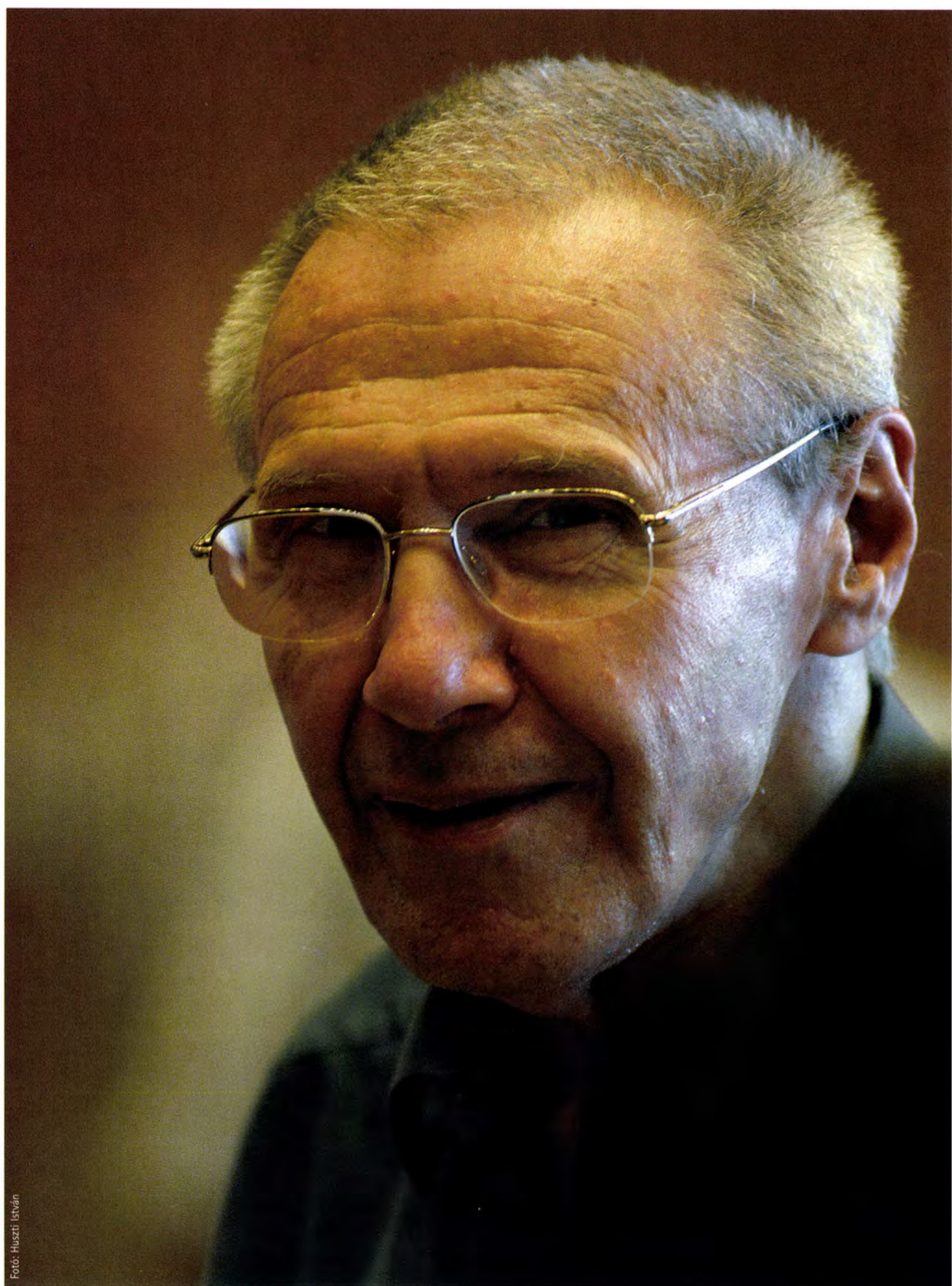
ez akkor még az avantgárd nyelvének tűnt – mai füllel hallgatva mást hallunk: tradicionális zene, tonális harmóniákkal, sok évszázados gyökerekkel, amelyek Bartókon keresztül Beethovennél is messzebb nyúlnak. Biztos, hogy kulcsfontosságú volt jelen lenni a tanításánál ahhoz, hogy mára ezt ilyen világosan lássuk.

Minden órán akadt jó néhány ütem, amit zongorán mutatott, s ami megszólalt, elképesztő volt. De ha épp nem a zongoránál ült, furcsa módon akkor is majdnem ugyanez volt a hatása. Vannak emberek (elég kevesen) akiknél szinte lényegtelen, milyen médiumon keresztül fejezik ki magukat, olyan erős a tehetségük sugárzása. Számomra, aki akkoriban elég lusta volt, legalább annyira fontos volt a dologgal való foglalkozás szenvedélye, a munka, a bajlódás, a részletekbe való belemerülés. Mindez persze emberi tartást is képviselt. Megharcolni minden egyes hangért, semmilyen kompromisszumot sem kötve, éppúgy, mint komponálásakor – ez mindannyiunkra hatott. Egy előadónak, azt hiszem, egyébként is nélkülözhetetlen iskola megtudni valamit a zeneszerzői gondolkodásról, egy másik szerző szemén keresztül. Miért ez a hang jön, és miért így, az előző után?

Kár, hogy az intézmények még ma is ultrakonzervatívak. Sok mindent lehetne csinálni nálunk ezzel a zenével, jóval szélesebb körben és folyamatosabban, mint ahogy tesszük... Több éve dolgozunk már a Játékok felvételén. Mindig újabb nekigyürkőzések, aztán hosszabb érlelődés. Egyszer be kellene fejezni... Most mindenesetre 2 CD-nyi anyag megjelenik februárban, a születésnapra. Különösen nagy ajándék, hogy Kurtág György és felesége közreműködnek a lemezekon, elzongoráznak eddig még nem hallott darabokat is.

Lejegyezte: Réfi Zsuzsanna

Magyar Klasszikus Zenei és Jazz Díj 2005

Seres Dóra és Dresch Mihály a fődíjasok

Idén ötödik alkalommal adtuk át a Magyar Klasszikus Zenei és Jazz Díjat. A díjkiosztó gálaest november 15-én, kedden este zajlott le Szolnokon, a Szigligeti Színházban. Az év legkiemelkedőbb zenei teljesítményeiért járó szakmai elismerést a lapunk szerkesztősége és kiadója alapította 2001-ben. Idén két fődíjat, négy kategóriadíjat és két különdíjat vettek át az arra érdemes művészek, kiadók és programszervezők.

Az idei év legjobb zeneművészei, zenei teljesítményei a Gramfon – Klasszikus és Jazz zenei magazin kritikusainak szavazatai alapján:

Magyar Klasszikus Zenei Díj 2005 Seres Dóra fuvolaművész

Nemzetközi összehasonlításban is páratlanul sikeres pályakezdéséért, rangos versenygyőzelmeiért, játékanak a technikai perfekción messze túlmutató zenei mélységéért

Magyar Jazz Díj 2005

Dresch Mihály szaxofonművész,
zeneszerző

A kárpát-medencei folklórkinccs értékeit felmutató és közvetítő, azokat a jazz nyelvezetével és ritmikájával a legmagasabb szinten ötvöző, egyéni stílusú hangszeres játékaért és kompozícióiért

A kategóriadíjak jelöltjei és győztesei:

Az év magyar klasszikus lemeze

Beethoven összes cselló-zongora műve. Perényi Miklós (cselló), Schiff András (zongora) – kiadó: ECM Records – MusiCDome további jelöltek:

Bossi: Két zongoratrió. Magyar Zongorás Trió – Hungaroton Classic Csajkovszkij: 4. szimfónia, Rómeó és Júlia nyitányfantázia. Budapesti Fesztiválzenekar, vezényel: Fischer Iván – Channel Classics – Karsay és Társa

Satie-Cage: Socrate, Liszt: Via Crucis. Ránki Dezső és Klukon Edit (zongora) – BMC Records

Az év külföldi klasszikus lemeze

Szymanowski: Zongoraművek. Piotr Anderszewski (zongora) – kiadó: Virgin Classics – EMI további jelöltek:

Dvořák: Szimfonikus költemények. Berliini Filharmonikusok, vezényel: Sir Simon Rattle – EMI Classics

Ravel: Gaspard de la nuit, Carter: Night Fantasies – Pierre-Laurent Aimard (zongora) – Warner Classics

Seres Dóra

Fotó: Kaszás Bence

Dresch Mihály

Fotó: Bércesi Barbara

Az év magyar jazzlemeze
Borbély Mihály Quartet: Meselia Hill – kiadó: BMC Records

további jelöltek:

David Murray és a Balogh Kálmán Gipsy Cimbalom Band feat.

Kovács Ferenc – Fonó Records

Szabados-Tarasov: Triotone –

Leo Records–Hangvető

Tóth Viktor: Tercett – Gramy Records

Az év külföldi jazzlemeze

Wayne Shorter Quartet: Beyond the Sound Barrier – kiadó: Verve – Universal

további jelöltek:

Joe Lovano:

Joyous Encounter – Blue Note – EMI

Branford Marsalis Quartet:

Eternal – Marsalis Music – Varga

Küöldíjak: az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott közép-európai országok, az úgynevezett Visegrádi Négyek zenei együttműködését segítő törekvésekért a Bánkon megrendezett Louis Armstrong Jazzfesztivál alapítója, Karacs Ferenc és művészeti vezetője, Finok Zoltán

A XX. századi és a kortárs magyar zeneszerzés teljes spektrumát átfogó, kimagasló művészi és technikai színvonalú hanglemzeki-adványaiért a Hungaroton Records kiadó

A 2001-ben kialakított, azóta változatlan szavazási rend szerint az első körben a Gramfon című zenei szaklap kritikusai (idén összesen 18 szakkritikus) adják le szavazataikat. A második körben az általuk javasolt

listát elküldik egy nemzetközi tanácsadó testületnek, amely azonos a Cannes-i Mídem Classical Awards nemzetközi zsűrijével. A Gramfon ugyanis 2001 óta vesz részt a Classical Awards testületének munkájában. A nemzetközi tanácsadó testületet így a brit Gramophone, a német Klassik Heute, a francia Le Monde de la Musique, a spanyol Scherzo, az olasz Musica, a belga Crescendo és a luxemburgi Pizzicato című lap főszerkesztője alkotja. A harmadik körben a végső döntést a szerkesztőség és a kiadó vezető munkatársai – Albert Mária főszerkesztő-helyettes, Matisz László jazz- és világzene rovatvezető, Retkes Attila igazgató-főszerkesztő – hozzák meg.

2001-ben a Magyar Klasszikus Díjat Eötvös Péter, a Magyar Jazz Díjat Oláh Kálmán kapta. 2002-ben a Magyar Klasszikus Díjat az Erdődy Kamarazenekar, a Magyar Jazz Díjat Juhász Gábor vehette át.

2003-ban a Magyar Klasszikus Díjat Kelemen Barnabás, a Magyar Jazz Díjat Dész László kapta.

2004-ben Magyar Klasszikus Díjat Jandó Jenő, a Magyar Jazz Díj Szakcsi Lakatos Béla nyerte el.

MIDEM Classical Awards 2006

2006 januárjában újra (immár negyvenedszer) zenei szakvásár és konferencia lesz a franciaországi Cannes-ban. A Midemen különdíjjal ismerik el Bob Geldof csapatának tevékenységét a Live 8 megakoncert kapcsán. És persze a komolyzene is megszokottan kiemelt helyet kap a világ legnagyobb lemez-seregszemléjén, hiszen jéztúttal is összesen 14 kategóriában nevezik meg a világ legjobb hanglemezeki kiadói teljesítményeit és emellett díjazzák az év hanglemezfelvételeit is. A Gramofon – Klasszikus és Jazz szerkesztőségét idén is az igazgató-főszerkesztő Retkes Attila képviseli a díj nemzetközi zsűrijében. Az őszi szavazás nyomán kialakult jelöltlistát kategóriákba szedve, az alábbiakban közöljük.

Régizene

- **Altre Folle** – Hespérion XXI, Jordi Savall (kiadó: Alia Vox)
- **Don Quichote de la Mancha** – Montserrat Figueras és Jordi Savall (Alia Vox)
- **John Dowland: A Dream** – Hopkinson Smith (Naïve)

Barokk

- **Händel: Saul** – René Jacobs (Harmonia Mundi)
- **Bach: Kantáták, Vol. 1** – Sir John Elliot Gardiner (Monteverdi Productions)
- **Johann Paul von Westhoff: Szonáták hegedűre és basso continuoóra** – David Plantier (Zig Zag Territoires)

Énekes szóló

- **Schubert: Die Schöne Müllerin** – Thomas Quasthoff (Deutsche Grammophon)
- **Charles Koechlin: Zenekari dalok** – Juliane Banse (Hänssler Classic)
- **Dietrich Fischer-Dieskau és Gerald Moore portrélemeze** (Orfeo)

Kórusművek

- **Tomás Luis de Victoria: Requiem 1605** – The Sixteen Choir, Harry Christophers (Coro/The Sixteen Production)
- **Schönberg: vokális és oratorikus művek** (Naïve)
- **Verdi: Requiem** – Nikolaus Harnoncourt (RCA Red Seal)

Hangszeres szóló

- **William Byrd: Darabok clavecin-re** – Gustav Leonhardt (Alpha Productions)
- **Bach: Szonáták és partiták** – Gidon Kremer (ECM Records)
- **Szymanowski: Zongoraművek** – Piotr Anderszewski (Virgin Classics)

Kamarazene

- **Mendelssohn összes vonósnégyese** – Emerson Quartet (Deutsche Grammophon)
- **Britten: Vonósnégyesek** – Belcea Quartet (EMI Classics)
- **Rahmanyinov, Sosztakovics: Zongoratriók** (Warner Classics)

Opera

- **Wagner: Trisztán és Izolda** – Plácido Domingo, Nina Stemme; Antonio Pappano (EMI Classics)
- **Vivaldi: Bajazet** – David Daniels, Patrizia Ciofi, Elina Granaca, Vivica Genaux; Fabio Biondi (Virgin Classics)
- **Offenbach: Gerolsteini nagyhercegnő** – Felicity Lott, Sandrine Piau; Marc Minkowski (Virgin Classics)

Kortárs zene

- **Kalevi Aho, Christian Lindberg: Nordic Spell** – Sharon Bezaly (BIS Records)
- **Arvo Pärt: Lamentate** – Hilliard Ensemble; Andrey Boreyko (ECM Records)
- **Pascal Dusapin: Perelà, Uomo di Fumo** – Friedemann Röhlig, Niels van Doesum; Alain Altinoglu (Naïve)

Újrakiadás, archív felvétel

- **Raucheisen: Dalok** (NCA / Membran)
- **Beethoven: Zongoraversenye, Karfantázia op. 80** – Rudolf Serkin, Rafael Kubelik (Orfeo)
- **R. Strauss: Arabella** – Lisa Della Casa, Dietrich Fischer-Dieskau; Karl Böhm (Orfeo)

Versenyművek

- **Mozart: Fuvolaversenye** – Sharon Bezaly, Ostrobothnian Chamber Orchestra; Juha Kangas (BIS Records)

- **Bartók: Zongoraversenye** – Krystian Zimerman, Leif Ove Andnes, Chicagói Szimfonikusok, Berliini Filharmonikusok, Londoni Szimfonikusok; Pierre Boulez (Deutsche Grammophon)
- **Busoni: Hegedűverseny** – Frank Peter Zimmermann (Sony Classical)

Szimfonikus zene

- **Sosztakovics: Szimfóniák No. 1-15.** – Dmitrij Kitajenko (Capriccio)
- **Mahler: VI. szimfónia** – Berliini Filharmonikusok; Claudio Abbado (Deutsche Grammophon)
- **Sosztakovics: IV. szimfónia** – bajor Rádiózenekar; Mariss Jansons (EMI Classics)

DVD opera és balett

- **Lully: Az úrhatnám polgár** – Ensemble Le Poème Harmonique; Vincent Dumestre (Alpha Production)
- **Britten: A csavar fordul egyet** – Mark Padmore, Elsa Milne, City of London Sinfonia; Richard Hickox (Opus Arte)
- **Rameau: Gáláns indiák** – Les Arts Florissants; William Christie (Opus Arte)

DVD koncert

- **Stravinsky: Tavaszí áldozat** – Berliini Filharmonikusok; Sir Simon Rattle (Arthaus)
- **Beethoven, Mozart, Brahms** – Carlos Kleiber (Deutsche Grammophon)
- **Günter Wand Edition, 1. rész** – Bruckner, Haydn (TDK)

DVD zenés dokumentum

- **We want the Light** – Vladimir Ashkenazy (Allegro Films)
- **Sosztakovics Sztálin ellen** (Philips/Decca)
- **Claudio Abbado – Hearing the Silence** (TDK)

Finom kis jazz

Zenés főzőcske a HVG kiadásában, a Gramofon közreműködésével

Sokféleképpen lehet a jazzt népszerűsíteni – jó ízekkel, ínycsokorokkal viszont talán most először. A most megjelent *Finom kis jazz* című könyvben olyan finom receptek találhatók, hogy hét szőlőben zenélnek. Ráadásul az igényes kivitelű kiadványhoz CD-melléklet is jár, a rajta szereplő, nagyon finom jazz-felvételeket pedig a Gramofon szerkesztősége válogatta.

A könyv csaknem 150 oldalának első feléről remek recept-különlegességek és főzési tippek érhetők el, amelyeket a CD-mellékleten szereplő zenékhez tartozó, érdekes kulisszatitkok követnek. A lemezen a Magyar Jazzművészek Társaságának zenészei hallhatók egy-egy felvétel erejéig: Babos Gyuláról, Borbély Mihályról, Dés Lászlóról, Fekete-Kovács Kornélról, Horváth Kornélról, Oláh Kálmánról, Szakcsi-Lakatos Béláról, Vukán Györgyről

Fotó: Siklós Péter

hvg
GRAMOFON

FINOM
OKIS
Muzikális és
JAZZ
kulináris örömök

és zenéikről igazán izgas történetek is olvashatók, amelyeket a könyv kiadója leginkább a vacsora utáni, meghitt pillanatokra, a zenehallgatás mellé ajánl. A könyv egészét Siklós Péter gyönyörű, izgalmas, igazán jazzes zenészfotói illusztrálják.

Szakácskönyv és jazzlemez elsőre meghökkenítő párosítása mögé nem is olyan nehéz jó filozófiát találni: a jazz és a gasztronómia egy töről fakad – az improvizáció, a hangok illetve az ízek kreatív, sokszor meglepő kombinációja mindkét műfaj alapeleme. Ezekből a variációk legszélesebb skálája hozható létre, ha a „művész” rábizza magát az ihletre, amely akár egy jó illatból is előpattanhat. Így aztán – ha hangszerrel nem is feltétlenül – a saját konyhájában mindenki válhat igazi rögtönzőművésszé. Ezt az alapelvet tanítja a fantáziadús szakácskönyv, amely november végétől, díszdobozban kapható a kiemelt könyvesboltokban.

budapesti fesztiválzenekar

A Budapesti Fesztiválzenekar 2005–2006 téli hangversenyei

December 2/3. péntek/szombat
19:45

Zeneakadémia

Haydn–Mozart sorozat

Haydn: D-dúr szimfónia No. 96
Bruch: Adagio appassionato
Sarasate: Navarra két hegedűre
Mozart: g-moll szimfónia K.550
Közreműködik: Czenke Csaba – hegedű
Gál-Tamási-Mária – hegedű
Szlávik Zsuzsa – hegedű

Vezényel: Gerard Korsten
A december 2-ai koncert támogatója a Magyar Hírlap

December 18. vasárnap
17:00

BFZ Székház

Vasárnapi kamarazene

Brahms: Esz-dúr trió op. 41
Sosztakovics: 8. vonósnégyes
Mendelssohn: a-moll vonósnégyes
Közreműködik: Bereczky Dávid – kürt
Rácz József – hegedű
Réti Balázs – zongora
Eckhardt vonósnégyes

December 26. hétfő
15:30

Zeneakadémia

December 27/28. kedd/szerda Nemzeti Hangversenyterem
19:45

„Titok-koncert”

Szólista: meglepetés
Vezényel: Fischer Iván

Január 8. vasárnap
14:30 és 16:30

BFZ Székház

Kakaókoncert

Közreműködnek: a Budapesti Fesztiválzenekar művészei
Műsorvezető: Fischer Iván
A Kakaókoncertek exkluzív szponzora a Unilever Magyarország Kft., támogatója az NKA, az NKÖM és a Fővárosi Önkormányzat

Január 29. vasárnap
17:00

BFZ Székház

Vasárnapi kamarazene

Mendelssohn: Variations concertantes
Mendelssohn: c-moll zongoratrió
Debussy: Szonáta
Jean Crass: Kvintett
Közreműködik: Éder György – gordonka
Kertész György – gordonka
Kovalszki Mária – zongora
Gál-Tamási-Mária – hegedű
Csoma Ágnes – brácsa
Jófföldi Anett – fuvola
Sipkay Deborah – hárfa
Rácz József – hegedű

Február 5. vasárnap
17:00

BFZ Székház

Kamarazenekari délutánok

J. S. Bach: 3. Brandenburgi koncert
J. S. Bach: 84. kantáta
J. S. Bach: 5. Brandenburgi koncert
J. S. Bach: 1. zenekari szvit
Közreműködik: Lesták-Bedő Eszter – hegedű
Zádori Mária – szoprán
Pivon Gabriella – fuvola
Pertis Zsuzsa – csembaló

Február 12. vasárnap
14:30 és 16:30

BFZ Székház

Kakaókoncert

Közreműködnek: a Budapesti Fesztiválzenekar művészei
Műsorvezető: Fischer Iván
A Kakaókoncertek exkluzív szponzora a Unilever Magyarország Kft., támogatója az NKA, az NKÖM és a Fővárosi Önkormányzat

Február 17/19. péntek/vasárnap Nemzeti Hangversenyterem
19:45

Február 18. szombat

Zeneakadémia

15:30

Satie: Gymnopedie No. 1.
Satie: Gnossienne No. 3.
Mozart: C-dúr zongoraverseny K. 503
Csajkovszkij: Manfréd-szimfónia
Közreműködik: Emanuel Ax – zongora
Vezényel: Fischer Iván

A február 17-ei koncert támogatója az EGIS Gyógyszergyár Rt.
A február 19-ei koncert támogatója a Raiffeisen Bank Rt.

Február 26. vasárnap
17:00

BFZ Székház

Vasárnapi kamarazene

Mozart: A-dúr klarinétötös
Stravinsky: Három darab vonósnégyesre
Stravinsky: Concertino vonósnégyesre
Stravinsky: Kettős kánon vonósnégyesre
Stravinsky: Szeptett
Stravinsky: Ragtime
Közreműködik: Ács Ákos – klarinét, Tuska Zoltán – brácsa,
Czenke Csaba – hegedű, Szőke Nikoletta – hegedű, Dvorák Lajos – gordonka,
Rácz József – hegedű, Csoma Ágnes – brácsa, Lezsák Zsófia – hegedű,
Liptai Gabriella – gordonka,
Kiss Gy. László – klarinét, Szőke Zoltán – kürt, Benkócs Tamás – fagott,
Félegyházi Károly – zongora,
Czeplédi Zsolt – trombita,
Farkas Rózsa – cimbalom, Fejérvári Zsolt – nagybőgő, Herboldy László – ütő,
Jófföldi Anett – fuvola,
Szakszon Balázs – harsona

„A klub az igazi lételemem...”

Beszélgetés Patricia Barberrel

Patricia Barber pályatörténetéből bátorságot meríthet a feltörekvő művészcsoport. A halkszavú, érzékeny, népszerűséggel mit sem törődő énekes és zongorista pályája bizonyítja, hogy az eltökélt, kitartó, végletekig igényes attitűd szinte észrevétlenül meghozza az eredményét. Így történt, hogy Patricia Barber mára vitathatatlanul sztárrá vált, még akkor is, ha sokunknak úgy tűnhet: az elismerés későn, sőt talán túl későn jött...

Gramofon: Hosszú és nehéz volt az út a sikerig. Hogyan kezdődött?

Patricia Barber: A sztereotíp gyerekkori zongoratanulással. Klasszikus zenét tanultam, de jazzt is játszottam, érdekelt. A jazz jelen volt otthon, mivel apám szaxofonos volt a Glenn Miller zenekarban. Sajnos őt korán elvesztettem. Középiskolás koromban volt együttesem, akikkel néha játszottunk. Amikor a diploma megszerzése után visszajöttem Chicagóba, úgy gondoltam, van mit mondanom a zongorával, és az éneklésről is voltak elképzeléseim. Egy klubban kaptam szerződést. Az első estén hárman voltak, és a következőkön sem volt lényegesen jobb a helyzet. A tulajdonos biztatott, hogy ne adjam fel, és szép lassan tényleg elkezdtek jönni az emberek. Én biztos voltam benne, hogy jó, amit csinállok, és nemsokára már sorban álltak a bejáratnál, és követtek klubról-klubra. Azután megállapodtam a Green Millnél, ahol ma is játszom.

Fotó: Gramofon-archív

G.: Úgy tudom, a családi hatások körében az édesanyjáról sem feledkezhetünk meg...

P. B.: Anyám még most, nyolcvanhárom évesen is fantasztikusan énekel. Sok dalt tőle tanultam, vagy ő javasolta, hogy játsszam. A Nightclub lemez dalait gyakorlatilag az ő kérései alapján választottam ki.

G.: Évekig csak klubokban játszott, míg azután 1989-ben elkészítette első lemezét. Korábban nem kínálkozott lehetőség nagyobb koncertekre, turnéra, lemezre?

P. B.: Sokáig kellett még fejlesztenem, képeznem magam, csiszolnom a játékomat, az éneklésemet, kompozíciós technikámat, és ez azóta is folyik. Ma is rengeteget gyakorolok. Olyan jó akarok lenni, mint Keith Jarrett vagy Brad Mehldau! Folyvást úgy hiszem, menni fog. Egyébként a klub az igazi lételemem, különösen a késői órák, amikor a közönségből már csak azok maradnak, akiből árad az inspiráció. Ilyenkor az ember mindent ki tud hozni magából, akár a lelke legmélyéből is. Ez a mágikus kölcsönhatás egy koncerten nagyon ritkán jön létre. Turnézni nemigen szeretek ma sem. Nem akarok huzamosabb ideig távol lenni otthonról, most pedig különösen nem akarom magára hagyni édesanyámat. Ami a lemezeket illeti, az elsőre addig vártam, amíg kellőképpen érettnek tartottam magam, és vártam a megfelelő ajánlatra is.

G.: Mára, az új kiadásokban az első két lemez is sokkal sikeresebbnek tűnik, mint annakidején. Miért váltott kiadót, és hogyan döntött a helyi, kis label, a Premonition mellett, amikor több nagy kiadó is megkereste financiálisan kedvező ajánlatokkal?

P. B.: Egyrészt tanultam az említett két lemezből. Nem igazán törődtek a terjesztésével, s csak a negatív kritikák vezették a kiadókat. A nagy, erős kiadók felelős emberei igen szűklátókörűen ítélték meg a zenei elképzeléseimet, arra törekedtek, hogy korlátozzanak, én pedig független akarok maradni. Lehet, hogy több lemezem fogyna, ha másképp csinálnám, de nem lennék boldogabb. Amikor a Modern Cool beindult, különösen akkor kerestek meg kiadók különböző ajánlatokkal. Ragaszkodtak volna nagy turnékhoz, amit én nem szeretnék. A Blue Note ajánlatát is csak alapos mérlegelés után fogadtam el, és csak oly módon, hogy továbbra is a Premonition a kiadóm, a Blue Note-tal társulva a terjesztésben. Mikor a Blue Note-nál elémtették a szerződés vaskos paksamétáját, hogy írjam alá, előbb hazavittem, és figyelmesen végigolvastam. Nem mintha érdekelt volna a benne lévő részletek többsége, de nyilvánvalóan a saját kezemben akartam tudni a szellemi produktumaim sorsát.

G.: Ahogy lassan, de nyilvánvalóan emelkedett a pályája, úgy vált a kritikai visszhang is egyre lelkesebbé, bár nyilván mindig lesznek negatív hangok is. Van, aki szerint jazznek túl fellengzős, arisztokratikus sok minden, amit csinál, megint mások szerint túlságosan eklektikus. Minimalista hangvétele sem elfogadható egyesek számára. Kifogásolták, hogy túl sokat politizál, és kritizizmusa ijesztő, de nemrégiben olvastam egy kritikát, melynek szerzője nem tudja elfogadni, hogy franciái is énekel. Hogyan viszonyul mindehhez, és a kritikához általában?

P. B.: Ilyenkor az ember csak lehajítja fejét, és csak a zenére koncentrálni. Nem mindig szeretnek, és nem mindenki, semmi kétség. Ez gyakran nem könnyű, de ha igazán szereted, amit csinálsz, mit tehetnek veled? A kritikából valóban kijutott nekem is. Emlékszem, egy időben azon tűnődtem, hogy vajon Diana Krall hogy tudta túlélni azokat a szörnyű kritikákat? Annyira gonoszak és ledorongolóak voltak. Ő a barátnőm, és ha valaki egyszer is látta őt koncerten, tudhatta, hogy tud játszani és énekelni. Végül a promóció felépítette, és többé már nem pofozógép. Bizony, a kritika piedesztálra emelhet valakit, és leránthatja a sárba. A zenei világ kemény, mindez elől nem lehet elmenekülni. Küzdő típus vagyok. Azt mondják, vigyázz mit választasz magadnak, mert esetleg azzá leszel. Az esetemben ez színiigaz. Az eddigi pályám nem volt nyílegyenes diadalmat. De a művészet önmagában is nagy ajándék, nem kell mindennap feltétlenül életreszóló döntést hozni és győzni. Néhányszor kishiján leestem a vonatról, de lássatok csodát, a világ nem engedte, hogy leessek. Amikor diploma után tanári állást kerestem, nem kaptam, pedig képzetesebb és jobb voltam, mint sokan mások, akiket felvettek. Amikor végre kaptam egy elég megalázó ajánlatot, hogy írjak zenét osztályonul filmekhez, asztmás lettem, és le kellett mondanom, mert három hónapig feküdnöm kellett. Amikor pedig végre a Green Millben játszottam, idegösszeomlást kaptam. Szóltam a tulajdonosnak, nem biztos, hogy egy hangot is tudok énekelni sírás nélkül. Azt mondta, akkor is kapom a gázsimat, így mit sem kockáztatva mehettem színpadra, ami akkor életbevágó volt, mert nagyon kellett a pénz. Amikor párszor elbátortalanodtam és be akartam dobni a törülközőt, senki nem volt hajlandó ezt elfogadni. Így aztán nem maradt más hátra, mint hogy az egyetlen nyitva maradt lehetőséget válasszam, hogy a zenéből és a zenében éljek. Ma már igazán erős vagyok, de magam sem tudom, hogy mikor lettem azzá.

Szigeti Péter

Művészetek Palotája Budapest

Január 23. hétfő

Debreceni Filharmonikus Zenekar

Vezényel: Kocsár Balázs
Mozart: D-dúr (Haffner) szimfónia,
Kocsár: Concerto lirico,
Haydn: 82., C-dúr
(Medve)-szimfónia,
Prokofjev: Klasszikus szimfónia

Január 24. kedd

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Pál Tamás
Szöllősy András: III. concerto,
Poulenc: Concerto 2 zongorára,
Sosztakovics: I. szimfónia
Közreműködik: Marosfalvi Tünde,
Zalánki Rita

Január 25. szerda

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Vezényel: Kovács László
Liszt: Les Preludes,
Dubrovay László: Concerto ütökre
és zenekarra,
Brahms: D-dúr szerenád, op. 11.

Január 30. hétfő

A Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara

Vezényel: Rico Sacconi
Műsor: Kodály: Galántai táncok,
Csajkovszkij: Hegedűverseny,
Schumann: IV. szimfónia
Közreműködik: Baráti Kristóf

Február 6. hétfő

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara

Vezényel: Vásáry Tamás
Mozart: Davidde penitente,
Árvaházi mise,
Dubrovay László:
After Mozart

Február 7. kedd

Szent István Király Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Záborszky Kálmán
Mendelssohn:
Szentivánéji álom – nyitány,
Brahms: Hegedűverseny,
Csajkovszkij:
Romeo és Júlia - nyitányfantázia,
Kodály: Kállai kettős
Közreműködik: Liener György

Február 8. szerda

MÁV Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Gál Tamás
Petrovics Emil: Zongoraverseny,
Beethoven: IX. szimfónia
Közreműködik: Prunyi Ilona,
a Magyar Rádió Énekkara

Február 9. csütörtök

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Kovács László
Beethoven: Egmont nyitány,
Beethoven: II. szimfónia,
Debussy: Egy faun délutánja,
Jereb Ervin: Trombitaverseny,
Ravel: Daphnis és Chloé II. szvit.
Közreműködik: Horváth Bence

Február 13. hétfő

Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Hollerung Gábor
Vajda János: Magnificat (BAK),
Berlioz: Fantasztikus szimfónia

Február 11., szombat

Pannon Filharmonikusok - Pécs

Vezényel: Will Humburg
Brahms: D-dúr szerenád, op. 11.,
Bartók: A kékszakállú herceg vára
Közreműködik: Meláth Andrea,
Kovács István - ének

Február 14. kedd

Danubia Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Héja Domonkos
Lajtha L.: IV. szimfónia,
Smetana: Moldva,
Bartók: Concerto

Február 23. csütörtök

Szegedi Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Gyüdi Sándor
Lendvai Kamilló: Rapszódia,
Mendelssohn: IV., A-dúr
(Olasz) szimfónia
Berlioz: Harold Itáliában
(brácsaszóló: Máté Győző)

Február 28. kedd

Győri Filharmonikus Zenekar

Vezényel: Medveczky Ádám
Dohnányi: II. zongoraverseny,
Brahms: Haydn-variációk,
II. szimfónia
Közreműködik: Baranyai László

*Symphonia
Hungarorum*

MAGYAR SZIMFONIKUS KÖRKÉP 2006

www.mupa.hu

JEGYEK VÁLTHATÓK a Művészetek Palotájában (IX., Komor Marcell u. 1.), a Concert & Média jegyirodáiban, a nagyobb budapesti Libri Könyváruházakban és az ismert jegyirodáiban. A Művészetek Palotája szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.

Symphonia Hungarorum

Magyar Szimfonikus Körkép a Művészetek Palotájában

A legenda szerint Gellért püspök a gabonaőrölő asszonyok énekszavában a magyarok szimfóniáját hallotta. Egy kis fennköltséggel állítható, hogy mintegy ezer évvel később, 2006. január 23. és február 28. között ismét felcsendül a magyarok szimfóniája. Ekkor rendezi meg ugyanis a Művészetek Palotája azt a sorozatot, amelynek keretében tizenhárom magyar szimfonikus zenekar lép fel a Nemzeti Hangversenyteremben.

Fenyő Gábor, aki a nagyszabású rendezvény koordinátori feladatait látja el, elmondta, hogy a körkép ötlete a Művészetek Palotájának 2005 január elejétől március közepéig tartó próbaüzemére vezethető vissza, amikor szinte mindegyik magyar szimfonikus együttes fellépett a Nemzeti Hangversenyteremben. „Miután a Művészetek Palotája hivatalosan is megnyitotta kapuit, összeültünk művészi szempontból értékelni a próbaüzemet. Akkor jöttünk rá, hogy rendkívül érdekes időszak volt, hiszen néhány hét alatt, sűrítve az egész ország zenei életének a keresztmetszetét adta. Ekkor javasolta Kiss Imre vezérigazgató, hogy ismételjük meg a sorozatot, de most már azzal a szándékkal, hogy a hallgató előtt a magyar zenekarok egész panorámája táruljon fel” – emlékezik Fenyő Gábor.

A művészeti tanácsadó kiemelkedően fontosnak tartja a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának koncertjét. „A nagy múltú együttes természetesen elnök-karnagyával, Rico Saccanival lép fel 2006. január 30-án. A több mint másfélszáz éve Erkel Ferenc alapította együttes alapozta meg a szimfonikus kultúrát Magyarországon. Fenyő Gábor azt is elmondja, hogy a Magyar Szimfonikus Körkép 2006 résztvevői szabadon alakíthatták az ide szánt programjukat, bár konzultálnak egymással. Csúpan egyetlen kérésük volt: lehetőleg tűzzenek műsorokra huszadik századi, vagy friss kortárs magyar művet is.

„Példátlan vállalkozás ez, aminek még előzménye sincs a magyar zenei életben” – mondja Fenyő. „A magyar zenekarok nagy koncentrációval készülnek erre az eseményre. A Művészetek Palotája több kedvezményt is nyújt a résztvevő együttesek számára: ez alkalommal nem kérünk tőlük terembérelti díjat, és a bevétellel is maguk gazdálkodhatnak. Ezen kívül a vidéki zenekaroknak segítünk abban, hogy budapesti rendezvény-szervezésük eredményes legyen.

Külön kedvezményeket ajánlunk a vidéki látogatóknak annak érdekében, hogy városuk zenekarával együtt ők is jöjjenek el, s kössék össze látogatásukat egy kellemes budapesti kirándulással. Ha egy más városból érkező csoport korábban fut be, örömmel végigvezetjük a vendégeket a Művészetek Palotájában, de kedvezményesen meg is vacsorázhatnak a házon belül egyre népszerűbb étteremben.”

Fenyő Gábor szerint a Művészetek Palotája ezzel a program-sorozattal azt is szeretné igazolni, hogy a ház nem csupán helyszín, ahol magas színvonalú hangversenyeket lehet rendezni, hanem olyan kulturális erőter, amely nem kevesebbet szeretne, mint segíteni a magyar zenei élet fejlődését, valamint azt, hogy a jelentős események utat találjanak a nagyobb nyilvánosságához. A házban „Iakó” Nemzeti Filharmónikus Zenekar muzsikusai olyannyira egyetértenek a törekvéssel, hogy egyik hangversenyüket a körkép sorozatába illesztették.

„Hogy lehet-e a sorozatból hagyományt teremteni, az csak később dönthető el, minden ilyen akciónak időre van szüksége, hogy beérjen” – állítja Fenyő Gábor. „Mi mindenképpen szeretnénk folytatni, esetleg két-három évenkénti ismétlésekkel, de ha az első Magyar Szimfonikus Körképet kimagasló siker koronázza, és azt látjuk, hogy hatalmas energiákat szabadít fel, miért ne rendezhetnénk meg akár minden évben is?”

Várkonyi Tamás

Rico Saccani (középen) és Magyarország legrégebben működő zenekara, a Budapesti Filharmóniai Társaság

Fotó: Gramofon-archív

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar jótékonysági koncertje az UNICEF javára

2005. december 22., csütörtök 19.30
Nemzeti Hangversenyterem

Műsor:

R. Strauss: Metamorfózisok

Bartók: II. zongoraverseny

Beethoven: III. (Esz-dúr, Eroica) szimfónia

Közreműködik: **Mocsári Károly** - zongora

Vezényel: **Kocsis Zoltán**

A koncert védnöke: **Sólyom Erzsébet**

Jegyek vásárolhatók a nagyobb jegyirodáknban
és interneten: www.filharmonikusok.hu

Készült az UNICEF fotójának felhasználásával

unicef

Nemzeti
Filharmonikusok

Turnésorozat közepén a Fesztiválzenekar Muzsikával a Föld körül – Szöultól Torontóig

Két sűrű, apró betűs oldal a Budapesti Fesztiválzenekar műsorfüzetében a 2005–2006-os évad turné-naptára. Idén megint sokat utazik az együttes, a meghívások nem csupán az érdeklődést jelzik, hanem hogy magától értetődik, a BFZ-t visszahívják vagyis a nemzetközi zeneéletben tényezőnek tartják. Persze az újrázások mellett a friss célterületek meghódítása is változatlanul napirenden van.

Októberben másfél hét alatt olyan távolságokat tett meg a BFZ, amelyek egy hivatásos utazónak is becsületére válnának. Koreai és japán turnéjukon nemcsak a közismert távol-keleti zenei központokban, például Szöulban és Tokióban léptek fel, (a japán főváros világhírű hangversenytermében, a Suntory Hallban kétszer is) hanem más, kisebb, de a zenei élet tekintetében éppoly rangos városokban is, Koreában például Sungamban, Japánban Mibuban. Koreában először lépett fel a Fesztiválzenekar, míg Japánba ezúttal negyedszer kapott meghívást. A Brahms, Csajkovszkij, Beethoven, Smetana és Dvořák művekből összeállított műsorok szölistái Misha Maisky (gordonka), Daishin Kashimoto (hegedű) és Kun-woo Paik (zongora) voltak. A turné során máris megállapodtak arról, hogy a Budapesti Fesztiválzenekar következő japáni turnéjára 2008 őszén kerül sor.

Mindössze pár napot töltöttek itthon és máris bőröndbe kerültek a fellépő ruhák. November elején újabb, négy európai országot érintő koncert körútra indultak. Nagy-Britannián belül is utaztak, két londoni hangversenyük előtt Skóciában is felléptek. A londoni Barbican központban adott két hangverseny a befejezése volt annak a nagyszabású projektnek, amelynek keretében a zenekar négy este megszólaltatta Bartók minden fontosabb zenekari művét és Beethoven öt zongoraversenyét, ez utóbbiakat a

világhírű amerikai zongoraművész, Richard Goode közreműködésével. Az esemény rangját jelzi, hogy még a legidősebb zenei „rókák” sem nagyon emlékeznek olyan esetre, hogy egy külföldi zenekar – mint idén a Fesztiválzenekar – egy évben négy koncertre kapott volna meghívást a híres londoni hangversenyterembe. London után visszatértek a kontinensre, az antwerpeni DeSingel közönsége törzsvendégként köszönthette a zenekart, hiszen ide sokadszor kaptak meghívást.

Majd Párizs nagyszerű, viszonylag új intézményében a Cité de la Musique-ben játszottak, a komplex oktatási-múzeumi együttes téma és műsorválasztása, hangszermúzeumának gazdagsága, a kitűnő környezet bizonyára inspirálóan hatott, az első méltatók kiemelik a BFZ játékának frissességét és tónusgazdagságát. A francia fővárosból a Ruhr-vidék, az acélgyártás központjába mentek. Essenben 2004-ben nyílt meg az impozáns, ezerkilencszáz személyes, izléssel berendezett és kitűnő akusztikájú hangversenyterem. Intendánsa, Michael Kaufmann sorozatot indított a nemzetközi zenei élet legjelentősebb zenekarainak bemutatására. A Kurt Masur vezette Londoni Filharmonikusok februári, a Pierre Boulez vezényelte chicagóiak márciusi és a Lorin Maazel felépő New York-i Filharmonikusok szeptemberi hangversenye után most Fischer Iván együttesét hívták két koncertre.

Ezen az európai turnén és a november végi budapesti lemezfelvételen Richard Goode dolgozott a BFZ-vel. A világhírű pianista csak nagyon ritkán hajlandó stúdióanyagot készíteni. Nyilván a zenekar rangját, perfekcióját értékelte, amikor vállalta, hogy velük játssza

Renaud Capuçon az Egyesült Államokban és Kanadában játszik a Fesztiválzenekarral

korongra Beethoven öt zongoraversenyét.

Decemberben csak rövid ideig lesznek távol, az athéni Megaron teremben koncerteznek két estén. Karácsonyra maradtak az úgynevezett titok-koncertek, december 26-án a Zeneakadémián, 27-28-án a Nemzeti Hangversenyteremben számíthat meglepetésre a közönség. A Gramofon „kémkedési” akciói sem jártak sikerrel, így csak arra bízathatjuk az olvasót, igyekezzék személyesen osztozni Fischer Ivánnal a legszebb zenei titkokban.

Januárban azonban megint hosszú útra kelnek, az Egyesült Államokba és Kanadába mennek. A híres kaliforniai üdülőhelyekre, Santa Barbarába és Costa Mesába Renaud Capuçon kíséri el az együttest. A neves fiatal francia hegedűművész, Thomas Brandis és Isaac Stern növendéke ma egy olyan Stradivarin játszik, amelyet hosszú ideig Fritz Kreisler használt. A New York-i Carnegie Hallban szólistaként ismét Richard Goode játszik a BFZ-vel, Torontóban pedig Capuçon újra csatlakozik hozzájuk. Ez meghatározza a műsort is, a hegedűművésszel Wagner, Mendelssohn és Csajkovszkij műveket adnak elő, Goode-dal pedig Dohnányi-Bartók-Mahler műsort állítottak össze.

Richard Goode amerikai zongoraművész és Fischer Iván karmester

Fotók: Gramofon-archív

NEMZETI HANGVERSENYTEREM

December 7.
szerda 19.30 óra

Művészetek Palotája Budapest

A világhírű

Les Arts Florissants

előadása
az „OPERA ANTIQUA”
sorozatban

Rameau: A lovagok

Opera koncertszerű előadásban

Argie	Katia Velletaz
Atis	Anders Dahlin
Orcan	João Fernandes
Anselme	Matthieu Lécroart
Manto	Emiliano Gonzales-Toro
Nérine	Danielle De Neise
Vezényel:	WILLIAM CHRISTIE

Lányszöktetés, zarándoknak álcázott lovagok, gyilkossági kísérlet, varázslatok, végül a szerelmesek egymásra találása - **Rameau** operája, *A lovagok* különös ötözet a drámának és a bohóctréfának, daloknak, táncoknak és paródiának. A darabot 1760-ban mutatta be a Párizsi Királyi Zeneakadémia. Az izgalmas történetet a világ egyik legjelentősebb régizenei együttese, a **Les Arts Florissants**, korabeli hangszeren játszó zenészek és énekesek csoportja adja elő.

Randevú a művészettel

www.mupa.hu

A MŰVÉSZETEK PALOTÁJA PROGRAMJAIRA JEGYEK KAPHATÓK: A Művészetek Palotája jegypénztárában: 1095 Budapest, Komor Marcell u. 1. Tel.: (1) 555-3300, h-szo 13-18, v 10-15 h, előadások napján az előadások végéig, a Concert & Media Kft. jegyirodáiban: 1091 Budapest, Üllői út 11-13. Tel.: (1) 455-9000, h-p 10-18 h, 1145 Budapest, Torontál u. 30. Tel.: (1) 222-1313, h-p 9-17 h, a Nemzeti Színház Jegyirodájában, 1062 Budapest, Andrassy út 28. Tel.: (1) 373-0995/96, h-p 10-18, szo, v 11-19 h, a Rózsavölgyi Jegyirodában, 1052 Budapest, Szervita tér 5. Tel.: (1) 266-8337, h-p 10-18, szo 10-15 h, a nagyobb budapesti Libri Könyvruházakban, Online: www.jegyelado.hu A Zeneakadémia jegypénztárában: 1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 8. Tel.: (1) 342-0179, h-p 10-20, szo, v 14-20 h. A Filharmónia Budapest Kft. jegypénztárában: 1075 Budapest, Madách Imre út 3. Tel.: (1) 321-4199, h-cs 10-17, p 10-17.30 h, valamint további ismert jegyirodáiban. **A Művészetek Palotája szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.**

ISO 9001:2000

MEZZO
CLASSIC · JAZZ · TV

Wenzeslaus Matiegka a rivaldafényben

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar kamarazenei sorozatáról

**Bár az izgalmas műsorú nagyzenekari koncertek folytatód-
nak, ezúttal hadd hívjuk fel a Gramofon-olvasók figyelmét
a Nemzeti Filharmonikus Zenekar kamarazenei sorozatára.
A Kamarabérlet december, illetve február közepén rendezendő
két estje ugyanis kaleidoszkóp gazdagságú programmal,
valamint Kocsis Zoltán zeneigazgató közreműködésével ígér
kivételes zenei élményt.**

A sorozat első hangversenyét a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, december 16-án az elfeledett Wenzeslaus Matiegka zeneszerző egyik művével nyitják. A név – mint oly sok esetben – itt sem mond sokat, ha azonban hozzátesszük, hogy a cseh zeneszerző és gitáros a Franz Schubert köré csoportosuló bécsi kör tagja volt, mindjárt jobban tájékozódhatunk. A Notturmo különlegessége, hogy kéziratát 1918-ban találták meg, és sokáig Schubert egyik korai alkotásának hitték. Mára azonban kiderült: a fuvalára, gitárra, hegedűre írt jellegzetes biedermeier triót a Pisztráng zeneköltője csak kiegészítette egy csellószólammal. Most is ebben a formájában hangzik el a zenekar kiváló művészei, valamint Szilvágyi Sándor gitárművész tolmácsolásában. A hangverseny másik merész újdonsága az a madrigál összeállítás, amely a XVI. század legdivatosabb itáliai műfajába nyújt betekintést ütőhangszeres átiratokban. Ugyanezen a koncerten két örökérvényű alkotást is hallhatunk, Mozart megunhatatlan A-dúr klarinétötösét, valamint Bartók két zongorára és ütőhangszerekre írott Szonátáját. Utóbbit Kocsis Zoltán és Jandó Jenő adja elő a zenekar két tehetséges fiatal ütőhangszeres művésze, Weisz Nándor és Joó Szabolcs közreműködésével.

A Kamarabérlet másik téli estjén ugyancsak izgalmas műsorral állnak ki a zenekar szólista alkatú muzsikusi. Ha az előzőnél a gitár szerepelt kuriózumként, itt az énekhang és a hárfa színesíti a hangzást. A kitűnő szoprán, Bátoriné Éva Stravinsky magyar pódiumon alig hallható Három Shakespeare-dalát énekl, de megszólal Ravel méltán népszerű Bevezetés és Allegroja (Sipkay Deborah hárfaművész szólójával), valamint az idős Johannes Brahms egyik mestermunkája, az op. 111-es G-dúr vonósötös.

Mint azt megszokhattuk, a Nemzeti Filharmonikusok évadjának valódi ünnepi eseménye a december 23-i koncert. Bizonyára mindenki emlékszik még azokra a karácsonyi hangversenyekre, amelyeken Ránki Dezső vagy Kelemen Barnabás működött közre, de azt is tudjuk, hogy ezeket a műsorokat különös gonddal és a már

ismert, rendkívüli igényességgel készíti elő Kocsis Zoltán. Bartók csillogó-villogó, rézfúvósokban gazdag 2. zongoraversenyét Mocsári Károly játssza. A pianista ugyan Párizsban él, de rendszeresen hazalátogat. 1985-ben diplomázott a Zeneakadémián, azt követően a philadelphiai Curtis Intézetben vett részt posztgraduális képzésen, és a világhírű Jorge Boletnél is tanult egy évig a texasi Van Cliburn Foundation ösztöndíjával. Már főiskolás éveiben is több rangos nemzetközi verseny díjazottja volt. 1981-ben – mindössze tizenkilenc évesen – különdíjjal jutalmazták a budapesti Nemzetközi Liszt-Bartók Zongoraversenyen, de a következő alkalommal, 1986-ban már győztesként ünnepelhette a magyar közönség. Kocsis Zoltánnal két évtizede muzsikál együtt, nemrég például Párizsban

játszották el Debussy összes két-zongorás művét. A karácsonyi koncert műsorát a zenekar egy nappal korábban, december 22-én is eljátssza az UNICEF javára rendezendő jótékonyági hangversenyen is, amelynek szintén a Művészetek Palotája ad otthont. A közönség Bartók művén kívül hallhatja Richard Strauss borzongatóan sötét hangvételű Metamorfózisait is, amely a zeneszerző utolsó műveinek egyike, s amelyet a földig bombázott megdöbbentő München látványa ihletett. A Kocsis Zoltán által összeállított műsor ezúttal is koherens egész, s a művek szinte egymásból születnek. A második féldőben ugyanis megszólal az a Beethoven-opusz – a 3., Eroica szimfónia –, amelynek gyászindulójából Strauss a témáit vette, és amelyekkel a csodálatos metamorfózist véghez viszi.

Egy másik téli hangverseny teljesen más világba – pontosabban az Újvilágba – kalauzolja a hallgatót. December 9-én ugyanis John Axelrod áll a zenekar élére, aki Texas államban született, s 1988-ban a Harvardon szerezte meg zenei diplomáját, de korábban Bernsteinnél is tanult. Schumann

1. szimfóniája mellett most az amerikai zene két kimagasló képviselője, Charles Ives és Aaron Copland egy-egy művét vezényli. Axelrod, aki egyébként a Luzerni Szimfonikus Zenekar és Színház zeneigazgatója, ma a negyvenes éveiben járó generáció egyik leg-
többet foglalkoztatott képviselője.

A fennállásának huszadik évfordulóját ünneplő Nemzeti Énekkar nemcsak a február 19-i, Kurtág György tiszteletére rendezendő ünnepi hangversenyen vállal fontos szerepet, hanem más nagyszabású és rendkívüli nehézségű művek előadásában is. Jubileumi bérletük keretében szólaltatják meg december 13-án Honegger Johanna a máglyán című oratóriumát, valamint egy hónappal később Rossini híres Stabat Materét, amelyet karnagyuk, Antal Mátyás vezényel majd.

Mocsári Károly karácsony előtt egy nappal Bartók 2. zongoraversenyét játssza a Zeneakadémián
Fotó: Nemzeti Filharmonikusok Kht.

Téli Ünnepi Estek

▪ 2005. december 16. (péntek) 19.30 óra ▪

Nemzeti Hangversenyterem MVM Karácsonyi Koncert

Hajnóczy Júlia (szoprán),
Olivier Charlier (hegedű)
és a **Budapesti Vonósok**

Mozart: B-dúr cassation, K.99

Mozart: Voi avete un cor fedele - hangversenyária, K.217

Mozart: Bella mia fiamma - hangversenyária, K.528

Mozart: A-dúr hegedűverseny, K.219

▪ 2005. december 18. (vasárnap) 19.30 óra ▪

Zeneakadémia Nagyterem Karácsonyi Koncert

Tokody Ilona (szoprán)
Vigh Andrea (hárfa)

Stradella: Pietà Signore

Bellini: La ricordanza, Malinconia, Glinka: Noktürn

Mchedelov: Variációk egy Paganini témára

Bellini: Rómeó és Júlia – Júlia recitativója és románca

Respighi: Soupír

Reynaldo Hahn–Victor Hugo: Si mes vers avaient des ailes!

Massenet: Elégia, Ouvre tes yeux bleus

R. Strauss: Morgen, Tournier: Au matin

Smetana – Trneček: Moldva op. 43

Verdi: Otello – Ave Maria, Puccini: Tosca – Tosca imája

▪ 2006. január 1. (vasárnap) 19.30 óra ▪

Zeneakadémia Nagyterem Újévi Koncert

Vásáry Tamás (zongora)
Tunyogi Henriett (balett)

Közreműködik:

Vigh Andrea (hárfa)

Hajnóczy Júlia (szoprán)

Mozart: a-moll szonáta K. 310, Gluck: Boldog lelkek tánca

Debussy: 1. Arabeszk

Beethoven: Fisz-dúr („Appassionata”) szonáta, op.78

Smetana – Trneček: Moldva op. 43

Chopin: f-moll ballada, Liszt: Sposalizio

Jegyek megvásárolhatóak a Zeneakadémia jegypénztárában

VI., Liszt Ferenc tér 8. Tel.: 342-0179

A Téli Ünnepi Estek főtámogatója:

Jakobi Koncert Kft.
jakobi.koncert@enternet.hu
www.forraskoncert.hu

A Téli Ünnepi Estek médiaszponzora a

NÉPSZABADSÁG
A tájékozottság magabiztossá tesz.

A Deutsche Staatsoper – Barenboimmal

Zenei műhelyek Berlinben – 4. rész

Amikor Daniel Barenboim személyében 1992-ben egy kiemelkedő muzikus egyéniséget neveztek ki a berlini operaházak legpatinásabb műhelye, az Unter den Linden sugárúton álló Staatsoper élére, egyértelműen az volt a cél, hogy a színház és vele együtt a zenekar, a Staatskapelle ismét bekerüljön a világ zenei vérkeringésébe. Ezt, úgy látszik, sikerült elérni, hiszen az előadások iránt nőtt az érdeklődés, a produciók művészi színvonala bármelyik rangos operaházzal felveszi a versenyt, az 1570 óta működő Staatskapelle pedig több ízben is elnyerte Németországban az Év zenekara elismerést.

A berlini városatyák drasztikus takarékosági intézkedései jó pár alkalommal fenyegettek azzal a veszéllyel, hogy elegendő pénz híján az egyelőre még nyereségesen működő Staatsoper is képtelen lesz megtartani a megszokott magas művészi minőséget. Emiatt a művészeti vezetőnek és főzeneigazgatónak hívott Barenboim több ízben is lemondással fenyegetőzött, ám a bürokraták az utolsó pillanatban szerencsére mégis mindig megértették, hogy Berlinnek szüksége van a patinás operaházra, és vele együtt Barenboimra is. 2002-ben újabb tíz évre szóló megállapodásban rögzítették a nagyszerű dirigens főzeneigazgatói kiváltságait. Barenboim például szerződtehetette a hához intendánsnak és művészeti tanácsadónak Peter Mussbachot, akit már korábban kiszemelt Georg Quander utódjául. Nem fordult rossz irányba Barenboim viszonya a kultúra berlini főhivatalnokaival aztán sem, hogy Claudio Abbado-t Sir Simon Rattle angol karmester követte a Berlini Filharmonikusok élén. Ellentétben Lorin Maazel, aki korábban Abbado kinevezésének hírére tíz évig minden közös fellépést mereven elutasított a zenekarral, Barenboim nemcsak örömmel vállalt vendégfellépést karmesterként a berliniek élén, hanem zongoraművészként is szívesen közreműködött több

Rattle dirigálta hangversenyen, Beethoven és Brahms zongora-versenyek előadójaként.

A Barenboim vezette Staatsoper egyébként a német főváros legrégebbi működő színházépülete, igazi „bűbajos varázskastély”, ahogy valamikor II. Frigyes porosz uralkodó nevezte. A Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff építész tervei alapján épült, és 1742. december 7-én, Carl Heinrich Graun Cleopatra e Cesare című operájával felavatott színház sokáig csak az udvar és a meghívott vendégek szolgálatában állt, csak 1811 után nyitotta meg kapuit a berlini polgárság előtt. Ezután formálódott át a repertoár is, és a színdarabok mellett egyre több német operát is műsorra tűztek a házban. Itt került sor a többi között Otto Nicolai A windsori vig nők című operájának az ősbemutatójára, a komponista vezényletével. A XIX. század közepétől egyre több nemzetközi színvonalú énekes sztár lépett fel a házban, majd dirigens kiválóságok sora alapozta meg az operaház jó hírét a világban. Felix von Weingartner, Karl Muck, majd Richard Strauss és Leo Blech nevét említjük elsősorban, az 1920-as években olyan nagyságok is a karmesteri pulpitusra álltak az Unter den Lindenen álló épületben, mint Wilhelm Furtwängler, Erich Kleiber, Otto Klemperer, Bruno Walter vagy éppen Alexander von Zemlinsky. 1925-ben azután még operatörténelmet is írtak a házban, itt mutatták be ugyanis Alban Berg Wozzeckjét.

Hitler hatalomra jutását követően azonban sötét esztendők jöttek: minden zsidó származású művészt elbocsátottak az operaházból, sokan emigrációba kényszerültek. A világháborúban pedig két ízben is bombatámadás érte az épületet, és a bombák előbb 1941-ben, majd 1945-ben szinte a földig rombolták a szép színházat, amely Richard Paulick rekonstrukciós tervei alapján az eredetinek megfelelően épült újjá, és nyitotta meg kapuit 1955. szeptember 4-én Wagner A nürnbergi mesterdalnokok című operájával.

Az Unter den Linden sugárúton álló Staatsoper Berlin legpatinásabb zenés színházi műhelye

Fotók: Staatsoper Berlin

Daniel Barenboim 2002-ben újabb tízéves szerződést kötött a berliniekkel

Az 1961-ben emelt fal Berlin keleti felébe zárta az operaházat, az ezzel együtt járó korlátozások ellenére Hans Pischner és Günter Rimkus intendásoknak sikerült elismerésre méltó repertoárt felépíteniük. Több Paul Dessau opera ősbemutatójának is helyszíne lehetett a Staatsoper, itt adták elő első ízben 1974-ben az Einsteint, majd öt évre rá a Leonce és Lénát is. A hetvenes, illetve nyolcvanas években a társulatot több kiemelkedő énekes nagyság is erősítette, állandó tagként kötődött a házhoz Peter Schreier, Theo Adam, Reiner Süß, a nagyszerű buffó basszus. Franz Konwitschny volt a fő dirigens, számos kiváló Mozart és Wagner produkció született a házban. De a Staatsoper az idő tájt azzal is kitűnt a sorból, hogy vezetői másutt szinte soha nem játszott

Kortárs opera a Staatsoper színpadán: Hét menekülési kísérlet a csend elől

német romantikus operákat is bátran műsorra tűztek, például a város szülöttjének számító Albert Lortzing pompás darabjait, a Cár és ácsot, A vad-örzöt, illetve A fegyverkovácsot.

Manapság Barenboim is igyekszik csemegékkel szolgálni: szeptemberben például hét, egyenként tíz-tizenöt perces kortárs minioperát sűrített egy programba, *Seven attempted escapes from silence* (Hét menekülési kísérlet a csend elől) címmel. A közös librettó megírására a mindössze huszonhét esztendő New York-i író, Jonathan Safran Foert kérte fel. Aztán a hét zeneszerzővel, az ugyancsak kortárs komponista Isabel Mundry közbenjárásával még abban is megállapodott, hogy darabjaikat csupán tizenöt hangszerre írják, hogy az igazi különlegességszámba menő kísérletben legyen valami más közös is. A művet kedvező kritikával fogadta a szaksajtó, mondván: „a folyamatosan halálra ítélt opera műfájának kifejezetten jót tesznek az efféle próbálkozások... Bebizonyosodott, hogy érdemes az avantgárdba befektetni...” Ezek után szinte természetes, hogy januárban újabb kortárs darab ősbemutatóját rendezik a Barenboim-házban, az egyik leggyakrabban játszott francia kortárs komponista, Pascal Dusapin *Faustus, the last night* című operáját

viszik színre az intendáns-rendező Peter Mussbach elképzeléseinek megfelelően. A grandiózus műveket – Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok, Muszorgszkij Borisz Godunov – maga a főzeneigazgató, Barenboim vezényli. Puccini *Turandotja* mellett repertoáron tartja Barenboim Purcell *Didóját* és Monteverdi *Poppeáját* is.

A 2005/2006-os évadot pedig igazán irigyelhető látogatottsággal indították: a 2004-es 79 százalékhöz képest a Deutsche Staatsoperben idén szeptemberben 93,5 százalékos volt ez a mutató.

Lindner András

Aktualitások a Deutsche Staatsoper kínálatából

2005 december

Puccini: *Turandot* (9, 13, 16)

Muszorgszkij: *Borisz Godunov* (11. – premier, 14, 18, 22, 7, 30)

Mozart: *A varázsfuvola* (17, 19, 26, 28)

2006 január

Wagner: *A bolygó hollandi* (2, 8, 13, 17, 22)

Verdi: *Don Carlos* (9, 12, 15)

Dusapin: *Faustus* (21. – premier, 24, 28, február: 4, 12)

2006 február

Rossini: *A sevillai borbély* (3, 9)

Rossini: *Olasz nő Algirban* (5, 7, 11, 15, 17)

Monteverdi: *Poppea megkoronázása* (16. – premier,

18, 20, 22, 24, 26)

Purcell: *Dido és Aeneas* (27, 28)

Steinway: családi manufaktúrából világcég

Új, prémium kategóriájú koncertzongorák a Művészetek Palotájában

Új mesterhangszereket vásárolt a Művészetek Palotája, 2005 telén már három Steinway D-modell és egy Fazioli koncertzongora, valamint egy márkás csembaló és egy hárfa gazdagítja az intézményt. A német és magyar szakértők közben folyamatosan dolgoznak a monumentális orgona szerelésén és hangolásán, az instrumentum „próbaüzemére” tavasszal kerül sor.

A világszerte ismert, jellegzetes márkajel, a Steinway & Sons története 1797-ben a németországi Wolfshagenben kezdődött, mégpedig azzal, hogy Heinrich Engelhard Steinweg megszületett. Heinrichből Henry, Steinwegből Steinway lett a New York-i Manhattanben, a XIX. század közepén. A nagy kivándorlás – amelyről József Attila nyomán –, azt hisszük, hogy huszadik századi jelenség, pedig már az előző század első felében, az 1820-as években megindult Európából az ígértek földjére, Észak-Amerikába. A század középső évtizedeiben mintegy három millió ír és német nincstelen érkezett az Egyesült Államokba. Főként földművesek, akik a krumplicsész, egyáltalán, a mezőgazdaság válsága miatt látták úgy, nincs más lehetőség, mint hajóra szállni, és az óceánon túl szerencsét próbálni.

Mások az 1848–49-es európai forradalmakat követő megtorlás elől menekültek, mint az egyik Steinweg fiú, Karl, azaz Charles. A Steinweg-család 1850-ben a Helene Sloman fedélzetén tette meg az utat Brémától Manhattanig. Egy parányi hangszerkészítő műhelyt nyitottak a Varick utcában, majd a családi manufaktúra társasággá alakult. 1853 szeptemberében – immár Steinway & Sons felirattal – eladták az első, így készült zongorát, egy vagy-

nért, 500 dollárért. A kivételes, 483-as sorszámú példányt ma a Metropolitan Művészeti Múzeum őrzi. Az üzlet virágzott és terjeszkedett, 1860-ban a mai Park Avenue-n új üzemet létesítettek. Szorgos munkás és főként jó adófizető lehetett Mr. Henry, mert 1863 januárjában elnyerte az állampolgárságot. Most már az óhaza, Európa is büszke lehetett egykori fiaira: 1867-ben a párizsi világkiállításon a Steinway & Sons a nagy arany érmet kapta.

Az ifjú Henry, Albert, Theodore, William és forradalmár lelkű Charles megalkotta a modern zongorát, a tökéletesítés érdekében a tudományos kutatást is bevetették, akusztikusokat, fizikusokat foglalkoztattak, köztük a jó nevű Hermann von Helmholtzot. Nemcsak a mechanikát fejlesztették, a formát is kor divatjának megfelelően korszerűsítették, hangszereik a muzsikás nagyságok csodálatát vívták ki, Steinwayn játszani ranggá vált. A szokást, miszerint valaki Steinway művészként aposztrofálhatja magát a pályaképében, megtartották. A jelenlegi listán 1300 pianista (illetve együttes és ház) szerepel, halhatatlan és élő óriások: Kocsis Zoltán, Ránki Dezső, Paul Lewis, Jevgenyij Kissin, Lang Lang, Diana Krall, Elisabeth Leonskaja, Julian Joseph, Radu Lupu, Cyprien Katsaris és még nagyon sokan mások.

1866-ban a 14. utcában – a környéket a bevándorlók miatt csak kis Németországnak nevezték akkoriban – megnyitották a Steinway Hallt, amely nem csupán bemutatóteremként szolgált, hanem kulturális és művészeti központként funkcionált, nagytermében kétezren hallgathatták például a New York-i Filharmonikusokat. Az együttesnek ez a ház volt az otthona 1891-ig, a Carnegie Hall megnyitásáig. Ebben az időben William egy jókora földterületet vásárolt a fejlődőben lévő Queensben, itt építették föl Steinway Village-et, szakműhelyekkel, postafiókkal, parkokkal,

Mácsai János, Klukon Edit és Ránki Dezső Hamburgban választotta ki a három D modellt

Fotók: Művészetek Palotája, Pethő Zsuzsa

lakóházakkal, óvodákkal. De az 53. utcai gyár is megmaradt – itt fejezték be a hangszereket – eleinte távirón később, 1884-től telefonon tartott kapcsolatot két részleg.

1871-ben Henry Steinway áthajózott az árnyékvilágba, Theodor és William vitte tovább a céget. Theodor, aki kitűnő, képzett zongorista volt, tehát játéktechnikai szempontból is pontosan tudta értékelni a hangszereket, negyvenegy kisebb – nagyobb technikai változtatást valósított meg, neki köszönhető, hogy a modern hangversenyzongora fogalmilag és

persze reálisan is létrejött. Mivel a polgárháború erősen megingatta az amerikai gazdaságot, a Steinway & Sons a hetvenes években visszafelé keresett kiutat: Londonban bemutatótermet, Hamburgban fiilálét, Steinway Házat nyitott – itt választotta ki

Erős márkanév, amit minden zenerajongó ismer

Mácsai János, Klukon Edit és Ránki Dezső azt a három kiváló, külsőre egyforma, hangzásban viszont gyönyörűségeken különböző modellt, amely a Művészetek Palotájába került.

Új Steinway Hallt is nyitottak az 57. utcában, ami azért érdekes, mert ez volt (és maradt) az értékesítő hálózat képzési központja, a régi számológéculák tanúsága szerint már ekkor komoly tréningeken sajátították el a dealerek, hogyan és milyen profittal kell eladni a különleges terméket. Ma is a hálózaton alapul az üzleti stratégia, bár a rangos zenei városok

szívesen adnak helyet egy-egy Steinway szalonnak. A családi manufaktúrából világmárkává nőtt cég története legalább olyan érdekes olvasmány, mint egy romantikus regény.

AM

A tegnap világa – Várjon Dénes sorozata a Zeneakadémián

Gramofon archív

Stefan Zweig lebilincselő önéletrajzi könyve, A tegnap világa ihlette Várjon Dénest, hogy tematikus koncertsorozatot indítson, amelyben az 1900 körül keletkezett zeneműveken keresztül mutatja be a nevezetes századfordulót. A négy hangversenynek a Zeneakadémia ad otthont, és ugyanolyan szervesen kapcsolódnak egymáshoz, mint ahogyan

azt Várjon Dénes, mint vendégművész a külföldi tematikus fesztiválok és koncertek programján tapasztalta. Egyszer éppen Schiff András mondta neki, hogy a műsorokat ugyanúgy meg kell komponálni, mint a zeneműveket.

Most még érzékenyebben szerkeszthette a programot a pianista, mert megérkezett Svájcából az a hibátlan, bár használatnak mondott Steinway zongora, amelyet az Anda Géza Alapítvány közvetítésével vásárolhatott meg. Várjon az 1976-ban elhunyt világhírű muzsikusról elnevezett versenyen 1991-ben nyerte meg az első díjat.

A sorozat a XIX. század utolsó évtizedétől az I. világháború kitöréséig tartó időszak zenei terméséből válogat Dvořák 1893-ból származó Szonatinájától Bartók 1916-ban komponált Ady-dalaig. Azon kívül, hogy a négy estén ritkán hallható remekművek szólalnak meg, rendkívül érdekes fényben is tűnnek fel ezek, hiszen Bartók ebben az időben még a reményteljes, fiatal generáció tagja, így – amennyiben kedvet kap az időutazásra – a hallgatónak nem befolyásolják a később keletkezett, „nagy” művek. Várjon Dénes egyébként rendkívül izgalmasnak találja Bartók korai alkotásait: „Lenyűgöz a zseni út-

keresése, kiforrotlansága; hogy még érezni zenéjében a példaképek hatását” – mondja a zongorista, aki a következő koncertévadban fellép többek között a Salzburgi Ünnepi Játékokon, a vermonti Marlboro Fesztiválon, és játszik a New York-i Carnegie Hallban, a londoni Wigmore Hallban, valamint az amszterdami Concertgebouw-ban is. Az első koncert a korabeli Párizsba vezette a hallgatónak, de Debussy, Ravel és Enescu művei mellett megszólalt Bartók Zongoraötöse is. A második hangverseny Bécshez kötődött: Richard Strauss és Mahler dalain kívül hallhattuk Zemlinsky fiatalkori trióját és Schönberg 1. Kamaraszimfóniáját is, tanítványa, Webern átíratában. A harmadik est a századforduló magyar műhelyeibe ad betekintést: Várjon Dénes és Perényi Miklós Dohnányi Ernő és Kodály Zoltán csellószonátáit játssza el, a sorozat zárókoncertjén pedig szláv szerzők, Dvořák, Janáček művei hangzanak el, majd Fauré kései, 1905-ben írott d-moll zongoraötöse zárja a ciklust.

A sorozat alatt Várjon Déneshez olyan kitűnő muzikusbarátok csatlakoznak, mint a világhírű vonósnégyes egykori primáriusa, Takács-Nagy Gábor, a szintén világhírű Keller Kvartett, és Németh Judit, aki az utóbbi években állandó szereplője a Bayreuthi Ünnepi Játékoknak, valamint a rendkívül sokoldalú Klenyán Csaba klarinétművész. A hangversenyek fél nyolckor kezdődnek, de érdemes már fél hétre odamenni a Zeneakadémiára, a második emeletre, ahol a XXXVII. teremben Földes Imre tart bevezető előadást. A zenei népszerűsítés műfajának doyenje más művészeti alkotásokkal megvilágítva magyarázza a zeneműveket, és helyezi el azokat a korban magával ragadó stílusban. A további koncertek időpontja: 2006. január 13. és március 15.

VT

Jazzfesztivál a Bánki-tó partján

Változatos stílusú produkciók a névadó, Louis Armstrong szellemében

A fővárostól mintegy hatvan kilométerre fekszik Bánk. A festői szépségű környezetben – a Börzsöny és a Cserhát lábánál – található, párszáz lélekszámú település 2005-ben másodszor adott otthont a Louis Armstrong Jazzfesztiválnak. A Tó Hotel tulajdonosa, Karacs Ferenc és a szervező, Finok Zoltán akkora sikert könyvelhettek el, hogy 2006-ban ismét nemzetközi méretű fesztivált kívának rendezni.

A Bánki tavat övező domboldalakon 2005 júniusában már kétezeren gyűltek össze, vagyis kétszer annyian, mint az előző évben. Nyolc hazai és külföldi jazzegyüttes lépett a vízi színpadra, köztük szlovák, lengyel, amerikai, francia muzsikusok. A közeli panziók és szállodák ajtajára kiakasztották a „megtelt” táblát, és úgy tűnt, hogy nemcsak zenei programok vonzzák az embereket, hanem a gyönyörű környezet, a tiszta vízű tó is. Még azok sem tudtak ellenállni a kísértésnek, akik nehezebben szabadulnak mindennapi feladataiktól, s ez érthető is, hiszen negyvenpercnyi autózás után, a 2-es és a 2A főúton könnyen megközelíthető a helyszín, sőt, két este között akár vissza is lehet térni a fővárosba.

A 2006-os jazzfesztivál ismét magas színvonalú nemzetközi kínálattal jelentkezik. A 2006-os tervek szerint a fellépők között üdvözölhetjük majd a Dutch Swing College-t, a Molnár Dixieland Bandet, a Melody Makers big bandet, a Szentpéteryári Dixieland Bandet, valamint hallhatjuk a Cotton Club Singers és a Hot Jazz Band filmslágeréből összeállított produkcióit is. Ismét itt lesz Joe Muranyi, aki 2004-ben avatta fel a Tó Hotel udvarán Győrfi Lajos szobrászművész alkotását, a fesztivál névadójának mellszobrát, 2005-ben pedig all stars csapatával tisztelte meg a rendezvényt. A hetvenhét éves Joe Muranyi – aki Louis Armstrong egykori együttesének egyetlen fehér tagja volt – szerint a swing életérzés, és bármily meglepő is, még egy Mozart-zongoraversenyben, sőt a magyar csárdásokban is ott lüktet ritmusa.

A kétnapos programsorozatot létrehozó alapítvány fontos célja, hogy a tradicionális jazz, a swing és a dixieland méltó helyére kerüljön a hazai kulturális életben. „Ma a húszas-harmincas évek klasszikus jazzmuzikája világszerte népszerű, s Magyarországon is kitűnő muzsikusok játsszák ezt a stílust. A magyarországi zenekarok produkciója mellett igyekszünk kiváló külföldi fellépőkkel

színesíteni a programot, és ezáltal átfogóbb képet, kitekintést is nyújtani a stílusról” – mondja Finok Zoltán, a Jazz Steps Zenekar alapító tagja, a rendezvény főszervezője.

A fesztivál ötlete Karacs Ferentől, a Tó Hotel tulajdonosától származik, aki korábban maga is egy dixieland band pozanosaként hódolt a műfajnak. Mint mondja, a hely kitűnő adottságai és a jazz szeretete érlelte meg benne az ötletet a Louis Armstrong Jazzfesztivál létrehozásához, hiszen gyermekkorától rajong ezért a muzsikáért. Ő hozta létre 2004 tavaszán a Swing Jazz Kultúráért Alapítványt is, amely 2005-től kezdve ítéli oda a Louis Armstrong Emlékplakettet a legjobb teljesítményt nyújtó fellépőknek, szólistának és zenekarnak. 2005 júniusában a krakkói Jazz Band Ball, valamint Irakli részesült az elismerésben. A világhírű francia jazztrombitás többek szerint úgy játszik, mint Louis Armstrong, otthon emlék-múzeumot rendezett be Satchmo tiszteletére. Az alapítvány háromtagú kuratóriumának távlati tervei között szerepel a tehetségkutató, valamint a fiatal muzsikusok anyagi támogatása is.

VT

A rezidens zenekar

A Finok Zoltán által alapított Jazz Steps a swingkorszak kitűnő hangszerelekben bővelkedő, ismert és kevésbé ismert kompozícióit eleveníti fel, de emellett a dixieland és latin zene világából is válogat repertoárjába. Az együttes klasszikus formában, vagyis szaxofon-trombita-harsona-zongora-nagybőgő-dob-fellállásban működik. A hangszerek mellett Urbán Orsi éneke hangja színesíti műsoraikat, de őt átmeneti időre Szolnoki Dóra váltja fel. A magyarországi koncerteken kívül külföldi vendégszerepléseik révén is nagy tapasztalatra tettek szert (Drezdai Dixieland Fesztivál, Wiesen Jazz Fesztivál, Misty Jazz Club-Gran Canaria, Sankt Gallen-i egyetemi napok, Gradói Jazz Fesztivál). 2005 januárjában indították útjára swing- és jazztörténeti sorozatukat a Kossuth Klubban, amellyel minden hónap második péntekjén jelentkeznek. A harmincas negyvenes évek hangulatát, híres jazzmuzikusait idézik fel szóban, tánccal és sok-sok zenével.

Színpadon a Jazz Steps – már formálódik a 2006-os programkínálat, a többi között holland és orosz közreműködőkkel

Fotó: Gramofon-archív

A fúvóskar vezetője

Dienes Gábor Martinů oboaversenyének bemutatására készül

Űl egy nagyszerű muzsikus a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekarban, akinek meghatározó szerepe van az együttes hangzásában. A kulisszák mögött is sokat tevékenykedik: szólamprobákat tart, figyelemmel kíséri kollégái munkáját, ha kell, személyesen foglalkozik velük, azon dolgozik, hogy összekovácsolja a fuvalák, kürtök, harsonák és a többi fúvós hangzását. Ő Dienes Gábor, az együttes első oboistája, a fúvóskar vezetője.

Mint mondja, rendkívül összetett munka az övé, ha valaki rosszabb formában van, azt illik észrevennie és segítenie. Első számú feladata azonban az egyes fúvós csoportok – rezek és fák – különböző hangszíneiből homogén hangzást létre hozni; hogy ritmikában és intonációban is egységes arculatot mutassanak. „Ha például játszik egy dallamot a kürt szólam, majd utána ugyanazt a harsonaszólam, annak nem szabad eltérő módon megszólalnia” – mondja a művész, aki szerint ezt a területet el szokták hanyagolni. Ha viszont a fúvósok tisztán játszanak, az egész zenekar másképp szól. „Számos zenekarnál nem létezik az enyémhez hasonló poszt, és az ebből fakadó bajok rögtön feltűnnek” – mondja Dienes Gábor.

Hogy ilyen hiba még véletlenül se forduljon elő, az állandó közös munkát igényel, minél többet dolgoznak együtt, annál jobban megismerik egymást, és igazi csapatmunka alakulhat ki. „Megkönnyíti a dolgunkat, hogy kiváló művészek ülnek a zenekarban. Ilyen kitűnő harsonaszólama vagy kürtszólama, mint a miénk – szerintem – egyik zenekarnak sincs. Szeretnek dolgozni, nagyon jó a hangulat, úgyhogy öröm együtt lenni velük” – meséli a művész, aki diákkorában mindig ott ült a nézőtérben, amikor világhírű zenekar látogatott Budapestre. Ma lemezekről is sokat hallgatja őket, de a nyolcvanas évek elején az a nagy szerencse érte, hogy ösztöndíjjal hat hetet Chicagóban tölthetett. Rendszeresen járt a Chicagói Szimfonikusok próbáira, koncertjeire, és mindennap oboaórákat vett. „Úgy érzem, rengeteget tanultam az alatt a pár hét alatt. Az ott, és a magyar zenekaroknál eltöltött esztendő tapasztalatait próbálom most hasznosítani, amennyire képességeimtől telik” – mondja az oboista.

Pályája első egy-két évtizedében annyit dolgozott, hogy tanításra nem jutott ideje, pedig nagyon szeret tanítani. „Néhány évig a zeneakadémia óradíjasaként oktattam heti nyolc órában, de aztán megszületett a kislányom, ráadásul egyszerre játszottam két-három zenekarban, valamint a Budapesti Fúvóegyüttesben. A tanításra így alig maradt energiám, és nem tudtam lelkiismeretesen ellátni tanári feladataimat. Most viszont, hogy 1996-ban nyugdíjba vonultam, és az időm nagy részét a zenekari játék tölti ki, van

Pályakép

Dienes Gábor 1976-ban, még főiskolás korában került be a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarába, majd az Állami Hangversenyzenekarban töltött másfél évtizedet. 1992-től a Budapesti Fesztiválzenekarban játszott, 1996 óta pedig a Magyar Telekom Zenekar tagja. 1980-ban ösztöndíjjal Chicagóban töltött hat hetet, amely idő alatt rendszeresen hallgatta a Chicagói Szimfonikusokat, valamint órákat vett Solti György akkori zenekarának első oboistájától.

Dienes Gábor: A gyerekek szeressék meg ezt a gyönyörű hangú, szinte énekelni is képes hangszert

Fotó: Gramofon-archív

néhány magánöbendémem, és szívesen fogadok új tanítványokat is” – mondja a művész, aki szerint a mostani fiatalok nagyon ügyesek, és magas színvonalon oboáznak. „Az oboajáték szintén óriási fejlődésen ment keresztül az utóbbi évtizedekben. Magasabbak a követelmények, mint az én diákeveimben, de a gyerekek ezeknek meg is tudnak felelni” – vélekedik. „Az én nagy szívfájdalmam azonban, hogy kezd véstesen fogyni az utánpótlás. Nagyon oda kellene figyelni a zeneiskolákra, hogy a gyerekek megszeressék ezt a gyönyörű hangú, szinte énekelni is képes hangszert. Sokan elkallódnak már kicsi korban, de akik eljutnak a Zeneakadémiáig, egytől egyig kiválóak” – mondja Dienes, aki január 30-án az Olasz Intézetben, 31-én pedig a Zeneakadémián lép fel Martinů Oboaversenyének szólistájaként. „Nagyon szeretem ezt a művet és általában a cseh zenét, de sajnos ritkán hallani Smetana Moldváján és Dvořák alkotásain kívül mást ebből a zenekultúrából. Martinů amár életútját tekintve is külön áll tőlük: 1923-ban, vagyis harminchárom éves korában a külföldet választotta, és csak ritkán tért haza szülőföldjére. Párizsban Sztravinszkij, a Hatok és a jazz hatása alá került, majd az Egyesült Államokba emigrált, de később Svájcban is élt, és ott is halt meg 1959-ben. Csak a kilencvenes évek végétől kezdték elővenni műveit; nagyszerű operáit, hat szimfóniáját, öt zongoraversenyét, és más kompozícióit. Tavaly bemutatottuk a Piero della Francesca ihlette Freskókat, most különösen nagy öröm számomra, hogy Fürst János világhírű karmester vezetésével két különböző hangvételi cseh zenemű – Dvořák Ötödik szimfóniája, Janáček Taras Bulba című rapszódiaja – között eljátszhatom Martinů számomra nagyon kedves oboaversenyét is.”

VT

Shlomo Mintz és a Dohnányi Zenekar

Hollerung Gábor: Most hoz gyümölcsöt a befektetett munka

December 18-án, a Nemzeti Hangversenyeremben világsztárt lát vendégül a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar: Csajkovszkij népszerű Hegedűversenyét a világhírű művész, Shlomo Mintz szólaltatja meg. Koncertéletünk e jeles eseményéről, valamint a Dohnányi Zenekar más téli koncertjeiről beszél az együttes igazgatója és a 25 éves Akadémiai Kórustársaság alapító karnagya, Hollerung Gábor.

Shlomo Mintz koncertjének háttéréről elmondja, több mozzanat szerencsés egybeesése is közrejátszott abban, hogy sikerül Budapestre hozniuk a világhírű izraeli hegedűművészt. „Az élet a véletleneken múlik” – mondja a zeneigazgató. „Az utóbbi időben több impresszárióval is kapcsolatba kerültünk. Egyikük felhívott, hogy szeretnék-e egy koncertet a kiváló hegedűssel, aki decemberben éppen Európában turnézik. Mivel ez még az Universitas bérletünk meghirdetése előtt történt, örömmel mondtam igent. Az Antenna Hungária Rt. támogatásának köszönhetően meginvitálhattuk a hegedűművészt egy budapesti koncertre. Szerencsére a művész által ajánlott napra épp a Művészetek Palotájába terveztünk koncertet. Némileg változtattunk a tervezett műsoron, így Mahler zsidó zenéhez is kötődő 1. szimfóniáját játszuk majd el az est második részében. Hollerung, aki a sok éve tartó együttműködés után ez évtől az Izraeli Filharmonikus Kórus vezetője is. Több izraeli zenekarral is dolgozik; jövőre újra fellép az Izraeli Filharmonikusokkal is. Hollerung Gábor szerint az izraeli kórus és a Dohnányi Zenekar szorosabb együttműködésének csupán az anyagi lehetőségek és a távolság szabnak határt. Tavaly nyáron, a Zempléni Fesztiválon a két együttes egy szép produkció erejéig találkozott, de reméli, hogy a kapcsolat szorosabbá válhat a jövőben.

Mozart halálának 250. évfordulóján a Dohnányi Zenekar és az Akadémiai Kórustársaság két hangversennyel tiszteleg a zeneszerző-génusz előtt a Zeneakadémián és Budafokon. „Az Akadémiai Kórustársaság legrégebbi együttesem, éppen negyedszázada vezetem. Egykor rengeteg versenyt nyertünk, és úgy gondolom, azóta is sikerül tartanunk egy elég magas színvonalat. A kórus számos esetben bizonyította, hogy tökéletesen alkalmas oratóriumi feladatok ellátására, s ezt az adottságát teljes mértékben igyekszünk is kihasználni. Az énekkar egyébként éppen izraeli vendég-szereplésre készül: márciusban h-moll misét énekel” – meséli a zeneigazgató. Azt is megtudjuk tőle, hogy a januári Mozart

Shlomo Mintz

Az izraeli hegedűművész és karmester 1957-ben született Moszkvában. Kétévesen emigrált családjával Izraelbe, ahol a nagyhírű Fehér Ilona tanítványa lett. A magyar származású tanárnő mutatta be Isaac Sternnek, aki az ifjú tehetséget szárnya alá vette. Mintz később a másik legendás hegedűpedagógus, Dorothy DeLay osztályába került a New York-i Juilliard Schoolban. Tizenegy évesen adta első zenekari hangversenyét a Zubin Mehta vezényelte Izraeli Filharmonikusokkal, és mindössze tizenhat éves volt, amikor a Carnegie Hallban debütált. Gazdag diszkográfiájában megtalálható Vivaldi összes hegedűversenye, Paganini ördögi nehézségű caprice-ai, Bach szólószonátái és partitái is. Egy 1719-ben készült Guarnerius del Gesù mesterhangszeren játszik.

Shlomo Mintz egy csaknem háromszáz éves mesterhegedűn játszik

Hollerung Gábor szerint érezhető a zenekar fejlődése Fotók: Gramofon-archív

emlékkoncerteken a Requiemet szólaltatják meg, mégpedig némileg újrairva azt. „Az utóbbi években-évtizedekben egyre több kritika éri a Süssmayr-féle változatot, és be kell vallanunk, hogy tényleg nem tökéletes. Pánczél Tamás zeneszerző-muzsikusként és a magam közreműködésével kísérletet teszünk arra, hogy kisebb-nagyobb gyengeségeit korrigáljuk – avat be az előkészületek részleteibe a zeneigazgató.

Mint Hollerung Gábor mondja, a Dohnányi Zenekar működésén is érezhető az a költségvetési nehézségek, amelyekkel az elmúlt hónapokban más együtteseknek, intézmények is szembe kellett nézniük. A zenekart különösen sújtja az a tény, hogy a magyar zenei élet évtizedek óta szinte változatlan finanszírozási-struktúrája nem tud – és néha úgy tűnik, nem is nagyon akar – hosszútávon megnyugtató megoldást találni az új, időközben akár az élvonalba került művészeti műhelyek számára, mint amilyen például a Dohnányi Zenekar. „Pedig az elmúlt egy-két esztendőben egyébként öröndetes fejlődésen mentünk keresztül: új muzsikusként szerződtek ide, a régi tagok által befektetett munka pedig most hozza meg a gyümölcsöt. Úgy érzem, nemzetközi összehasonlításban is ütőképes együttessé váltunk. Az más kérdés, hogy a magyar zenei közélet meglehetősen konzervatív; beidegződéseivel és – valljuk be – az ellenérdekeltségekkel harcolva pedig nagyon nehéz megmutatni, hogy már nem az a zenekar vagyunk, ami tíz évvel ezelőtt.”

Várkonyi Tamás

Magyar Telekom
Szimfonikus
Zenekar

Boldog, békés karácsonyi
ünnepeket, és sikerekben
gazdag új esztendőt kívánunk!

2005. december

Nemzeti
Hangversenyterem
19.30 óra

2005.
december 1.

Olasz
Kultúrintézet
19.30 óra

2005.
december 9.

Zeneakadémia
19.30 óra

2005.
december
19-20.

Berstein: Candide nyitány
Gershwin: Porgy és Bess - szvit
Nino Rota: La strada - szvit
Bernstein: Szimfonikus táncok
a West Side Story-ból
Vezényel: **Dante Anzolini**

Dante Anzolini

Geminiani: Concerto Grosso
Mozart: g-moll szimfónia KV.183.
Haydn: C-dúr szimfónia Nr.97.
Vezényel: **Fürst János**

Fürst János

Haydn: Teremtés
Közreműködik: **Verebics Ibolya, Mukk József,
Kovács István, Nemzeti Énekkar**
(karigazgató: **Antal Mátyás**)
Vezényel: **Ligeti András**

Verebics Ibolya

Mukk József

Kovács István

Antal Mátyás

Műsorelőzetes

2006. január - február

2006. január 6. - 2006. február 10.

Az ifjú lángelme, **Wolfgang Amadeus Mozart** még tizenhat esztendősen sem volt, amikor már ontotta a **szimfóniákat**. Az idős, bölcs mester, **Joseph Haydn** viszont fél évszázados tapasztalatát sűrítette bele **Londoni szimfóniáknak** nevezett kései remekműveibe. Az Itália bérlet koncertjein a kamasz Mozart és az öreg Haydn találkozik; úgy, hogy a bécsi klasszikus kompozíciókhoz minden hangversenyen az itáliai zenetörténet ritkaságai - így a többi között **Francesco Geminiani** ma már alig ismert, de a maga korában (az 1700-as évek elején) roppant népszerű **concerto grossói** - társulnak. A hangversenyeket zenekarunk visszatérő vendége, a nemzetközi híru karmester, **Fürst János** dirigálja, valamint **Christophe Mangou**, akit elsőként üdözölhetünk az együttesnél.

2006. január 30-31.

A késő romantikus, illetve 20. századi cseh zene jeles - mégis igen ritkán játszott - alkotásaiból ad keresztmetszetet ez az izgalmas koncert. **Janáček Tarasz Bulba** című, 1918-ban írt zenekari rapszódija a 15. században élt, tragikus sorsú kozák vezér históriáját dolgozza fel, programzenei igényességgel. Ez az előadást csak a Concerto bérlétsorozatunk keretén belül, január 31-én hallható. **Bohuslav Martinu** virtuóz **Oboaversenyét** Dienes Gábor, zenekarunk oboaművésze adja elő. **Dvořák** kilenc szimfóniája közül leggyakrabban az utolsó hármát játsszák - most itt az alkalom, hogy megismerkedjünk az **Ötödikkal**.

2006. február 20-21.

Franz Schubertet a paradoxonnak tűnő „klasszikus romantikus” jelzővel illeti az elemző zenetörténet, mivel művésze Mozart és Beethoven alkotásának tudatos folytatása, és mondanivalója a klasszikus formák kereteibe illeszkedik. A **„Befejezetlen”** néven ismert, tévesen nyolcadiknak számított szimfónia komponálását Schubert 1822 októberében kezdte meg, és az elkallódott kéziratot csak évekkel a zeneszerző halála után fedezték fel. A művet a Rapszódia bérlétsorozat keretében, február 21-én hallható a Zeneakadémián. **Wolfgang Amadeus Mozart** volt az a zeneszerző, aki felfedezte a klarinétban rejülő, korábban kiaknázatlan játéktechnikai és zenei lehetőséget, s már szólisztikus szerepben is alkalmazta a fafúvós instrumentumot. Szellemes, invenciózus mesterműve, az **A-dúr klarinétverseny** (KV.622.) életének utolsó évében, 1791-ben keletkezett. A versenyművet a közismert szimfónia, **Brahms Másodikja** követi.

Ligeti András
zeneigazgató

A zene megérint.

www.ticket.t-online.hu

www.telekomzenekar.hu

Jegyiroda: Budapest VI. Nagymező u. 19. Tel.: 302-3841

1094 Budapest, Páva u. 10-12. Tel.: 215-5770

Harminc év tekerőlanttal

Mandel Róbert pályájáról és francia barokk hanglemezsorozatáról

Még kamasz volt, amikor egy nyaralás alkalmával vendéglátói a Drezda melletti Markneukirchenbe vitték. Már akkor is ez volt a világ egyetlen olyan kisvárosa, ahol minden lakóház hangszerkészítő műhelyként is szolgált. Egyik kis múzeumában a tulajdonos fiatal hölgy levett a polcra egy különös zeneszerszámot. Elkezdte tekerni. Szörnyű hangot adott, de ez a különös zúgás, ez a rejtélyes szerkezet elindított valamit a fiatalemberben. Hazatérve Mandel Róbert elhatározta, hogy ennek a hangszernek szenteli életét.

Egy baj volt csak: Magyarországon akkoriban nem létezett ilyen instrumentum, pontosabban nem tudtak róla. A táncház-mozgalom egyik elindítója, Sebő Ferenc azonban — aki pedig egy belga (!) ismerősétől értesült róla — elmondta a fellekesült fiatalembernek, hogy Tiszaújfalun környékén él még egy öregúr, aki készít tekerőlantot — merthogy erről a hangszerről volt szó. Mandel Róbert felkereste Bársony Mihály bácsit, majd szobrász nagypapájával elmentek a TŰZÉP-telepre, és fakanálból, rajztáblából megépítették az első hangszert. Olyan jól sikerült — megszólalt! —, hogy Mandel elhatározta, épít egy újabb hangszert, amellyel a Ki Mit Tud Klubban, a hetvenes évek elején közönség elé lép. Akkor vette őt szárnyai alá a nagytudású zenetörténész, Perye András, és segített neki tekerőlantra írt zeneműveket felkutatni.

„Miután sikerrel szerepeltem a Ki Mit Tud-on, sikeres pályázatnak köszönhetően a nürnbergi Germanisches Nationalmuseum restaurátorképző intézetében tanulhattam tovább ösztöndíjjal” — mondja Mandel Róbert. „Raadásul olyan igazolványt is kaptam, ami a világ bármely hangszer-múzeumába ingyenes belépésre jogosított. Olyan lehetőség volt ez számomra, ami egy életre belém oltotta a régi hangszerek szeretetét. Ekkor ismertem meg például a párizsi Conservatoire-ban azt az 1740-ből származó tekerőlantot, aminek a kópiáján legújabb lemezemen is játszom. Ezt egyébként közösen építettük Thomas Norwooddal, aki azelőtt Bob Dylan számára is készített gitárokat. Szerencsénk volt, hogy rendelkezésünkre bocsátották a több száz éves hangszert, aminek eszmei ér-

téke körülbelül tíz darab Mercedes gépkocsival egyenlő. Elmentünk Párizsban egy koszos kis boltba, ami már 1700-as években is működött, és ahol a polcokon száz éves trópusi faanyagok sorakoztak; ott vettünk speciális, szárított, hetvenéves paliszander rezonáns fát. A likacsos szerkezetű, teljesen homogén, rendkívül érdekes érezetű, sötétvörös fát selyempapírba csomagolták, mi hazavittük, az eredeti hangszert odatettük a gyalupadra, és a majdnem korabeli nyersanyagokból megépítettük a mienket. Annyira jól sikerült, hogy már nem is másolat, hanem majdnem hamisítvány! Az igazi meglepetés azonban csak aztán következett: feltettem rá a kézzel sodort, szintén több száz éves bélhúrokat és amikor megzendítettem, teljesen más hangja volt, mint a tekerőlantnak általában!”

Ennek a sorsdöntő epizódnak is volt köszönhető, hogy Mandel Róbertet meghívták a Párizstól nyugatra fekvő, híres Thoiry kastélyba. „Ez egy hihetetlen történet” — meséli. „A tulajdonos mindent úgy hagyott, ahogyan 1789-ben, a forradalmárok által kikergetett arisztokraták hagyták. Piszkos selyempapéta, karcos padló, betört ablakok, poros bútorok fogadják a látogatót. Ebben a miliőben megszólaltatni a tekerőlantot, fantasztikus élményt jelentett számomra” — mondja a művész. „Éppen a XVIII. században vált ugyanis a tekerőlantból királyi hangszer, és rengeteg gyönyörű zenemű keletkezett ebben a korban. A vállalkozó szellemű Hungarotonnál sorozatot is indítottam Németh Pállal közösen, hogy a nagyközönség is megismerhesse a francia barokk gyöngyszemeit.

Nyenyereből tekerőlant — az aranykor

A XVIII. században vált a tekerőlant paraszt-hangszerről királyi hangszerré. Az 1700-as évek második felében, telente a francia parasztok felmentek Párizsba, bevették magukat a Tuillériák kertjébe, ölükben tartották a tekerőt, vállukon szaladgált kis mormotájuk, és játszottak. Nem koldusok, inkább afféle utcazenészek módjára. XVI. Lajos harmadik lánya, Adelaide is beleszeretett a hangszerbe, és tanulni kezdett rajta. Attól fogva az egész királyi udvar tekerőlantot akart játszani, így érthető, ha ebből a korból származnak a tekerőlant-iskolák is, és ekkor bővült óriásira a hangszer repertoárja.

Kitűnő partnereim, akikkel az Ensemble le Berger Fortuné, vagyis a Szerencsés Pásztor nevű triót alkotjuk, anyanyelvi szinten beszél a kor zenei nyelvét. Németh Pál mellett Jean-Christophe Maillard a dudás, aki a Sorbonne-non tanulta hangszerét, és ma a barokk burdon zene, vagyis a tekerőlant és a duda professzora a Toulouse-i Egyetemen. Amikor először játszottunk, a humorista Salamon Béla egyik poénja jutott eszembe: Nem lesz itt baj!”

Mandel Róbert úgy érzi, hogy a nyolc-tíz lemezre tervezett sorozat eddig elért eredményeit sűríti magába. „Úgy gondolom, hogy a hallgatót is a felfedezés élményével ajándékozzák meg lemezeink, hiszen ezen a zenén keresztül más oldaláról ismerjük meg a versailles-i udvar fényűzését, a francia barokkot, mint a történelemlétkönyvekből! Ezeket hallgatva szinte érezni lehet a kor levegőjét!”

Mandel Róbert, Jean-Christophe Maillard és Németh Pál Fotó: Gramofon-archív

Book now and
save up to
€350*

midem
The world's music market - 40th edition

Music is moving, so join the action

consor.com

Music is definitely on the move - and only one event lets you tap into its vast opportunities: MIDEM, the world's music market.

Both audiences and business partners want even more music, which is why figures for MIDEM 2006 are already topping last year's. Plus the MidemNet forum has been expanded to meet demand. So join the key players, access the latest knowledge, catch new music and do more business.

You'll meet the widest range of indie and major labels. Plus publishers and the technology, mobile and audio/video sectors as well as the thriving live music industry - all at our special 40th anniversary edition.

Book now to save up to €350* on the regular participation fee for MIDEM & MidemNet Forum. To find out more and to register now go to www.midem.com

Alternatively call Cornelia MUCH
on 49 7631 176 80
or e-mail: cornelia.much@reedmidem.com

* Valid for all participants without a stand on bookings made before 20 December 2005.

MIDEM: 22-26 January 2006 • MidemNet & MidemNet Mobile: 21-22 January 2006
Palais des Festivals, Cannes, France • www.midem.com

Zenepalota lesz a Béke moziból

Új koncertterembe költözik a Miskolci Szimfonikus Zenekar

Felgyorsultak az események a Miskolci Szimfonikus Zenekar körül. Kovács László együttese nemzedékváltás idejét éli, a változás egyik fontos állomása, hogy októbertől Soós Gábor vette át az első koncertmesteri feladatokat. A harminchárom éves hegedűművész szerint a tavasszal elkészülő, kiváló akusztikájú, a kor követelményeinek megfelelő, hatszáz személyes koncertterem – amit a miskolci Béke moziból alakítanak át – új korszakot nyithat a zenekar történetében.

„Nem csak a repertoár bővítésére gondolok – mondja az ifjú koncertmester –, hanem a saját helyszín jelentőségére is, hiszen az új koncertteremben már nemcsak vendégek leszünk. A Miskolci Nemzeti Színházban eléggé szűkre voltak szabva a lehetőségeink, ami a koncertek időpontját és profilját illeti. A Nemzeti Színházat nem zenekari hangversenyekre tervezték, így a várhatóan kiváló akusztikájú terem a zenekar életében új korszakot nyithat. A közönség szebb, egységesebb hangzást élvezhet majd és nekünk is könnyebb dolgunk lesz a próbák során.” – mondja Soós Gábor, aki 1993 óta játszik a zenekarban, 1999 óta helyettes koncertmesterként. Mint számos kollégája, ő is az előző koncertmesternél, Gál Károlynál tanult a Zeneművészeti Főiskolán. Miskolci születésű lévén, maradt szülőhelyén, és pályázott az első koncertmesteri posztra. Mint mondja, bár a zenekarban alapító tagok is ülnek, egyre több az újonnan beálló fiatal muzsikás. „Most rajtam a sor, hogy elvégezzem azt a feladatot, amit elődöm négy évtizeddel ezelőtt: a sok fiatal vonósnek egységes arculatot adni” – mondja a zenekar koncertmestere.

Az együttes az elmúlt hetekben vette fel harmadik Weiner Leó-lemezét. A hazai zenekarok közül talán a miskolci az egyetlen, amely ilyen szoros kapcsolatban áll a legendás tanár, zeneszerző szimfonikus életművével. A kilencvenes évek végén jelent meg előadásukban a Csongor és Tünde szvit, a Magyar népi táncok, és ugyancsak a Hungaroton kiadásában látott napvilágot Weiner két hegedűversenye Szabadi Vilmos közreműködésével.

Kovács László és együttese nagy kedvvel készül az újévi koncertre is, amely hagyományt teremtett Miskolcon. Nem túlzás ezt

a három hangversenyt az észak-magyarországi zenei élet egyik fő eseményének nevezni, hiszen az óriási sikerű koncertek iránt idén is rendkívül élénk az érdeklődés. Nem csak a borsodi megyeszékhelyről, hanem a régióból, sőt, a fővárosból is érkeznek látogatók, hogy néhány kellemes téli estét töltsenek az Avas-alján, és sétáljanak egyet a gyönyörű fekvésű város hangulatos főutcáján. Kovács László idén is olyan műsort állított össze, amelyben különböző zenei műfajok szerepelnek: a Strauss család életvidám muzsikája mellett hallhatjuk majd a remek atmoszférát teremtő Hot Jazz Bandet, sőt, táncprodukciók, valamint énekes számok is helyet kapnak a népszerű muzsikát felvonultató műsorban.

Nagyszerű programot sikerült összeállítani a január 16-i koncertre is. Ekkor a Miskolci Szimfonikus Zenekar vérpezsdítő spanyol muzsikával lép a helyi Nemzeti Színház jelképes arénájába.

Ízelítő a Miskolci Szimfonikus Zenekar téli hangversenyeiből

December 5. Miskolci Nemzeti Színház

Wagner, Beethoven, Selmeczi
Km.: Ars Nova Énekegyüttes (Karigazgató: Kiss Katalin)
vezényel: Selmeczi György

December 12. Miskolci Nemzeti Színház

Haydn, Schumann, Dohnányi, Liszt
Km.: Krausz Adrienne (zongora), vezényel: Kovács László

2006. február 6. Miskolci Nemzeti Színház,

február 9. Művészetek Palotája

Beethoven, Debussy, Ravel, Jereb Ervin
Km.: Horváth Bence (trombita), vezényel: Kovács László

Február 20. Miskolci Nemzeti Színház

Dvořák, Kovács Zoltán, R. Strauss
Km.: Jozef Podhoránsky (cselló), vezényel: Kovács László

Február 27. Miskolci Nemzeti Színház

John Williams, Brahms, Dvořák
Km.: Szentpáli Roland (tuba), vezényel: Philippe de Chalendar

Rodrigo, De Falla és Chabrier művein kívül felcsendül Bizet örökzöld Carmen-szvitje mégpedig egy olyan vendégkarmester irányításával, aki anyanyelvi szinten beszél a habanerák, bolerók nyelvét. Jesús Amigo 1962-ben született Bilbaoban, és ma már az egyik legfoglalkoztatottabb karmester hazájában. A madridi zene-művészeti főiskola kortárs zenei együttesének vezetője, az intézmény zenekarának első karmesteri posztján állt több évig, és ma is ott tanít. A 2000-ben alapított Extremadura Orquesta dirigenseként számos spanyol kortárs művet rendel és mutat be hazájában.

A Miskolci Szimfonikus Zenekar február 9-én a Művészetek Palotájában lép fel a Magyar Szimfonikus Körkép 2006 egyik résztvevőjeként. Különleges műsorukon Jereb Ervin Trombitaversenye is szerepel, amelyet a szerző Geiger Györgynek ajánlott. Jereb 1928-ban született, és tanulmányait autodidakta úton végezte. 1957-ben a Magyar Rádió zenei rendezője lett, de eközben több műfajban is alkotott: írt rádió-operát, filmzenéket, elsősorban azonban rézfűvös hangszerekre komponál. Ma is sokan emlékezhetnek az általa alapított és vezetett Jereb Ensemble-ra, a hatvanas évek népszerű jazz- és tánczenekarára.

Az új koncertterem látványterve

Fotó: Gramofon-archív

midem
CLASSIQUE & JAZZ

Tune in to the people who make music move at
Midem Classique & Jazz

CLASSIQUE
JAZZ
CONTEMPORAIN
TRADITIONNEL

Classical and jazz music are seeing new opportunities, and only one event lets you tap into their rich potential: MIDEM, the world's music market.

Over 9300 professionals attended last year - and figures are already up for 2006. Plus MidemNet Forum has been expanded.

Meet the widest range of indie and major labels. You'll be able to make contact with publishers, along with technology, mobile and audio/video sectors as well as the thriving live music industry - all at our special 40th anniversary edition.

To find out more and register now, go to www.midem.com

Alternatively call Cornelia MUCH
on 49 7631 176 80
or e-mail: cornelia.much@reedmidem.com

MIDEM: 22-26 January 2006 • MidemNet & MidemNet Mobile: 21-22 January 2006
Palais des Festivals, Cannes, France • www.midem.com

Minőségorientált megoldások

A Pannon Filharmonikusok szerepe Európa kulturális fővárosában

Pécs 2010-ben Európa egyik kulturális fővárosa lesz – ez a döntés új távlatokat nyitott a Pannon Filharmonikusok előtt. A város arra törekszik, hogy a kultúra segítségével hívja fel a világ figyelmét Pécs értékeire, és ebben a folyamatban

kulcsszerepet szán a város és a régió egyik legenergiúsabbban fejlődő kulturális intézményének, a Pannon Filharmonikus Zenekarnak. A pályázatot elkészítő bizottság szűkebb köréhez tartozott az együttes igazgatója, Horváth Zsolt, akit a pályázat háttéréről, a zenekar előtt kitaruló perspektívákról kérdeztünk.

„Az 1984-ben létrehozott Európa Kulturális Fővárosa cím tulajdonképpen vidékfejlesztési és régiófejlesztési programsorozat” – mondja Horváth Zsolt. „Az elmúlt húsz év alatt többnyire olyan városok nyerték el, amelyek korábban például nehéziparból éltek, de – mivel ez a forrásuk valamilyen okból megszűnt – kitérés pontot kerestek, és ezt a kultúrában találták meg. Nos, Pécsre pontosan illik ez a leírás. Városunkban már három éve elkezdődtek a civil szakmai beszélgetések, amelyek ezt a célt megfogalmazták, vagyis már akkor, amikor még el sem dőlt, hogy Magyarország megkapja a nevezési jogot” – meséli az igazgató.

Mint mondja, a pályázat megmutatta: Pécs hivatott rá, hogy kulturális termékeit magas színvonalúvá fejlessze, és megteremtse a hozzá szükséges infrastrukturális háttérrel. Az igazgató kiemeli a kultúra, mint termék munkahelyteremtő szerepét is, és megemlíti, hogy a cím elnyerésének köszönhetően a franciaországi Lille például ezer új munkahelyet tudott létesíteni. „A minőségorientált megújulás, ami három éve kezdődött a Pannon Filharmonikusoknál, és amelynek célja az, hogy a zenekar a magyar zenei élet meghatározó szereplője legyen, tulajdonképpen egybeesik a 2010-es pályázat törekvéseivel” – folytatja az igazgató. „Felismertük, hogy ez a pályázat a zenekarban tervezett minőségjavító változások háttére lehet, sőt, feltétele is azoknak a céloknak, amiket a zenekar önmaga elé kitűzött.”

A zenekar két éve indított, és azóta is nagy sikerrel működő budapesti koncertsorozata szintén a pécsi pályázat része.

Pécs új koncertterme

A 2010-es pályázat egyik legfontosabb eleme a multifunkcionális hangversenyerem – pályázatban szereplő néven Zenei és Konferenciaközpont – létrehozása. Kétszáz éve esedékes egy ilyen objektum építése. Ez az ezer fő befogadóképességű létesítmény egyszerre lesz Pécs és a Dél-Dunántúl egyetlen, nemzetközi mércével mérve is korszerű hangversenyerem mintegy kétszáz kilométeres körzetben. A város ezzel azt reméli, hogy Pécs megjelenik Európa zenei térképén, s ezzel a Pannon Filharmonikusok még jelentősebb szakmai fejlődést érnek el, bekapcsolódva Európa zenei vérkeringésébe. A gondos akusztikai tervezéssel készülő Zenei és Konferenciaközpont nemcsak nagyobb szabású produkciók bemutatását teszi lehetővé, hanem a Pannon Filharmonikus Zenekar otthonául is szolgál majd. A nagyméretű próbaterem és szólamprobákra is alkalmas termek mellett irodahelyiségek, kottatár valamint hangszertár áll majd a zenekar rendelkezésére. A hangversenyerem helyet ad majd komolyzenei, jazz, világzenei, népzenei, és popzenei koncerteknek is, sőt filmfesztiválnak is.

Továbbra is az előretolt bástya szerepét szánja neki a zenekar vezetése Pécs kulturális értékeinek közvetítésében, a cím elnyerésével azonban jóval nagyobb távlatok is nyílnak az együttes előtt. „Számunkra óriási lehetőségeket kínál ez a pályázat, hiszen mára kialakult a rangja, a cím tehát azonnal a kiválasztott városokra irányítja a figyelmet. Ez annyira igaz, hogy egy héttel a pályázat nyerteseinek a kihirdetése után már több impresszárió és város kereste meg zenekarunkat partnerkapcsolatok kiépítése céljából. Ezeket a lehetőségeket igyekszünk minél jobban kihasználni, de ez egyben azt is jelenti, hogy rengeteg munka vár még ránk. A következő néhány évnek az erős belső építkezés jegyében kell eltelnie” – vélekedik az igazgató.

Horváth Zsolt szerint a döntés részben a pécsi kulturális intézmények autonómiavesztésével is jár, hiszen programjaikat egységes elképzelésnek kell alárendelniük.

„A pályázati anyag kötötte, hogy felvezető éveknek kapcsolódnunk kell a 2010-es évhez. A pécsi pályázat értelmében 2006 a Kulturális Örökség Éve, és a Pannon Filharmonikusok is már ennek szellemében hirdette meg koncertjeit, bérletssorozatait Keresztutak címmel” – mondja Horváth Zsolt, akitől azt is megtudjuk, hogy a népszerű zenék és kitűnő előadók segítségével járják körbe a város soknemzetiségű kultúráját, és mutatják be a keresztény, a zsidó és a mohamedán kultúrák egymás mellett élését. 2007 a Tanulás éve címet viseli majd, így a tervek szerint a zenekar a különböző iskolákat mutatja majd be műsoraival. VT

Százéves polcok és korszerű szoftverek

Könyvtárak a muzsika szolgálatában – 3. rész

Akárcsak a Zeneakadémia alapítása, az intézmény könyv- és kottatárának létrehozása is Liszt Ferenc nevéhez fűződik. Liszt az iskolára hagyta gyűjteményét, ez adta a törzsanyagot. Azóta eltelt több mint száz év, az állomány százsorosára nőtt, és mára az ország legnagyobb zenei gyűjteményévé bővült. A könyveket és kottákat azonban még ma is a százéves acélszerkezetű polcrendszer tartja. Nagyjából kifogástalan állapotban, változatlan helyen: a Liszt Ferenc téri szecessziós palota földszintjén.

A Zeneakadémia megalapítása után néhány évvel a diákok létrehozták az Ifjúsági Olvasókört, amely a befizetett tagdíjakból vásárolt könyveket, megvetve ezzel a mai könyvtár alapjait. Ezt egészítette ki az intézmény hivatalos könyvtára, amely a Sugár úti épületben, a titkár szobájában állt egy szekrényben. Az első fordulat akkor következett be, amikor 1907-ben a Zeneakadémia mai helyére költözött; ekkor olvasztották egybe az olvasó-kör, a hivatalos könyvtár állományát, és a gyűjtemény ekkor kapta meg a kifejezetten erre a célra tervezett helyiségeit is. Az akkori tervezőket és kivitelezőket dicséri, hogy napjainkban ugyanaz a vasszerkezet tartja az eredeti szekrényeket és az üvegpadlós galériát, mint száz éve. Bár kisebb javítások szükségesek lennének, az állítható magasságú polcok ma is töretlen erővel szolgálnak, pedig az 1907-es állapothoz képest az állomány százsorosára nőtt. Így ma körülbelül háromszáz ezer kotta, százezer könyv, és több mint százféle folyóirat képezi a műemlék bibliotéka állományát.

„A könyvtárat 2000-ben felújították, kibővítették, és ekkor kapta vissza részben eredeti színvilágát is – mondja Gábor Ágnes, megbízott könyvtárigazgató. „A rakodótér mintegy ezer folyóméter polccal bővült, így most tíz-tizenöt évig elegendő hely áll a rendelkezésünkre. A legfrissebb könyveken és a mintegy félszáz összkiadáson kívül becses kincseink között tartunk számon több XVI–XVII. századi kiadványt, Haydn, Schubert, Mozart műveinek első megjelenéseit. Ezekon kívül jó pár olyan összkiadás is a birtokunkban van, ami az országban egyedülálló. Ilyen a Musica Britannica sorozat, valamint az 1880-as évek ma már

muzeális értékű összkiadásai Händel, Mozart, Brahms, Bach műveiből.”

„A könyvek, kották nagy része akkor még kiadói ajándékként érkezett az állományba – kapcsolódik a beszélgetésbe Szirányi Gábor, könyvtárigazgató-helyettes. – A Zeneakadémián abban az időben Koessler, Popper, Hubay, később Dohnányi, Bartók, Kodály tanított, olyan személyiségek, akik Európa-szerte nagy tiszteletnek örvendtek. Az 1880-as években indult első Bach-összkiadás előfizetői között a Zeneakadémia is szerepelt, Liszt Ferenc összes műveinek kötetéből pedig több példányt is kapott az intézmény” – meséli Szirányi Gábor.

A Zeneakadémia számos, később világhírű növendéke hagyta a könyvtárra teljes kotta- és könyvállományát. Itt található például Somogyi László, Blum Tamás, Kulka János karmester hagyatéka, de Rösler Endre, Pernye András zenetörténész, valamint Hernádi Lajos zongoraművész is a könyvtárnak adta hatalmas kottatárát. Különleges értéket képvisel Bartók Béla egykori kama-

A százéves kartonszekrény egyszerre műemlék és használati tárgy

rapartnere, Szigeti József világhírű hegedűművész hagyatéka. A kottákból, valamint a bennük található megjegyzésekből rengeteget tanulhat a mai növendék, noha a legszórakoztatóbb megjegyzés nem ujjrendet, vagy vonás nemet jelöl. Az egyik Mozart-hegedűverseny végére, a kettősvonal után ezt írta egy női kéz: Végy sajtót!

Noha dicsőséges múlt áll a Zeneakadémia könyvtára mögött, lépést kell tartania a korral. Naponta több száz zeneakadémista, művész, zenekar- és kórustag keresi fel. A könyvtár vezetése ezekben a hetekben olyan szoftver beszerzéséhez keres szponzort, amely a mostaninál jóval nagyobb, akár hangzó dokumentumokban is gazdag adatbázist tesz elérhetővé. „Ha ez a szoftver már a hetvenes években létezett volna, ma bárki, a világ bármely pontjáról meghallgathatná Schiff András, Kocsis Zoltán vagy Ránki Dezső diplomahangversenyét” – mondja Szirányi Gábor. „Meggyőződésünk azonban, hogy a legértékállóbbak a nyomtatott dokumentumok” – véli Gábor Ágnes. „Ha a Gramofon riporter évtizedek múlva megkérdezi, melyek a könyvtár legféltebb kincsei, utódainktól feltehetően ugyanazt a választ fogja kapni, mint tőlünk.”

Korszerű kutatóbázis, felújított olvasóterem

Fotók: LFZE

Várkonyi Tamás

Naive

Orfeo

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: gyukars@axelero.hu

Chandos

BIS Records

www.mozartproject.org

A honlap címe egy nagyszabású, szakmai szervezetek által gondozott weboldalt sejtet, ám ez esetben is egy lelkes rajongó magánakciójáról van szó. Steve Boerner tíz évvel ezelőtt – talán épp a 1996-os évforduló apropóján felbuzdulva – indította útjára a www.mozartproject.org címen található honlapot, s ha azóta némileg el is járt felette az idő – a bibliográfia például 2001 óta nem frissült – azért találni itt néhány hasznos és tetszetős dolgot. Első helyen az életrajzot, amely – legalábbis 1765-ig – kifejezetten részletes, illusztrációkkal, sőt hangzóanyagokkal is bőven fűszerezett. Igaz, az idő ez utóbbiak felett is eljárt a tekintetben, hogy az internetes multimédia hőskorát idézve, mindössze 20 kbps-os RealAudio-formátumban szóvalnak meg. A hónapokra lebontott vázlatos életrajz ellenben teljes, emellett a szerző külön oldalakat és csatlakozó bibliográfiákat szentelt

Anna Maria, Leopold, és Nannerl bemutatásának is. Érdekesképpen pedig megtaláljuk lerajzolva a teljes Mozart-Weber családfát, amelyen természetesen nem csak A varázsfuvola, hanem A bűvös vadász szerzője is szerepel. A honlap másik erőssége a műjegyzék, amely a Köchel jegyzék 6. kiadása és a Sadie-féle 1983-as Grove-szócikk alapján készült. Korszakonként és műfajonkénti bontásban is tartalmazza a műveket – jó néhány opusznak pedig külön oldalakat is szentelt Steve Boerner, ahol meglepő részletességgel, képekkel, hangzó részletekkel ismerkedhetünk meg közelebbről is a művekkel. A linkgyűjtemény – már csak korából fakadóan is – nem az oldal erőssége, ellenben Peter Brown és Neal Zaslaw (!) két esszéje mindenki számára érdekes és tanulmányos olvasmány. A Mozart-évforduló kapcsán oly sok minden történhet, ki tudja, 2006-ban talán ez az egykor igazán nagyszabásúnak indult honlap is felébred majd csipkerózsika-álmából.

the Mozart Project

The life, times and music of Wolfgang Amadeus Mozart

- Biography
- Compositions
- Selected Essays
- Bibliography
- Links

Köchel listings of Mozart's compositions. Click on the titles for more information on specific works.

Copyright © 1996-2004 Steve Boerner steve@mozartproject.org / Revised May 2, 2004

Zsoltos Dávid

www.gramofon.hu – klasszikus és jazz az interneten
Együttműködésben a www.fidelio.hu online zenei magazinnal

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

SHLOMO MINTZ

a Nemzeti Hangversenyteremben

2005. december 18. (vasárnap) 19:30

**Csajkovszkij: Hegedűverseny
Mahler: I. (Titán) szimfónia**

Vezényel: Hollerung Gábor

A koncert támogatója:

antenna hungária

Symphonia Hungarorum – Magyar Szimfonikus Körkép

2006. február 13. (hétfő) 19:30 Nemzeti Hangversenyterem

**Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Vajda: Magnificat**

*Gal James (ISR) - mezzoszoprán · Budapesti Akadémiai
Kórustársaság Budapesti Ifjúsági Kórus*

Vezényel: Hollerung Gábor

Jegyek kaphatók a Zeneakadémián (Tel.: 342-0179),
a Művészetek Palotája jegypénztárában (Tel.: 555-3300), a Rózsavölgyi
Jegyirodában (Tel.: 318-3500), a Ticket Express (Tel.: 312-0000)
valamint a Concert & Média jegyirodáiban (Tel.: 455-9000).

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.

1221 Budapest, Ady Endre út 25.

Információ: Művészeti titkárság

Tel.: 322-1488, Fax: 413-6365,

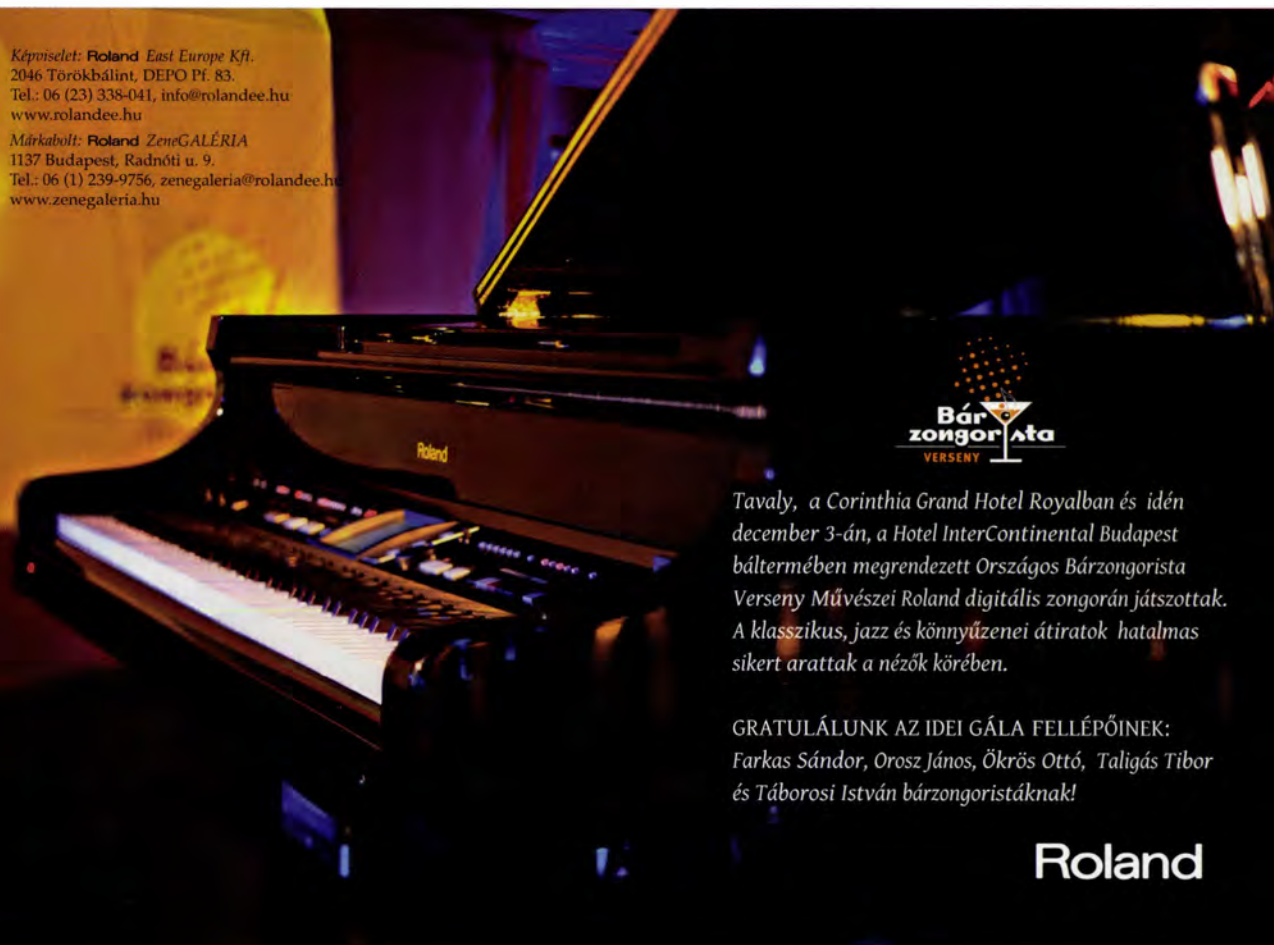
E-mail: info@bdz.hu · www.bdz.hu

A hangversenyeket és a zenekar tevékenységét támogatják:

Képviselet: **Roland East Europe Kft.**
2046 Törökbálint, DEPO Pf. 83.
Tel.: 06 (23) 338-041, info@rolandee.hu
www.rolandee.hu

Márkabolt: **Roland ZeneGALÉRIA**
1137 Budapest, Radnóti u. 9.
Tel.: 06 (1) 239-9756, zenegaleria@rolandee.hu
www.zenegaleria.hu

**Bár
zongorista
VERSENY**

Tavaly, a Corinthia Grand Hotel Royalban és idén
december 3-án, a Hotel InterContinental Budapest
báltermében megrendezett Országos Bárzongorista
Verseny Művészei Roland digitális zongorán játszottak.
A klasszikus, jazz és könnyűzenei átiratok hatalmas
sikert arattak a nézők körében.

GRATULÁLUNK AZ IDEI GÁLA FELLÉPŐINEK:
Farkas Sándor, Orosz János, Ökrös Ottó, Taligás Tibor
és Táborosi István bárzongoristáknak!

Roland

ERKEL SZÍNHÁZ

BÉRLETEK 2006

Foglaljon helyet!

BÉRLETVÁLTÁS HELYE ÉS IDEJE:

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
SZERVEZÉSI OSZTÁLYÁN, A KIJELÖLT
NAPOKON 10 ÉS 17 ÓRA KÖZÖTT.
(1061 BUDAPEST, ANDRÁSSY ÚT 22.,
DALSZÍNHÁZ UTCAI OLDALBEJÁRÓ)

KARÁCSONYI BÉRLETVÁSÁR:

NOVEMBER 21 - DECEMBER 23.

TEL.: 332 7914 • WWW.JEGYMESTER.HU • WWW.OPERA.HU

Marika, Klári, herceg és kadét

Diótörő: karácsonyi örökzöld gyerekeknek az Operaházban

November első munkanapján egy óra alatt több mint ezer jegy kelt el a Magyar Állami Operaház Diótörő előadásaira. A pénztárban és az interneten minden jegyet elkaptak, pedig karácsony táján tizennégyszer látható a népszerű mesebalett. Igaz, ezek közül egyre nem váltható belépő, mert ilyenkor jótékonysági előadáson a gyermekotthonokban vagy a nagy családokban szerény körülmények között nevelkedő gyerekeket látja vendégül valamelyik adományozó.

Hogy miért olyan népszerű a Diótörő, arra könnyű a válasz, a darab karácsony estén játszódik, a színpadon is ott ragyog egy pompásan feldíszített fa, alatta ajándékok, békés, vidám az ünnepi este, olyan a hangulat, amilyenek az otthoni karácsonyokat szeretjük. A kitűnő szerzőpáros – Marius Petipa és Pjotr Iljics Csajkovszkij – biztosan nem gondolta, hogy a Diótörővel megdönthetetlen hagyományt teremt. Ma már szerte Európában, de a tengeren túl is divat decemberben műsorra tűzni a táncjátékot. A Marseille-ben született koreográfus édesapja és fivére, sőt lánya is táncos illetve balett-pedagógus volt, a család az 1800-as évek közepétől, leszámítva a rövidebb-hosszabb turnékat, Szentpéterváron, a cári balett kötelékében élt és dolgozott. Marius Petipa itt találkozott Csajkovszkijjal, akivel három nagyszerű, örökbecsű baletet teremtett szövegíróként illetve koreográfusként: A hattyúk tavát, a Csipkerózsikát és a Diótörőt. A librettó alapjául Ernst Theodor Amadeus Hoffmann Diótörő és Egérkirály című borzongató elbeszélése szolgált. Az egérhadsereg ma is fontos szerepet játszik minden koreográfiai változatban, de azért a borzongást mérsékeltek. Az eredeti Diótörőben, Lev Ivanov az álomszágot az édes-

A Diótörő változatlanul vezet a népszerűségi listán Fotók: Gramofon-archív

ségek birodalmának képzelte el. Ám később karaktertáncokká alakították a jeleneteket, így a tea szcena kínai tánc, a csokoládé spanyol táncként vált ismertté. A Diótörőt 1892. december 5-én mutatták be a Mariinszkij Színházban. A huszadik században Vajnonen a budapesti Operaház, Nyikolaj Szergejev a Sadler's Wells Ballet, Balanchine a New York City Ballet számára készített átdolgozást. Jurij Grigorovics, illetve Nurejev felújítása ma a legismertebb, Grigorovicsé talán a leghívebb az ősbemutatóhoz.

Vajnonen 1950-ben tanította be Budapesten a Diótörőt még itthon volt a magyar balett minden csillaga: Pásztor Vera, Müller Margit, Kovács Nóra, Szarvas Janina, színpadon volt Lakatos Gabriella, Kun Zsuzsa. A kis és nagy szerepeket mindig a legjobb művészek táncolták, és sorra bemutatkoztak a következő nemzedékek Orosz Adéltól, Popova Aleszjáig. Oláh Gusztáv olyan látványos díszletet és olyan pazar jelmezeket tervezett a baletthez, hogy megváltoztatásukra nem, csak felrészítésükre volt szükség.

A klasszikus balettek jó részét aktualizálták, ugyanúgy ahogy bizonyos operákat, a Diótörő szívből jövő romantikája azonban ellenállt minden – ambiciózus – modernizálási kísérletnek.

A Diótörő népszerűségét az a tény is jelzi, hogy az Operaházhoz közeli Thália Színházban több mint fél évtizede ugyancsak előadják a balettet. Idén ott is tizennégy előadásra kínálnak jegyet. Ez a koreográfiai változat az amerikai Robert Lindgren munkája, eredetileg ő is tanította be a darabot. A produkció a Magyar Táncművészeti Főiskola növendékei számára jó lehetőséget ad, hogy a színpadi helyzetek „élesben” fölkészüljenek, megbarátkozzanak a színházi légkörrel. A főszerepeket a diplomázó vagy nemrég végzett növendékek alakítják. Jó hír, hogy a karácsonyi mesebalett kínálat a napokban új művel gyarapodott, a Nemzeti Táncszínház fölkérésére Földi Béla Lewis Carroll regénye, az Alice Csodaországban alapmotívumaiból szerkesztett egy bő órányi, tehát a mozgékony kisgyerekek türelmi küszöbe alatt maradó látványos mozgásszínházi programot. A táncjátékot a Művészetek Palotájában, a Fesztivál Színházban mutatták be.

Régi-új mese: Alice Csodaországban (Művészetek Palotája, Fesztivál Színház)

„Bayreuthnak köszönhetem, hogy a pályán maradtam”

Németh Judit tanításról, tanulásról, a próbák fontosságáról

Azokban a szövegekben, amelyeket koncertek műsorfüzetében szoktak közölni, rendszerint csak az áll, hogy Németh Judit Kutrucz Éva növendékeként végzett a Zeneakadémián, 1987 óta tanít a Győri Zeneművészeti Főiskolán, 1990-ben lett a Magyar Állami Operaház tagja, 2000 óta rendszeresen fellép a Bayreuthi Ünnepi Játékokon, neves karmesterek hívják lemezfelvételekhez, új opera-produkciókhoz. 2006-ban Lisszabonban és Torontóban Fricka lesz, Budapesten kétszer éneklí Fischer Ádám vezényletével a Parsifal Kundryját, koncertszerű előadásban. Németh Judit itthon nem sztár, külföldön viszont jegyzett és foglalkoztatott énekesnő.

Most éppen ráér egy kicsit beszélgetni, kisebb betegség marasztotta otthon. Már köszöni, nagyon jól van, elkezdett gyakorolni is, hiszen Simon Izabellát, Várjon Dénest nem akarná cserben a hagyni, és a műsor is olyan... nehéz – vetem közbe. Mahler és Strauss dalok, amelyek borzongatóan gyönyörűek, ma már a német diktója is olyan, hogy bátran vállalhatja őket. „Ebben nagyon szigorú vagyok a növendékeimmel, nyelvet kell tanulniuk. Én komoly tudás nélkül indultam neki a nagyvilágnak” – mondja. És még elújságolja, hogy három remek tanítványa végez idén.

A pályád még fölfelé megy, miért csinálsz magadnak konkurenciát? – kérdezem. „Soha nem fogtam így föl. Akadémista koromban sok segítséget kaptam Pászthy Júliától, Keönch Boldizsártól, Gregor Józseftől. Azt láttam, hogy a tanítást küldetésnek és felelősségnek tekintik. Sokat tanulok is a növendékeimtől, mindegyik külön eset, nekem kell rájönnöm, hogy kinek mi a problémája, hogyan tudok segíteni. De az egyéni megoldások mellett nem térhetek el az alapmetodikától – ez nagyon fontos. Van, akivel az alapoknál kezdjük, például légzéstechnikával. A tanítás frissen tartja az embert.” Pedig a pedagógiai munkának sem a könnyebik végét fogta meg anno, 1987-ben a még zene-

akadémista Németh Judit. A győri konzervatóriumban kezdte, a főiskolán folytatta. Ketten viszik a szakot Markovics Erikával, volt akadémiai osztálytársával. A tizenegy növendékük közül három végez – és mind a hárman külföldön akarnak tovább tanulni. Esélyesnek tartja őket, a technikai perfekciónak birtokában vannak, ő erre koncentrálni velük. Korokkal és stílusokkal természetesen megismerkednek, egy-egy szerepbe is belekóstolnak, de Németh Judit tudja, a repertoárjuk ügyis később alakul ki. Ma már napi praxis a meghallgatás – lehetőleg csúcsformában –, ennek a módját nálunk nem tanították, neki is gyakorlatban kellett alkalmazkodnia a nemzetközi „énekes piac” követelményeihez.

„1988-ban diplomáztam opera szakon. Nem voltam népszerű, divatos növendék. Mégis sokszerűen ért, hogy abba a csoportba soroltak, aki nem kellett az Operaházban. Ma már nem bánom. Ha annyi kényeztetést kaptam volna, amennyire némelyek számíthattak, bizonyosan nem alakul ki bennem ilyen erősen ez a gyűrűnk, ne adjuk föl mentalitás. A főt említett mestereim már főiskolás koromban magukkal vittek kisebb oratórium szövegeket, így a koncertéletben már ismertek. Az Országos Filharmóniától kaptam egy hároméves ösztöndíjat, ez szerény bizton-

ságot adott, ma is hálás vagyok érte. Évi tizenként koncerten kellett közreműködnöm a javadalmazásomért, csodálatos műveket szólaltathattam meg. Már mehettam külföldre is, de azért sejtettem, a diploma ugyan a zsebemben van, mégis tovább kellene tanulnom. Kaptam egy felállást az Operában és Mozart gyönyörű Titusában először, Annius, később Sextus szerepét bízták rám. Annius ráébresztett arra, hogy itt nagy baj van! Ha jó formában, pihenten mentem színpadra – egész jól el tudtam énekelni Annius szövegét, ha picit fáradtan – hát, az katasztrofális volt.”

Több kolléga is biztatta, hogy keresse föl az Erdélyből áttelepült Adorján Ilonkát. „Mindenkinél pozitív változást éreztem, de divatos sztártanár hírében állt, úgyszólván esélyem – gondoltam. Aztán csak fölkerestem, meghallgatott és megnyugtatót: fogalmam sincs az éneklésről. Talán a maga számára is kihívásnak érezte, hogy valamit kezdjen velem – tizenkét évig lehettem a tanítványa. Nagyon bensőséges kapcsolat alakult ki közöttünk, az elszántasága, az egyenessége egész életemben példa számomra. A másik meghatározó mesterem az ugyancsak páratlan Anna Reynolds, a stuttgarti Bach Akadémia híres tanára. Bayreuthban meg azt a lehetőséget használom ki, hogy ott van Robert Holl, aki a megtettesült nyugalom és kiegyensúlyozottság. Vele egy-egy szerepet kezdünk kifejezésben és zeneileg kidolgozni.”

Németh Judit a budapesti Operaházban hét év alatt eljátszotta a mezzo fachban az összes kis és középszeret. „Ami nagyon jót tett. De a lista végére értem, és nem volt hová továbblépni. Szerettem volna

A Lohengrin – premier után Wolfgang Wagnerrel

Fotó: Gramofon-archív

Ősbemutató Versailles-ban

Alföldi Róbert koprodukcióban rendez Charpentier-műveket

Mozart vagy Verdi hősnőket énekelni, nem lehetett. Kaptam azonban néhány kisebb Wagner szerepet és megpróbáltam álmaim-vágyaim színterét, Bayreuthot meghódítani. Nos, 1999-ben Jürgen Flimm és Giuseppe Sinopoli új walkür-lányokat keregett, elmentem a meghallgatásra, és kiválasztottak a 2000. évre, Waltraute szerepére. Még próbáltunk, amikor hívtak az irodába, kérdezték: milyen gyorsan tanulok? Attól függ, mit és mennyit – válaszoltam. Az istenek alkonya harmadik Nornáját, és öt napom van rá... Nos, ez a szerep volt az, amit a Flimm-rendezés műsoron léte alatt végig, öt évig énekeltem, még Ortrud mellett is."

A Zöld dombon úgy hallották, hogy Németh Judit magasabb lágében is jó lenne. A Lohengrin Ortudját bízták rá, közben a Tannhauser Vénuszából is föl kellett készülnie előéneklésre. Az első sikerült, a második kevésbé. 2003-ban újabb meghallgatás nélkül kapta meg a szerepet. Mint később kiderült Christian Tielemann jó néhányszor megnézte a Lohengrinben, így döntött mellette. „Az első pillanattól kezdve otthonosnak éreztem magam. Bayreuthban hagyomány, hogy a kis művészt is úgy kezelik, mintha a csúcsra lenne. Eleinte gyanakodtam, vajon milyen ármány lehet a határtalan kedvesség mögött? Semmi. Csak olyan körülményeket teremtenek, hogy a maximumot hozhadd ki magadból. Akkor próbatermek vannak, hogy a színpadival azonos méretű próbakulisszával teljesen be tudják rendezni. Erre feltétlenül szükség van például egy olyan nagyon nehéz színpadképben, mint a Lohengriné. Természetesen rögtön kaptam próbaruhát, ami ugyanolyan szabású, fazonú volt, mint a jelmezem – innen enyém volt a pálya. Igaz, olyan tempóban dolgoztunk, hogy elfelejtettem enni, inni, ebben éltem. Büszke vagyok rá, hogy a Lohengrin után azt mondta a rendező: ezt képzeltem Ortrudról. Sokan csak elordítják a szerepet. Pedig a kottában ötven százalék piano van... A csábítás, a kerítés rafináltságát próbáltam megmutatni. A Lohengrin Vénuszát két évig énekeltem. Milánóban a párizsi változatban mutatkoztam be, Jeffrey Tate vezényelte az előadást.

Hogy elmúlt a kishitűségem – azt Bayreuthnak köszönhetem. Hogy megmaradtam a pályán – Bayreuthnak köszönhetem." És Bayreuth fogja talán fölvenni a csúcsra, Izoldához.

Albert Mária

A XVII. és XVIII. századi francia zenekultúra egyik fellegvára, a Versailles-i Barokk Zenei Központ 2005. december 6-án első alkalommal mutat be operaprodukciót külföldi partnerrel, a magyar Armel Produkciós Irodával.

A Napkirály, XIV. Lajos által megálmodott, pazar pompájú Royal Chapelle-ben Alföldi Róbert állítja színpadra Marc-Antoine Charpentier három bibliai ihletésű történetből álló művét, a Trois Histoires Sacrées-t.

A kutatóközpont által nemrég rekonstruált zeneművek francia szólisták előadásában, a Savaria Barokk Zenekar (művészeti vezetőjük Németh Pál) közreműködésével hangzanak fel. A premiert a központ zeneigazgatója, Olivier Schneebeli dirigálja.

Charpentier szerzeményei egészen a közelmúltig nem tartoztak a közismert művek közé. Mivel zeneszerzőként nem állt a francia királyi udvar szolgálatában (Madame de Guisenél volt zenemester), alkotásai – néhány kivételtől eltekintve – kiadatlanok maradtak. Felemelkedésében olaszos stílusú kompozíciói és kortársa, a kíméletlenül becsüvgyő Lully, mint minden kortársát, őt is akadályozta. Charpentier volt az első francia zeneszerző, aki Itáliában tanult, és ott ismerkedett meg a szonáta, a kantáta és az oratórium műfajaival. Életének jelentős részét, a párizsi jezsuiták pártfogoltjaként, egyházi zenék komponálásával töltötte. A versailles-i kutatóközpont tudósai által most rekonstruált Trois Histoires Sacrées is ezek közé tartozik. Az első a Saul és Jonathan halála, amelyet a latin és francia nyelven irt Angyalok és pásztorok című karácsonyi pásztorjáték követ, végül pedig a sort Az Aprószentek lemészárlása című rész zárja, amely a zeneszerző egyik legnagyobb hatású egyházi darabja.

A rendező személyének kiválasztása talán rendhagyónak látszik, de Alföldi Róbert színész, rendező és festőművész, a komolyzene és az opera műfajának régóta elkötelezett híve. Tizenöt éven keresztül zongorázott és klasszikus zenei tanulmányokat is folytatott. Operarendezőként 2003-ban debütált a Szegedi Nemzeti Színházban Gounod Faust című operájával, amelynek felvétele a legmagasabb komolyzenei televíziós csatorna, a Mezzo műsorában is szerepelt. Azóta további három operát állított színpadra komoly sikerrel, közéjük tartozik egy olyan különleges produkció is, mint Eötvös Péter Le Balcon-jának sikeres magyarországi bemutatója. A versailles-i központ zeneigazgatójának választása többek között a Faust televíziós közvetítésének meggyőző sikere miatt esett Alföldre.

A négy részlegről álló Barokk Zenei Központ 1987-ben jött létre. Eddig több mint 800 koncertet rendeztek a Versailles-i Kastélyban és Versailles városában. A szakértők, zene-tudósok tevékenységének köszönhetően csaknem 1200 francia mű került elő az ismeretlenség homályából, s ezeket az érdeklődők a legkiválóbb együttesek, valamint a korabeli zene olyan neves szakértőinek tolmácsolásában hallgathatta a közönség, mint William Christie, Jordi Savall, Gustav Leonhardt vagy René Jacobs.

A Chapelle Royale-ban felhangzó Charpentier-bemutató két alkalommal, 2006. március 20-án és 21-én, Budapesten, a Thália Színházban is színre kerül. Az előadás a Budapesti Tavasz Fesztivál programjának egyik kuriózuma lesz.

Gramofon

A Versailles-i Barokk Zenei Központ fölkérésére, a Napkirály által megálmodott pazar pompájú királyi kápolnában viszi színre Alföldi Róbert Charpentier három bibliai ihletésű történetből álló művét, a Trois Histoires Sacrées-t

Gramofon-archív

Operaműhelyek újjászületőben

Győri, szegedi, debreceni és kecskeméti produkciónkról

Legyünk őszinték: a hazai operajátszás egyensúlytalan, hol a főváros, hol a fővároson kívüli házak programja kínál több érdekességet, a kor zenés színházi törekvéseivel lépést tartó előadásokat. Ebben az évadban – legalábbis az első és második harmadában – mindenképpen utaznia kell annak, aki friss dolgokat kíván látni és hallani.

A díszlettervező munkásságát tartják Győri Nemzeti Színházban a korszerűség zálogának, a Turandot című operát Kentaur színpadképében mutatják be. Idén ez a színház újdonsága, az igazgató-főrendező, Korcsmáros György viszi színre Puccini utolsó alkotását. Marius Vladot hívták meg Kalaf szerepére, a további szerepekben Lázin Beatrix, Bellai Eszter, Szvétek László, Bede Fazekas Csaba, Schwimmer János, Vincze Gábor Péter, Györgyi József és Takács Zoltán hallható.

Bal József, akinek a nevéhez számtalan győri premier fűződik, 2005 októberében Szegeden rendezett, a Carment állította színpadra. Bizet művének hitelességéhez erősen hozzájárul a színpadi mozgás, amelyet ezúttal Bozsik Yvette tervezett. Egy másik, Carmen produkció is bemutatásra vár. Miskolcon a premiért március elejére tűzték ki, az operát Selmeczi György rendezte. A karmester „csak” rendezte az operát, amely először szólal meg itt eredeti nyelven, franciául és az eredeti vátozatban, amelyben bizony elég sok a próza. Akármilyen ismert zenedráma is a Carmen, az idegen nyelvű előadásokhoz kevésbé szokott közönséget segíteni kell.

Lilas Pastia alakját megnövelik tehát, a kocsmáros időnként „kibeszél” a nézőterre, így lendíti előre a cselekményt. Más érdekességgel is szolgál majd a miskolci változat: Don José szerepére Selmeczi Timothy Bentch-et szemelte ki. Megannyi lírai Haydn és Mozart szerep, áhítatos oratórium szólam után ez a szenvedélyes, hősies és tragikus figura komoly kihívás lesz a Magyarországon élő amerikai tenoristának. „A Carmen valójában Don José drámája – mondja Selmeczi. – Carmen jelleme nem változik, Don José az, aki teljesen átalakul. A színteret nem a

megszokott, mondhatnánk giccses, álspanyol milliók látom, hanem olyanoknak, mint valami szürrealista Chirico festmény. Csóró légionáriusok, afrikai szegények – itt mindenkinek corrida az egész élete, hogy melyik percben kinek jut az áldozat és kinek a torrero szerepe az esetleges, kiszámíthatatlan.” A címszerepre Károlyi Katalin sikerült megnyerni, aki nemrég, a Budapesti Őszi Fesztiválon fantasztikus teljesítményt nyújtott Jeney Zoltán Halotti szertartás című monumentális művének ősbemutatóján. A Franciaországban élő mezzoszoprán elsősorban kortárs művek előadójaként ismert, neki írta Ligeti György a Sippal, dobbal, nádihegedűvel című kompozíciót. Bartal László és Philippe de Chalendar felváltva vezényli a Carment.

Timothy Bentch új szerepkörben: a Carmen Don Joséjára készül

Fotók: Gramofon-archív

A Magyarországon élő francia karmester egyébként jelenleg a debreceni Csokonai Színház operatársulatának zeneigazgatója. A debreceniek szeretnek elsők lenni, a 2006-os Bartók-évre készülve már szeptemberben bemutatták Bartók: A kékszakállú herceg vára című operáját, az igazgató, Csutka István rendezésében. Következő bemutatójukra, Wagner: A bolygó hollandi című zenedrámájához vendégrendezőt hívtak. Michael Sturm neves mester, Götz Friedrich növendéke volt a hamburgi zenei és színházi főiskolán. Tanulmányai befejeztével Ruth Berg-haus, Harry Kupfer asszisztense lett, majd a dessauai színháznál Achim Freyer után második rendezőként dolgozott. Linzben, Bécsben és Prágában is rendezett, 1998-ban egész évadot töltött a cseh fővárosban. 2002-ben pedig létrehozta saját „szabadcsapatát” Fest-

spielensemble Sturm und Klang néven, amellyel többnyire Kasselben hoz létre produkciónkat. Michael Sturm az előző szezonban Humperdinck Jancsi és Juliskáját vitte színre Kasselben.

Bartók Kékszakállúja izgalmas színpadi megfogalmazásban látható november végétől a Szegedi Nemzeti Színházban. Az opera mellé ezúttal nem a megszokott táncjátékok kerülnek, hanem a Táncsvit koreografált változata készült el. A hatásos színpadi látványvilág iránt különösen érzékeny Juronics Tamás rendezte és koreografálta Bartók darabjait, vezényel Selmeczi György. A karmester elmondta: semmiféle diszharmónia nem volt a munka során köztük, úgy érzi a zenéhez méltó megoldást talált ki Juronics. Selmeczitől megtudtuk azt is: nemrég, az alapítás óta először a kolozsvári és a budapesti opera között együttműködési megállapodás jött létre. A kolozsvári operajátszás történetileg ősforrása a budapestinek, és a mai határokon belülinek. Ez a múlt teszi érdekessé, a frissen végzett Szabó Emese rendezését. Januárban Schubert Asszonyháborúját adják Kolozsváron, ugyancsak fiatal énekesekkel. Az évad végén pedig itt is színre kerül a három Bartók egyfelvonásos.

Kecskeméten is kialakulni látszik egy operaműhely, itt tavasszal a Hány Jánost mutatják be, rendezte Juronics Tamás, vezényel Selmeczi György. A premier illő főlvezetése a 2007-es Kodály-évfordulónak.

Selmeczi György vezényelte a szegedi Bartók-premiert

Új szopráncsillag Grúziából: Tamar Iveri

Verdi szerepekkel indult, Mozarthoz érkezett, Gounod-val ismerkedik

Bonn, Bécs, London, Velence – néhány éve a jelentős operaházak közönsége a fiatal grúz szopránt, Tamar Iverit ünnepli. Az énekesnő 2005 nyarán a Salzburgi Ünnepi Játékokon is hatalmas sikert aratott a *Così fan tutte* Fiordiligijeként. Tamar Iveri Mozart városában nyilatkozott a Gramofonnak.

Gramofon: Édesapja, a hazájában kedvelt baritonista, Avtandil Javakishvili tanította az éneklés első mesterfogásaira. Karrierjét is még ezen a néven indította. Vajon hogyan lett Iveri? És jelent-e bármit is újonnan felvett neve?

Tamar Iveri: Iveri annyit jelent: grúz nő. A kilencvenes évek végén két énekversenyen sikerrel szerepeltem. 2000-ben került sor első komoly fellépésemre a bonni operaházban. A Don Carlos Erzsébetjeként még Javakishvili néven mutatkoztam be, de sokan szövé tették, hogy nehezen boldogulnak a nevem kimondásával. Panaszkodott az ügynököm is, és kérte, hogy változtassak. Ekkor találtam ki magamnak az Iverit, ez tehát a felvett művésznevem.

G.: Mit tanult édesapjától, aki fiatalon elhunyt, így az ön kiugrását már nem érthette meg?

T. I.: Mindmáig abból élek, amit tőle kaptam. Nemcsak a helyes frazeálást tanította meg, hanem azt is, hogyan kell természetes egyszerűséggel jelen lenni a színpadon.

G.: Komoly lemezgyűjteményük volt otthon, és ön gyakran be-lehallgatott ebbe-abba...

T. I.: Mindig ugyanazt a négy-öt lemezt nyúztam. Miért nem tessel fel egy Händelt, vagy Donizettit is? – kérdezte apám, mert én csak Mozartot, Verdit, és Puccinit hallgattam.

Egyik nap hallottam a tévében a Casta diva áriát Joan Sutherlandtól. Lenyűgözött. Mennyi idő kell, amíg meg tudom tanulni Norma áriáját? – kérdeztem apámat. Ő, hogy ne veszítsem a kedvem, kicsit szépítve a dolgot, azt mondta: „ó, pár hónap csupán.” Elkezdtem tanulni, de hiába gyakoroltam szünet nélkül, rájöttem, hogy a hangok csak nem állnak össze, ahogy kellene. Akkor elárulta, hogy jobb lenne években mérni az időt...

G.: Más énekesek is elbűvölték?

T. I.: Berganza Rosinája, Scotto Abigélja, Callas és Gobbi Tosca felvétele, vagy Leila Gencer és Leontyne Price Leonórája a Trubadúrban. De csodáltam Caballé pianissimóit is...

G.: A tbilisi konzervatórium után 1998-ban mutatkozott be a grúz főváros operájában Desdemonaként, majd két énekversenyen is elindult, előbb második lett a bussetói Verdi énekhangok találkozóján, aztán 1999 elején megnyerte a Salzburgi Mozart versenyt, és jött az említett bonni fellépés, majd a grazi operaházbeli debütálás az Anyegin Tatjánjaként.

T. I.: Ott hallott Ioan Holender, és két hónapra rá már meghívott Bécsbe ugyanerre

A Salzburgi *Così fan tutte* újabb lendületet adott Tamar Iveri karrierjének

a szerepre. Azóta is kapcsolatban állunk. Hálás vagyok neki, mert folyamatosan figyeli a pályafutásomat, és visszahív bizonyos szerepekre. Graz remek ugródeszka volt a nagy színházak, a Covent Garden, a Scala, a Metropolitan, és a berlini Deutsche Oper felé. Egy ideig a stájer fővárosban éltem, ma már Bécsben van az otthonom. Ausztria különösen kedves ország, megkaptam az egyik legrangosabb elismerést, az Eberhard Wächter-díjat is.

G.: Londonban a Simon Boccanegra női főszerepében, a Scalában Desdemonaként, a Metben a Don Giovanni Donna Annjaként, Berlinben pedig Mimi szerepében aratott emlékezetes sikert.

T. I.: A legjobban azokban a szerepekben érzem magam, ahol a szép kantilénák uralkodók, talán mert hangomnak a széles legatók fekszenek leginkább. Ezek a szerepek olyanok, akár a kenyérnek a vaj. Verdinél az énekes megmutathatja hangjának ezernyi színét, megengedhető, hogy szárnyaljon a hang. Mozart más világ. Ott nem szabad kilépni egy bizonyos körből, nincs helye semmiféle improvizációnak. Mozartnál tetszik a könnyedség, és vannak olyan szerepek is az életműben, ilyen például Donna Anna, ahol az első ária bosszú részében lehetséges, sőt szükség van drámai kifejezésre is.

G.: Bizonyos szerepekre kategorikusan nemet mondott, még nem veszi fel a repertoárjára Aidát, a Lombardok, vagy a Nabucco női főszerepét sem, sőt a Toscával is várni szeretne.

T. I.: Azért így is elég sokoldalú vagyok. Szeretnék több Rossinit – például a Tell Vilmost –, Donizettit – Anna Bolena –, valamint Bellinit is énekelni. Sőt, akár Händelt is, mondjuk áriaesteken. Egyszer pedig – akár csak saját kedvemre – felveszem a listámra az Adriana Lecouvreur-t. A napokban elkezdtem tanulni a Faust Margitját.

A grazi Simon Boccanegra előadásban is jelentős sikert aratott

Fotók: Gramofon-archív

Lindner András

Királyi egyéniség – Ernster Dezső

Magyar énekes karrier a nagyvilágban – 4.

Huszonöt esztendővel ezelőtt zürichi otthonában, életének nyolcvanharmadik évében elhunyt a New York-i Metropolitan Operaház világhírű basszista, a magyar Ernster Dezső. Szülővárosában, Pécsen emléktábla őrzi a nevét, együtt édesapjával, Ernster Gézával, a pécsi zsinagóga egykor nagy tiszteletben állt főkantórával.

Az ifjú Ernster gyönyörű hangot örökölt. Miután visszatért az első világháborúból, az orosz frontról, húszévesen kezdte magánénektanulmányait a pécsi zeneiskola direktorának feleségénél, a jó hírű cseh származású pedagógusnál, Kalliwoda Olgánál. 1919 őszén már Bécsben képezte tovább a hangját. Itt a szerenese is mellé szegődött, mert rátalált a népszerű baszszistára, Joseph von Manowárdára, és az ő tanítványaként tökéletesítette tudását, főként énektechnikáját.

Egy kis német város, Plauen színháza szerződtette 1923-ban, Ernster még azon a nyáron a Tannhäuser Örgyőf szerepében sikerrel debütált. Innen Wuppertal és Duisburg érintésével 1928-ban már Berlinbe is eljutott. Wuppertalban énekli először a Parsifal Titulejét, amelyet azután 1931-ben az Arturo Toscanini vezényletével előadott bayreuthi Parsifal produkcióban az Ünnepi Játékokon is elénekelhet, Lauritz Melchior és az egykori tanár, von Manowarda partnereként.

Berlinben – amint Fábián Imre Ernsterrel szóló könyvéből tudható – sokszor és sokat énekelt az Unter den Lindenen működő operaházban, de a Kroll-Operában és a Städtische Operben is, olyan nagynevű karmesterek irányítása alatt, mint Erich Kleiber, Bruno Walter vagy Otto Klemperer, aki később is hosszú évtizedekre megmaradt Ernster barátjának. Berlinben szerepelni minden operaénekes számára kimagasló élmény, Ernster mégis elvágott onnan, mert úgy érezte, nem adnak meg számára minden lehetőséget. Ezért berlini gázsijának alig feléért Dessauba költözött, ahol ugyan csak egy esztendőt töltött, mégis ott énekelhet-e először a Don Carlos Fülöp királyát, a mindvégig repertoárján tartott Gurnemanzt, a Parsifal bölcs lovagját. Rövid düsseldorfi kitérőt követően – ott a Deutsche Oper am Rhein alkalmazásában állt, és megformálhatta a buffo Ozmint is –, a grazi operaház követte, majd egy utazó operatársulat vezető basszistájának szegődött, és a stagione tagjaként 1937-ben az Egyesült Államokba ment. A társulat International Salzburg Opera Guild néven, saját díszletekkel és jelmezekkel, sőt saját vonaton valódi mozgó zenés színházként két év alatt bejárta szinte az egész országot. Ernster a Faust Mefisztóját is elénekelte, ráadásul meglehetősen szokatlan körülmények közepette, ugyanis zenekar nem volt, a zene lemezzel szolgált az amúgy tökéletesen „live” produkciókhoz. A turné emlékezetes találkozásokat is hozott számára, ekkor ismerkedett meg az emigrációban élő Arnold Schönberggel és ismét találkozott Klempererrel.

Hiába folyamodott több ízben is amerikai vízumért, mindannyiszor visszautasították kérését, így kénytelen volt visszatérni Magyarországra, ahol azonban élete legszomorúbb éve következtek, a háború, az üldöztetés és a számkivetettek színpada, az OMIKE Goldmark termének koncertjei és operaelőadásai. A Figaro házasságában, a Fidelióban, a Nabuccóban, a Rigolettóban, az Aidában, a Sába királynőjében és a Bohéméletben lépett színre. Ha utóbb erről az időszokról kérdezték, azt mondta: „kevesen tudják, mit is jelentett nekünk a színpadtól és mindentől elzárt művészeknek a

A Windsori víg nők Falstaffja

Fotó: Gramofon-archív

Goldmark terem, ahol többek között Komor Vilmossal, Somogyi Lászlóval, és annyi más drága barátommal működtem együtt.” Aztán elhurcolták Bergen-Belsenbe, a deportálásból csodával határos módon élve szabadult. 1944 nyarán már semleges földön, Svájcban van, ahonnan – újabb csoda – az amerikai konzul patronálásával 1946-ban végre megkaphatja a beutazási engedélyt. Svájci búcsúfellépéséről így számolt be a Neue Zürcher Zeitung kritikusa: „... Ernster Dezsőt minden idők legszebb hangjai között kell számon tartanunk. Királyi egyéniség, nemcsak ragyogó megjelenésében, hanem hatalmas és nagy kifejezőerejű hangjának szépségében is, árnyalt előadásmódjában, ragyogó kiejtésében, s a művészi kifejezés tüneményes adottságaiban.”

Még az év októberében a rég áhitott, legendás Metropolitan színpadán debütált Marke királyként, a Trisztánt megformáló Set Svanholm és az Izoldát alakító Helen Traubel partnereként. A dirigens sem volt kisebb sztár: Fritz Busch, akinek a vezényletével a Szóktetés Ozminját is elénekelte – angolul. Buschsal még számos alkalommal szerepelt együtt, a teljes Ringet, A varázsfuvolát és a Rózsalovagot említjük. De 1947-ben ismét Európába utazott, a bécsi Staatsoperben szerepelt, hazalátogatott Pestre is, ahol az Operaházban Marke királyt és Ochs bárót alakította, majd Hundingként és Ramfisként is elbűvölte hallgatószámát hangjának szépségével. Hosszabb szünet után 1955 végétől állandósultak magyarországi fellépései, A varázsfuvolában, a Fidelióban, a Tannhäuserben és a Don Carlosban is hallhatta a közönség.

Az igazi otthon mégiscsak a Metropolitan jelentette számára, és a háznak egészen 1959-ig maradt megbecsült, híres basszista, de szoros volt kapcsolata a bécsi és a müncheni operával, a salzburgi, valamint a glyndebourne-i ünnepi játékokkal is. Együtt énekel korának számos legendás énekesével – Birgit Nilsson, Kirsten Flagstad, Astrid Varnay, Martha Mödl, Sena Jurinac, Jon Vickers, Jerome Hines, Paul Schöffler említhetők a sorból. A Met után 1966-ig a düsseldorfi és a zürichi operaház fogadta társulatóba. A színpadtól 1965-ben, a szombathelyi Iseum-beli és a margitszigeti Varázsfuvola produkcióban búcsúzott. Utána már csak zsűrizést vállalt énekversenyeken. Mindig az volt a kedvenc szerepe, amit éppen megformált, de a szívéhez talán mégis Sarastro, Rocco, és Gurnemanz állt leginkább közel...

Lindner András

Bartók és a veristák varázslatos világa Miskolcon

Bátor Tamás bízik abban, hogy a 2006-os fesztivál is világszínvonalú lesz

A 2005-ös operafesztivál eredményeit november elején, sajtótájékoztatón értékelték Miskolcon. Marton Éva művészeti vezető és az ügyvezető igazgató, Bátor Tamás egyetértettek abban, hogy az eseménysorozat minden estéje európai színvonalat képviselt. Az igényes, modern zenei és rendezői színházzal találkozott a közönség például a Moszkvai Helikon Opera (Norma) vagy a lipcei Mendelssohn Főiskola (A sevillei borbély), előadásán.

„Felnőtté vált a fesztivál, Sztárok minden egyes napra, Komolyzenei megrendezvény” – ilyen címmel számolt be a sajtó a 2005-ös programsorozatról, amely nézőcsúcsot döntött, hiszen száztízezen vettek jegyet az előadásokra. Bátor Tamás bízik abban, hogy így lesz ez 2006-ban is, bár több nappal rövidül a rendezvény. „Az általános gazdasági megszorítások bennünket is arra kényszerítenek, hogy takarékoskodjunk, ezért júniusban tizenegy napon keresztül várják zenedramák, koncertek az érdeklődőket. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától ígéretet kaptunk arra, hogy a támogatásunk mértéke nem csökken, így 2006-ban is 100 millió forintot biztosítanak a fesztiválnak. Rengeteget köszönhetünk a város vezetésének, minden lehetséges módon segítenek bennünket, remélem, mecénásaink száma is növekedni fog.”

A biztos anyagi háttérre pedig szükség van, ha a következő esztendőben is rangos együttéseket, világsztárokat szeretnének vendégül látni. Bartók + Verismo, ezt a címet kapta a 2006-os Miskolci Nemzetközi Operafesztivál, amelynek kínálatában különleges produkciók kaptak helyet. A tervek szerint a fesztivál és a Weimari Német Nemzeti Színházzal koprodukcióban állítja színpadra Bartók Kékszakkálluját. Így tisztelegnek a zeneszerző 125. születésnapja előtt. Michael Schulz viszi színre az operát, Szabó Bálint és Ulbrich Andrea énekli a Kékszakkállút és a Juditot.

„Nagy örömünkre az egyik legnagyobb sikerű társulat, a moszkvai Helikon Színház, ismét eljön hozzánk – folytatja Bátor Tamás –,

Giordano nálunk eddig ismeretlen darabját, a Szibériát mutatják be. A programsorozat kiemelkedő eseménye lesz a másik Giordano-opera, a Fedora is, hiszen a főszerepekben Marton Évát és Giuseppe Giacomini-t hallhatja a közönség. Igazi kuriózumnak számít az az Alfano-mű, a Risurrezione, amelyet az újvidéki operatársulat mutat be, de szerepel a programban még az Andrea Chénier is, a Parasztecsületes és Bajazzókat rendhagyó interpretációban szeretnénk bemutatni.”

Az ügyvezető igazgató nagyon sajnálja, hogy a Mariinszkij Színház eddig nem tudott részt venni a fesztiválon. Náluk ugyanis ugyanabban az időben zajlik a szentpétervári Fehér Éjszakák sorozata. Megemlíti azt is, hogy továbbra is igyekezzenek egyensúlyban

A lipcei Mendelssohn Főiskola A sevillei borbélyt hozta el Miskolcra

A moszkvai Helikon Színház, amely 2005-ben a Normával aratott sikert, 2006-ban Giordano Szibériájával vendégszerepel az Operafesztiválon

Fotók: Gramofon-archív

tartani a magyar és a külföldi együttések, fellépők arányát, a figyelem a közép-kelet európai társulatoké. Bátor Tamás nagyon fontosnak tartja azt is, hogy ne csak az operák szerelmesei találjanak kedvükre való programokat, 2006-ban Roby Lakatos és zenekara, valamint Varnus Xavér és Bogányi Gergely is fellépője lesz a fesztiválnak.

„Idén a karácsonyi gálánk is rendhagyó, hiszen a Miskolci Egyetem Díszaulájában rendezzük. Ennek a helyszínnek kétszer akkora a befogadóképessége, mint a színháznak, s ez a beharangozó, ünnepi koncertünk évről-évre több nézőt vonz – mondja Bátor Tamás. – Most Marco Balderi vezényletével Wendy Waller és Tichina Vaughn lép pódiumra, s a műsorban nemcsak operaáriák szerepelnek. Korábban ugyanis olyan nagy tetszést arattak a Michèle Crider által előadott spirituálék, hogy ezekből most is beillesztettünk néhányat a programba. A műsorban, amelynek rendezője Halasi Imre, kísérője a Miskolci Szimfonikus Zenekar, karácsonyi dalok is szerepelnek, egy helyi kórus, az Egressy Béni Zeneiskola Gyermekkórusának előadásában.”

Réfi Zsuzsanna

„Kiemelt bánásmódban részesültünk”

Találkozás a hetvenéves Komlós Péter hegedűművésszel

A közelmúltban ünnepelte hetvenedik születésnapját. Negyvennyolc éve az általa alapított Bartók Vonósnégyes primáriusa. Huszonöt éve a Zeneakadémia tanára. Esti vonósnégyes-órája után, a Régi Zeneakadémia egyik tantermében beszélgettünk.

Gramofon: Megvolt már a Bartók Vonósnégyes négyezredik koncertje?

Komlós Péter: Nem, most a 3959.-nél tartunk – úgyhogy ebben a szezonban meglesz. De ilyenkor már nem sürgeti az ember. Szerencsére a csaknem négyezer koncertből talán ötöt kellett lemondanunk betegség miatt. Az első öt év gyakorlatilag a felkészülés időszaka egy kvartett életében, mert akkor azon dolgozik, hogy összeszokjon, hogy legyen önálló hangzása. Az első években még nem lehet tudni, lesz-e belőle valami. Mi is így kezdtük. Weiner Leó, akihez kamarazenére jártam, 1957-ben megkérdezte, nem volna-e kedvem egy vonósnégyest alakítani – ez óriási megtiszteltetés volt, nem lehetett rá nemet mondani, hiszen Weiner évente csak két kvartettel volt hajlandó foglalkozni. Ő különleges alakja volt az egyetemnek – nemcsak a magyar! – zenetörténetnek: ha kicsit „élelme-sebb”, ambiciózusabb, világszám lehetett volna. De azért nála is érvényesült az az alapelv, amelyet ő tudatosan nyilván nem gondolt át: hogy a jó tanár előbb-utóbb feleslegessé teszi magát. Sajnos három év együttműködés után ő meghalt, és akkor párhuzamosan dolgoztunk Mihály Andrással és Sándor Frigyes-sel, az akkori korszak két legragyogóbb tanárával. Mihály Andrassal utána szép, nagy barátság alakult ki. Amikor 1967-ben először vet-tük lemezre a Bartók-vonósnégyeseket Párizsban, még alig volt mö-göttünk koncerttapasztalat – hiszen igazán koncertezni 1964-ben kezdtünk, amikor megnyertük a Liège-i versenyt, s azzal minden kapu kitárult –, de Mihály András ott volt és segített. A felvétel közben sok megoldandó probléma felmerült, s akkor mondta: fiúk, ezt csak abbahagyni lehet, de befejezni soha. Ezt mind a mai napig nagyon szem előtt tartom. A Bartók-kvartetteket már darabonként több mint hétszázszor játszottuk koncerten, mégis mindig találunk a partitúrában újdonságokat, úgyhogy még most sincsenek befejezve. Mihálynak egyetlen „hibája” volt: pódiumon sohasem próbálta ki azt, amit tanított. Most már én is huszonöt éve tanítok a Zene-akadémián, és látom a gyerekeken, hogy amit úgy kapnak „kész-en”, hogy az ki van próbálva, s az órán ők is kipróbálhatják, az meg-győzőbb számukra. Noha én mindig hangsúlyozom, hogy amit mon-dok (ujjzatok, vonások stb.), az csak javaslat, nem kötelező alkal-mazni, ha nem tetszik, kitalálhatnak jobbat.

G.: Szabad vitatkozni a tanárral, ellentmondani neki?

K. P.: Feltétlenül – persze megfelelő keretek között. Azért nyilván vannak dolgok, amiken nem lehet vitázni. Én a demokrácia híve vagyok, akár a vonósnégyesen belül, akár a tanításban, de van egy határ, amin túl azért ragaszkodom az elképzelésemhez.

G.: Említette, hogy Weiner évente csak két vonósnégyessel volt hajlandó foglalkozni. Melyik volt a másik?

K. P.: A Weiner Vonósnégyes. Azt hiszem, ők két-három évvel előbb alakultak. Weiner nem szerette, hogy róla nevezték el magukat, tilta-

kozott is ellene, de hiába. Én viszont örültem, hogy van Weiner Vonósnégyes. A miénk akkor még az én nevemet viselte, Komlós Vonósnégyesként kezdtünk el dolgozni és versenyezni is. Weiner nem kedvelte, ha a növendékei egymással versenyeznek, de így hozta az élet. Az 1958-as Haydn vonósnégyesversenyen meglepetésre másod-
dikok lettünk egy moszkvai női kvartett mögött, ők pedig negyedik helyezést értek el. Jött még Berlin, aztán 1963-ban Budapest, a kö-
vetkező évben pedig Liège. Akkor az volt a világ legnagyobb vonósné-
gyesversenye, úgyhogy a győzelem megalapozta a nemzetközi pá-
lyánkat. De 1968-70-ig még többet szólóztunk, mint kvartetteztünk.

G.: Gondolom, a szólista szerep másfajta gyakorlást igényel.

K. P.: Igen, bár én nagyjából fejből játszom a kvartett-darabokat is, azért mégiscsak ott van előttem a kotta, mert ez ad valamifajta biz-
tonságot. Sok szólista is ezért teszi ki inkább a kottát, a vonósné-
gyesben pedig a belső szólások szerepe annyira kot-
tához kötött, hogy fölösleges megterhelés lenne
anélkül játszani. Bartók a saját műveit sem játszotta
kotta nélkül.

G.: Akkor nemigen fordul elő, hogy egy vonósnégyes kotta nélkül játsszon?

K. P.: Akad egy-két ilyen kvartett, hallottam is ilye-
neket, de mindig balul sikerült a produkció. Nem
szabad ezzel kísérletezni, nem éri meg. Ugyanakkor
léteznek másfajta kísérletek is. Például az Emerson
Kvartett mostanában elkezdett állva játszani, persze
a csellista kivételével. Ez nem olyan buta ötlet – én
sem szeretem az ülve hegedülést, gyakorolni is állva
szoktam. Teljesen más. Meg kell próbálni ülve is úgy játszani, mint-
ha állna az ember: úgy elosztani a súlyt, olyan módon használni a
gerincoszlop alatti részt, a lábait, ahogy álló helyzetben tenné. Az
sem mindegy, milyen széket kap maga alá az ember. Ha túl
kényelmeset, a koncert végére teljesen tönkre tud menni a gerin-
cünk, amivel tartjuk magunkat, hiszen hátradőlve nem lehet játszani.

G.: Megesik, hogy kicseréltetik a széküket egy-egy koncert előtt, ha nem megfelelő, amit a rendezők a pódiumra tettek?

K. P.: Persze, nagyon gyakran. Én mindent elkövetek annak érdeké-
ben, hogy olyan székeket kapjunk, amelyeken nem fárasztó ülni, de ha
nincs rá mód, akkor azzal kell elboldogulnunk, ami van. Az amerikai
egyetemeken például borzasztó székekkel lehet találkozni. Ha már a
körülményeknél tartunk: én azt szeretem, ha van egy nagyon nagy
művészszoba, vagy két jó nagy, de leginkább, ha egyedül vagyok egy
művészszobában. Azonban erre sincs mindenütt lehetőség. A buda-
pesti Zeneakadémián sincs mindenkinek külön öltözője. A német
színházakban igen, meg a komoly, nagy koncerttermekben.

G.: Általában koncert előtt mennyi idővel megy be az öltözőjébe és kezd el ráhangolódni a fellépésre?

K. P.: Ez teljesen változó. Ami viszont változatlan, hogy hosszú év-
tizedek óta soha nem megyünk ki úgy a pódiumra, hogy előtte ki ne
próbáltuk volna. Körülbelül egy órával a koncert előtt bemegyünk,
és nagyjából fél órát játszunk a pódiumon. Fontos a térérzet kiala-
kítása, ha ez elmarad, az első tétel rámeleg. De még így is előfordul-
hat, mert egy terem üresen majdnem mindig másképp szól, mint
amikor bent ül a közönség. Előbb felmérjük a körülményeket, hogy
a koncerten lehetőleg ne érjen meglepetés. Henryk Szeryng, a

Fotók: Felvégi Andrea

csodálatos hegedűművész például már két órával a koncert előtt ott volt a helyszínen, hogy „hangulatba hozza” magát.

G.: Ismerte őt személyesen?

K. P.: Hogyne, nagyon jól. 1981-ben két hétig együtt voltunk a világ legdrágább tengeri luxus sétahajóján, a Mermozon, ott melegedtünk igazán össze, sokat beszélgettünk. Rajta kívül ott volt többek között Vladimir Ashkenazy, Gidon Kremer, Jessye Norman, az English Chamber Orchestra. Jó társaság. A mentoni fesztivál igazgatója, a magyar származású André Böröcz szervezte ezeket a körutakat, ő hívott meg minket. Azért ennek a „turnénak” a zenei értéke – a nagyszerű muzikusok ellenére – meglehetősen kérdéses volt. De ennek a közönségnek nem ez számított.

G.: Valószínűleg jól megfizették Önöket, meg arra volt jó, hogy megismerkedjenek világhírű pályatársakkal...

K. P.: Persze. Kremerrel a hajón játszottunk is együtt keringőket. Azt tudom, hogy egy tengerre néző kajüt két hétre 15 ezer német márkába került.

Jandó Jenő, Komlós Péter és egyik legtehetségesebb növendéke, Szalai Antal

G.: Úgy tudom, korábban nagyjából évente száz koncertet adtak, most viszont már csak ötven-hatvanat. Ennek az az oka, hogy kevesebb a fellépési lehetőség, vagy úgy gondolják, most már elég ennyi?

K. P.: Is-és. Évek óta azon dolgozom, hogy legyen egyszer Magyarországon egy bázisunk – ami nekünk soha nem volt. Minket úgy könyveltek el, mint akiket eltart a külföld – ez azonban ma már nem igaz. Egyrészt azért, mert azok a menedzserek, impresszáriók, akikkel annak idején dolgoztunk, már nincsenek meg, másrészt azért, mert teljesen megváltoztak a turnék körülményei. Ha egy turné honoráriumának a fele megmarad, az már sikernek számít. Azelőtt volt olyan év, amelynek a felét külföldön töltöttük.

G.: Mi lenne az az itthoni bázis, amire vágyik? Hogyan kell ezt elképzelni?

K. P.: Ez egy város lenne, amely a Bartók Vonósnyégy fenntartójaként szerepelne, ugyanúgy, ahogy a Liszt Ferenc Kamarazenekart befogadta Szolnok. Jó úton halad a dolog, de még nem merek róla többet mondani, amíg nincs aláírva a szerződés.

G.: Csak annyit áruljon el: vidéki városról van szó?

K. P.: Persze. Nagyon remélem, hogy sikerülni fog. Ehhez azt is el kell mondanom, hogy mi abszolút kiemelt bánásmódban részesültünk, amit az is mutat, hogy kaptunk egy Kossuth-díjat 1970-ben, és egy másikat 1997-ben, tehát mind a két rendszer szeretett és elismert

bennünket. Am egy dologra azért vigyáztak annak idején: arra, ne-hogy vagyont gyűjthessünk. Tulajdonképpen öt éve a tartalékainkat éljük fel, mert azóta a külföld már nem tart el. Abban bízom, ha ez az itthoni bázisunk létrejön, ilyen gondunk nem lesz, s akkor a külföldi fellépésekből is csak azt kell elvállalnunk, aminek értelme van: 30-40 koncert nekem bőven elég, viszont itthon többet szeretnék játszani. Ez manapság nem könnyű, mert a kamarazene közönsége egyre szűkül: az a korosztály, amelyik igazán érdeklődik, lassan kihal, a fiatalokat pedig más vonzza. Mi rengeteget dolgoztunk azon, hogy a legkisebb helyre is elvigyük a vonósnyégyest, hogy az ottani emberek is megismerjék ezt a zenét. Ebben mulhatatlan érdemei vannak a Tátrai Vonósnyégyesnek: ők neveltek hihetetlen közönséget a műfajnak. Mi igyekszünk ezt folytatni, esetleg továbbfejleszteni. Magyarországon a mai napig fillérekért játszunk, szinte képletos fellépti díjért – márpedig ebből nem lehet megélni. Másfelől olyan muzikus-túltermelés folyik világszerte, hogy én őszintén sajnálom a ma végző fiatalokat, bármily tehetségesek legyenek is, mert nem tudom, hogyan boldogulnak majd ebben az iszonyatos versenyben. Ezen a pályán semmire nincs garancia. A gyerekeknek szoktam mondani, hogy ez borzasztó kegyetlen pálya, mert nincs olyan koncert, ahol ne kellene megküzdeni a következőért. Ez mindenkire érvényes – és ez a jó. Egy rendszer nagyobb bünt nem követhet el egy művész ellen, mint hogy kiírja körülötte a konkurenciát. Zenekarokba sem könnyű bekerülni manapság. Ráadásul a nemek közti arányok is felborultak. Tessék végignézni egy komoly zenekart: teljesen elnőiesedett a szakma. Papírforma szerint a lányok előbb-utóbb férjhez mennek, szülnék egy-két gyereket... A fiúknak kellene olyan lehetőséget a kezükbe adni, hogy majd egy családot el tudjanak tartani abból, hogy mondjuk hegedűnek. Ez egyelőre nem látszik keresztülvihetőnek.

G.: Mivel magyarázható a szakma elnőiesedése?

K. P.: A fiúk másfelé keresik a boldogulást. Tudják, hogy ebből nem élnek meg. Biztosan sokan megsértődnek, ha ezt olvassák, de szerintem – bizonyos kivételektől eltekintve – a hegedülés nem női foglalkozás.

G.: Miért?

K. P.: Mert a karakterek iránti érzékenység egy nőben sokkal kevésbé van meg, mint egy férfiban. Márpedig a zenei karakterek azok, amiket érdemes a közönségnek megmutatni. Rengetegen hegedűnek jól, mindenütt a világon, de az a fontos, amit azon felül hozzá tud tenni valaki. Egy férfi inkább veszi magának a fáradságot, hogy benézzen a kotta mögé. Ha megfigyel egy Haydn-kottát – ott alig van utasítás. Mozartnál sem sok. Beethovennél valamivel több. És minél inkább közelünk a mai korhoz, annál több az utasítás a kottában. A szerző nem bízik többé az előadójában, tehát úgy gondolja, mindent le kell írnia.

G.: Beszélgetésünk elején említette, hogy csaknem négyezer koncertjükből alig néhányat kellett lemondaniuk betegség miatt. „Konzerválja” az embert a vonósnyégyes?

K. P.: Azt nem tudom, de a hegedülés biztosan, mert az olyanfajta mozgás, ami több, mint egy tornagyakorlat. Vannak ennek sport jellegű részei is: hogyan melegít be, hogyan játszom be magam, mitől kerülök olyan állapotba, hogy este elfogadható produkciót tudjak nyújtani – ezt mind ki lehet kísérletezni, de nem biztos, hogy mindig bejön. Attól lesz valaki profi, hogy akármilyen történik, egy bizonyos színvonal alatt nem tud produkálni. Fölötte már lehetnek kilengések, hiszen nem vagyunk gépek. A mi dolgunk az, hogy ezt a vonalat minél magasabbra emeljük.

Aradi Péter

A magyar zeneszerzés mesterei – Szőllősy András

Holnap Kiadó, 186 oldal

Méltán kezdődik a Holnap Kiadó új sorozata Szőllősy Andrással. A könyv elolvasása után az is megbizonyosodik erről, aki egyetlen hangot sem hallott tőle. A kötet értékes kárpótlás a szakmabeli ifjabb generációknak is, akik csak „hírből” hallhattak róla. Mégis, azoknak jelenti a legtöbbet, akiknek megadatott a személyes ismeretség. Visszaköszön az az idő, amikor lépteny nyomon összefuthattunk vele a Zeneakadémia folyosóján vagy könyvtárában. Futó benyomások kerülnek a helyükre, s tudatosodik megannyi gondolat, vélemény eredete.

Szőllősy-darabok élőben és felvételen hasonlóképp ritkán szerepelnek. Diszkográfiája (mely az LP-eket már nem tünteti fel) a Hungaroton Classic és a BMC kiadványként egy-egy szerzői korongot tartalmaz, továbbá két kamaramű felvételét. Ennyi. Életművéről eddig legtöbbet Kárpáti Jánosnak a Mágus Kiadó egyvies monográfiasorozatában megjelent írásából tudhatunk. Az új könyv méltányos(abb) terjedelmét Kárpáti János, az életmű tudós ismerője, akit szerényen szerkesztőként tüntet fel a belső címlap, egyszerűen zseniálisan használja ki. A kötet specifikumát így határozza meg az előszóban: „Annyiban más

és több az eddig megjelent írásoknál, hogy a zeneszerző – régebbi és újabb beszélgetések során – maga vall benne életéről, kompozíciós elveiről, mintaképeiről, kortársainak művészetéről, nemcsak a zenéről, hanem az irodalomról, képzőművészetéről is.”

Dehogy „vall” – vallatni kell, pontosabban, kiválasztott kell, aki képes kinyitni a zsilipeket, hogy Szőllősy tudásának, tapasztalatainak tiszta forrása szabad utat kapjon. Szeretetteljes emberismeretre vall, hogy a minél teljesebb-sokatomdóbb portré érdekében Kárpáti gyakran idéz más beszélgetőpartnerekkel készült interjúkból és neves kortársak írásaiból. Szőllősy megismertetéséhez ideális a beszélgetős forma, az alapvetően kronologikus útirányával, mely időutazás során értelemszerűen kínálkoznak megálló, kiterők, visszapillantási lehetőségek. Az emberi-művészi önarcképen szembe-tűnnek azok a vonások is, amelyek változatlanok az évtizedek folyamán. Kárpáti ezzel is segíti, hogy az olvasó csakhamar észre-vegye: Szőllősy mindig első jelentőségben használja a szavakat. Pontosan-szabatosan fogalmaz, miként értő-tiszta szemmel nézi-látja a múltat és jelent, a zenei élet megannyi sajátosságát. Csak az igazat mondja, a valódira nem pazarolja a szót; gondolatai súlya ad nekik hitelt. Az egykori tanítvány óhatatlanul is beszédtempójában olvassa, s közben szinte hallja hangját, beszéde dikcióját (talán még a cigarettára gyújtás és a szippantások idejét is kivárva). Ugyanakkor sajátos veszélyt rejt ez a közvetlenség: aki úgy olvassa végig, mint valamiféle kultúr-szociológiai esettanulmányt, átsiklik megannyi tanulság felett. Szerencsére az írás megmarad, így a megannyi gondolkodnivalót kínáló kiadvány újraolvasható – újraolvasandó!

Fittler Katalin

Brigitte Hamann: Winifred Wagner avagy Hitler és Bayreuth

Európa Könyvkiadó, 912 oldal

Brigitte Hamann könyve, a Winifred Wagner avagy Hitler és Bayreuth olyan mű, amit szinte kötelező elolvasni. Nem könnyű lektúr, s nemcsak azért, mert majdnem ezeroldalnival, hanem azért is, mert bizonyos részletek után nem jön álom az olvasó szemére, egy-két napra muszáj félretenni a kötetet, hogy feldolgozza a leírtakat. Hamann osztrák szerző, aki nálunk a friss Erzsébet-kultusz kialakulása miatt volt eddig ismert, ám a történész nemcsak a császárné, hanem Ferenc József és Rudolf életéről, konfliktusairól is írt könyvet, továbbá Bécs és Hitler címen adott közre igen figyelemre méltó munkát. Winifred fia, Richard Wagner unokája, Wolfgang kérte föl 1997-ben, hogy írjon anyjáról. Brigitte Hamann először nemet mondott, de új témát és új „hőst” keresett, így mégis elkezdett Winifred Wagnerrel foglalkozni. Nem életrajzot írt, hanem páratlan történelmi körképet rajzolt, szavakkal alkotott olyan monumentális festményt, amelyen minden apró részlet fontos.

Winifred Williams nevelőapja, Karl Klindworth rendszeresen levelezett Cosima Wagnerrel. Cosima 1906-ban fiára, Siegfriedre ruházta az ünnepi játékok irányítását, de haláláig központi figurája volt a játékoknak és a Wahnfried villának. Siegfried komponált és

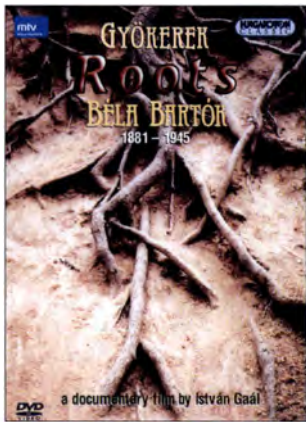

vezényelt, de sem zeneszerzőként, sem karmesterként nem volt sikeres. Cosima tudta, az örököszt méltóbb örökösöknek kell követniük, Siegfriedet ezért mielőbb meg kell házasítani. Winifred és nevelőapja bayreuthi látogatása 1914 nyarán sorsszerű volt: a lányt azonnal kiszemelték a Wahnfried következő úrnőjének. Winifred nem egyhamar és nem könnyen vette át a szerepet, amit azután csaknem fél évszázadon át töltött be.

Fantasztikus teherbírású asszony képe rajzolódik ki a könyvből. Hamar meggyőzvegyült, négy gyermeke neveltetéséről és az ünnepi játékok feltámasztásáról egyedül kellett gondoskodnia. Winifred rendíthetetlen híve volt és maradt haláláig, 1980-ig a Führernek, Adolf Hitlernek. Azok közé tartozott, akik hitték, ami a nemzeti szocializmusban rossz, arról „Wolf” nem tud, nem tudott. Tragikus tény: a múlt század első felében Bayreuthban azért lehettek rendszeresen előadások, mert Hitler az államkasszából finanszírozta a játékokat. A Führer a családi páholyban ült a premiereken, majd a kerti lakban személyesen méltatta a szereplőket. Hamann könyvének egyik fő tanulsága: a művészetnek, a kultúrának soha többé nem szabadna engednie, hogy a politika saját árualapjának tekintse. Igen, átéltük, hogy mégis sikerült napi hatalmi érdekeket érvényesíteni ezen a téren. Ha Hamann távolságtartó, ám pontos leírását jól olvassuk, talán fölvértehetjük magunkat az efféle kísérletek ellen. A könyv objektív hangját nagyszerűen adja vissza J. Györi László fordítása.

Albert Mária

Roots/Gyökerek – DVD

Rendezte: Gaál István

Hungaroton Classic

Három órányi dokumentumfilm Bartók Béláról, három részben. Az MTV 2000-ben készített műsora 2005-től a Hungaroton Classic DVD-kiadványaként folytatja útját. Tévműsornak készült, tehát nagyközönség számára, ugyanakkor a készítő szakmai tudása, felkészültsége azzal kecsesget, hogy közérdekű tanulságokkal is jár. Gaál István filmjében narrátor (Szakácsi Sándor) olvassa Bartók leveleinek és írásainak

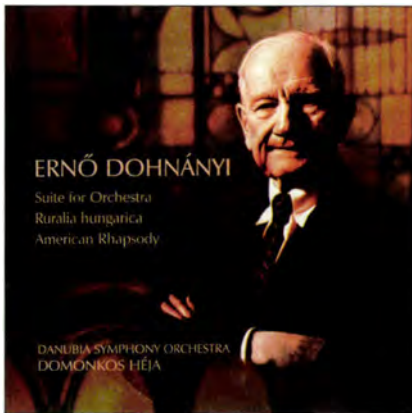
részleteit – a forgatókönyv írásakor „csak tiszta forrásból” merített Gaál István és Várbió Judit, s a hitelesítésről Kovács Sándor zenetörténész gondoskodott.

Előjáróban szögezzük le: a film nem ismeretterjesztő szándékkal készült. Komplex élményt kíván nyújtani, többletet adva a hagyományos ismeretszerző lehetőségekhez képest. A szövegrészletek tagolását segíti a változatos képi megjelenítés: a tájképek filmszerűen jelennek meg, a folyamatok közé állóképek (fényképek, kották) illeszkednek. És időnként láthatjuk a zenei részletek előadóját is, kiragadva a múltidőző – időtlen – hangulat varázsából a nézőt. Néha jogosan, máskor indokolatlanul vannak „átfedések”: még szól a zongora, amikor újabb tájakban gyönyörködhetünk, máskor még énekel a kórus, amikor ismét megszólal – az énekelt szövegre „rábeszél” – a narrátor. Nézőjehallgatója válogatja, hogyan értékeli mindezt: a sűrűn változó, pillanatokra felvillanó állóképek többletet adnak-e szöveghez, vagy épp elvonják a figyelmet. Hasonlóképp a tájak, természeti képek látványába is könnyen belefeledkezhet a közönség. A szigorúan felépített szöveg pedig halad tovább, ritkán hagy időt a hallottak feldolgozására. Ha ezt a célt szolgálják a hosszabb

zenei idézetek, akkor elvész a zenehallgatás élénysége; ha viszont a zenére koncentrálnak, állandó hiányérzetet okoz a részletek terjedelme. Merthogy előre nem lehet tudni, meddig szól a zene. Néha sajnáljuk, hogy megakasztotta a szöveget, máskor viszont azt sajnáljuk, hogy máris vége. Mindenesetre, napjainkban divatos klip-jelleget ad a filmkompozíciónak a különböző természetű látványok váltakozása. Ezt ellenpontozza a szöveg monotóniája; maximalista elvárás lenne megkövetelni a nézőtől, hogy a kísérőfüzetből az idézetek forrását, a források váltakozását is figyelemmel kísérfje.

Komolyan kell venni a címet: a gyökerek kerültek az érdeklődés fókuszába, a Bartókra hatást gyakorló zenék, s az életreszóló elvek-gondolatok korai megfogalmazásai. Megkülönböztetett hely jut a népzeneinek, s Bartók élménybeszámoló nyomán gyakran felsejlik a természeti-társadalmi környezet is. A film nem ígér életrajzot, s arányából adódóan nem is ad. Mégis, sajátos nézőpontjaival új perspektívákat kínál azoknak, akik az életmű ismeretében tekintik meg, s azoknak is, akik csak keresik a kompozíciók értő hallgatásához vezető útjelzőket. E kettség jelenti talán a film és a DVD legnagyobb hasznát.

Fittler Katalin

Dohnányi Ernő: Szvit nagyzenekarra, Ruralia hungarica, Amerikai rapszódia

Danubia Szimfonikus Zenekar,

vezényel: Héja Domonkos

Warner Classics

Miután 1944 novemberében végleg elhagyta az országot, Dohnányi Ernő nevét évtizedekre törölték a magyar zeneéletből. A Filharmóniai Társaság egykori vezetője, a Zeneakadémia főigazgatója, a rádió főzeneigazgatója, a zseniális zongoraművész és kiváló zeneszerző egyszerre „háborús bűnös” és „Bartók elnyomója” lett, és hiába tisztázták hamar az ellene fel-

hozott vádak, zenéje tiltólistára került. A Bartóknál csupán négy, Kodálnál öt évvel idősebb komponista műveit az utóbbi időben kezdjük itthon is jobban megismerni. A remek fiatal muzsikusokból álló Danubia Szimfonikus Zenekar nemrég megjelent második lemezén Dohnányi három alkotása hallható.

A legjelentősebb közülük az 1908–09-ben írt Szvit nagyzenekarra. A Szvit szimfóniaszerű alkotás, azzal a különbséggel, hogy a nyitótétel itt nem szonáta –, hanem variációs forma. A színesen, dúsan, mégis nagyon világosan hangszertel mű hajlékony természetességgel szólal meg Héja Domonkos keze alatt. A hangzást gazdag vonóstonus és egyéni fúvós-remeleklések jellemzik (fuvola, klarinét). Dohnányi egyik legismertebb műve az eredetileg zongorára írt és utóbb különféle átiratokban is népszerűvé vált Ruralia hungarica.

Héja interpretációja nem próbálja palástolni – igaz, nem is viszi túlzásba –, hogy itt – szemben a múlt század húszas-harmincas éveiben progresszívnek számító bartóki-kodályi ideállal – vállaltan romantikus modorú népdalfeldolgozásokról van szó. A művet hallgatva rá kell jönnünk, nem az a legfontosabb, hogy milyen stílusú egy feldolgozás, inkább az, mennyire képes a zeneszerző saját anyaggá formál-

ni a „talált tárgyat”. A Ruralia pedig vitán felül nagyon dohnányis. A Danubia előadásában is az érzékenyen hangszertel, siratódallamra épülő negyedik tétel tetszik leginkább, amely világos háromrész szerkezete ellenére mégis egyetlen, megszakítatlan érzelmi ívet rajzol ki.

Az Amerikai rapszódia Dohnányi már az emigrációban, az Ohioi Egyetem fennállásának 150. évfordulójára szerezte. A számos amerikai dalt összefűző darab rendeltetését tekintve alkalmi kompozíció, kidolgozottsága viszont nagyon is igényes. Az alapvetően vidám, ünnepi hangulatú Rapszódia legdrámaibb pillanata, amikor a csúcspontján a tempó hirtelen lelassul és az egész zenekar fortissimo belevág a korábban már hallott I Am a Poor Wayfaring Stranger (Egy vándorló idegen vagyok) kezdetű dal első ütemeibe. Dohnányi ekkor kissé megváltoztatja a dal ritmusát, ami félreérthetetlenül magyaros karaktert kölcsönöz a zenének – egy 76 esztendő „vándorló idegen” tragikus önvalomása ez.

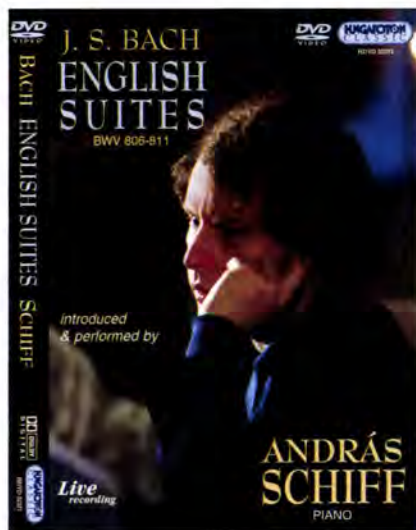
Héja Domonkos interpretációjának különös erénye, hogy a hangzás még a sűrűn szótt polifon szakaszokban sem nehezül el, és mindvégig áttetsző marad.

Kerékfy Márton

Robert Schumann:
Liederkreis (op. 24), Liederkreis (op. 39),
Dichterliebe (op. 48)
Peter Schreier – tenor,
Schiff András – zongora
Orfeo – Karsay és Társa
●●●●●

Johann Sebastian Bach:
Angol szvit, BWV 806-811
Schiff András – zongora (DVD)
Hungaroton Classic
●●●●●

Schiff András már évek óta nem vendégművészként lép fel a hazai pódiumokon, Budapesten, Pannonhalmán vagy Fertőd-Eszterháznál. Bérletet indít (Haydn- Mozart-Beethoven utolsó szonátái), muzsikusbáráival fesztivált tart, zenekari koncertek szöveglistája (Fesztiválzenekar) és/vagy karmestere (Európai Kamarazenekar, Cappella Andrea Barca). Részt vállal a Zongora című – méltán ünnepele – sorozatban, s magától értődik, hogy nagyszabású koncertszériáinak (pl. Beethoven összes zongoraszonátája) Budapest is állandó állomása. De repatriálásról vagy a külföldi koncertek számának csökkenéséről természetesen nem beszélhetünk, elég csak egy futó pillantást vetni zsúfolt programjára. Októberben és novemberben tíz szólókoncertet adott az Egyesült Államokban, és vezényelte a Los Angelesi Filharmonikusokat. Visszatérve Európába tíz alkalommal játszott, illetve játssza el Beethoven-sorozatának „aktuális” műsorát (op. 31/1-3; op. 53). Ezt a programot lapzártánk idején, november 20-án adta elő Budapesten. Majd hat olaszországi koncert következik. December elején, Zürichben Beethoven-felvételeket készít, majd Angliában négy koncertet ad, többek közt a Wigmore Hall-ban. A hónap második felében még négy zenekari hangverseny következik a Philharmonia Zenekarral. Nem újságírói fordulat tehát, hogy évekre előre tele van a naptár, a Beethoven-sorozatot (op. 109-110-111) 2006 decemberében, Angliában fejezi be, és már most lehet tudni, hogy 2009 májusában Haydn-műsort játszik a Wigmore Hall-ban, a szerző halálának 200. évfordulóján. A következő három és fél évben több mint 200 koncert helyszíne és programja szerepel abban a bizonyos naptárban.

Rövid időn belül két CD és egy DVD jelent meg, mindhárom kiadvány – így vagy úgy – megidézi az elmúlt évek budapesti fellépéseit. A DVD-n a 2003. február 11-ei zeneakadémiai koncert műsora látható, hallható. A ECM kiadványa a Beethoven-sorozat – Budapesten is eljátszott – első részét tartalmazza (a felvétel Zürichben, a Tonhalléban készült). A Schumann-album pedig Peter Schreier 70. születésnapjára időzítve jelent meg; a világhírű tenorral Schiff a közelmúltban adott (búcsú)hangversenyt a Zeneakadémián.

A több mint két és fél évvel ezelőtti Bach-koncert valószínűleg élénken él a magyar zenei sajtó iránt érdeklődő olvasók emlékezetében. Egy túldimenzionált óralánc, egy tapintatlan jelzős szerkezet, néhány zenekritikus (köztük e sorok írója) szerencsétlen formájú megszólalása hetekre – legalábbis látszólag – fontossá tette gazdag, de kevesek által ismert koncertéletünket. A csetepatét kiváltó koncert – Bach

Angol szvitjei – most megtekinthető, s az benne a legszebb, hogy nem igazolja és nem is cáfolja egyik korabeli kritikát sem. Egyszerűen túlélte azokat. Az egyes szvitek között Schiff – zongora mellett ülve – rövid bevezetőt tart a művekről.

A magyar nyelvű magyarázatokat néhány részlet bemutatásával illusztrálja. Ha a DVD menüjéből az angol nyelvet választjuk, akkor a magyar nyelvű magyarázatok „double”-jaként Schiff angolul is elmondja gondolatait, s valóban „double”-ként, nem teljesen ugyanúgy és ugyanazt. (Az összekötő szöveghez francia és német feliratozás választható.) A spontán beszédből fakadó gondolati, fogalmi változatoság a DVD egyik előnye. Azonban a rövidre szabott felvételi idő néhány esetlegességet is teremt. Ezt áthidalandó, nem ártott volna valamilyen formában rögzíteni, előzetesen megszerkeszteni ezeket a bevezetéseket. El lehetett volna kerülni, hogy ugyanazok a gondolatok (pl. a Forkel-életrajzra utaló mondatok) szinte szóról szóra ugyanúgy szerepeljenek kétszer (az A-dúr és az e-moll szvit előtt), s hogy bizonyos információk ne csak az egyik nyelven hangozzanak el.

Valószínű, hogy az előzetes szerkesztés kontrollja alatt Schiff is találobb jelzőket és hasonlatokat talált volna egy-egy tétel jellemzéséhez. A „találobb jelző és hasonlat” felelgetésével nem a karakteresebb fogalmazásmódot és az erre rimelő karakteresebb játékmódot kérem számon Schiffen. A művek szerkezetére összpontosító, a lírai hangvétel ellenére is szikár szavak összecsengnek az éles karakterizálástól, a változatosság hajszolásától mentes előadásmóddal, Schiff ugyanis a tételek közötti különbségeket nem a játékmóddal akarja érzékeltetni.

Hogy mennyire csak a hangok kapcsolatára épít, azt jól illusztrálja a d-moll szvit prelúdiumának „prelúdiuma”: minden hang azonos dinamikával, hangsúllyal szól meg, mintha egy mondat minden egyes szava egyformán fontos lenne. Van ebben az indításban valami köbevésettség, valami megváltoztathatatlan, mintha egy alaptörvényt vagy parancsot hangoztatna a zongora, kérlelhetetlenül. Schiff az e-moll szvitnél eszünkbe juttatja a Máté-, a g-mollnál a János-passiót. Az utóbbinál a g-moll hangnemet jellemző összhangzattani kadenciát is játszik, mintha maga a hangnem elegendő lenne a passió szenvedélyének, a passió tragikumának megidézéséhez. Ezzel azt is sugallja, hogy az interpretátor feladata korlátozott. Schiff Bach-játéka alapvető változáson ment keresztül, s bevallom, ezt a mostanit jobban is szeretem.

Ludwig van Beethoven:
Zongoraszonáták, op. 2/1-3; op. 7
Schiff András — zongora
ECM Records — MusiCDome

Sofia Gubajdulina egy interjúban említette, hogy a benne megszülető zenét először egyetlen akkordnak, egyetlen álló, hatalmas hangzásnak hallja. A komponálás folyamata pedig nem más, mint ennek a vertikális dimenziójú „hangoszlopnak” időben kiterített, horizontális formát adni. Az az érzésem, hogy Schiff is „egyben”, összesűrítve hallja az Angol szvitet, és nem is csak egyenként, hanem mind a hatot egyszerre. Képtelen felvetésnek tűnik tehát, hogy csupán egy-egy „neki kedves” tételt játsszon. Az egésznek kell, még ha három óráig is tart.

A szvitsorozat legutolsó tételéről szólva — d-moll szvit, Gigue — Schiff elmondja, hogy ez a tétel a teljes sorozat záróköve, a nevezetes betű-témát (B-A-C-H) nem is lehetne máshol elhelyezni. Mint a „reneszánszkori festők, Bach is elrejteti magát a műben”, de helyesebb lenne inkább „szobrászatról vagy építészetéről” beszélni, mert az egész sorozat egy hatalmas építményhez hasonló. Ezen a ponton már végképp elkerülhetlenné vált, hogy Hoffmannhoz, illetve Dahlhaushoz nyúljak, hogy még egyszer végigbotorkáljak a „karakterisztikus zene” és a „plasztikusság” kétszáz éves fogalmi labirintusán, ugyanis Schiff játékát hallgatva már az I. (A-dúr) szvit óta egyetlen jelző moco-rog bennem: plasztikus.

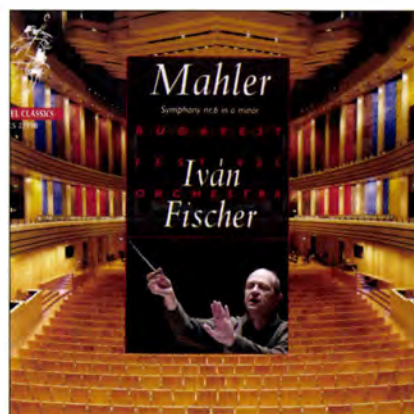
A plasztikusság a romantikus zeneesztétika fogalomtárában a „karakteres” szinonimájaként és ellentétéként is szerepel. De semmiképpen sem azonosítható a jellegtelennel. Ha karakteres, akkor egyediségében ismerhető fel azonnal, ha plasztikus, akkor letisztultságával, lekerekítettségével emelkedik az átlag fölé. A Beethoven-sorozat első lemezét hallgatva utóbbit látom meghatározónak. A koncertre

visszaemlékezve viszont inkább az egyediség jelenlétét éreztem erősebbnek. Ha a koncertsorozat a művek előadói stratégiájának tisztázását is szolgálja, akkor az eredmény igazolja a módszert: a budapesti, firenzei, milánói, londoni koncert-tapasztalatok; a helyszín, a közönség, a diszpozíció közötti különbségek; az ad hoc megoldások és reakciók olyan „gyorsérlelő és koncentrált elegyet” hoztak létre, mely Zürichben egy lepárolt tisztaságú, plasztikus megfogalmazást eredményezett. Egyelőre tehát úgy tűnik, hogy a sok-sok karakteres előadás plasztikussá formált alakja hallható a CD-n. Elég csak az f-moll szonáta nyitótételének klasszikussá szelidített főtémájára gondolni — amit annyiszor hallunk hiper-mannheimi tónusban — vagy a melléktema ritmussá rögzített agogikájára. Vagy az A-dúr szonáta egységes tónusára, a C-dúr szonáta Adagiójának mértékletességére. Azokat a helyeket említem, amit éppen Schiffől hallottam másképpen a koncerten. Ha ilyen koncentrációval folytatódik a felvétel-sorozat, akkor ugyanazt mondhatjuk majd a 32 szonátáról, mint a hat angol szvitről: Schiff egyetlen hangzásba sűrítve hallja valamennyit, előadóként pedig nem tesz mást, mint két évre szétterítve eljuttatja valamennyit. Szerencse dolga, hogy e terítésben éppen mikor és hol kapunk helyet.

Peter Schreier 2005 végén, azaz a napokban visszavonul a koncertektől. Az operaszinaptól már korábban búcsút vett. Őszi, budapesti koncertjén (Schubert: Die schöne Müllerin) magam is megtapasztalhattam, hogy az előadást hevítő elhivatottság még át- meg át- segíti Schreiert a nehézségeken, de a test már nem szolgál alázatosan. Nem is a hangképző szervek kopása, amortizálódása tűnt fel, inkább a teherbírás megroppanása. 2002-ben rögzített Schumann-lemeze megerősíti ezt az érzésemet.

A koncertkörülmények szorításából felszabaduló énekes tökéletesen uralja szólamát, egyedül a hangszín ősziesebb, érettebb színei utalnak arra, hogy a felvétel nem 1982-ben, hanem húsz évvel később készült. És persze a kifejezőeszközök leszűrtége, a színészi gesztusok szemérmessége, az átélés és a távolságtartás, a személyesség és az objektivitás olyan sajátos elegye, ami tényleg csak a legnagyobb előadók sajátja. Nem interpretál (pedig hányféleképpen lehet Heine sorait szavalni, pláne énekelni!), a művek „interpretálódnak”. A 37 track bármelyikére ugorhatok, mindig hallani az egészet. Ez már-már mánia, de mikor ismerjük fel mániára való hajlamunkat, ha nem Schumann hallgatása közben?

Molnár Szabolcs

Mahler: VI. szimfónia
Budapesti Fesztiválzenekar
vezényel: Fischer Iván
Channel Classics — Karsay és Társa

Végre! Fischer Iván kitűnő Mahler-dirigens; rég vártam, hogy Mahler-ciklusba fogjon, mely, reméljük, teljes lesz. A II. szimfóniát is felkelle venni vele — úgy, ahogy nemrég előadta, Remmertel, Milne-nal. A VI. szimfónia interpretációjának nagysága lassan bontakozik ki. Eleinte furcsa a triangulum erőssége, aztán kiderül, a háttérben nyomos ok rejlik. Ez az első felvétel, amely a Művészetek Palotájában készült. A kiváló akusztika jól érvényesül a lemezen, messzemenően segíti a dirigens elképzeléseinek megvalósítását. Fischer Iván nem alakít alapvetően új formát, azonban könnyedséggel és élvezettel variálja Mahler zenéjét, s az eredmény újszerű. Megvalósul az előadásban az, amiért Klaus Tennstedt EMI-felvétele az Ezek szimfóniájáról annak idején világhírré tett szert: az átláthatóság, a kevésbé súlyos hangzás. Szólam szólámat nem nyom el, a hangszerek és hangszercsoportok szép téreloszlással jelennek meg. A kellő súly megmaradt, az átláthatóság azonban nőtt. Fischer pálcája alatt sehol sem lesz nehézkes az előadás, nem olvad össze nehezen azonosítható tömbbé a zene. A karmester kiemeli a kolomp szerepét, s ez felhívja a figyelmet egy különös kapcsolatra, mely talán nem is volt tudatos a zeneszerző számára. A relative felhőtlen időszakban írt Tragikus szimfóniát felesége ihlette. A kolomp az alpesi legelőt (Alm) idézi, egyúttal azonban Almát, ahogy Mahler hívta, Almschit is. Alm és Alma szorosan összekapcsolódik egymással. Alpesi szimfónia ez a mű is, úgy tíz évvel Richard Strauss alkotása előtt. A két komponistában más asszociációkat keltett az alpesi táj, egyáltalában véve a természet, ahogyan a nő is, a kereszténység is. Sok kiváló felvétele van a műnek, ez is közéjük tartozik: tiszta, levegős interpretáció. Zay Balázs

Obrecht: Misék
A:N:S Kórus
Művészeti vezető: Bali János

Hungaroton Classic

Negyedik alkalommal örökít meg Obrecht-miséket világpremier-hangfelvételként az A:N:S Kórus, Bali János vezényletével a Hungaroton Classic. A szerző életművének gerincét képező műfajnak mostanra csaknem a harmada férhető hozzá ily módon. Ezúttal két háromszólamú misét (Missa Fors seulement, Missa De tous biens playne) és egy kései négyzólamú kompozíciót (Missa Cela sans plus) ismerhetünk meg. Az előbbieket cantus firmus dallamú Johannes Ockeghem, illetve Hayne van Ghizeghem egy-egy rondeau-ja szolgált, a múlt század utolsó harmadában újrafelfedezett-rekonstruált harmadik pedig Colin de Lanoy chansonján alapul.

A korábban rögzített hat mise beható stílusismeret eredményezett, a kompozíciók analitikus ismerete alapján olyasfajta jártasságot szereztek az előadók Obrecht művészetében, amelynek köszönhetően mind nagyobb szabadsággal mernek bánni az anyaggal. Számukra körvonalazódtak a „hagyományos” szerkesztési-formálási elvek, s éppen ezért megkülönböztetett figyelmet tudnak szentelni az egyedi-egyszeri megoldásoknak. Úgy dolgozzák ki a különböző léptékű formai szakaszokat, hogy érezhetővé válik a köztük lévő kohézió, ráadásul nem vesznek el a részletekben sem. Érvényesül az együttesnek az az erénye, hogy szólistikus képzettségű hangokból, egyszersmind szólista-értékű énekesekből áll. Ugyanakkor a jól elkülönülő szólamok anyagának különböző karaktere további változatos-ságot biztosít a hangzásnak. A kísérőfüzetből nem derül ki, milyen kottaanyagot használtak – annak viszont rendkívüli a haszna (mármint a kottaolvasó zenebarát számára), hogy tartalmazza a három cantus firmust, eredeti szövegével együtt.

Fittler Katalin

Opera proibita
Cecilia Bartoli – szoprán,
Les Musiciens du Louvre
Vezényel: Marc Minkowski
Decca – Universal

A Tiltott opera cím jó, sokkal csábítóbb, mint mondjuk az Engedélyezett oratórium cím lett volna. A XVIII. század első évtizedében nem volt szabad Rómában operaelőadást tartani, XI. Kelemen pápa rendelete alapján. Így hát, szép bizonyosság rá ez a lemez, oratórium formájában pótolták a Kelemen kellemetlenkedése révén kiesett élményt. Három szerző – Händel, Antonio Caldara és Alessandro Scarlatti – oratórium-részletei szerepelnek a lemezen. Az összes Caldara-ária és a Scarlatti-áriák nagy része lemezpremier. Az oratórium-részletek operaszerepét maximálisan érzékelteti Bartoli temperamentumos, vad éneklése. Viharos tempók, heves akcentusok, és persze a megszokott virtuozitás. Aligha fokozható az előadás expresszivitása, s ha nem ilyen kivételes hanggal és technikával párosulna, bizony valószínűleg túlzottan tetszene. A lemez Federico Fellini Édes élet című filmjét idézi fel, melyet ugyancsak pápai rosszállás kísért. Bartolit a Trevi-kútban állva látjuk Anita Ekberg ruhájában. A város örök, az élvezet kútforrása kimeríthetetlen. Savanyú a szőlő? Édes az élet. Róma valóban összeköt évezredek, műfajokat, stílusokat. Bartoli éneklése is. Példa rá Händel, hogy opera és oratórium olykor nem is különbözik egymástól. Bartoli közelebb viszi egymáshoz a XVIII. és XIX. század kompozícióit is: már a barokk idején érlelődött, ami az általa utánozhatatlanul megoldott Rossini-koloratúrákban csúcsosodott ki aztán. Marc Minkowski vezénylése, a Les Musiciens du Louvre játéka kifogástalan, követik Bartoli temperamentumát, ugyanakkor kellemes, kiegyensúlyozott hátteret biztosítanak. A lemez nagy siker lesz, megérdemelten. Igazi felfedezőnivaló. A Tiltott opera ajánlott.

Zay Balázs

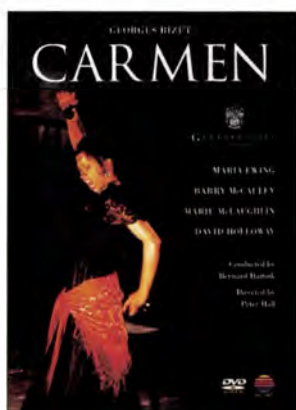
Verdi: La Traviata
Anna Netrebko, Rolando Villazón,
Thomas Hampson
Bécsi Filharmonikusok, vezényel: Carlo Rizzi
Deutsche Grammophon – Universal

Mai operafelvételek esetében jobban szeretem a stúdióban készültet, ez azonban minden zörejt, minden apró esetlegesség ellenére kiváló lemez. Miért? Anna Netrebko miatt. Egyszerűen csodálatos. Hírnevéhez bizonyosan kivételes szépsége is hozzájárult, de nagy énekesnő, megérdemli sikerét. Hamisítatlanul oroszos, egészen finoman testes, csodálatosan szépen csengő hang. Valamilyen különös édesség van benne, távol minden édeskészségtől. Szinte minden pillanatra megragadó. Fenomenális, nem kétséges. Azok közé az énekesek közé tartozik, akik pusztán megszólalásukkal elragadják hallgatóságukat; kivételes hangjához megfelelő énektechnika és szerepformálási képesség is járul. Első teljes operafelvételeivel maradandót hozott létre. A mezőny nagy, az utóbbi időben is voltak sikeres Violetta: Rost, Gheorghiu, sőt, Netrebko még Callas, Lorengar és Cotrubas mellett is teljes mértékben megállja helyét. Mindemellett veszt jelentőségéből a kérdés: milyenek a többiek? Rolando Villazón még nem kiforrott, de nagyon ígéretes Alfredo. Van benne valami Alfredo Kraus eleganciájából, forszírozatlanságából. Technikai tökéletesedhet még, de megelőzi az utóbbi évek sok felkapott csillagát. Stúdióban, nyugodt körülmények között lenyűgözőbb teljesítményt nyújthatott volna. Thomas Hampson is derekasan helytáll. Dmitrij Hvorosztovszkij lehengerlő tudott lenni Giorgio Germont szerepében, mint most Violettaéban Netrebko. Hampson nem ilyen, ő felkészült, akinek profizmusát értékeli az ember. Carlo Rizzi jól vezeti és tartja össze az előadást, a Bécsi Filharmonikusok hozzák formájukat. Erős négyest adok a lemezre, bár Netrebko szereplése csillagos ötös. Az énekesnő e kevésbé fényes időben a bel canto aranykorát idézi fel.

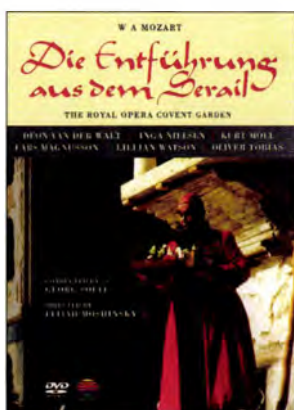
Zay Balázs

Bizet: Carmen (DVD)
 Maria Ewing, Barry McCauley,
 Marie McLaughlin, David Holloway
 Vezényel: Bernard Haitink
 NVC Arts – Warner ●●●●○

A legnépszerűbb operák egyike a Carmen, ezért sokszor viszik színre, nem mindegy tehát, mit nyújt. Rendszerben, a televíziós felvétel idén múlt húszéves, de az még '85-ből is hihetetlen, hogy a megannyi atraktív hangszeres momentummal ellátott előjáték alatt mindössze Bernard Haitink fehér szmokingos közelijét látjuk. Teremtőtől, zenekar sehol – nehéz szabadulni a karajani „iskola” playback dirigálási technikájának gyanújától. A lényeg pedig többet érdemel. Élettel teli előadás, amely Bizet eredetijéhez, s nem a későbbi accompanatokkal felcicimázott darabhoz nyúl. Idiomatikus francia prózák szólnak megdöbbenő erővel a melodramatikus zenekar felett, megannyi slágerszám között – azért ez Glyndebourne-ben nem semmi. A csöpp színpadra időnként bekocsizik a kamera: ekkor válik nyilvánvalóvá, amit a borító nem állít, csak jelöletlenül hagy: közönség nélkül felvett Carmenek vágatát látjuk. Különösen érzékeny férfikar és lelkesen dohányzó nők (újabb bizonyíték: megőrülne a nyilvános előadás tűzoltója!) karéjában fel se tűnik a címszereplő. Sötétszürke kis veréb, nem kebelcsoda, nem tűzvörös szoknyájú, s nem rángatja azt a nyakába. Maria Ewing, a Dallashoz semmi köze, a konzensialitáshoz annál több. Érett, egyedi hang szól a negyvenöt kilós, csúnyácska nőből, s mint ha gumiszalagon függne, oly elasztikus ez a hangszer. Ewing egyetlen percére sem erőlködik. Carmen habitusa úgy hat, ha szabadon, a magabiztosság szírtfokáról delejez. Partnerei dicséretes színészi-énekési teljesítménnyel övezik az évszázad egyik legjobb Carmen-alkítását, ám parciális érényiek nem mérhetők ahhoz. Beégeti magát a kép: Maria Ewing eszköztelenül áll, fejét oldalra hajtja, szemét felszegezi, és valahol máshol jár. A tökéletes operaéneklés régiójában, és ahhoz illenek a ritka nagy szavak *Ókovács Szilveszter*

Mozart: Szöktetés a szerájból (DVD)
 Deon van der Walt, Inga Nielsen, Kurt Moll,
 Lillian Watson.
 Vezényel: Solti György
 NVC Arts – Warner ●●●●○

Előre pillantásra porosnak tűnik a Covent Garden 1988-as produkciója, ma több szellemi izgalmat várunk e mű színpadképétől, mint gyeptéglákkal és bukszusokkal beültetett „Szöktetés-betlehemet”. Főleg, ha a vázát tekintve bosszantóan sematikus történet egyébként érdekes tálalásban kerül elénekelt és díszletműzeum közepette. Szelim basát délceg, jóképű német színész hozza, aki a janicsárkórús ujjongásától kísérve, csókot váltva (!) robban be Konstanzéval. Igaz, periodikus szomorúság árnyalja ezt a bensőségesebbé vált viszonyt, de az alaphelyzet így mégis annyira áthangolt, hogy az első felvonásbéli négyesben néhány pillanatig kifejezetten rosszul áll a primadonna szénája. Szelim ráadásul a mozarti rokokó térdnadrágját, parókáját hordja ortodox Osminja mellett, tehát felvilágosulatlansággal eleve nem vádolható. Hogy miért rossz mégis a körülrajongott angol hölgynek e háremben, arról a szép Inga Nielsen szépen is énekel, jól bírja a Martern aller Arten koloratúrtortúráit is, kár, hogy művészete nem plasztikus, szövegét csak prózában érteni. A szintén csinos Lillian Watson személyében a szokásos túlvibrált, csi-csergő szubrett van, míg Deon van der Walt ideális Belmonte: nyurga, kellően szuggesztív, ha kell, még erőteljes is, és gondtalan a passzgiója. Az eltörökösödött Michael J. Foxra maszkírozott Lars Magnusson viszont kellemetlen hangú Pedrillo – tapasztalatom, hogy e szerepre a legnehezebb énekest találni. Kurt Moll és Solti György két világsztár: előbbi kétségtelen Osmin, de színészi eszköztára időnként szárnalmas, utóbbi pedig azzal okoz meglepetést, hogy hiperaktív dirigens stílusa és a nagy duett akadozó előjátéka ellenére mégis keleties kolorit tud kikerülni keze alól. Obligát befejezés: „Akinek ennyi jó kevés...” *Ókovács Szilveszter*

WARNER CLASSICS HUNGARY

A LEGSZEBB OPERÁK DVD-N

BIZET: CARMEN
 Maria Ewing
 Barry McCauley
 David Holloway
 Marie McLaughlin
 A Londoni Filharmonikusok
 Vezényel:
BERNARD HAITINK

MOZART: SZÖKTETÉS A SZERÁJBÓL
 Deon van der Walt
 Kurt Moll
 Lars Magnusson
 Inga Nielsen
 Lillian Watson
 A Royal Opera Ensemble és Zenekara
 Vezényel:
SIR GEORG SOLTÍ

PUCCHINI: TOSCA
 Marion Eira
 Giacomo Aragall
 Ingemar Weirull
 A Verona Arena
 Ensemble és Zenekara
 Vezényel: **DANIEL OREN**

VERDI: DON CARLOS
 Luis Lima
 Helena Göttsche
 Giorgio Zancanaro
 Bruno Bagnicci
 Robert Lloyd
 A Royal Opera Ensemble és Zenekara
 Vezényel:
BERNARD HAITINK

WWW.WARNERMUSIC.HU

Mozart: Zongoraversenyek, K. 238, 450, 595
Pierre-Laurent Aimard (zongora)
és az Európai Kamarazenekar
Warner Classics ●●●●●

Graz koncertkalendáriumában minden bizonnyal pirosra színezték július 5-ét és 6-át, amikor a Stefaniensaalban Pierre-Laurent Aimard és az Európai Kamarazenekar adott Mozart-estet, műsorán Mozart B-dúr hangnemű három zongoraversenyével (K.238, 450 és 595). A főként kortárs művek előadójaként híressé vált szólista ezúttal maga irányította – hangszere mellől – partnereit. Az élő felvétel tanúsága szerint egészen rendkívüli élményben lehetett része a közönségnek – ilyenkor vagyunk hálások a hangrögzítés csodájáért, aminek köszönhetően végtelenítetten megismételhető az „ott-és-akkor” jelenidejének csodája. Aimard korábban is muzsikált az Európai Kamarazenekarral, Harmoncourt vezényletével rögzítették Beethoven öt zongoraversenyét. Akkor is ismerősként, azonos zenei nyelv értőiként léphettek fel.

Árgus szemekkel kutatom a borítón, de mindhiába: nem derül ki, Aimard milyen hangszerezen játszik. Ez egyrészt hiba, másrészt nagy boldogság: megint egy bizonyíték arra nézve, hogy nem a hangszer, hanem a játékos a meghatározó. A három B-dúr versenymű tételei az életpálya különböző szakaszaiban készült pillanatfelvételek a komponistáról. Hallgatásuk közben Mozart-rajongóvá kell válni, mert az előadók engedik „átjönni” az interpretáció és a kottapapír közvetítő közegén a szerző zsenialitását, ami ellenállhatatlanul áthatja a muzsikát. Minden hang él, azonos gravitációs világban vonzzák-taszítják egymást, a motívumoknak hangulata, karaktere van, egyikük sem langyos-indifferens. Minden szegmens emberléptékű, követésük nem igényel szellemi erőfeszítést, ám minél figyelmesebben hallgatjuk, annál több gyönyörködőnivalót találunk bennük. Megunthatatlan, legfeljebb abba hagyható, amikor már úgy érezzük: fáj a szépség!

Fittler Katalin

Mozart: Hegedűversenyek, Sinfonia concertante
Anne-Sophie Mutter (hegedű), Jurij Basmét
(brácsa), Londoni Filharmonikusok
Deutsche Grammophon – Universal ●●●●○

Anne-Sophie Mutter három albummal ünnepli Mozartot, az első most jelent meg: az öt hegedűverseny, valamint a hegedűre és brácsára írt Sinfonia concertante. Mutter legelső lemeze a 3. és 5. hegedűverseny volt Karajjannal, 1978-ban. Azonnal hallható volt, nagy művész lesz ez a lány. A többi művet is felvette aztán, Mutival a 2. és 4. koncertet, Marrinerrel a két további darabot. Az új felvétel nagyon izgalmas. Mutter kötetlenebb lett. Az új bejátszás nem jobb, nem rosszabb a régieknél, más. Egészen egyéni. A hegedűjáték amplitúdója sokkal nagyobb lett, erősek a tempókilengések, élesek a ritmusok. A játék rapszodikus, de nem erőltetett, mindvégig gyönyörű a hegedűhang. Ritkán lassú a tempó, Mutter az 5. koncert belépésekor is az erős időleges visszafogottságot választja, aztán hamar temperamentumosra vált. Abszolút kifejezési szabadságot enged meg magának, messzire megy, de nem túl messzire, végig a stílusosság határán belül marad. Mindössze az 5. versenymű III. tételében érzem kijátszottabbnak a kimértebb, vastagabb hangú, egyenletesebb hangvételű régi felvételt, s a Sinfonia concertante esetében tartom szép, de nem királyi útnak Mutter és Basmét gyorsabb felfogását. Előadásuk amúgy kiváló, de e mű szépsége ünnepélyesebb, kiegyensúlyozottabb megközelítés mellett táru fel igazán. A Karajan kísérte bejátszásnál súlytalanabb az új: Muti kötetlenebb, lágyabb hangja sokszor visszacseng. Játékos és virtuóz, de nem öncélú, hanem mélyen muzikális előadások. A kadenciák romantikusak, Mutter kisebb együttesrel dolgozik, lazásban bármelyik historikus csoporttal versenyre kel, de nincs kínos korhűség-igénye. A Londoni Filharmonikusokat profin irányítja, a kíséret mindig szép, karakteres. Mutter a legnagyobb hegedűsök egyike, Mozartnak is biztosan tetszene az album.

Zay Balázs

Mozart: Három szonáta K. Anh. 166
Vonósnyegyesre átdolgozta: Ignaz Pleyel
Tomasini Vonósnyegyes
Hungaroton Classic ●●●○○

Három Mozart-zongoraszonáta vonósnyegyes-átírata. Ignaz Pleyel nem a mai alapelvek szerint kezelte a Mozarttól származó anyagot: el is vett, hozzá is tett olykor, ugyanakkor izléssel és muzikalitással járt el az átírás során. Így az eredeti zongoraszonátáknak csak hozzátétőleges, az eredeti darabokkal és átíratokkal egyaránt szívesen kvartettező korszaknak azonban egészen hű tükrét halljuk. A Tomasini Vonósnyegyes igényes kidolgozottsággal szólaltatja meg – lemezen első ízben – a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem Könyvtárában őrzött 1798-as kottából a három átíratot. Kiszámitott, kontrollált, makulátlan játékot hallunk. A kvartett tagjai végig az ideális előadásmód szigorú eszméihez igazodnak, eközben azonban a kvartettezés elengedettsége némi csorbát szenved. Hol az egyéni hang, mely mindig jellemezte a magyar vonósnyegyes-iskola jeles reprezentánsait? Hol vannak a színek, az érzelmelek? Szigorú kerettartás, klasszikus megközelítés természetesen logikusan rendelhető Mozart zongoraszonátáihoz, ugyanakkor a stilushűséggel és a tiszta formálással megférne több egyéni szín, játékosabb előadásmód is. E tekintetben más lapra tartoznak az érett szimfóniák, melyek nagyobb struktúrájához illik Fricsay és Karajan egyenebb vonalvezetése, kiegyensúlyozott formaalkotása. A kvartett tagjainak (Paulik László és Rác Erzsébet – hegedű, Posvanez Éva – brácsa, Máté Balázs – cselló) precíz és kiegyensúlyozott játékmódja példás, kvalitásaikat azonban több játékoság, színezés, árnyalás, érelemnyilvánítás mellett is megőrizhették volna. Az érzelmi kifejezés terén nem kell félni az elvételtől, a hozzáadástól. Az előadás korhűbb, mint amennyire mozarti, vitathatatlanul igényes, ugyanakkor kissé száraz és színtelen.

Zay Balázs

Debussy: A tenger, La Boite a joujoux, Egy faun délutánja, Debussy-Matthews: Három prelűd
 Berliini Filharmonikusok, vezényel: Sir Simon Rattle
 EMI Classics ●●●●●

Nehéz a csigahajú Rattle lovag vezényelte új lemezről úgy összeszedni az benyomásaimat, hogy ne szűrődjön át rajtuk operaházi vendégjátékuk elementáris hatása. A „figyelmes/figyelmelen zenekari játék”, a „vasárnap délelőtti, nem hűvös, inkább csak magától értetődő profizmus” még mindig a Berliini Filharmonikusokat, s vezetőjüket jelenti. A kalóz-nyitány emléke pedig mindezen erénytenger csepp-miniatúráját. Az épp egy éve rögzített felvételen ezúttal nem Berlioz, hanem honfitársa, Claude Debussy művei hallhatók. Kötelező örömdarab indítja, a későn rajtoltó szerző „korai” remeke, amelyet maga sokáig nem hitt annak, az Egy faun délutánja. Mielőtt értetlenkednék, a XX. századi zenét grazioso megszülő, névjegyszerű kromatikus bő kvartot miért kell sztárfurolistára bízni, kiderül: Emmanuel Pahud már Abbado óta a zenekar első fúvosa. Ha Budapesten vonóska-ruk szinkronja nyuggözt le, most gömbölyű, áttetsző kúrhangjukat is csodálom. Faununk e mives berliini kereveten kissé fülledt, a mélybördő ezer árnyalatát igénylő fantáziákba merül. Impressziókból épülő mű – a karmester tempóválasztó ízlésén sok múlik, hisz nincs két egyforma ütem. Ekkor Rattle „agyagozó” keze villan be, ahogy kézivezérel: itt agogikával nagyítja fel, ott hangsúlytalansággal tömöríti a csapongó frázisokat. Óranyalként vigyázza a szelíd álmot. A tenger szintén elvárt darab, sokat érlelt, satírozott tételtrió. Mintha a kortárs Mahler egy Rückert-dala indulna, aztán egy Trisztán-akkordos főhajtás a tisztelt elődnek, pár felvezető ütem a későbbi Tékozló fiú stílusában, és már hintáz is a sós víz szemünk előtt – miként az Ajándékdoboz is itt ring mindjárt, kis négreivel. Az ihletadó Mallarmé, Debussy, Rattle: jó efféle faunokkal tölteni egy délutánt a berliini tengeren. *Ókovács Szilveszter*

Benjamin Britten: Dalciklusok
 Ian Bostridge (tenor), Radek Baborák (kürt),
 Berliini Filharmonikusok, vezényel: Sir Simon Rattle
 EMI Classics ●●●●●

A késő romantikával és a mérsékelt modernnel kapcsolatos magyarországi elutasítás falát sajnos ritkán töri át Britten-lemez. Talán ennek sikerül. Britten nagy tehetség volt, mérsékelt modernségével szükségszerűen kapcsolódott hazája nagy késő romantikus hagyományához. És máshoz is. A zenekar-kiséretes dal kevés nagy mesteréhez, például Mahlerhez. A Szerenád kiemeli a kürtöt, a Nocturne-t Britten Almának ajánlotta. A Les Illuminations Sophie Wyss számára íródott, de Peter Pears révén vált ismertté: e három mű a tenor fekvésű zenekari dalciklus műfajának fő reprezentánsa. Muszorgszkijhoz is csatlakozik Britten: a két komponista közt találni több közös vonást is. A lemez kiváló. Bostridge tehetségét minden eddigi felvételénél jobban mutatja. Pazarul tud énekelni, ami erősen expresszív Schubert-előadásainak megítélését is árnyalja: ha akar, tud egyenletesebben, szebben énekelni. Rattle ugyancsak remekel, úgy tűnik, a birminghami időszak alatt elsajátított határozott, ballaszt nélküli, de nem romantikátlan stílus átláptálása a berliini együttessel való munkájába előnyösebb, mint a historikus, illetve túlságosan extrovertált törekvések olykor kissé túlzott érvényesíteni akarása. Kemény, határozott élű, tempós előadások, optimálisan izzó hőfokon. Az előadók elkerülik az érzelgősség csapdáját. Bostridge, akinek a Szerenádból már megjelent egy felvétele az EMI-nál, most egyértelműen biztosította helyét a nagy angol tenoristák sorában Pears és Tear után. Sőt, intellektuális megközelítése révén Langridge kvalitása is megvan benne. Az előadások a kifejezés széles skáláját ölelik fel. Nagy utazás ez a lemez, sok idő kell ahhoz, hogy akár csak kis részét is befogadja az ember annak, amit a zeneszerző, választott jeles költői és a szólista elmond. *Zay Balázs*

Arion Berlin Classics Hänssler Classic Testament

**MAGYARORSZÁGON
 FORGALMAZZA:
 KARSAY ÉS TÁRSA KFT.**

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
 E-mail: gyukars@axelero.hu

Rahmanyinov:
Zongoraversenyek
Leif Ove Andsnes (zongora), Berlini
Filharmonikusok,
vezényel:
Antonio Pappano

EMI Classics

●●●●○

Az elmúlt évek felvételeinek méltó folytatása, mindkét művész részéről. Dinamikus, feszes játék, néhol kifejezetten gyors tempók, különösen a stúdióban rögzített I. zongoraversenyben, melynek interpretációja ennél fogva karakteresebb. Mindkét mű előadását az Andsnes bejátszásairól megszokott összefogottság, határozottság jellemzi. Egyáltalán nem hiányzik az előadásokból a romantika, ez azonban nem parttalanul jelenik meg, hanem a Richter korai nyugati felvételeiről ismert felépítettség és összetartottság részévé. Andsnes kortársai közül hozzá közel álló pianistaként Zimerman említhető, aki nemrég jelentette meg a két mű felvételét – kár, hogy ez nem került a hazai piacra. Andsnes vezető stílusjegye lett e határozottság, összefogottság, feszesség. Rachmanyinov-művek esetében mindig akkor is üdvös, ha meglepő megoldások nem hangzanak el. ZB

Beethoven:
Zongoraszonáták
(Opp. 10 No. 3, 27
No. 2, 54, 57)
Nikolai Lugansky –
zongora

Warner Classics

●●●●○

Lugansky a romantikus repertoár, kiváltképp Rahmanyinov jeles előadója. Beethoven gyakran okoz problémát az orosz iskola képviselőinek. Megszokott eszköztárukkal könnyen túllőnek a célon, ez Beethovené utközik ki, hiszen Haydn, Mozart szonátáit a sok szín és árnyalat különösebbé teszi, Beethovenéit azonban túl súlyossá, romantikussá. Richter, Gilelsz és Ashkenazy nagyot alkottak, Volodos csapdába esett. Lugansky szélesebb dinamikai skálára hajlik, feszíti a kereteket, de nem veti el a súlykot. Jól mutatja ezt a Holdfénysonáta eleje, rövid idő után a szokottnál több szín, árnyalat hangzik el. Az Appassionata I. tételében érezhető, ahogy egy-egy szakaszhoz egy-egy dinamikát, hangzást rendel. A visszafogottan használt oroszos eszköztár az Op. 10 No. 3-as D-Dúr Szonáta II. tételében vezet a legmegkapóbb eredményhez. Lugansky szépen egyensúlyoz, tágít, de nem feszít túl. ZB

J. S. Bach: Szonáták és partiták hegedűre
Gidon Kremer (hegedű)

ECM Records – MusiCDome

●●●●○

Nagy interpretátorok rendre rádöbentik a hallgatót: az általa ismerni vélt művekről semmit sem tud. Kremer is ezt tette a partiták 2001-es és a szonáták 2002-es felvételével. Mesterhangszeréből, a művekkel csaknem egyidőben készült Guarneri del Gesù-ből hihetetlen hangokat csal elő, mind a templom, mind a stúdió kinálta felvételi körülmények között. Aki elsősorban a Bach-műveket akarta (újra)hallani, sűrűn meghökken – akit főként az előadóművészi teljesítmény érdekel, álmélkodik. Abban viszont valamennyi hallgató egyetérthet, hogy elképesztő hangszertudás és félelmetesen tudatos műismeret találkozásának lehetünk tanúi. Az előbbi teszi lehetővé, hogy az utóbbi, a mindenre kiterjedő, mindennel „elszámoló” analitikus tapasztalatok hangzó valósággá válhassanak. Ilyen szempontból örjítően virtuóznak tarthatjuk Kremert, de időről időre ennek épp az ellenkezője vonja magára a figyelmet: az építkezés kristálytisztasága.

Intellektuális csúcsteljesítménynek tekinthető a mindenfajta esetlegességet nélkülöző interpretáció, s olyan tapasztalatokkal gazdagítja a hallgatót, amelyekhez másként aligha juthatott volna. Ez a felvétel olyan jelenség, amely összemérhető elődeivel vagy kortársaival. De éppen ez az időtlenség teszi eltávolító-elidegenítő hatásúvá: szertartásként celebrált tételek követik egymást, melyek mindegyikét halálosan komolyan kell vennünk. És eközben nem tudunk szabadulni az érzéstől, hogy a bachi muzsika nyersanyagga lett az előadó számára. Legjobb esetben is a hangszerest kell teremőnek éreznünk, aki képes az életre keltés művészt próbáló feladatára – ez az eredménye és jutalma tehetségén-tudásán túl a hangok mögé hatoló lényeglátásának. És így már hiába a kísérőszöveg (nyilván őszinte) vallomáshangja – itt nem a költő, hanem a tolmács szól. Fittler Katalin

Nigel Kennedy: Inner Thoughts

EMI Classics

●●●●○

Zenei eszmélésem idején a két hegedű-stíluspólus Anne-Sophie Mutter és Nigel Kennedy volt. A hölgy előbb (borítófotóról) pofijával, de-koltázsával, beljebb férfias hűreccsentéseivel, partra freccsenő romantikájával, majd nőies cantabileivel hatott rám. Vele ellentétben a mi Nigelünk nemigen lehet mágnássarj, legfeljebb még milliárdosabb ivadék. Mert pályája elejétől egyfajta egzaltált sokkra épít: képein punkhaj és extravagáns szakadtság, lemezein pedig oly tempók és fura akcentusok, amelyek két dologra biztos alkalmasak. Permanens elrettentésben tartják a tüchtig Mutter-kedvelőket, és életre szóló rajongótábort tartanak Mr. Kennedy mellett. Gyanítom, utóbbiak zsanere inkább a tegnapi Négy évszak-DVD-ről ismerős „ördöghegedűs”, akinek még kamarakrampuszai is feketepatásnak tűnnek ott. Most, e válogatás alkalmával mintha a zselé alá hatolva a művész lelkéhez invitálnának közelebb: a ma divatos kompilációs szempontok szerint csupa versenymű-lassú került össze itt. Nem gyűjtök örömtüzet. Ha mást csinálnék, arra jó efféle háttér-csendesség, bár oda túl értékesnek tűnik. Ha pedig zenét hallgatnék, akkor a második középtétel után elkezd idegesíteni, hogy nem fog ám jönni semmilyen virtuóz-dübörgő finálé. Márpedig az oldásnak komponált larghettók után is oldani kellene, csakhát... Így marad a lemez elalvőzenének, s közben Kennedy a Brahms-verseny szólamát olyan költészettel, kristálytisza, nyávgómentes hangon játssza, hogy le is leplezi magát. Inner thoughts – titkosnak is fordítható. És mit fog szólni a fanok tömege, ha az eddigi krakéler titkos belsőjéből Bruch Adagioja így szüremlik elő? Ha kiderül, hogy Kennedy „csak” egy kiváló hegedűművész? Talán tudja, hogy az igaziak maradnak, az opponálókat csatlakoznak, a sztájlisztának meg úgyis ideje mennie. Ókovács Szilveszter

eterna minőség garancia

Elegáns megjelenés
Harmonikus viselet
Gondtalan kezelés

Márkabolt:
Rózsadomb Center
Bp. II., Törökvesz út 87-91.
Tel.: 36-20/399-8607
www.fehering.hu www.eterna.hu

Az előnyök egy pillantásra

finom svájci alapanyag
100% pamut

az ÖKO-TEX STANDARD
100 PLUS szerinti előállítás

természetes és nem kell
vasalni

két év garancia

szárítógépben is szárítható

exclusive anyagok és
modellek

„anti smell” anyagok,
azaz megkötik a nem
kívánatos szagokat

Excellent Feeling

eterna
EXCELLENT

eterna
EXCELLENT

Elegáns férfi ingek és női blúzok

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők az

MCD Könyv- és Zeneáruházban

Bp. V., Deák Ferenc u. 19.
Tel.: (06-1) 318-6691

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal várjuk
kedves Vásárlóinkat, továbbá
belehallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

Az MCD üzletlánc
további CD boltjai:

MCD ZENEÁRUHÁZ,
VI., Jókai u. 40.

MCD ZENESAROK,
József körút és
Baross u. sarok

MCD CAMPONA, XXII.,
Nagytétényi út 35-37.

Újraélheti a zenét!

Üzletünkben
a gregoriántól
a kortárs zenéig
hanglemezen
mindent megtalál
- ha mégsem, kívánságát
előjegyezzük,
számon tartjuk.

Egyéb szolgáltatásainkról
kérjen további
felvilágosítást!

CD Centrum

Klasszikus Zene

Jazz

Népzene

World Music

Gyerekenek

A Déli Pü-től
egy percre
CD Centrumban

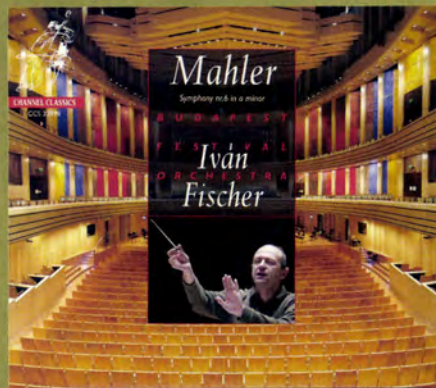
XII. Magyar Jakobinusok tere 4.
Tel.: 355-38-08

Nyitva:
H-P: 12-19
Szo: 10-13

Rendelés
postai útvonattal is

Alia Vox
Channel Classics
Hyperion
Pentatone

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: gyukars@axelero.hu

Mahler: 5. szimfónia
Birminghami
Szimfonikus Zenekar,
vezényel:
Sakari Oramo

Warner Classics

Ez a 2004-ben készült koncertfelvétel is megerősít abban, hogy nem túlzás Sir Simon Rattle egykori együttesét a világ egyik vezető zenekarának nevezni. Azt hihetnénk, hogy az élőkön 1998 óta álló finn karmester-sztárnak nincs más dolga, mint lengetni a kezét, hiszen ez a zenekar magától is megszólal. Sakari Oramo azonban nem ül a zenekar babérjain. Hihetetlen energiákat képes felszabadítani belőlük, aminek köszönhetően a mű is lüktet: meghal, majd újraéled, mint a természet körforgása. Ez a dramaturgia, a tempók szabad kezelése, a gazdag belső szövegek kiemlése is biztosítja, hogy a hetvenperces, három részes Mahler-esszé minden pillanatában izgalmas marad, és nem fullad unalomba, ahogyan azt néha tapasztalhatjuk. Az apokaliptikus részek ugyanolyan lenyűgözőek, mint az Adagietto földöntúli békéje vagy a jovialis zárótétel kicsattanó jókedve. Briliáns előadás. VT

**AZ ORSZÁG ELSŐ SZÁMÚ
JAZZ ÉS KLASSZIKUS ZENEI
SZAKÜZLETE**

FONE, ALPHA, EGEE, ACT
KIRKELIG, KNITTING FACTORY,
SCHANACHIE, DIW, CYBELE,
FUGA LIBERA, RICERCAR, ARCANA, EXTON,
HIGH NOTE, SONS OF SOUND, CRYPTO, MDG,
MA, OMNITON, SONG LINES

Nyitvatartás
hétfőtől - péntekig 10-20
szombat 10-16

1088 Budapest, Krúdy Gyula u. 6.
Tel./Fax: 486-0572, 486-0573
www.cdbar.hu

Ez komoly!

AKADÉMIA
zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 351-1942

Nyitva tartás:
H-P.: 10-18
Sz.: 10-14

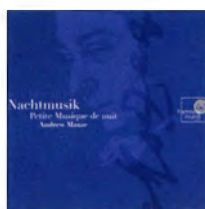

Joseph Haydn:
Hat szonáta hegedűre és brácsára
Szabadi Vilmos
(hegedű),
Bársony Péter
(mélyhegedű)

Hungaroton Classic

A ragyogó Stamitz-album után új lemezzel rukkolt elő a kitűnő vonós páros, és Somfai László professzor segítségével ezúttal is kuriózum-műveket sikerült előbányászniuk. A puritán hangszerösszeállítás ellenére Haydn ebben a műfajban is remekműveket alkotott. A klasszikus egyszerűségű formáláshoz a két muzikus nem tesz hozzá, „csak” a műveket játsszák el, és ez így van jól. A dallamot végig a hegedű viszi, a brácsa pedig inkább basszushangszerként funkcionál – ezeket a duókat a zeneszerző nem véletlenül nevezte hegedűszólóknak. A gyors tételek szellemesek, és egy-egy váratlan elkomorulás vagy zenei fricska formájában meglepetések is érik a hallgatót. Szabadi és Bársony értik a viccet, de a szomorkás lassútételek mélyebb rétegeibe is képesek leereszkedni. Várjuk tőlük a hegedű-brácsa-irodalom újabb felfedezéseit. VT

Mozart:
Nachtmusik
(szerenádok,
divertimentók)
The English Concert,
művészeti vezető:
Andrew Manze

Harmonia Mundi – Karsay és Társa ●●●●○

A Harmonia Mundi gyönyörű kiállítású CD-könyvek formájában indította útjára tizrészes sorozatát, a 2006-os Mozart-év tiszteletére. A gazdagon illusztrált kiadvány ajándéknak sem utolsó: a lemez kilencven oldalas képeskönyv kíséri, műismertetővel, Mozart életművének egy-egy területét – ezúttal az éji zenék vonulatát – megvilágítva. Trevor Pinnock egykori együttesét, ahogyan 2003 óta mindig, Andrew Manze vezényli, illetve vezeti. Az Academy of Ancient Music hajdani koncertmestere még ellenségének sem kívánhat kényesebb művet, mint a Kis éji zene. Úgy tűnik, a brit csapat sem tud (vagy akar) szabadulni a konvencióktól. Az Adagio és fúga mélységét, éji sötéttségét jól megragadják, és a Zenei tréfa bohóságait, a híres Serenata notturnát sem éppen angol hidegverrel vezetik elő. Hangzásuk kifejezetten kellemes, a szólamok is tisztán elkülöníthetők; perfekt előadás. VT

**Mendelssohn, Spohr,
Weber, Rossini**
Sharon Kam (klarinét)
és az MDR
Szimfonikus Zenekar,
vezényel:
Gregor Bühl

Berlin Classics – Karsay és Társa ●●●●●

Man Ray 1924-ben zseniális művet alkotott egy Ingres-festmény kiegészítésével, Ingres hegedűje címmel. A karcsú derekú, széles csipőjű nő, akit meztelen felsőtesttel, hátulról látunk a szürrealista alkotáson: hegedű. A korai romantika szép, elhanyagolt korszakának remekei Sharon Kam extrovertáltsága és technikai tökélye mellett nagy élményt nyújtanak. A darabok egy részéhez elkél a plusz elán, a tobzódó színesség, a Rossini-műhöz meg egyszerűen illik. Ezúttal nem lehet a darabok halvány, könnyű voltáról beszélni. A lipcsei MDR Szimfonikus Zenekar tisztán, finoman kísér. Hogy jön ide Ray alkotása? „Klarinét vagyok. A hangszer csak önmagam meghosszabbítása” – mondta a művész nő vagyis a klarinét. Ízzik az előadás, vibrál, kifejez. Mégsem túl sok. Az önkifejezés művészi kifejezéssé vált, ahogy Sharon Kamból klarinét lett. Ezért beszélhetünk igazi művészetről. ZB

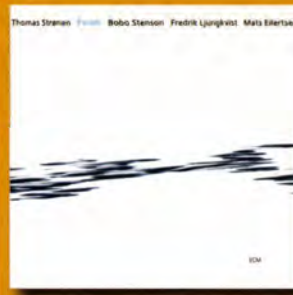
Schubert:
Impromptuk,
c-moll Allegretto
Artur Schnabel –
zongora

EMI Classics

Amit Beethoven Händelről mondott – minden mester utolérhetetlen mestere –, áll Schnabelre is. A romantikus virtuózok korában felelt meg a mai szövegű elveknek, ugyanakkor keresetlen egyszerűséggel nagyot hozott elő, abszolút otthonosan mozogva az egymást követő bécsi mesterek világában. Schubert nyolc Impromptujét a halála előtti évben vette fel, a c-moll Allegrettót 1939-ben, s alig érezhető hangzásbeli különbség az 1950-es bejátszások után. Schuberthez különösen illik Schnabel diszkrét érzelmessége, laza eleganciája. Szigorúság és kötetlenség különös elegye jelenik meg Schnabel játékában, ezért a beethoveni mondás folytatása is érvényes rá: „...menjetelek és tanuljátok meg, milyen egyszerű eszközökkel milyen nagyot hoz elő.” Schnabel mesteré a kilenc darab legjobb előadásai közül való, finoman improvizatív, végig fantáziadús, sosem erőltetett. ZB

ECM RECORDS

Forgalmazza a MusiCDome Kft.

Cím: Budapest, XIV.,

Fogarasi út 5.

Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396

E-mail: ertesites@musicdomekft.hu

Stella maris
XII–XIII. századi
többszólamúság;
Sungji Hong: Missa
Lumen de lumine
Trio Mediaeval

ECM Records – MusicDome ●●●●●

A három hölgy hangján gyönyörűen szólnak ezek a többszáz éves szimfóniák – ezúttal a szó eredeti, több szólam együtthangzását jelentő értelmében. Ha meghallgatjuk az O Maria, stella Maris (Ő, Mária, tengernek csillaga) című tételt, rögtön megértjük, miért ezt választották harmadik albumuk címéül, és azt is, hogy miért tartják ma már az 1997-ben alakult norvég triót a kamararéneszáns műfaj egyik legjobbjának. Előadómódjukat édesen lágy, gyengéd hangzás jellemzi, ugyanakkor tisztán énekelnek, és a három szólam úgy olvad egybe, hogy néha még a felhangok csodás jelenségében is gyönyörködhetünk! A XII–XIII. századból való tételek mellett az 1973-ban született Sungji Hong 2002-ben, számukra komponált, mintegy félórás miséjét is felvették. Emellett társítás ellenére is egységes benyomást kelt a lemez, sőt, különös kapcsolatot sugall napjaink és az 1200-as évek között. VT

O süsser Clavichord!
Jocelyne Cuiller –
klavikord

Fuga Libera – CD Bár ●●●●●

Jocelyne Cuiller lemeze kuriózum. Klavikord és semmi más. Johann Sebastian és Carl Philipp Emanuel Bach művei váltakoznak. Különös, de az eredmény: romantikus. Hihetetlen intimitást jelenít meg a lemez, hiszen a kicsiny instrumentum szokatlanul finom és közvetlen. Chopin neve különösképp cseng a két Bach összefüggésében, ugyanakkor megvilágítja a kapcsolatot a nocturne szó. Ez bizony éjszakai zene. Különös megihittség. Nehéz a játékos és a hangmérnök dolga. Szépen helytálltak, különösen az előadó, hiszen egészen apró dinamikai eltéréseket is azonnal érzékel a lemez hallgatója. Félhomályban érzük magunkat, egészen közel a hangszerhez. Nagyon romantikus historikus felvétel. Daniel Chorzempa egykori döntése tűnik a legjobb útnak, aki a hangszeret csembalóval, fortepianoval, orgonával váltogatta, sajnos már nem kapható Wohltemperiertes felvételén. ZB

Bach:
Brandenburi
versenye
Concerto Italiano,
Rinaldo Alessandrini

Naïve – Karsay és Társa ●●●●○

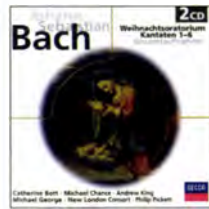
Kellemesen manierista interpretáció. Már az I. verseny I. tétele különös, a fúvósok szokatlan ritmizálása, előtérbe helyezése révén. Nagyon jó indítás. Ez a ritmus-karakterizálás felejthetetlen, hasonló jellemzi aztán a IV. verseny III. tételét is. Alessandrini újszerű megformálással szólaltatja meg a sorozatot. A II. verseny I. tétele sebes, Goebel olvasatához hasonló, a IV. koncert I. tétele egész varázslatos hangulatú. A III. concerto alapvetően nyers, I. tétele mérsékelt, III. tétele sebes tempójú. Sajnos hiányzik a középső tétel pótlása. A II. és a IV. verseny lassú teteleit egyaránt kimért tempó és intenzív, lágy hangzás kombinálása teszi megkapóvá. Az V. versenyben kissé háttérben marad a fuvola, a csembaló dominál, a hegedű a kettő közt helyezkedik el. Alessandrini erősen tagol, nagy bátorsággal karakterizál a csembalón is. Goebelénél kiegyensúlyozottabb, újszerű előadások. ZB

Altre Folie
1500–1750
Hespèrion XXI,
Jordi Savall

Alia Vox – Karsay és Társa (SACD) ●●●●●

Ha azt halljuk, La folia, rögtön Corelli variáció-sorozatára gondolunk. Pedig Savall már második lemezét készítette el azon szerzők foliáiból, akik a jeles itáliai barokk mesteren kívül feldolgozták ezt a híres témát. A címben is jelzett „többi folia” között találunk rövidebb tételt és tízperces kompozíciót is; Savall imponálóan gazdag műsort válogatott össze az 1500 és 1750 között keletkezett örökségekből – merthogy a folia szó ezt jelenti. Így nyolcvan percen keresztül szinte fel sem tűnik, hogy ugyanazt a nyolcütemes témát halljuk több százszor. A tizenöt szerző darabjait Savall és együttese hangszerelésben és előadás-módban egyaránt színessé tudta tenni: a dobokkal kísért, heves vérmérsékletű táncok mellett gitárra, hárfára vagy lantra írott lírai hangvételű változatokat is hallhatunk. A technológiájának és a beállításnak köszönhetően minden szólam kristálytisztán hallható. VT

Bach: Karácsonyi
oratórium
New London
Consort,
vezényel:
Philip Pickett

Decca – Universal ●●●●○

Pickett nem éri el Rifkin apparátus-csökkentését, de közelít hozzá. Előadása eleven, kellemesen levegős, igazi ünnepi hangulat lengi körül. Szép a csembaló a kezdőkórusban, régi hagyományt elevenít fel az orgona és a csembaló kombinálásával. Pickett nem takarékoskodik a kifejezőeszközökkel, noha végig könnyed marad. Tempói elevenek, mégsem érzünk hajszaltságot, inkább kellemes, ünnepélyes sietséget. Az énekesek hol jók, hol kiválóak, Bott és George nagyon jók, Chance egyenesen kitűnő – a Schlafe, mein Liebster kezdetű áriát a legjobb mezzoszopránok sem éneklék megkapóbban, a Geniesse der Ruh felszólítást így könnyen magáévá teszi a hallgató. Take a chance with this recording! Alig néhány éves, most a legolcsóbb sorozatban kapható, az előadás remek, csak a túlkínálat és a kellő figyelem hiánya állhat az első kiadás gyors törlétségének háttérben. ZB

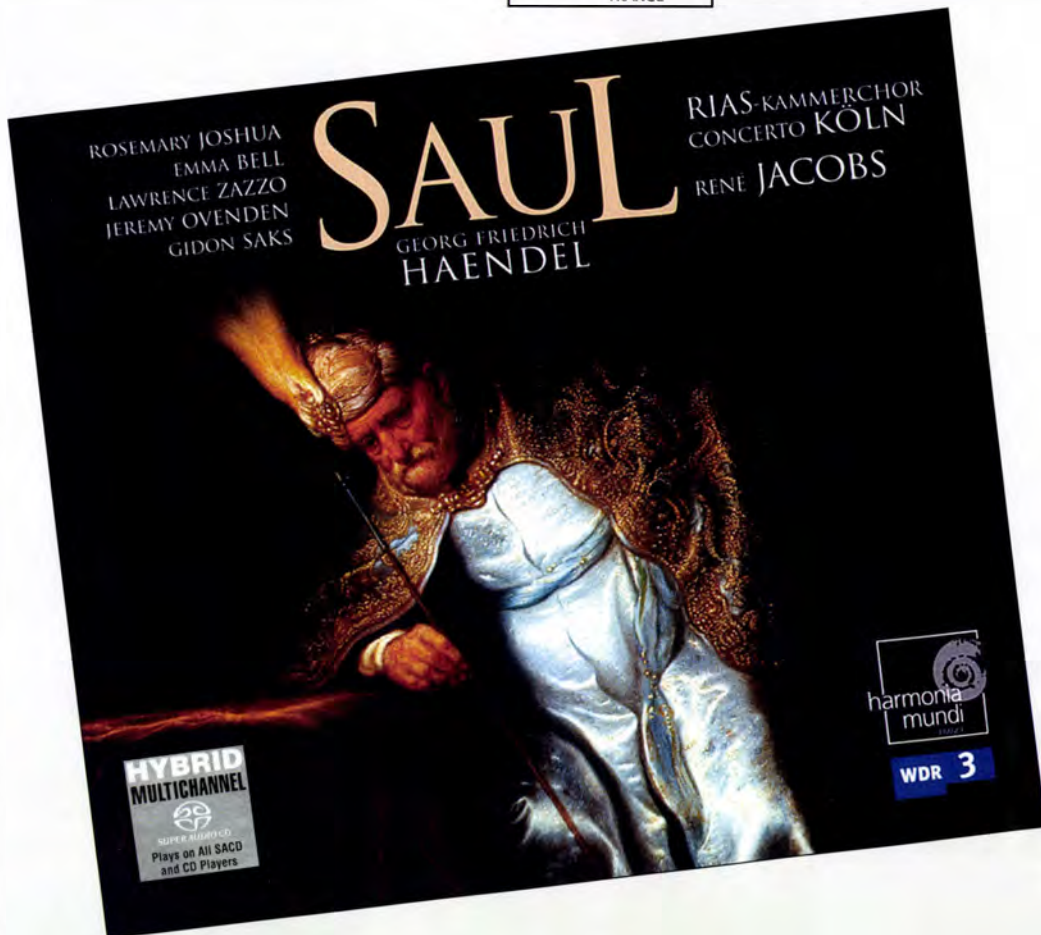

Flauto traverso
Csalog Benedek
(harántfuvola),
Spányi Miklós
(klavikord, zongora)

Ramée – Karsay és Társa ●●●●○

Bach négy eredeti fuvolaszonátájának különleges felvétele. A BWV 1035-ös és 1034-es darabban klavikord kíséri. A hangzás újszerű, kissé szurreális. Csalog Benedek ízesen, szépen tagolással, de a folyamatosságot megtartva játszik, a háttérben pontok egymásutánjaként jelenik meg a kis hangszer, nem lévén elegendő utözengése. Így az előtér folyamatos fuvolaszava dominál a töredezettnek tetsző kíséret előtt. Idővel megszokja az ember a különös hangzást, s örömet lel benne. Mintha a fuvola vízszintese mögött kis függőlegesek sorakoznának. Az 1032-es és 1033-as szonátát kalapácszongora kíséri. Ez izesebb, hangosabb, ugyanakkor Spányi Miklós ügyel a tagolásra. A felvétel felveszi a versenyt a romantikusokkal és a historikusokkal egyaránt, különlegessége mellett ez kiváltképp nagy szó. A bizarrság hamar természetességgé válik. ZB

Este jő, szürkül bé
Török Erzsi
színpadon
és stúdióban

Hungaroton Classic

Az 1972-es debreceni népdalest felvétele nagy kincs. Török Erzsi az eredeti népi előadásmódból a klasszikus interpretációba való átmenetet jeleníti meg. Parasztos nyersesség, keresetlenség, egyszerűség – és klasszikus kifinomultság. Az eredeti népi és a felvevő klasszikus világ sajátos szimbiózisa. A népdalest anyagából kiemelkedik Farkas Julcsa balladája, alföldi gyűjtésből való kis remekmű. Kistétyeni Melinda rögtönzött zongorakisérete is kitűnő. Úgy érezzük klasszikus népdalátiratok hallatán, hogy messiá távolban az eredeti népdal, s hosszas alkotómunka vezetett a kész változathoz. És ime, itt minden együtt! Mintha Farkas Julcsa szomszédja énekelne a sáros utcán, de benne van a hozzáátétel és a végleges forma is. Aztán a klasszikus út további része jön: Farkas Ferenc népdalfeldolgozásai és dalai, a szerző saját kíséretével. ZB

Kodály: Vegyeskari
művek 2.
(1937–1947)
Debreceni
Kodály Kórus,
vezényel:
Erdei Péter

Hungaroton Classic

Az ötven éve működő debreceni kórus új lemezsorozatának második albumán hallható tizenkilenc kórusmű sokszor rendkívül erős benyomást tesz a hallgatóra. Elsősorban a melankolikus, lemondó hangvételű részek hatásosak, s jól hallatszik, hogy Erdei Péter és együttese intenzív próbák sorával készült a lemezfelvételre; a kórus remek formában van, hivatásos énekkarhoz méltón szólal meg. Az egyetlen – akár magyar betegségre is nevezhető – hiba, hogy sokszor nem érteni a szöveget. Talán emiatt sem érvényesülnek néha a drámai szakaszok, pedig Kodály legtöbbször a szörfestés eszközével él, tehát a szó és a hozzá kapcsolt motívum csak együtt adja meg ezeknek a XX. századi madrigálokak az értelmét. Ez a zene szélsőségesebb dinamikákat és kontrasztokat is megtűr – sőt, követel –, s néhol hiányolom a karakterek erőteljesebb megragadását is. VT

Hans Koessler
és Emanuel Moór
kamaraművei

Hungaroton Classic

Az album fő erénye, hogy általa árnyaltabb képet kapunk arról a zeneszerzőről, akinek kimagasló mesterségbeli tudásával együtt emlegetik bigott konzervativizmusát. Igaz, hogy Bartók és Kodály zeneakadémiai tanárának, Hans Koesslernek itt hallható művei – egy trió 1922-ből, illetve egy zongoraötös 1913-ból – ötven évvel korábbi zenei nyelvezetben íródtak, azonban állandóan mozgásban levő muzsika ez, érdekes harmóniai fordulatokkal, meleg hangszínekbe mártva. Moór Manó századfordulón keletkezett Csellőszonátája kevésbé mutatós darab, noha a Flesch Károlynak, Kreislernek és Ysaÿe-nak is dolgozó szerzőt Casals zseniálisnak tartotta. A két osztrák hegedűs (David Frühwirth és Christoph Ehrenfellner) és a francia brácsás (Geneviève Strosser) kitűnő összhangban játszik a magyar művészekkel (Szabó Péter – gordonka és Kollár Zsuzsa – zongora). VT

Seiber Mátyás:
Kamaraművek
és dalok

Hungaroton Classic

Kodály egyik legkedvesebb tanítványa volt az ötvenöt évesen, autóbalesetben elhunyt Seiber Mátyás. Maig keveset tudunk róla, de ezen az állapoton segít a Hungaroton első szerzői lemeze, amely a világpolgár zeneszerző 100. születésnapja alkalmából jelent meg. Több oldaláról is megismerhetjük Nagy-Britannia egykor nagy tisztelettel övezett zenepedagógusát, az Orwell regényéből 1954-ben készült Állatfarm című rajzfilm csípős humorú zeneszerzőjét, akit a jazz ugyanúgy érdekelt, mint a tizenkétfokúság, a tangóharmonika technikája vagy a mordvin népdalok. A műsor a szerző minden korszakából mutat ízelítőt, összesen kilenc kompozíciót, kidolgozott és részletgazdag előadásban. A felvétel közreműködői: Lesley-Jane Rogers, Meláth Andrea (ének), David Frühwirth (hegedű), Szabó Péter (cselló), Erneyei László (harmonika), Kollár Zsuzsa (zongora). VT

Frid Géza:
Kórusművek
Liszt Ferenc Chorus
(Amsterdam),
km.: Devich Hanna
(zongora), vezényel
Scholcz Péter

Hungaroton Classic

A Seiber Mátyásnak szentelt lemez mellett egy másik külföldre szakadt, és hazájában elfeledett magyar zeneszerzőt mutat be a Hungaroton. Frid Géza (1904–1989) Bartók és Kodály tanítványa volt, de huszonévesen Hollandiában telepedett le. A Mosonyi-lemezeivel is elévülhetetlen érdemeket szerzett, Hollandiában élő karnagy ezúttal az ő kórusműveit vette fel együttesével, és ismét felfedezésszámba menő felvételekkel ajándékozott meg bennünket. A zongorára és kórusra írt Concerto semmihez sem hasonlítható, mégis hallgatóbarát muzsika, akárcsak a Mondások és idézetek című sorozat egy-két perces tételei. A holland kórus itt is nagyot szól, és széles dinamikai skálán mozog. Sajnos a szövegek magyar fordítását hiába keressük a kísérőfüzetben, csak eredeti nyelvükön – legtöbbször hollandul – szerepelnek, és ez sokat levon a lemez értékéből. VT

The Golden Voice
Joseph Calleja
(tenor),
The Academy of
St. Martin-in-the-
Fields, Carlo Rizzi

Decca – Universal

A fiatal máltai tenorista hangja Léopold Simoneau, Alain Vanzo, Alfredo Kraus világát idézi fel, elsősorban a bel canto és a francia opera vonatkozásában tűnik ígéretesnek. Calleja erénye, hogy nem forszirozza hangját, szépen, nyugodtan énekel. Még van mit tanulnia a technika terén ahhoz, hogy a magasabb fekvéseken is azzal a kedves természetességgel tudjon énekelni, mint lejjebb. Calleja az említett három énekes könnyedségét nem éri el, közel van azonban hozzá. Hangja valóban szép, stílusa szimpatikus. A kettős Netrebkóval mutatja ket-tőjük közelségét, egyúttal különbségét is. Érde-mes figyelni Callejára, nagy szükség van ilyen lírai tenorra, s csekély technikai plusszal minden kétséget kizáróan arany hangról lehetne beszélni. Jó összeállítás, népszerű művek, s néhány ritkaság. Élvezet hallgatni, kellemes egy-kedvűség járja át. ZB

TELARC CLASSICS olcsó árkatagójú sorozat, különleges hangfelvételi minőségben, széles választékkal.

Már több mint 130 kiadvány. Mozart összes szimfóniája, Beethoven összes szimfóniája és vonósnégyese, Bach, Händel, Haydn, Verdi, Bartók, Ravel, Schönberg, Prokofjev, R. Strauss, de Falla, Respighi, Rahmanyinov, Gershwin, Copland, Grofé...

Klasszikus és jazz – a gyakorlatban

Újra együtt a zongoránál Szakcsi Lakatos Béla és Vukán György

Két magyar művész közös produkciója abban az esetben ritka és fontos esemény, ha rájuk vonatkozóan külön-külön is bebizonyosodott a „mértékadó” vagy „meghatározó jelentőségű” összegző minősítés. Tény, hogy Szakcsi Lakatos Béla és Vukán György évtizedek óta tartó dominanciája nemcsak közvetlen zenészpартnereik körében nyilvánvaló, hanem egész muzsikugenerációkat illetően is. Az pedig, hogy együtt is dolgoznak, biztos, hogy nem csupán egy ötletből és az ehhez kapcsolódó koncepcióból fakad. Vagyis nem éppen bölcs dolog ilyesmit firtatni – a számtalan titok és tudattalan irányultság helyett –, de talán így, leegyszerűsítve a kérdést, könnyebben kaphatunk útbaigazítást az esemény hátteréről; ez alkalommal Vukán Györgytől...

Vukán György: Nem alkalmazkodási kedv, vagy valamiféle kompromisszumkézség kérdése ez nálunk, mivel már harmincöt éve csináljuk... Hogy együtt vagy külön-külön, szinte mindegy, mert lényegében azonos indítással és azonos igénnyel közelítünk a zenéhez, s csak elhatárolás kérdése, hogy játszunk-e a szó szoros értelmében is együtt; mint legutóbb, két évvel ezelőtt Kapolcson. Akkor – bevallom –, kissé megrendültünk a közös játék élményétől. Nem hittünk a fülünknek, hogy ez még mindig így megy?! A koncert után nyomban fel is ajánlotta egy közös barátunk, hogy menedzselné a produkciót. Így ösztölt több négykezes előadásunk is volt.

Gramofon: A produkciótok lényegét tekintve kortárs-improvizatív zenéről beszélhetünk?

V. Gy.: Igen, teljes mértékben; kivéve, amikor szimfonikus zenekari kísérettel játszottunk, bár részünkről akkor is az improvizáció volt a meghatározó. A műfaji besorolást, pontosabban közelítést illetően vannak olyan darabok, melyek főleg a modern zenére fogékonyabb közönséghez szólnak, s olyanok is, melyek inkább a klasszikus zene híveit érinthetik meg; persze elsősorban akkor, amikor egy konkrét klasszikus mű jelenti a rögtönzés keretét. Viszont összegzőképpen úgy is mondhatnám: klasszikus értékek létrehozására törekszünk, amiben nem a jazz dominál, hanem a zene. Ez az igény akkor is fontos számunkra, ha standard jazz az alaptéma, bár abban az esetben természetesen más a zenei nyelv. Ez a két irány jellemzi a közös produkciókat. Egyébként nem egy merev koncepció szerint játszunk, az említett két megközelítési módot nem határoztuk el előre, egyszerűen mindkettőnk zenei érzésében ezek a viszonyulások léteznek – szinte evidenciaként. A mostani periódusban nem a klasszikus keretek a jellemzőek; alapjában véve csak kimegyünk és játszunk.

G.: Ha egyéb, rendkívül aktív és sokrétű zenei tevékenységedre gondolunk, nagyjából a munkáid legalább fele inkább a klasszikus zenéhez sorolható. Igaz ez akár egy formáción belül is; például a Horgas Eszterrel készült produkciók vonatkozásában...

V. Gy.: Igen, vele folytatjuk azt a tematikus sorozatot, mely egy-egy klasszikus zeneszerző műveiből készült átiratokat tartalmaz. A legutóbb kiadott felvételeken Bach- és Gershwin-adaptációkat játszottunk, és elsősorban olyan darabokat, melyeknek eredetije nem zongorára és fuvolára íródott; remélhetőleg ezek által is gazdagodik a fuvola-irodalom. És még legalább nyolc-tízórnyi anyag van felvéve. Talán a Puccini opera, a Bohémélet balett-változata lesz a legközelebb megjelenő lemez, melyet egyébként a Miskolci Operafesztiválon mutattunk be. De ha nem ez utóbbi – mert kissé komplikált a megvalósítása –, akkor a hét fuvolára (három altfuvola, négy normál fuvola) és zongorára írt, kétszer hat etűdömet rögzítjük CD-re. Talán itt érdemes megemlíteni még néhány, a közelmúltban készült nagyobb lélegzetű munkámat is, mint például az Egy amerikai Párizsban feldolgozása, nagyzenekari átirat a teljes Porgy és Bess témáira, vagy mondhatnám a saját operámat vagy zongoraversenyemet is.

Vukán György...

... és Szakcsi Lakatos Béla Fotók:Gramofon-archív

G.: Az a sejtésem, hogy számodra sem fontos, hogy van-e gyűjtőfogalom arra, amit csinálsz, hogy például a crossover meghatározás jelent-e valamit, de ha mégis, akkor nyilvánvaló, hogy felülmúlhatatlan tapasztalataid vannak az említett irányzatban. Számít ez neked valamit, vagy egészen máshol vannak nálad a hangsúlyok?

V. Gy.: Amikor elkezdtem foglalkozni klasszikus darabok újraértelmezésével, még semmilyen gyűjtőfogalom nem létezett erre. Azelőtt hasonlót sem hallottam. Részemről a zenéhez való – talán sajátos – viszonyulás nagyon korán kezdődött. Már az iskolában az volt a mániám, hogy legalább óra végén hadd játszassak valamit magamtól a tanult darabra. 1990-ben pedig már úgy készítettem egy Chopin-lemezt, hogy az a saját készíteméseim és elképzeléseim által legyen magától értetődő. Az első olyan darabom (vagyis nem átirat), mely talán a crossoverhez sorolható, a kézzongorás zongoraverseny volt, melyet Szakcsi Lakatos Bélával mutattunk be a Zeneakadémián a hatvanas évek legvégén.

G.: Ritkán ugyan, de előfordul, hogy más muzikusok is próbálkoznak ilyesmivel. Tapasztalataid szerint milyen buktatói lehetnek a crossover kísérleteknek?

V. Gy.: Létezik egy súlyos téveszme, mely szerint a crossover esetében klasszikus darabok „dzsesszesítéséről” lenne szó. Természetesen ez nem így van. A crossover ugyanis mindenen „keresztülmegy”... Az nem világzene, nem klasszikus zene és nem is jazz, de bármiből meríthet, ha azt szervesen tudja kompozícióba oltani az alkotója. Az igazi crossover az értékek kiemelésére és személyes értelmezésére törekszik, szabadon úszik a zenében, és elsősorban azt kívánja felmutatni, hogy a zene egy és egész.

Magas fordulatszámon

Vukán György közelmúltban rögzített klasszikus és jazz felvételei

Vukán György egyszerűen zenésznek vallja magát. Csak leül a zongorához és játszik – ahogy nem egyszer összegezte már így tevékenységének valóságos nézőpontját. Ha tényleg csupán ennyi lenne a megfektetés a személyiségét, a tevékenységét illetően, nekünk sem lenne egyéb dolgunk, mint hogy egyszerű véleményt fogalmazzunk arról, hogy mit, és hogyan zongorázik. Csakhogy Vukán György korántsem ilyen sima ügy...

Ha valóban követni akarjuk mindazt, amit folytat, magasabb fordulatszáma kell kapcsolnunk, hogy legalább közelítsünk ennek a hatvannégy éves művésznek a tempójához. Így is legfeljebb pillanatképet lehet készíteni róla – de azt időről-időre, minimálisan kötelező, ha a magyar kortárs zene kicsit is számít. Az előző oldalon olvasható interjú sokat sejtet Vukán elképesztő termékenységről, szerzői, hangszerelési, előadói kvalitásairól, a nemes anyagok, műfajok, stílusok közötti alkotói szabadságáról, vonzalmairól és késztetéseiről, mégsem lehet megszokni, hogy kortársunk egy ilyen formátumú művész-poli-hisztor. Film- és színházi zenéinek, jazz- és crossover-kompozícióinak, jelentősebb koncertjeinek, zenekari és kamaraműveinek, operáinak, balettjeinek, már ötven felett járó önálló lemezeinek, kiváló magyar és külföldi partnereinek felsorolása, valamint eddigi tevékenységeiért kapott díjainak listája heveny szédülést okozna. De most nem is ez a célunk. Az alábbiakban három viszonylag friss lemezeinek tükrében kíséreljük meg a pillanatfelvételt Vukán Györgyről.

Horgas & Vukán play Bach

A tematikus szerzői lemezek feldolgozásait tekinthetjük egyfelől az egykori géniuszok iránti tisztelgésnek, másfelől pedig talán hosszabb ideje érelődő késztetésnek arra, hogy a két művész személyes értelmezésében is megszólalhassanak a kiválasztott művek. Vukán György átíratat három metafizikai pontot kötnek össze: az eredeti

HORGAS & VUKÁN PLAY BACH

darabok kikezdetlen szellemiségét, körünk összetett kulturális sokszínűségét és önmaga szabad invencióinak, személyiségéből fakadó lényegét. A választás nyilván azért is esett többek között J. S. Bachra, mert az említett harmadik pillér egyben a természetes, mondhatni adekvát hangszerelési megoldásokat szinte akadály nélkül kínálta; mintha már régóta készen is lettek volna Vukán György fejében. Bár feltehetően a fuvolaművész partner, Horgas Eszter klasszikus vonalon nyilvánvaló perfekciója is szerepet játszott a szerző kiválasztásában. Plusz erénye a felvételek az egyes darabokba izlésesen beleszótt zongora-improvizáció.

Horgas & Vukán play Gershwin

Hasonló alázattal formálta át Vukán György a kiválasztott Gershwin-darabokat is. A ma már igazi klasszikusnak számító szerzőtől – mint tudjuk – csöppet sem állt távol a blues vagy a swing, azaz a jazz, miáltal szellemi rokonságról is beszélhetünk

HORGAS & VUKÁN PLAY GERSHWIN

Gershwin és Vukán viszonylatában. Ennek köszönhetően oldottabb átíratok és interpretációk születtek. Ebben a zenében nem kellett olyan gondosan megválasztani az improvizáció pillanatát és időtartamát, mint a Bach-lemez esetében; ugyanis Vukán György tökéletesen beszéli a zeneszerző nyelvét, bármikor képes a zenei gondolatot sajátjával kiegészíteni vagy folytatni. Horgas Eszter ezen a felvételen gyakran altfuvolát használ, mely sokkal jobban passzol a blues-hoz, ezáltal

Gershwin zenei világához is; bár kissé hosszú vibratói kevésbé tükrözik az európai klasszikusnál eredendően flegmatikusabb amerikai zene karakterét – persze nem is biztos, hogy igazán célja lett volna ez (crossoverről lévén szó).

Vukán plays Vukán

A MATÁV Szimfonikusokkal készült koncertfelvétel egyebek mellett két Vukán művet is tartalmaz: az f-moll zongoraversenyt és a Rag-music című rövid kompozíciót. Az öt tételes versenymű a második, melyet a szerző zongorára és zenekarra írt. A darab igazi, nagyívű kortárs zene, mely a jelentős XX. századi zeneszerzők – nem kísérleti stádiumban lévő – műveikhez hasonlóan

VUKÁN plays VUKÁN

európai klasszikus zenei alapokra épül. A dinamikus, olykor merészen expresszív megoldásokban bővelkedő koncert bizonyára komoly kihívást jelent majd a jövő zongoraművészeinek. A szerző, úgyis mint virtuóz előadó, feltehetően még sokáig ezzel a felvétellel jelöli ki a mércét művének hiteles tolmácsolását illetően. A programban, így a felvételen is szerepel még a Kékrapszódia (szóló zongorán) és Chopin A-dúr keringője is, természetesen Vukán György személyes varázsával átfűtött előadásban.

A ráadás Vukán-kompozíció egy röpké, de fergeteges rag slusszpoénként, a felszabadult örömmzenélésnek szentelve a koncert utolsó percét. *Matisz László*

Talán furcsának tűnhet, hogy az iménti áttekintés lapunk jazzrovatában kapott helyet; mintha a szerkesztői koncepció szerint elsősorban jazzmuzsikussal lenne dolgunk. Hangsúlyozandó: nem így van. Vukán György nem győzi hangoztatni, hogy a ZENE az, ami fontos, a műfaji besorolás – különösen a mereven értelmezett címkék – leggyakrabban csak félreértésre adnak alkalmat. Ezzel magam is messzemenőig egyetértek. (ML)

Debreceni jazzlevél

Fesztiválok tegnap és ma

A magyarországi jazzélet olykor viharos, olykor csendesebb hullámverésének legsikeresebb túlélője, a harminchárom éve megszakítás nélkül működő Debreceni Jazznapok ismét a csúcson...

Története a hetvenes évek elején szerény, csak hazai együtteseket felvonultató lokális eseményként kezdődött, mely nem vetélkedhetett a nemzetközi zenei élettel kizárólagos kapcsolatot tartó Országos Rendező Iroda által jegyzett, egyedülként külföldieket is felvonultató Alba Regia fesztivállal. A Debreceni Jazznapok vált a Magyar Rádió ambiciózus, a jazz területén egyeduralomra törekvő, majd azt meg is valósító fiatal funkcionáriusának felvonulási terepévé, aki fokozatosan a maga hűbértokává tette az ország jazz színterének valamennyi meghatározó területét. Ez a helyzet Debrecenben egy több mint tizenöt éves, dinamikus fejlődést mutató korszakot eredményezett, melynek során valóban megfordult itt a hazai és nemzetközi jazz színe-java, és legendás koncerteket jegyzett fel a krónika teltházas sportszarnokkal, több helyszínnel, sok hátizsákos jazzhobóval. A rendszerváltás után – bár nem azonnal – vált azután egyre nyilvánvalóbbá, hogy hősünk és helyi vazallusának működése nem is volt olyan áldásos, miután rugalmasan visszavonulván magával vitte kapcsolatrendszerét, és a Jazznapok nagy tanácsalanság közepette visszaszűlyedt az obskuritásba, a kilencvenes évek végén pedig már agonizált.

2000-ben jött, látott és ment a Westel, a kultúramentő, és a fesztivál új lendületet kapott. A jazznapok koncertsorozata ismét régi fényében tündökölt korszerű technikával, korszerű jegyárakkal. És jött a kultúrdiplomácia mint deus ex machina. Debrecen városa felveszi a kulturális és egyéb kapcsolatokat a jazztörténet legendás helyszíneivel! 2003. St. Louis, 2004. New Orleans, majd 2005. Chicago. A kultúrdiplomácia pedig, háll'istennek Debrecenben is működik, és a város az idén már másodszor bocsátotta a fesztivál rendelkezésére a negyerdei Békás tó melletti parkot, ezt a festői és nem utolsósorban ingyenes helyszínt, színvonalas színpaddal és technikával. A hely hangulata, mérete, elrendezése rendkívüli módon emlékeztet a régi, legendás Newporti Jazz Fesztiválra, ahogyan azt filmekben láttuk. S ahogyan ott egykor, úgy Debrecenben is fokozatosan gyűlt a hallgatóság. A délután négy órakor kezdődő koncerteken még három-négyszázán „lézengtek” a nézőtérén, míg a péntek és szombat esti koncertekre zsúfolásig megtelt az aréna: a sorok között, a színpad előtt a földön is mindenütt mindenféle emberek, fiatalok, idősek, gyerekek, családok.

Maurice Brown

Klub-koncertek is voltak a fesztiválprogramban...

Fotók: Máthé András

Patricia Barber koncertjén, ahogy a színpad magaslatáról láttam, a nézőtérén messze túl, a fák között is jazzt hallgató emberek gyűltek össze, a legszerényebb becslés szerint is több mint négyezren (ennyien voltak az egyik legemlékezetesebb newporti Duke Ellington koncerten is, amit a krónika is feljegyzett, mint fontos adatot). A közönség ugyanúgy kíváncsi volt a fúziós zenére, mint a dixielandre, a free jazzre, big bandre vagy a mainstream jazzre. Amikor Patricia Barberrel a koncert után, a parki úton elmentünk a mintegy tízpercnyi járásra lévő étterembe, a hazafelé igyekvő emberek megálltak, és az út két oldalára húzódva végig tapsal kísérték, amit az egyébként zárkózott, érzelmeit nemigen kimutató művésznő is meghatóttan fogadott.

A chicagói Ernest Dawkins New Horizon Ensemble meglehetősen avantgarde koncertje valóságos népünnepéllé vált. Előtte Turi Gábor alpolgármester, a fesztivál védnöke tolmácsolta Az Egyesült Államok nagykövetének felhívását, hogy a jelenlévők együttérzéssel emlékezzenek az előző évi partner, a katasztrófa sújtotta New Orleans városára és lakóira. Turi Gábor beszámolt a Debrecenben vendég szerepelt muzikusokról, sajnos nem mindegyikük sorsáról rendelkezett információval. A New Horizon Ensemble kitűnő, fiatal trombitása, Maurice Brown, maga is New Orleansból menekülve került az együttesbe. A fesztiválprogram kiemelkedő eseményeiről nehéz dióhéjban beszámolni. Zakar Zoltán pozanos, zenészerző, debreceni lakos a fesztiválra komponált egy nagyzenekari szívet, melynek itt volt az ősbemutatója helyi big banddel és neves szólistákkal. A mű gazdag hangszerelésű, izgalmatosan vibráló, lemezt érdemlő darab minden penzum jelleg nélkül. A fiatal gitáros Oláh Szabolcs mainstream kvartettjének még nem létező lemezéről is szeretnék mihamarabb a Gramofon hasábjain beszámolni. A felépők lemezeit a fesztivál látogatói a helyszínen megvásárolhatták. Volt természetesen chicagói blues és boogie-woogie is, de Patricia Barber mellett a legnagyobb várakozás a két avantgarde együttest, a Ken Vandermark Bridge 61-et és a New Horizon Ensemble-t előzte meg. A baritonszaxofonnal és basszusklarinéttal felálló Bridge 61 kvartett Jimmy Giuffre vadabb projectjeire emlékeztetett, chicagói keménységű atmoszférával. Ernest Dawkins, az AACM mandátumát épp a minap kitöltött, most már volt elnöke csupa örömteli hírt hozott az AACM rózsás jelenéről, az avantgarde új generációjának felvirágzásáról. A magam részéről remélem, hasonló jó hírekkel szolgáltam a Debreceni Jazznapok reménytelien jelenéről, és hasonló jövőt kívánok. Legközelebb New York lesz a partner.

Szigeti Péter

thelonious monk quartet
with john coltrane at carnegie hall

**THELONIOUS MONK
QUARTET
WITH JOHN COLTRANE
AT CARNEGIE HALL**

Thelonious Monk –
zongora
John Coltrane – szaxofon
Ahmed Abdul-Malik –
nagybőgő
Shadow Wilson – dobok

Blue Note – EMI

Ritka leltre bukkant a washingtoni Kongresszusi Könyvtár egyik kutatója 2005. januárjában: az Amerika Hangja adásának több ezer órás anyagában rátalált a Thelonious Monk-John Coltrane Quartet 1957. november 29-én, a New York-i Carnegie Hallban rögzített koncertjének felvételére. A modern jazz két óriása 1957. júliusától mintegy fél éven át muzsikált a Five Spot elnevezésű klubban, de a mindkettjük számára felszabadító találkozásról eddig mindössze három stúdió-, illetve egy évvel később a helyszínen gyenge technikával készült koncertfelvétel volt forgalomban. A feledésbe merült jótékonyági jazzkoncerten olyan neves muzsikusok léptek fel, mint Billie Holiday, Dizzy Gillespie, Ray Charles, Chet Baker és a Zoot Sims Quartet. A most előkerült anyag nemcsak zenetörténeti jelentősége, hanem kitűnő hangminősége miatt is becses kincs az utókor számára.

Kritikus időszak volt ez a két muzsikus életében. A Miles Davis együtteséből kábítószerezés miatt távozni kényszerült Coltrane ekkor szabadult meg pusztító szenvedélyétől, a szerek használata

miatt hat éves penitenciáját töltő Monk pedig ebben az esztendőben kapta vissza fellépési engedélyét. A bebop stílus kimunkálásában vezető szerepet játszó zongorista-szerző és a tehetséges, de még nem kiforrott hangú szaxofonos együttműködése nem indult zökkenőmentesen. Monk szaggatott ritmikájú, rejtelmes logikájú szerzeményei kemény próba elé állították Coltrane-t, aki rendkívüli igyekezettel próbált beilleszkedni a mester világába. A Carnegie Hall kétszer huszonöt percnyi koncertje azt mutatja, hogy erőfeszítései sikerrel jártak: a szaxofonos nemcsak megtalálta helyét Monk univerzumában, hanem későbbi profetikus elhivatottságát előrevetítő játékaival tágitotta is annak határait.

Két örökzöld kivételével Monk szerzeményei hangoztak el a koncerten. Az Ahmed Abdul-Malik bőgőssel és Shadow Wilson dobossal kiegészülő kvartett olyan klasszikussá vált darabokat szólaltatott meg, mint a Monk's Mood, az Evidence, a Crepuscule with Nelly, a Nutty, a Blue Monk és az Epistrophe – utóbbi két változatban is. Az összeszokott együttes játékában tisztán érzékelhető, hogy nemcsak a zongorista gyakorolt befolyást partnerére, hanem Coltrane erőteljesebb, sebes folyású, „hangfüggönyök”-ből építkező szólói is ihletően hatottak Monkra, aki váratlan fordulatokkal teli, izgalmas zenei párbeszédet folytatott fiatal társával. Ez az este a kettejüké volt, a ritmusszekció kísérő szerepe szorított. A koncert érdekes kontrasztot is kínál: az első rész feszebb, kontrolláltabb játékát az éjfél után kezdődő második rész oldottabb, lazább előadasmódja követte, amelyben szabadabb tér jutott az improvizációknak.

Minden zene történetében akadnak mérföldkövek, amelyek kijelölik a tájékozódás irányait. Ez a koncert ilyen volt – esthajnalcsillagként mutatva az utat csaknem fél évszázad távlatából is.

Turi Gábork

CAM Records

Concord

Alligator

Chesky

Ace Records

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: gyukars@axelero.hu

MANU KATCHÉ TOMASZ STANKO JAN GARBAREK MARCIN WASILEWSKI SLAWOMIR KURKIEWICZ NEIGHBOURHOOD ECM

MANU KATCHÉ NEIGHBOURHOOD

Manu Katché – dobok
Tomasz Stanko – trombita
Jan Garbarek – szaxofon
Marcin Wasiliewski – zongora
Sławomir Kurkiewicz – nagybőgő

ECM Records – MusicDome
●●●●●

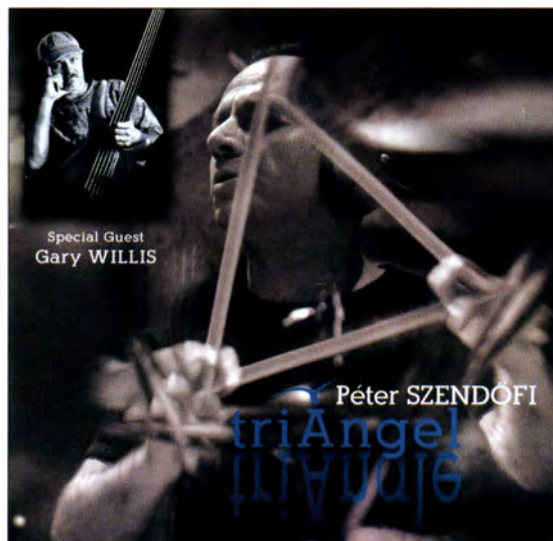
sőt ezúttal biztosra ment. Olyan sokszorosan bizonyított muzikusokat rendezett egy csapatba, akik azon túl, hogy pusztán a saját nevükkel is érdeklődést keltenek az értékorientált lemezvásárlók körében, különböző kombinációkban egymással is remekül bevált formációkat alkotnak. Így az ilyen-olyan átfedéseknek köszönhetően, különböző szempontok alapján a kvintett valamennyi tagja központi szereplő. Stanko ma az egyik legjelentősebb trombitás (világszonylatban), akinek saját kvartettjében állandó tag a mostani lemez kimagaslóan tehetséges lengyel zongoristája és a nem kevésbé remek – szintén honfitárs – bőgős. Garbarek talán a legtekintélyesebb európai jazzmuzikus, akinek különböző formációiban évtizedeken keresztül felbukkant a lengyel side-man, Tomasz Stanko; több emlékeztető lemez fűződik kettőjüköz. A már említett zongorista, Marcin Wasiliewski, aki saját színlelgyel triója élén is nagyszerű produkciókra képes (kritika lapunk előző számában). És nem utolsósorban a párizsi dobos-leader, azaz Manu Katché, aki viszont először játszik a kiváló norvég és lengyel muzikusokkal, azonban ő a szerzője valamennyi kompozíciónak.

Az, hogy a partnerek kiválasztása Manu Katché érdeme vagy kiadói koncepció, teljesen

Ritkaság, amikor a – bármilyen értelemben vett – profizmus és a kifinomult művészet így együtt van, mint ezen a lemezen. A profikat hírnevük és tekintélyük okán tisztelik (esetleg irigylik, mivel jól fizettek), a művészeket pedig általában nem érték manapság az emberek. Vagyis akár életképes, azaz eladható is lehet a CD, mivel megfelel az előbbi kritériumnak, az

utóbbit pedig úgyis mindenki kikéri magának. De mindez csupán az önálló útjára engedett produkció sikerének latolgatása, melyről tudjuk, hogy a zord valóságban ez már régóta nincs arányban az értékkel vagy időtállósággal...

Pedig a változatosság kedvéért lehetnének akár ez utóbbi szempontok is mérlegelendőek. Az ECM kiadó általában hagy némi esélyt erre,

SZENDŐFI PÉTER – GARY WILLIS TRIANGEL

Szendőfi Péter – dobok
Gary Willis – basszus
Tony Lakatos, Elek István – szaxofon
Kormos János, László Attila, Birta Miklós – gitár
Romhányi Áron,
Nagy János – billentyű

TomTom Records
●●●●○

legott a botrányszagú felvételhez ugrik a huncut lézernyaláb. A CD harmadik track-je a 2LN című: kár tagadni, a téma dinamikus, acid-re emlékeztető groove-ja valóban rokon Borlai szerzeményének hangulatával. De egyéb tekintetben az eset egyáltalán nem komoly – más a téma dallama, a szólóikibontás pedig egészen messze kalandozik az eredeti forrástól. Mert hogy van forrása a számnak, itt a ravaszság – Szendőfi bookletjében olvasom, milyen nagy hatást gyakorolt rá Allan Holdsworth, a brit gitáros, akinek stílusa, szerzeményeinek progresszivitása lemezen döbbenetes, koncerten katartikus. Szóval végeredményben arról lehet szó, hogy – ha már kemény szavakat akarunk használni –, mindkét úr lopott, méghozzá ugyanattól a harmadiktól, csak az egyik előbb, a másik később.

Persze ezt egyáltalán nem kell ennyire komolyan venni! Nem gondolom, hogy pont a jazzben ujjal kellene mutogatni egymásra, ahol a hatások úgy cserélődnek évről évre, lemezről lemeze, koncertről koncertre, mint a piaci portéka. Épp ebben rejlik elevensége, és ezért szereti, aki szereti – a játék miatt, amely olykor még arra is képes, hogy művészetet alkosson. Játékból szerencsére sok van Szendőfi lemezén,

A lemezzel még azelőtt kapcsolatba kerültem, hogy meghallgattam volna. Egy másik nagyszerű zenekar, a Kaltenecker Trió honlapján ugyanis szokatlan hangvétélű megjegyzést olvastam: új lemezünkre „felvettük Borlai Gergő Dance For Allan című számát is... A kompozíció érdekessége, hogy Szendőfi Péter is feldolgozta 2LN címmel, csak valahogy elfelejtette feltüntetni az eredeti szerző nevét”. Mármint, akkor hogy is...? Kalteneckerék nyíltan plágiummal vádolják Szendőfit. Ráadásul az ország egyik legkeresettebb stúdiódobosa egy másik, nem kevésbé profi dobos szerzeményét használta volna... Persze a triAngel című új Szendőfi-lemez erre a pillanatra várt a polcomon – máris bepattan a lejátszóba,

mindegy. Ugyanis Manu képes hihetetlenül szenzitív és muzikális játékaival, igazi vezéregyenységként összefogni a produkciót; úgy van jelen a zene minden pillanatában, hogy visszafogottan épp csak annyit üt, vagy inkább gazdagít a kompozíciókon dobolásával, amennyi éppen szükséges. Jazz-komponistaként pedig több mint meglepő – főleg ha korábbi partnereire, az inkább progresszív rockzenészeknek mondható Stingre vagy Peter Gabrielre gondolunk. Manu szerzeményei egyszerűen elegánsak, melyekben bőséges teret enged partnerei igen érzékeny akkordfelbontásainak és szólóinak. A visszafogott elegancia ez utóbbiakat is jellemzi, melyből az is következik, hogy a vezéregyeniségek zenekarában kölcsönösen hatnak egymásra a muzikusok. Külön méltatást érdemel a nagybőgős Kurkiewicz varázslatos dallamvezetése, Stanko alázatos trombita-soundja, mely gyakran kísérelő szerepben szólal meg, de Garbarek kissé szertelen, ezáltal hatásos futamai is nagyon jó pillanatokban hasítanak az igen finom zene szövetébe.

Igazi, kulturált európai jazz, vitán felül világszínvonalon!

Matisz László

amit már a borítón látható dobverő-háromszög is ígér a lemez címével kiegészítve. Szendőfi kétségtelen előnye egykori tanárával, Dave Wecklrel szemben, hogy a tanítvány több teret kínál dallamjátékosainak mesterénél, akinek sok felvételén szinte minden a doboknak van alárendelve, s ez nem mindig szerencsés. Szendőfi jó összjátékos, jó témákat komponál, ritmusvázai pedig arra valóak, hogy azokra a szólólista biztosan támaszkodjék. A jeles vendég, Gary Willis basszusgitáros méltó fogadtatásban részesül – ő játssza a szólóamat a lemez összes felvételén, amelyeknek egyharmadát szerzőként is jegyzi. Willis nagyon képzett, érett és rutinos hangszeres, akinek áldozatos oktatói tevékenysége is figyelemreméltó (honlapján videóval kiegészített oktatóanyag). Mellesleg Allan Holdsworth egykori partnere. Kettejük együttműködése az összes többi közreműködővel együtt igazi funky jazzrock albumot eredményezett, alapos szólókkal. Az egész lemez zenei színvonalára az egyenletesség, a „jól megcsináltság” jellemző. Sok ismerős pillanatot kínál azok számára is, akik először teszik be a lemezjátszóba. Mély nyomokat nem hagy, de jó, sőt itt-ott izgalmas hallgatnivaló.

H. Magyar Kornél

BRAD MEHLDAU TRIO DAY IS DONE

Brad Mehldau – zongora
Larry Grenadier – nagy-
bőgő
Jeff Ballard – dob

Nonesuch – Warner

Parallel

Deseő Csaba

Zipernovszky Kornél

Fokozott érdeklődéssel ismerkedem a fiatalon is igen jó hírnévnek örvendő zongorista, Brad Mehldau új lemezével. Mehldau a kilencvenes évek elején kezdte pályáját, triót alapított, majd Joshua Redman quartetjében játszott. Később „Art Of The Trio” címmel három albumot adott ki, utána Charles Lloydal, Charlie Hadannel dolgozott. Az új trió-lemezt hallgatva már az első taktusoknál kiderül, hogy nem mindennapi tehetség, rendkívül jól iskolázott muzikusok játszanak. Az első szám gyors, izgalmas tizenhatod-harmincketteses lüktetéssel indul, a zongorista bemutatkozása imponáló, ám a nyolc és fél perces terjedelem nincs igazán kitöltve tartalommal. Ballada következik, Bacharach egykori pop-szlágere, az Alfie. Bill Evans, Keith Jarrett hatását érzem, a hangulat lírai, bensőséges, de a fiatal zongorista egyéni harmóniáitól nem vagyok elragadtatva. A harmadik track Lennon-McCartney szerzemény, a kevésbé ismertek közül: Martha My Dear, ezt Mehldau szólóban játssza. Nem hiszem, hogy a szerzők bármelyike boldog lenne ettől az előadástól, amely leginkább egy közepes kortárs zongoradarabra emlékeztet. Kellemes hallgatni viszont a Day Is Done című kompozíciót, amelynek első harmada szépen előadott bőgő szóló, egyébként a zongora dominál. S bár kilenc percnél is hosszabb, jól felépített és mindvégig hordoz mondanivalót. Körülbelül ezt érzem a következő hat számmal kapcsolatban is. Korrekt, profi zenélés, ám Mehldaut és együttesét, legalábbis e lemez alapján, én nem sorolnám a mai jazz legjelentősebb előadói közé.

Fantasztikus, hogy Mehldau harmincöt éves korára már milyen jelentőset alkotott. Tíz év és ugyanennyi sorlemes után az előző, Anything Goes című CD-n kijelölt irányt folytatja. Ennek az iránynak az „Art of the Standard Trio” motót adhatnánk – lemezciklusára, az „Art of the Trio”-ra, valamint Jarrette is utalva –, bár Mehldau kijelentette: a mai popslágerekkel kapcsolatban diszsonáns ez a szó. Ezeket általában vegyíti a régebbi, valóban örökzöldeknek nevezhető szerzeményekkel (Porter, Monk), kevésbé régiekkel (Beatles) és hozzáteszi saját számait is. A menet közben szerződötített új dobos, Jeff Ballard dinamikusabb, harminckettesekkel teletűzdelt játéka új erőt és még maibb hangzást adott a triónak. A szerzők között szerepel még Paul Simon, a Radiohead együttes, a szaxofonos Chris Cheek, valamint Nick Drake, a 26 évesen meghalt brit gitáros-énekes; övé a lemez címadó szerzeménye.

Mehldau interpretációi formai szempontból is alaposan átgondoltak, változatosak: hallható szólóban, csak variációkkal, improvizációk nélkül előadott örökzöld (Martha My Dear), a téma nagybőgős expozíciója többször is, dominánsan nyitva hagyott számlezáras (Alfie), és hagyományos szerkezet. Hosszan lehetne méltatni a zongorista ellenpontozásait, pazar „kétkezes” játékát. A lemez „egy lendülete” kézen fogja és elbűvöli, végigviszi a hallgatót (kortól függetlenül), szemtelenül eljátszik a zenei várakozásainkkal, és csak nyomokban van jele annak, hogy Mehldau hajlamos a terjengősségre. Ezt ugyanis ellensúlyozza a sok gyors szám, néhány eszméletlen time, és a trió összeforrottsága.

WILL CALHOUN
NATIVE LANDS

Enja – Varga ●●●○○

Nem okoz csalódást a Living Colour (1984–1995) soul/rock/stb. együttes egykori dobosa mai hallgatójának sem: továbbra is makacsul ragaszkodik az eklektikus elemekből összeállított repertoárhoz. Jelenlegi zenéjében viszont már a jazz adja az alapít, de a legtöbb előadás magán viseli a főszereplő sokszínű zenei érdeklődésének, valamint a popzene világában szerzett szakmai tapasztalatainak nyomait. A CD elején egy hagyományos akusztikus kvintettel felvett Afro Blue a bemelegítés, a felkeveréssel kezdődő Pyramids-ban azonban kezdetét veszi a zenei Odüsszeia. Kevin Eubanks szólójában Jimi Hendrix/Vernon Reid indítások érezhetők, Pharoah Sanders pedig azokkal a szelíd szaxofonüvöltésekkel szórakoztatja hallgatóit, melyeket főleg a fiatalok groove-os lemezeire tartogat. Wayne Shorter Nefertitije lágy ambient/electronica csomagolást kap, s Calhounnak a lemez különböző pontjain előbukkanó Afrika-nosztalgiajába is beszívórogna az új idők új hangszerelési dobgépekkel, szintetizátorokkal, loopokkal. Ez már Bill Laswell és Aiyb Dieng izlésvilága, nem a régi nagyké, még akkor se, ha Wallace Roney játéka (és persze Marcus Milleré) a Tateich című számban akár Miles Davis hommage is lehetne.

Will Calhoun – úgy tűnik – elsősorban a mai hangtechnikák és a zenei tradíciók érintkezési pontjai érdeklik. Ez a kíváncsiság talán még dominánsabb a lemez második részében, ahonnan azonban hiányoznak a CD első felét uraló kiváló fúvósok. Hiányzik a szervező elem, amely köré egy efféle multikulti anyag elrendezhető. Don Cherry lemezein még mindez megvolt. E hiányért a CD mellé kínált interjú/clip DVD se kárpótol.

Máté J. György

OREGON
PRIME

CamJazz – Karsay és Társa ●●●●●

35 éve vannak együtt. Ennyi ideig csak úgy tud fennmaradni egy alkotóközösség, ha tagjai maximális megbecsülést, tiszteletet és szeretetet éreznek egymás, no meg odaadást a zene iránt. És az Oregon tagjainak esetében ez mind igaz. Elég egy pillantást vetni a Friends című lemez borítófotójára, ahogy ülnek a fűben és együtt zenélnek. Vagy szinte bármelyik lemezüket meghallgatni függetlenül attól, hogy éppen egy koherens, jól felépített, kiértelt anyagról van-e szó, vagy egy kevésbé eltalált próbálkozásról. Amit hallunk: egyenrangú partnerek tetralógiája. A zenekari összhang, mely a négy muzsikusi érzelmi és zenei intelligenciájának köszönhetően állandóan előre vitte a csapatot, mindig érezhető volt.

A Prime, ez a nem kimondottan szerény címmel megjelent CD nem szolgál különösebb meglepetéssel. Oregonos. És ez mindenképp pozitív értékítélet, mert azt jelenti, hogy például erős, karakteres kompozíciók vannak rajta, melyek jó ritmusban követik egymást. A szokásos letisztult dallammenetű témákkal, de sok ritmikai felfanggal komponált Ralph Towner-i kompozíciók között néhány közös szabad improvizációnak köszönhetően, nem aránytalanul harmonikus a lemez. Az oregonosság a tagok jól ismert egyéni érzékenységét, muzikalitását, briliáns hangszertudását is jelenti, s külön öröm hallani, hogy Mark Walker egyre lehangyolabb dobol, mintha a kezdeti években a benne egy kisebb gátat képező alázat a Troikával szemben átlénygült volna, és inkább fűtené játékkedvét.

Fontos missziót teljesít a 2000-ben alapított kis olasz kiadó azzal, hogy a jazz manapság kevésbé divatos előadóinak megszólalási lehetőséget biztosít. A divat gyakran érzéketlen az értékekre. A CamJazz nem.

Bércesi Barbara

BILL FRISELL
EAST / WEST

Nonesuch – Warner ●●●●●

Charlie Christian, Wes Montgomery, John Abercrombie, Jimi Hendrix: ők és még néhányan azok, akik megváltoztatták a gitározás történetét, játéku és jellegzetes gitárhangjuk tovább él az őket követő generációkban. Az East/West című dupla lemezzel Frisell is egyértelműen csatlakozott ehhez az illusztris névsorhoz. A tökéletes jazz artikuláció, a country dallamok és az elektronikát kísérletező módon, de mindig muzikálisan használó gitározás Frisellre jellemző keveréke most olyan egységgé kovácsolódott, amely a szememben korszakalkotóvá teszi ezt az albumot. Mindkét CD koncertfelvétel, és mindkettőn Kenny Wollensen dobol Viktor Krauss (East) és Tony Scherr (West) bőgősök társaságában, akik mindannyian méltó társai Frisellnek. Bár a két trió hangulatában hasonlít egymásra, mégis a New Yorkban rögzített East inkább azt célozta meg, hogy szinte egyként szólaltassa meg a három hangszer a zenekarvezető szerzeményeit és a tradicionális számokat. Frisell szólóit vízhangok és loop-ok repítik hihetetlen magasságokba. A West hangzása, amelyet a kaliforniai közönség hallhatott élőben, közelebb áll a hagyományos jazz trió játékhöz, ahol egyenrangú partnerként egymást inspirálva szólaltatják meg a kompozíciókat, többek között Gershwin- és Mancini-darabokat is. Frisell játéka itt is csodálatos. Nem lehet betelni az általa közvetített kreativitással és zeneiséggel. Vannak zenészek, akik kiváló mainstream játékosok, és vannak, akik kiemelkedőt alkotnak a szabad improvizációban, de csak keveseknek adatik meg, hogy mindkettőnek mesterei legyenek. Akinek a modern jazz létjogosultságát illetően kétségei vannak, el fognak múlni e nem mindennapi alkotást hallgatva.

Párniczky András

**JIM HALL — ENRICO PIERANUNZI
DUOLOGUES**

CamJazz — Karsay és Társa ●●●●○

Az olasz CamJazz kiadó azzal a céllal jött létre, hogy az itáliai és a külföldi jazzmuzikusok együttműködését elősegítse és dokumentálja (hasonlóval kísérletezik magyar vonatkozásban a BMC). Az eddig megjelent csaknem negyven album és a közreműködők illusztris névsora igazolja a kezdeményezés létjogosultságát. Enrico Pieranunzi olasz zongoristát, aki a kiadó gyakran foglalkoztatott művészei közé tartozik, Bill Evans és George Shearing után harmadikként érte az a megtiszteltetés, hogy Jim Hall amerikai gitárossal duólemezt készíthetett. Kettejük közül ő a kevésbé ismert nálunk, holott számtalan európai és amerikai muzsikussal (Chet Baker, Art Farmer, Charlie Haden, Paul Motian, Lee Konitz, Phil Woods) játszott már együtt. Ez a lemez két intellektuális muzikus találkozásának dokumentuma: a kölcsönös tiszteleten és megértésen alapuló, visszafogott, kontrollált temperamentumú kamarazene. Hall és Pieranunzi testvériesen osztoznak a tíz szerzeményen is, amelyek közül négy valójában közös improvizáció. A bejárt zenei tartomány a blues-tól (Careful) a huszadik századi kompozíciós zenéig (Jimlogue) terjed, a stílári utalások azonban inkább dimenzióit, mintsem kereteit jelzik a közös játéknak. A kamarajelleget ellenére nem „szakmai” lemezt hallunk: Hall tudatosabb (a visszhanggal erőteljesen élő), Pieranunzi líraibb megközelítése magas szintű, érzékeny, bensőséges, olykor kifejezetten „szép” muzsikálásban jut közös nevezőre. Manapság, amikor oly nagy a láрма a levegőben, meg lehetőséget nagy bátorság ilyen jellegű duófelvételekkel jelentkezni. A hallgató kockázata ennél jóval kisebb: érdemes venni hozzá a fáradságot.

Turi Gábor

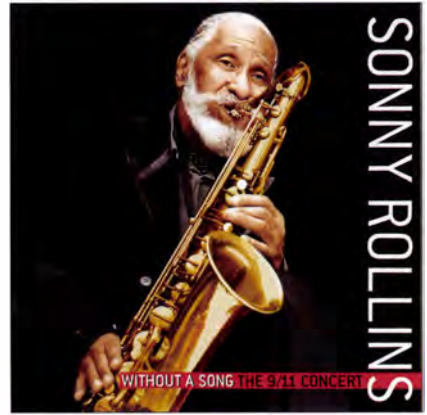

**BOBO STENSON / ANDERS JORMIN /
PAUL MOTIAN
GOODBYE**

ECM Records — MusicDome ●●●●○

Kockázatos dolog manapság olyan zenét közzétenni, mely gondolatokkal, vagy gondolkodásra való készíttetéssel terheli a zenehallgatót. Az ilyen zene mögött vagy nagyfokú bizalom, vagy teljes közöny van az alkotóban a közönség iránt. Bizalom, mely azt mondja: hallgassatok meg, hiszen őszinte vagyok, valódi legbensőbb érzelmeimről merek ilyenformán kitárulkozni, vagy pedig közöny, mely szerint: nem nektek játszom, hanem magamnak, nem érdekel, ki kíváncsi rá, s ha valaki mégis, az se baj — én így játszom. Látszólag nagy különbség van a kétféle viszonyulás között, valójában szinte semmi. S kezdetben a ránk, szegény zenehallgatókra kényszerített gondolat sem bonyolultabb annál, mintsem hogy eldöntsük, miért hallgatunk zenét; szórakozásból, megszokásból, sznobságból, érdekel, mert árnyaltabban akarunk érzékelni valamit vagy valakit, esetleg a szellemi gazdagodás reményében... Ha ezt el tudjuk dönteni, s netán vállalunk még egy röpké gondolatot, hallhatjuk, hogy a zongorista, a bőgős és a dobos (mellesleg mindhárman egy-egy fogalomnak számító név a jazzművészetben) éppen elbűsűzik; bizalmas, bensőséges, szeretetteljes hangon. Hogy mennyire érdemes komolyan venni az effajta metaforikus megnyilvánulásokat, az már az improvizatív kortárszenei nyelv elfogadásának és ismeretének kérdése. Aki hallja és értelmezni is tudja a zongora-akkordok érzelmi telítettségét, a félszeg vagy magabiztosabb futamok ismerős lelkiállapotokkal analóg tartalmát, a dob és a bőgő érzékeny kiegészítését vagy ellenpontozását mindezek mellett, talán annyival is beéri, hogy szép. Mert valami igazira emlékeztet, amit akár komolyan is vehettünk volna...

Matisz László

**SONNY ROLLINS
WITHOUT A SONG**

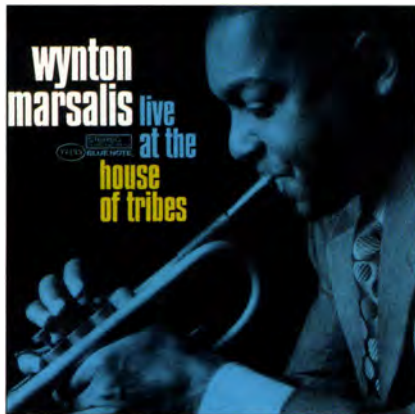
Milestone — Karsay és Társa ●●●●○

2001. szeptember 11-én az öngyilkos mérénlyök által lerombolt ikertornyoktól hat háztömbnyire lakó Sonny Rollins szemtanúja volt a New Yorkot sújtó iszonyatnak. Amikor a környezet kiürítették, Rollins szaxofonjával a hóna alatt, egyébként üres kézzel távozott a lakásából. Négy nappal később sikerült rábeszélni, hogy ne mondja le aznapra kitűzött bostoni koncertjét. A légiforgalom szünetelt, és a 71 éves szaxofon-kolosszus autón tette meg a közel 300 kilométeres utat a két város között. Két szám között így szólt a közönséghez: „Talán a zene segíteni fog. Nem is tudom, de valamivel azért próbálkozni kell manapság.”

Rollins óriási érzelmi sokkban állt ki a pódiumra, amit azonban zenéje nem tükröz, legfeljebb annyiban, hogy magának az együttesnek nincs dinamikája, inkább úgy hangzik, mint egy sikeres jam session, amelyben inspirált szólók követik egymást. Bemutatásra kerül az egész rollinsi eszköztár: a rekedtes, öblös, férfias tónus, a tematikus rögtönzés lírai szépsége (kiváltképp az „A nightingale sang in Berkeley Square” című örökzöld témára) és kontrasztként a helyenként már kötetlenbe hajló, váratlan fordulatokkal teli, szenvedélyes improvizáció, a nyitányként használt kísérlet nélküli kadenciák, az elmaradhatatlan karibi calypso és a menetközben más számokból beépített parodisztikus idézetek. A harsonás Clifton Anderson, de méginkább a nagyszerű zongorista, Stephen Scott helyzete magasztalan áll, míg bőgőn a hűséges régi fegyvertárs, Bob Cranshaw abszolút hibátlan. Új mérföldkő nem született ezen a koncerten a jazz történetében, de hallhatóan lelket öntött a közönségbe, és ez volt a cél.

Pallai Péter

**WYNTON MARSALIS
LIVE AT THE HOUSE OF TRIBES**

Blue Note – EMI

Ez a koncertalbum is – ahogy az évek során megszokhattuk – az alkotói pálya éppen aktuális csúcspontját dokumentálja. Az istenadta tehetség soha nem szűnik meg munkálni. A külvilág már a kezdet kezdetén is tökéletesnek hallotta Wynton játékát, így újra és újra meglep, hogy hova lehet azt még fejleszteni. Miközben egyesíti mindazt, ami a hangszeren Louis Armstrongtól Miles Davisig történt, a trombita expresszivitásának eddig soha nem hallott erejét tapasztalhatjuk meg. A Donna Lee-ben a fürgé játéknak, úgy látszik, a végelenségig fejleszthető áradását halljuk, ebben az elképesztő tempóban tökéletes, higgadt frazirozással. Az örökzöldekben pedig a meditáció, a hangszínek kimeríthetetlen gazdagsága, az improvizáció dinamikai és ritmikai finomítása mutatkozik meg. Marsalis mindig megtalálja a partnereket is a végtelenbe tartó érési folyamatban. A bögő és dob tekintetében úgy tűnik, mintha visszavett volna az egyszerűség felé, de figyelmesen hallgatva érzékelhetjük az együtt lélegzés lenyűgöző fokát. Wessel Anderson altszaxofonostól nem halljuk a betéve tudott, fantasztikus patternek sokaságát, sokkal inkább a régiek dallamépítő játékmódját mai felfogásban. „Wes lelkének súlya van. Mélyreható, de azért villog is, és szereti, ha jön a swing egész este. Világszerte minden jam session megtámadtunk együtt. Mindig kész játszani, és dől belőle a feeling.” Eric Lewis személyében pedig ki tudja, hányadik csúcsgongoristát mutatja be a tehetségkutató Marsalis a jazzvilágnak. Wynton szívesen játszik egy ötven főt befogadó klubban, a House of Tribes-ban. „Ez egy kis közösségi tér, ahol megvan az a feeling, mint lenn Délen, a gyökerek érzete. Az odaadás benne van a levegőben.”

Szigeti Péter

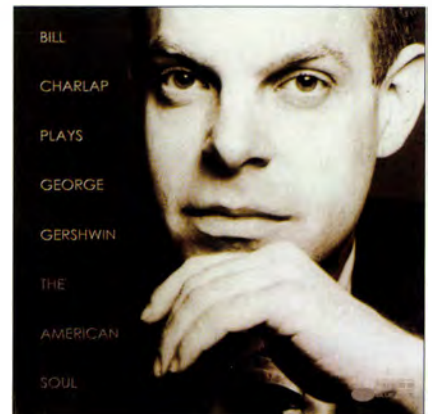
**CHARLIE HADEN LIBERATION MUSIC
ORCHESTRA
NOT IN OUR NAME**

Verve – Universal

Charlie Haden bögős 1969-ben jelentette meg a Liberation Music Orchestra első lemezét. A big band tudatosan azért szerveződött, hogy politikai üzenetet közvetítsen a zene segítségével. Az emberi jogok védelme és a háborúk elleni protestálás az eredő, ami újra és újra életre hívja a zenekart. Ez a szándék vezrelte Hadent a számok kiválasztásában is, legyen szó akár saját kompozícióiról, akár a spanyol vagy latin-amerikai forradalmi dalok feldolgozásairól. A Bush családnak másodszor sikerült műzsává válnia, hiszen az előző Liberation Orchestra CD-t tizennégy éve a papa, George (nem W.) Bush háborús politikája ihlette. A Not in Our Name hangzása leginkább Carla Bley kéznyomát viseli, aki zongorázik és vezényel, és a korongon található nyolc kompozíciót is ő hangszerezte. Bley hangszerezései nemcsak tökéletesek, de egyéniek is; fanyar humora leginkább a szám végi codákban és a zenekari tuttkban jelenik meg. Az ő erős hangszerei jelenlétét tükrözi az egymást követő szólók elkülönülését segítő hangnemtávolság is, melyet a This is not America című Metheny/Bowie számban csodálhatunk meg. A két zenekarvezető szerzeményei mellett Ornette Coleman, Bill Frisell, Samuel Barber és Antonín Dvořák egy-egy kompozíciója is főlhangzik ezen a zeneileg nagyon egységes lemezen. Igazi jazz ez annak ellenére, hogy a CD-n klasszikus zeneszerzők művei is hallhatók; vagyis nem third stream, amely a klasszikus zenét próbálta jazzbe oltani. Szinként viszont megjelenik a free jazz, a folk és a raggie is. Matt Wilson dobos a zenekar egyik meghatározója, de ki kell emelni Chris Cheek és Tony Malaby tenorosok, és a gitáros Steve Cardenas játékát is. Békesség minden lénynek!

Párniczky András

**BILL CHARLAP PLAYS
GEORGE GERSHWIN
THE AMERICAN SOUL**

Blue Note – EMI

1998 táján, George Gershwin születésének 100. évfordulójára – Herbie Hancocktól Vukán Györgyig – sokan tisztelegtek lemezalbum kiadásával az első számú amerikai zeneszerző emléke előtt, akinek muzsikája valóban a leghitelesebben tükrözi az amerikai lelkületet jellemzőit. Hogy Bill Charlap miért hét évvel a centenárius után készített egy olyan albumot, amelyen tíz „slágert” szólaltat meg a hatalmas életműből, ez még a kísérőfüzetből sem derül ki. De végülis ez nem is annyira fontos.

A harmincas évei végén járó zongoristát és hangszerelőt már vagy két évtizede jegyzik a jazztőzsdén. Sok helyen volt sideman, saját neve alatt azonban csak pár éve jelennek meg lemezei. Triójával már több olyan albumot készített, amelyeken standardeket dolgozott fel, és az sem először fordul elő, hogy nagynevű vendégekkel színesíti a produkciót. Ezúttal négy fűvóst invitált meg a sessionre, akik közül hárman (Phil Woods, Frank Wess és Slide Hampton) a jazz élő klasszikusai, Nicholas Payton pedig az új generáció egyik legjelentősebb képviselője. A fókuszban persze ezúttal is Charlap és a két – csak névokon – Washington állnak, hiszen három darab eleve trió-felvétel, egy pedig szóló. A hat további szám kifogástalanul meghangszerelt és kimunkált profi jazz, rutinos szólókkal, persze senki sem rukkolt elő radikális újdonságokkal. Játékuk a hatvanas éveket idézi, kellemes déjávú érzést kelteve a hallgatóban. De ne feledjük: nem mindenki meri felvállalni az úttörők sokszor hálátlan szerepét. Úgy látszik, hogy a következő jazz-forradalom még várat magára; legalábbis ez a produkció messze nem azt hivatott előkészíteni.

Márton Attila

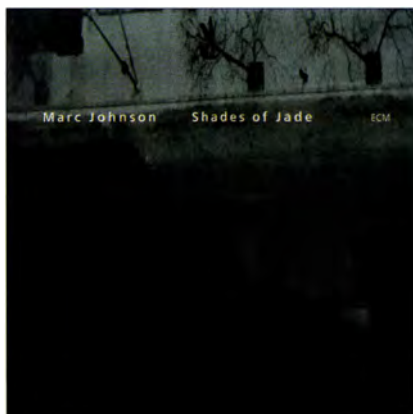

**NILS WOGRAM SEPTET
SWING MORAL**

Enja – Varga ●●●●○

Nils Wogram neve számomra s – pozanosok közötti érdeklődés után állithatom –, mifelénk meglehetősen ismeretlen, sőt a webet böngészve kiderül, hogy Angliában is. Pedig 1994 óta kilenc lemeze jelent meg, öt ezek közül Enjában. Bár Nils különböző ösztöndíjak, állami(!) támogatások segítségével körülkoncertezte a világot, 1989-től minden évben nyert valami hangszeres vagy kompozíciós díjat, ösztöndíjat, s a New York-i New School-t is kijárta, mégis inkább a német színtéren ismert. Lemezei nálunk eddig nem tűntek fel, s a Swing Moral borítója a minimális adatközlésen kívül semmit nem köt az orrunkra. Valamennyi eddigi formációja, melyeket a lemezek is dokumentálnak, a szólótól az oktettig jelenleg is működik. A Swing Moral-on négy nád-, két rézfúvósból és dobosból álló szeptett játssza Wogram kilenc kompozícióját saját hangszerelésben. Toronyzene hangzás különböző jazz groove-okban, amit a dobok sem bontanak meg. Bár minden darabban van legalább egy hosszú hangszeres szóló, a projekt lényege mégis a kompozíció és a hangszerelés. A szólókat körülfonó írott környezet nem feltétlenül csak kísérő, színező jellegű. Olykor csak triviálisnak tűnő riffekről van szó, melyek azonban dinamikában állandó interakcióban vannak a szólistával, és így minden precíz hangszereltség ellenére az egész hangzás kollektív improvizáció atmoszférát szimulál. Wogram mindössze kétszer szólózik. Egy Mangelsdorffos, bár kevésbé testes hangú pozanost ismertem meg, aki mindent bemutat ebben a két szólóban. Vannak vokalizált és többszörös hangok, elképesztő tüzijátékban minden tisztán és markánsan megfogva, miközben a frazír is a helyén van, és még tágas is; de van Tricky Sam Nanton és Dorsey is, ha kell.

Szigeti Péter

**MARC JOHNSON
SHADES OF JADE**

ECM Records – MusicDome ●●●●●

Marc Johnson tüzijátékoktól tartózkodó, visszafogott, kiváló bőgős, akit nem véletlenül választott annak idején zenésztársának a néhai Bill Evans és Stan Getz, valamint John Abercrombie, John Lewis vagy Lee Konitz – és a lista korántsem teljes. Mint zenekarvezető, ő is mindig csalhatatlan izléssel választotta meg partnereit, és ebből a szempontból ez az album sem kivétel. A felállítás azonban kissé bizarrnak ígérkezett: a producer Manfred Eicher volt, kinek védjegye a borongós, meregő, befelé forduló, számomra kissé hideg hangzás, míg a zongorista az igen fotogén és hangszerén gyakran tüzes brazil Eliane Elias, akit sokáig, mint valami új Astrud Gilbertót, énekesnőként próbáltak futtatni az Egyesült Államokban. Joe Lovano tenorszaxofonon és John Scofield gitáron egészítette ki a csapatot – mindketten igen sokoldalú zenészek, akikről nehéz megjósolni, hogy alkalmanként mit húznak ki a kalapból. A dobos a nagyszerű Joey Baron volt. A zene nagyon kellemes meglepetésként ért, a hangzás jóval melegebb volt, mint ami az Eicher-érről elvárható, a szenvedély is időről-időre kitört a zenészekből, kiváltképp Lovanóból, míg Eliane Elias bebizonyította, hogy mennyire intelligens, koncepciós és – szükség esetén – mértéktartó zenész. Scofield óriási szakmai alázattal, gyakran szinte szubliminális szinten remekelt. Ezek a zenészek intelligens, ugyanakkor üdítően spontán zenét produkáltak, ami felőleli mind a címadó szám fennkölt, szinte szoborszerű líraiságát, mind pedig a „Blue Nefertiti” Thelonious Monkra emlékeztető szögletes és váratlan kiruccanásait. A kompozíciók a zenekarvezető bőgős és a zongoristánő eredetiségét dicsérik.

Pallai Péter

**PAT METHENY – ORNETTE COLEMAN
SONG X**

Nonesuch – Warner ●●●●●

Az emlékezetes Song X felvétel huszadik évfordulója alkalmából megjelent a CD-változat! Vagyis, aki netán nem hallotta volna még ezt a lemezt, s úgy tudja magáról, hogy szereti a jazzt, most letesztelheti, hogy tényleg így van-e (esetleg komoly önismereti problémái vannak). Persze, csak ha beszerzi a CD-t. Félreértés ne essék, nemcsak személyes elfoglaltságból vélem vízváltásónak a Song X-et. Ez a lemez azon kevés produkciók egyike volt, mely erőteljesen megosztotta a jazzrajongókat; olyan formában, mint például a „kellemes” zene pártolói, kontra nem csak szórakozni vágyók, vagy konzervatív, csakis a tonalitást kedvelők, szemben az új hangokra vadászókkal. Továbbá a swingelő, dúdolható vagy jól mozogható jazzfélék hívei azok ellenében, akik még tudták, milyen volt az igazi free jazz, és nem tévesztették össze rendszeresen valami kakofonikus blöfföléssel. Tudniillik a Song X annak a hatvanas évekbeli, még hiteles szabadzenének az egyenes ági leszármazottja, melynek következményeképpen anno rétegműfajjára zsugorodott a jazz.

Persze ma már a régen tiltakozók közül is sokan átállhattak a pártolók, az annak idején sokkolóként ható zene híveinek oldalára; ilyen nevek olvastán, mint Metheny, Ornette Coleman, Charlie Haden, Jack DeJohnette, Denardo Coleman?! Miért ne változhatna az ember húsz év alatt?

Bármilyen is ma a Song X fogadtatása, elfogadó, elutasító, vagy közömbös, tény hogy ez a zenei anyag a legcsekélyebb mértékben sem mondható idejétmúltnak; sőt mai füllel talán még frissebb, elevenebb, izgalmasabb, mint 1985-ben. Nem tagadva a szubjektív véleményt sem: Pat Metheny azóta sem jutott magasabbra, mint az igazi legenda, Ornette Coleman oldalán.

Matisz László

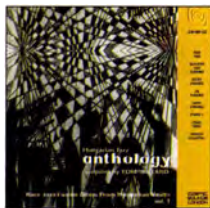

**BOHÉM RAGTIME JAZZ BAND
STRIKE UP THE BAND
20 ÉVES JUBILEUMI ALBUM
KJA** ●●●●○

Azok számára, akik még nem hallották a jeles kecskeméti együttest, el kell mondanom, hogy a nevük nem teljesen fedi a zenéjüket. A Bohém Ragtime ugyanis háromféle együttes egymagában. Egyrészt – ezen magam is meglepődtem a lemez első két felvétele hallatán –, kifejezetten swing stílusú hangszerelést és előadást szólaltatnak meg. Az effajta darabok teszik ki a lemez zömét, különös tekintettel a régi magyar

slágerek feldolgozásaira. A másik két stílus már kevésbé meglepő: hiszen hiteles, improvizációk nélküli, megkomponált, gondosan meghangszerelt ragtime darabokat játszanak, illetve az ehhez közelálló dixielandeket, amelyekben természetesen rögtönzések is hallhatók. Az egész albumra jellemzőek az eljátszás szempontjából nem ritkán nagyon igényes, egyben gondos és szellemes hangszerelések – a zenekarvezető Ittész Tamás és Korb Attila munkái –, amelyeket az együttes zenészei hibátlanul meg is oldanak. A legkorrektebbnek a ragtime darabok előadásai tűnnek, mert ezek szerencsére mentesek a jazzes vagy swinges előadásmód kísértésétől. A jazzesebb darabok előadásmódja azonban már hagy némi kívánnivalót, számomra túlzottan klasszikus zenéi ízük miatt. Az egyébként elfogadható szólísták közül messze kiemelkedik Korb Attila, aki énekel, zongorázik, kornettozik és fő hangszerén, harsonán játszik; személyében már most egy nemzetközi nivójú igazi jazzmuzsikust ismerhetünk meg (mellesleg a ma húszas éveielején járó muzsikust tizennégy éves korától tagja a formációnak).

A Bohém Ragtime Jazz Band zenéjét kedvelők egy nagyon igényes, nivós, és mégis könnyed, szórakoztató lemezhez juthatnak a Strike Up The Band című CD beszerzésével. *Friedrich Károly*

**HUNGARIAN JAZZ ANTHOLOGY /
BLUE LIGHT
RARE JAZZ/FUSION GEMS FROM
HUNGARIAN VAULTS 1 & 2**

Cosmic Sounds London – Indigo
●●●●●

Több nézőpontból lehet közelíteni a novemberben megjelent kettős antológiához, melynek első lemezét Tom Wieland német vinylnyűvő válogatta a hatvanas évek magyar jazzfelvételeiből – köztük egy kakuktojással, egy '99-es Grencsó Kollektíva-felvétellel –, második korongját pedig a Keyser-Shuriken DJ-páros, azaz Mozsik Tibor és Vályi Gábor gyűjtötte egybe a hetvenes évek honi fusion-terméséből.

Először is értékmérő ez a két CD. A rajtuk hallható felvételek anno többnyire a Hungaroton elődjeként működő lebelek gondozásában jelentek meg LP-n, kis példányszámban, s később sem váltak hozzáférhetővé CD-n, így ez a mostani merítés több ritka és elfeledett kincset is megcsillant, ráadásul kiváló minőségben.

A lemezek ismeretterjesztő szerepe sem mellékes, hiszen a modern magyar jazz hajnaláról, a Pege Trió, a Qualiton Jazz Együttes, a Bálint, az LDL, a Garay és a Deső Csaba Együttesek

vagy a Stúdió 11 negyven évvel ezelőtti munkásságáról szinte semmit, de a funkos-rockos-latinos jazz itthoni művelőiről, a Super Trióról, a Kis Rákfogóról, a Dimenzióról, a Panta Rheiről, a Gonda Sextetről vagy Kovács Andorról sem sokat (a Bergendyről meg a Mírióról talán többet) tudnak főleg a fiatal jazzkedvelők. Persze nem biztos, hogy megszületett volna e két CD, ha nem csap nyakon minket a retro-hullám az ezredfordulón.

Tanulságos megfigyelni, mennyire tettenérhetőek az amerikai jazz hatásai a zenéken. Miles Davistól a Weather Reportig sorolhatnánk a „műzsákat”, ugyanakkor már a hatvanas években is ihlető forrása volt a jazznek a magyar népzene.

Bárhogy nézzük, jár az 5 pont a CD-k létrehozóinak, az előadóknak pedig valami más, amit pontokkal ki se lehet fejezni.

Bércesi Barbara

**GABOR SZABO
SPELLBINDER**

Impulse! – Universal ●●●●○

Szabó Gábornak a saját neve alatt megjelent második albuma az 1966-os év egyik szenzációja volt a jazz világában. Híres hazánkfia ekkorra már túl volt két neves jazz együttesben – Chico Hamilton és Charles Lloyd combójában – betöltött szerepén, és megnyert egy Down Beat pollt. Nem csoda tehát, hogy az akkori idők egyik legrangosabb kiadója, az Impulse! producere, Bob Thiele szerződtette (mellesleg John Coltrane is itt dolgozott ekkoriban).

Nos, a Spellbinder Szabó egyik legjobb lemeze még akkor is, ha szerintem (és a Down Beat akkori kritikája szerint) talán nem kellett volna csaknem teljesen a latin zenére építeni az egész albumot, és a gitár-triót még két ütőssel is „túlerősíteni” (Ron Carter és Chico Hamilton mellett). A My Foolish Heart például az utóbbiak nélkül üdítő kivétel, remek feldolgozása a régi standardnek. A számok sajnálatosan röviddek (3-5 percesek), talán az akkoriban olyan népszerű FM-rádióadások és a szórakozóhelyek zenegépei kedvéért. (Tény, hogy például a Gypsy Queen 45-ös fordulatú kislemezen is megjelent!)

Pedig Szabó csúcsműve, összetéveszthetetlen gitár-soundja szívbemarkolóan gyönyörű, eredeti és felszabadult. Ő maga is szokatlanul felszabadult, hiszen két számban is énekel (nem is rosszul), és az album címlapjához felhasználta akvarellt is ő festette! Ezen túl négy remek kompozíciót (köztük a már említett és a Santana által világhírűvé tett Gypsy Queen-t) jegyez a korongon.

Öröm újra felidézni a hatvanas évek művészeti forradalmának légkörét, ennek a különös korszaknak az életérzését kifejező zene segítségével. Jó tudni, hogy egy kedves, szeretetreméltó magyar művész is nagy szerepet játszott mindebben.

Márton Attila

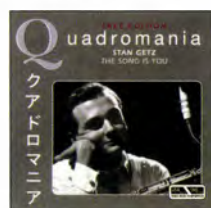

GEORGE BENSON
LIVE BEST OF

GRP – Universal
●●●○○

George Benson, a kiváló gitáros a hatvanas években, olyan partnerek társaságában tűnt fel a jazz világában, mint Jimmy Smith, Herbie Hancock vagy Miles Davis. Majd a hetvenes években saját lemezén elénekelte a This Masquerade című dalt, amely egy csapásra világhírűvé tette. Azóta minden felvételén énekel és gitározik. Néha kissé messze merészkedik a popzene irányába, ám jazz-gyökereit sosem tagadja meg. A 2000-ben, egy nyilvános koncerten Írországban rögzített albumon is elhangzik a Benson-repertoár ismert darabja, a fent említett daltól az On Broadwayig. A szólóista és a hatalmas előadó apparátus mindent elkövetett a siker érdekében, de az eredeti, hetvenes-nyolcvanas évekbeli felvételek nivóját, hangulatát nem sikerült megközelíteniük. Ráadásul komoly technikai hiba is beárnyékolja a hangzás minőségét: alig hallható a basszus, miközben a borító tanúsága szerint a felvételeken négy különböző stúdióban is végeztek utómunkálatokat... *DCs*

STAN GETZ
THE SONG
IS YOU

Quadromania –
H&H '92
●●●●●

A Quadromania sorozat egy-egy jazz nagyság életművét, vagy annak egy részletét bemutató négy CD-ből álló kiadványok sora. A Getz gyűjtemény a szaxofonos 1950 és 1953 közötti felvételeit tartalmazza, huszonhárom és huszonhat éves kora közötti időszakban. Hősünk ekkor már túl van a Jack Teagarden, a Stan Kenton és a Jimmy Dorsey big bandek iskoláján. A Woody Herman zenekarral játszott Four Brothers és Early Autumn szólói révén pedig már országos hírű. E, zömmel a Roost cég részére készített felvételeken Getz combó környezetben hallható, részben bebop, valamint a jazz repertoárját képező standard-ekkel, amelyek főként musical produkciók számára írt slágerei voltak. Érdekesen keverednek a kompozíciókban, a kísérletekben és a tempókban jelen lévő bop hatások Getz – Lester Young hangzását idéző – cool és egyben romantikus megszólalásával. Csupa rég elfeledett, azelőtt szinte beszerezhetetlen kincs található ezeken a lemezekben. *FK*

HERBIE HANCOCK
INVENTIONS AND
DIMENSIONS

Blue Note – EMI
●●●●●

Talált kincs ez a CD mindazoknak, akik eddig valamilyen fatális véletlen folytán nem jutottak hozzá, s azoknak is, akik csak most ismerkednek a műfaj modern klasszikusaival. Herbie Hancock mind a hét hatvanas évekbeli Blue Note lemeze „kötelező olvasmány”: a pianista az évtized egyik legjelentősebb muzsikusa, s minden ellenkező híreszteléssel szemben szerintem éppen a hatvanas évek Hancock legnagyobb évtizede. Amikor ezt a harmadik lemezét készíti, már a Miles Davis kvintett tagja, s nagy dózisban kapja az inspirációt. E lemezen azonban nem a trombitás géniusz vagy más jelentős kortárs hatása, hanem Hancock saját invenciói a meghatározók. Ellenében minden más Blue Note albumával, itt nem alkalmaz fúvósszekciót, hanem megalkotja saját, szabad ötletekre épülő triómuzsikáját. Kísérői szenciációk. A cím igaz: a zongorista ezzel a lemezével új dimenziókat nyitott s kezdett bejárni a jazztríózás történetében. *MJGy*

DONALD BYRD
FUEGO

Blue Note – EMI
●●●●○

Egyes lemezeken már a zenészek névsora is garanciát jelent. Ilyenek a legendás hangmérnököről, Rudy Van Gelderről elnevezett sorozat ötvenes-hatvanas években készült Blue Note-albumai. Ekkoriban Alfred Lion „báránykái” külön fejezetet nyitottak a műfaj történetében. A trombitás Donald Byrd Fuego-ja is híven idézi a jazzrock előtti tüzes, energiától duzzadó hard bop játékot. Nos, Byrd nemcsak hangszerének mestere (ezúttal pikoló-trombitán), de harmadik lemezén kitűnő komponistaként is bemutatkozik; mind a nyolc dalt ő jegyzi. A már ekkor is sokoldalú muzsikusi igazi iskolája Blakey Jazz Messengers együttese volt, ez saját kvintettjének hangzásában is világosan felismerhető. A hard bop (és az ebből sarjadó soul- és funky jazz) teljes arsenálját felvonultató zenekarban Jackie McLean a másik fúvós, a zongoránál pedig Duke Pearson ül. Nem véletlen, hogy ez a stílus a műfaj legéletképesebb, azt ne mondjam, legnépszerűbb irányzata maradt a mai napig... *MA*

Legszebb ajándék a zene.
Kellemes Ünnepeket
kívánunk!

FON
TRADE MUSIC

MINDEN, AMI A FÚJÁSHOZ KELL!

Nálunk próbáljuk és a világ vezető fúvós márkáinak Magyarországon egyedülálló, kipróbálható, így összehasonlítható hangszerkészlete várja!

Felpróbálja, mielőtt megveszi!

RITMUS ÉS ÜTŐHANGSZEREK

Az óvodai zeneoktatásban használatos Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.

PREMIER, PAISTE, LUDWIG, HARDCASE, ADAMS, STUDIO 49 képviselet

FÚVÓS HANGSZERÉSZMŰHELY

Javítóműhelyeinkben aranykoszorús mesterek több mint 30 éves gyakorlatával irányított munka folyik – a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözesével.

FON TRADE MUSIC

1081 Budapest,
Kiss József utca 10-14.
Telefon: (+36 1) 210 2790,
Fax: (+36 1) 303 1158,
fontrade.music@chello.hu

www.fontrademusic.com

**9:30 COLLECTIVE
MOMENTARY
FAME**
Gramy Records

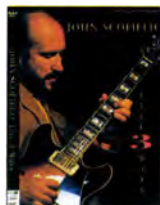

Hét évvel ezelőtt ígéretes kezdeményezés volt a dobos Huszár Endre névvel fémjelzett 9:30, de aztán úgy tűnt, a nagy létszámú előadógárdát igénylő produkció popzenei mércével túl igényes, a jazz-szcéna számára pedig túl költséges ahhoz, hogy tartósan megkapaszkodjon a koncertmezőnyben. Már-már el is feledtünk róluk, de most itt az új lemez (9:30 Collective néven), ami nemcsak az amerikai és lengyel vendégművészek közreműködése miatt figyelemre méltó, hanem azért is, mert nagyon jól kapja el azt a stílust, amit a Branford Marsalis-féle Buckshot Le Fonque óta már sokan játszanak, de Európában szinte teljesen ismeretlen. Erős ritmikus alap, ügyes groove-ok, a szó jó értelmében vett trendi hangzáskép, és sok szépen felépített, eredeti zenei gondolat. Nagy János, Frankie Látó, Zsemlye Sándor most is kitűnő, akárcsak a trackek között animációs filmmé összeálló keserű-ironikus történet a mai magyar média és zeneipar rövgalóságáról. *ReA*

**ELBTONAL-
PERCUSSION
FOUR ELEMENTS**
ACT – CD-Bár

Az alig tízéves műltra visszatekintő német ütős formáció zenei stílusa leginkább a modern dance-floor ritmusokra jellemző kifejezésekkel írható le. Zenéjük alapja a break-beat, a trip-hop, a jungle és a drum'n'bass stílusjegyeit vonultatja fel, amit egy sajátos ambient hatás övez. Mindezért a zenekarral már második alkalommal együttműködő Christopher Dell marimba és vibrafon játékát „okolhatjuk”, de hegedű, zongora és fúvósok is megszólalnak az ütőhangszerek „kezei között”. A számtalan egzotikus – afrikai, európai és dél-ázsiai – ritmushangszert felvonultató formáció nem csak egy jazz koncertterem, hanem egy modern techno-klub színpadán is megállná a helyét. Bár, a borítón látható fotó alapján aligha lennének szívesen road náluk, valamennyi hangszerük számára ideális zenei környezetet tudnak teremteni, egyedi hangzásukat végig megőrizve. Érdekes kísérlet, mely a jazz zenei sokszínűségét ötvözi a modern instrumentális zene normáival. *DV*

**STEVE KUHN
TRANCE**
**ECM –
MusiCDome**

Izgalmasan indul Steve Kuhn 1974-ben felvett, de CD-n csak 2005-ben kiadott lemeze. Az albumnyitó-címadó szám merészen játszik a monotonitással: a téma után Kuhn hosszú, stagnáló harmóniákra improvizál impresszionista módon, közben Steve Swallow ütemenként egy basszuhangot játszik, Jack DeJohnette jól ismert cinezésével hozza a tempót, Sue Evans ütős pedig a legkülönbözőbb csörgőkkel fokozza a feszültséget – mignem jó sok ütem után végre vált a harmónia, hogy aztán újra megálljon. Majd, mintha muszáj volna – '74-et írunk –, a második számban bejön a Fender-Rhodes. Esetlen a téma is, és a rockos, swinges, latinos alap váltakozása. Kétarcú lemez ez. A zongorás számok titkokat rejtenek magukban, a fenderesek viszont profánabbak; mintha a hangszer rángatná vissza a zenét a földre. (Chick Corea óta ez nem törvényszerű.) Szerencsére az akusztikus darabok győznek 6:2 arányban – meg a képszerűség, a szabad vonalvezetés és a titkok. *BB*

**JOHN SCOFIELD
LIVE 3 WAYS (DVD)**
Blue Note – EMI

Az 1990. május 23-án a New York-i Chelsea stúdióban rögzített koncert videó jelent most meg változatlan tartalommal, de megújult formában. A címhez híven három különböző felállással hallhatjuk Scofield gitárjátékát. Az első két szám egy orgonatrió Don Pullennel és Marvin 'Smitty' Smith dobossal. A következő szekció két bluesos hangvételű duó a zongorista Dr. Johnnal, végetül pedig négy kvartett felvétel zárja a sort Joe Lovano szaxofonossal, Anthony Cox bőgőssel és John Reilly dobossal. A kilencvenes évek eleje Scofield rendkívül kreatív korszaka volt, olyan lemezeket jelentetett meg, mint a Time on My Hands és a Meant To Be. Ennek a két lemeznek a kitűnő számai adják a Live 3 Ways gerincét. Külön is említést érdemel a Charlie Chan című darab a trió előadásában. Ajánlom mindenki figyelmébe ezt a jam session hangulatot idéző önfeledt ötven percet, ráadásul azért is, mert tudomásom szerint ez idáig ez az egyetlen Scofield koncert, ami DVD-n kapható. *PA*

**TONY LAKATOS,
OLÁH KÁLMÁN,
RON MCCLURE,
ADAM NUSSBAUM
THE QUARTET –
LIVE IN CONCERT**
Sambosi

Az első magyar jazz-DVD címért kemény volt a harc, hiszen a közelmúltban egyszerre több DVD is megjelent magyar jazz-előadókkal. Tony Lakatos idei tavaszi budapesti koncertjére szintizta standard repertoárral érkezett, és ezt az alkalmat örökíti meg a felvétel térhatású (surround) hangminőségben a koncert látványelményével is kiegészítve. Tony Lakatos és kísérei (Oláh Kálmán – zongora, Ron McClure – bőgő, Adam Nussbaum – dob) hibátlan és ihletett koncertet adtak a Nemzeti Hangversenyteremben, amelynek akusztikájáról, jazzhez méltó adottságairól a zenészek örömmel beszélnek a lemez extrái között található nyilatkozataikban. Könnyű észrevenni, hogy a lemezt elsősorban külföldi terjesztésre szánták a kiadók: az angol nyelvű menü és feliratok mellett egy angol nyelvű demó is található a Művészetek Palotájáról. Ettől persze remek relikvia Tony Lakatos és Oláh Kálmán itthoni rajongóinak. *HMK*

**MARCUS MILLER
MASTER OF ALL
TRADES (DVD)**
Dreyfus – MusicDome

Így, hogy erről a lemeztől képet is kapunk az egyre népszerűbb basszusgitár-tépő koncertjéről, még inkább nyilvánvaló (mert látszik is), hogy Marcus Miller mennyire ügyes. Valljuk be, az emberek körében mindig is közkedvelt volt, aki az ügyességével tudta elkápráztatni a többieket. Egyébként tiszta és pontos, tehát profi is Marcus produkciója. A szaggatott, egyenletes ritmusok varázsereje sem kérdőjelezhető meg, s a konzervatívabb jazzkedvelőket is legfeljebb csak az zavarhatja egy picit ebben a koncertben, hogy az említett ritmusokhoz egy sajátos, kissé diszkós, táncszerű mozgás is jár – nos, ezzel az összetevővel már nehezebb azonosulni. Pedig köztudott, hogy ez napjaink rituáléinak fontos összetevője, melynek tömegeket mozdító, spontán készletesként ható erejét batorság lenne vitatni. Biztos, hogy jobb ez a lemez, mint ahogy én gondolom; de a Coltrane-ballada, a Lonnie's Lament igazán nem lett volna fontos ebben a zenei közegeben... *ML*

BIRÉLI LAGRÈNE & GIPSY PROJECT
LIVE IN PARIS
(DVD)

Dreyfus – Music Dome
●●●●●

Régóta csodálom Biréli Lagrène művészetét. Három éve Budapesten elkápráztatott, ahogy három gitár, hegedű, nagybőgő összeállítású kvintettjével a végsőig tökéletesítve játszotta Django Reinhardt hot club zenéjét. Két CD-t is készítettek, ám tavaly változás történt az együttesben: a hegedűs helyére a szaxofonos Franck Wolf került, s a két kísérő gitárosból csak egy maradt. Hajdan Django is kipróbálta, hogy egy időre Grappelli helyére klarinétost vett a zenekarba; úgy látszik, Biréli e téren is követi mestert. Kár, mert a hot club zene híros hangszereken az igazi. Szerencsére a DVD-n megjelent 2004-es párizsi koncert elég változatos ahhoz, hogy feledtesse ezt az érzést. Lagrène az akusztikus gitárt időnként elektromosra- vagy basszusra cseréli. Bármilyen hangszert vesz a kezébe, egy eleven Paganinit hallunk. Van szóló, duó, trió produkció is, a szaxofonos pedig váltogatja a szoprán a tenorral. Színes, élvezetes program! *DCs*

PAUL ANKA
ROCK SWINGS

Verve – Universal
●●●●○

Paul Anka köszöni, jól van, még nincs 65, most is a saját útját járja, és erről az It's My Life című, Bon Jovi-féle nyitószám is rögtön bizonyoságot ad. A szám nagyzenekari kísérettel – a lemez egészéhez hasonlóan – a Sinatra-iskola követelményeinek megfelelően van zengetve és vibrátózva. Mellesleg Anka 124 saját lemeznek és 60 millió eladott hanghordozónak köszönhetően a Diana óta nem jött le a listák csúcspontjaira. A tavaly őszi stúdiófelvételek enyhe fátyolossággal együtt is vonzó orgánomot örökítettek meg, melynek azért sem az ereje, sem a hangterjedelme nem éri utol a Rat Pack legnagyobbjait. De így is igen kellemes, ráadásul a kifejezőkészsége nagy. A repertoár lényege, hogy Kurt Cobain, Lionel Richie, Eric Clapton és hasonlók szerzeményeit vegyítették. Valóban elég vegyes, de a remek hangszereléseknek köszönhetően egységes; persze azért a vonóskar helyenként indokoltá tenné a következő korhatár-szigorítást: csak (nagy)szülőknek. *ZK*

ANDRÉ CECCARELLI TRIO
AVENUE DES DIABLES BLUES

Dreyfus – MusicDome
●●●●○

A nálunk alig ismert Ceccarelli a francia jazzélet kiemelkedő dobosa. Stan Getz, Dexter Gordon, Chick Corea, Tina Turner, Aretha Franklin, Ray Charles és a Brecker Brothers csupán töredéke az ötvenes éveiben járó zenész partnereinek. Ezúttal az egyik legfontosabb francia lemezgyártó jövöltábol az amerikai Joey DeFrancesco és rendszeres partnere, Biréli Lagrène játszik Ceccarellivel. A szokásos gitár, dob valamint lábbasszust alkalmazó Hammond orgona trió hallható a lemezen. A trió zenéje is a legjobb jazzes Jimmy Smith triókra emlékeztet, valószínűleg nem véletlenül, hiszen a Summertime felvételt neki dedikálták, DeFrancesco pedig 2004 augusztusában, nem egészen fél évvel Smith halála előtt, közös lemezt készített vele. Zömmel standard jazzkompozíciók kerültek a CD-re. Lagrène ezúttal nem a Djangós, hanem az amerikai jazzgitározás hagyományos stílusát hozza. DeFrancesco ismét remekel, Ceccarelli pedig méltó partnernek mutatkozik. *FK*

B. B. KING
EVERYDAY I HAVE THE BLUES

Quadromania – H&H '92
●●●●○

Ennek az impozáns, négylemezes nagyon korrekt CD-albumnak mindössze egy baja van: sok. A probléma persze kiküszöbölhető, ha egyszerre csak egy CD-t hallgat meg az ember, bár... egy picit talán még úgy is az. A svéd gyerekversek közül az juthat az eszünkbe, amikor „elkezdttem bélyeget gyűjteni; apám hozott egyszer egy kilót. Azóta nem gyűjtök bélyeget”. De ne legyünk igazságtalanok. Inkább a bluest hallgassuk másképpen, mint a zenét; ne azt figyeljük, hogy merre mozdul a dallam, mert arra nagyon hamar rájövünk, és mindig bosszantani fog, hogy tudjuk előre, hanem az előadó egyéniségét. A hang, az énekstílus, az „arc”, ami fontos – s igaz ez a hangszerhasználat vonatkozásában is. Különösen, ha egy ekkora király, mint B. B. King a főhős. Valaha vagyonokat adtunk volna egy használt bakelit lemezéért is, most itt egy egész gyűjtemény – a kezdetektől a XX. század végéig terjedő korszakot átölelve. Persze, csak ha nem megy el a gyűjtő kedvünk. *ML*

JAZZ ÉS VILÁGZENE

FRANK LONDON'S
KLEZMER BRASS ALLSTARS
CARNIVAL CONSPIRACY
BY THE MARKETPLACE ALL IS SUFFERAGE

NATIVE LANDS

Rabih Abou-Khalil
Joachim Kühn
Jarrod Cagwin

J

Journey to the Centre of an Egg

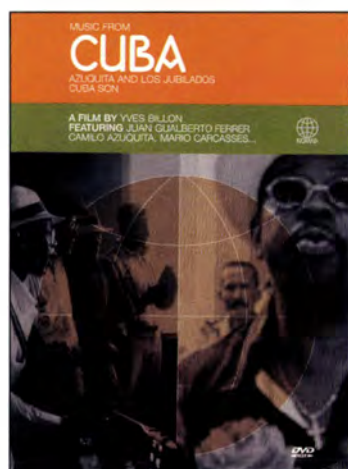
SOUNDS FROM A BYGONE AGE
WOL
ION PETRE STOICAN
ROMANA

Magyarországon
forgalmazza

Varga István

(ist.varga@axelero.hu)

MUSIC FROM CUBA – DVD
YVES BILLON FILMJE
(NOMAD SZOROZAT)
 Emarcy – Universal

Yves Billon ötrészes DVD-sorozatából néhányat a régi Muzikk tévéadón bemutattak már – a kiváló dokumentumokat most DVD-n is kiadták, és elérhetőek Magyarországon is. Világzene DVD-n – ez nagyon tetszik nekem. A kiváló hanganyaghoz szorosan kapcsolódó képkockák

megsokszorozzák az etnikus zene adta élményt, hiszen a saját kultúrájához, környezetéhez kapcsolódó zene így élőbbé, ezáltal pedig sokkal érthetőbbé, még élvezhetőbbé válik. A sorozat további fantasztikus előnye, hogy a dalszövegek, a párbeszéd és a többi szöveg mellett a narráció is csak feliratokkal érhető el – így alámondás vagy más mesterseges zaj egy pillanatra sem zavarja a zenét (feliratok legalább francia és angol nyelven a sorozat valamennyi darabjában elérhetők).

A kubai film a panamai énekes, Azuquita és a Santiago de Cuba-i Los Jubilados együttes találkozását, zenekari próbáit mutatja be, majd elkíséri az együttest egy stúdiófelvétellel, és utána egy vidéken töltött hétvégére. A kerettörténet mellett sok melléktörténet is megismerhető a zenekar tagjaitól, múltjukról, a kubai zene történetéről, jelenéről, fontos szempontjairól. Remek hangulatúak a próbákról és a stúdióról készült felvételek – döbbenetes, ahogy a zenészek pillanatnyi érzelmei képesek azonnal zenéjükben tükröződni. Az „elvtársak” vitatkoznak, veszekednek önérzetesen, aztán összeborulva fújják együtt a dalokat – mindez közelivé, szerethetővé varázsolja a dokumentum szereplőit. A filmet végignézve megismer-

hetjük a kubai Son műfajának természetét, az improvizációt, amely a harmóniát, a dallamvezetést éppúgy áthatja, mint a dal szövegét, amely hosszú percekben keresztül nem áll másból, mint a zenészek énekelt párbeszédéből, amelyben imponálnak egymásnak, anekdotáznak, és fontos a szerepe a humornak. A DVD összes dalának szövege feliratban is olvasható.

A Music from Cuba – minden előnye mellett és ellenére – nem lehet annyira forrásértékű film Wim Wenders Buena Vista...-jának árnyékában, mint a sorozat többi tagja. Mégis kiváló szórakozást kínál a kubai zene kedvelőinek, gyűjtőinek, és azoknak, akik szeretnék a karibi régió hangulatát a zenén és a látványon keresztül egyszerre megtapasztalni.

H. Magyar Kornél

MUSIC FROM PORTUGAL – DVD
FADO, LIGHTS AND SHADOWS
 Yves Billon és Frédéric Touchard filmje;
 Amalia Rodrigues, a Madredeus,
 Milu Ferreira és Antonio Pinto Basto
 közreműködésével
 Emarcy – Universal

„Viszontlátlak újra Lisszabon/és Tejo és minden egyéb mihaszna járókelő/benned és önmagamban...”. Az előző századforduló és századelő portugál költőfejedelmének, Fernando Pessoaék e sorai (Somlyó György

fordításában) talán minden más művészeti alkotásnál plasztikusabban láttatják-érzikeltetik azokat az emóciókat és gondolatokat, melyek a luzitán fővárosban járva sokakban megfogalmazódnak. És – nem is olyan régen, alig tíz évvel ezelőtt – született egy film is, mely Pessoa költészetéhez mérhetően tökéletes leképezése mindannak, ami Bairro Alto-ban vagy Alfamában átélhető: Wim Wenders Lisszaboni története. Wenders a maguk természetes egyszerűségében mutatja meg a szűk lisszaboni tereket, a macskaköves utcákat és azt a zenét – a fadót –, ami évszázadok óta szerves, sőt meghatározó alkotóeleme Portugália kultúrájának. Mint Bíró Yvette a Filmkultúra virtuális hasábjain megfogalmazta, „a fesztelenül áradó, barátságos sodrású filmmel úton vagyunk, de nem nagy kalandokra éhesen, hanem a bensőséges játékra, a talánokra, a kíváncsiságra hagyatkozva, mosolyogva és olykor csendes elbűvöltséggel.”

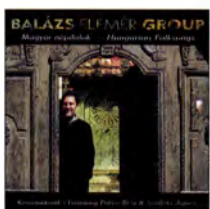
Az utóbbi időben megfigyelhető volt, hogy a világzenei divathullám káros mellékhatásaként a fado is kommercializálódott – akár csak a zöld-foki-szigeteki morna és coladeira vagy az eredeti havannai son, bolero és cha-cha-cha. A Universal Music világzenei DVD-sorozatának portugál darabját – és külö-

nösen annak alcímét: Fado, fények és árnyak – először látva tartottam is attól, hogy Yves Billon és Frédéric Touchard filmje valamiféle kereskedelmi-turisztikai szempontból közelít majd ehhez a szerteágazó irodalmi-zenei kifejezési formához.

Szerencsére nem ez történt: a film mindvégig korrekt, mentes a fölösleges szentimentalizmustól, kerüli a legolcsóbb közhelyeket és csak olyan „tisza forrásokból”, vagyis a műfaj emblematikus személyiségeinek életművéből válogatott, mint a 20. század első számú fado-divája, Amalia Rodrigues vagy éppen a Lisszaboni történetben felbukkant, azóta méltán nemzetközi hírű Madredeus. Mindez azonban nem elég ahhoz, hogy Billon és Touchard valami újat, meghökkenőt, elgondolkodtatót mondjon a fadóról: hogy valami olyan összefüggéssel gazdagítsa a már eddig is igen árnyalt képet, ami így még nem jutott eszünkbe. Nem, a francia alkotók megtanulták a leckét, jó helyre nyúltak a film- és zenei archívumok polcain, kerülték a talmi csillogást és az izléstelenséget, de amit létrehoztak, nem több, mint egy ötvenöt perces, jószándékú, a Spektrum késő esti sávjába való ismeretterjesztő tévéfilm.

Retkes Attila

**BALÁZS ELEMÉR
GROUP
MAGYAR
NÉPDALOK**

X **Produkción**

Balázs Elemér – dobok, **Juhász Gábor** – gitár, **Winand Gábor** – ének, **Hajdú Klára** – ének, **Balázs József** – billentyűs hangszerek, **Glaser Péter** – nagybőgő, **Dés András** – ütőhangszerek

Vegyes érzést keltett a Balázs Elemér Group tisztán népzenei készített lemeze. Szép az elgondolás, jó a szándék, csak kissé elhamarkodott a megvalósítás. Talán a fő baj az, hogy feltétlenül ragaszkodtak a kizárólagossághoz. Ennyi különböző stílusú eredeti népdal át gondolt feldolgozásához, egy valóban sokszínű és átütő lemezhez még érlelődnie kell az anyagnak, ez már az első ütemek alatt egyértelművé válik. Már csak azért is, hiszen a magyar népzene és a jazz ilyen jellegű párosításának még nincsenek nagy hagyományai, kevés a tapasztalat, nem ismertek a buktatók. Nem is mindig

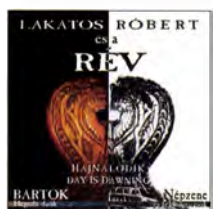
találják meg az összhangot a jazz improvizatív, sajátos világa és a népzene attól alapvetően eltérő paraméterei között.

A pusztán instrumentális számok, beleértve a vokált tartalmazókat is jobban sikerültek, az énekesek között több a baj. Talán éppen azért, mert az utóbbiaknál a szöveg által megszabott keretek miatt jobban érvényesülnek a két műfaj közti különbségek. A legvisszatetszőbb talán az egyébként gyönyörű népdal, a Végigmentem a lónai nagyutcán, amely eredetijének előadása mindenki számára emlékezetes marad, aki meghallgatja a Kallós Archívum lemezsorozatban. Ez az a dal, már csak a szövege miatt is, amelyet semmiképpen nem szabad női hangra elgondolni, hasonlóan a jellegzetes katonadalokhoz. A kissé erőtlén előadás pedig tovább rontja az összképet. Ez a szám egyébként felkerült az előadó Szalóki Ági Keserves című lemezére is. Ezzel szemben szép és jól sikerült mind az előadás, mind a feldolgozás az Árva madárban, ami viszont tényleg kifejezetten illik a női énekehanghoz. A Weöres Sándor vers, a Szózat Katitzához a férfiak ügyiben szintén kevésbé átütő, Palya Bea, aki egyébként kifejezetten alkalmas lenne a szöveg sugallta mély női érzések, szenvedélyek megidézésére, elve-

szik a túlzottan lelassított, melankólikussá tett, valódi karakter nélkül hagyott feldolgozásban. A két moldvai dal, a Menyecske és a Szeretöm e táncba még jócskán csiszolásra szorul, a sajátos alaplücktetésű népzenei ritmusokat az egyébként tényleg elismerésre méltó ütős szekció ellenére sem sikerült összhangba hozni a jazz világával. Éppen ezért nem volt jó választás a Menyecskevel nyitni az albumot. A záró szám, A nagy erdő meséje viszont az egyik legemlékezetesebb: Balázs Elemér népzenei idéző, mégsem egy konkrét dallamra írt összegző kompozíciója nagyszerű improvizációs szakaszokkal.

Azért nem érdemes teljesen átlépni a lemez felejtetőbb számai felett sem, ami a jazz részét illeti, minden rendben van: kiemelkedő az összjáték, a ritmusok, nagyszerűek a zenészek, szépen szólnak a hangszerek, jók az improvizációk. Sokkal inkább arra lenne szükség, hogy tovább csiszolják ezt a kiaknázatlan, nagy lehetőségeket rejtő és egyébként valóban ingoványos, nehéz talajon álló párost, amit a magyar népzene és a jazz ötvözeté jelent. Ezért aztán az egész lemez, mint üttörő próbálkozás, minden hibája ellenére is mindenképpen figyelemreméltó.

Pál Eszter

**LAKATOS RÓBERT
ÉS A RÉV**

Folk **Európa**

A világzene ezúttal nem a könnyebb műfajok és a népi muzsika ötvözetét jelenti, hanem egy sokkal érdekesebb kalandozást, amely elsősorban Bartók és az általa feldolgozott parasztnépzene feltételezett kapcsolatát, viszonyát járja körül. Az alap a népzene, ehhez hol a klasszikus zene, hol kicsit a jazz felől közelít az album.

Érdekessége, hogy a komolyzenében, népzeneben egyaránt jártas Lakatos Róbert hangszerre, a brácsa kapja a főszerepet, legyen szó kalotaszegi legényesről vagy Bartók Hegedűduóról, s ezért a felvételek mindenképpen unikumnak számítanak. Fontossá válik az improvizáció, megjelenik az alkotás folyamata, legyen szó a Bartók művek feltételezett eredeti közegének megidézéséről vagy egy saját, kitalált dallam népzenei alakításáról. Lakatos Róbert és a Rév együttműködése gyümölcsöző, mindössze az válik néhol zavaróvá, hogy kissé eklektikusan vegyítik össze egy számon belül a tájegységek jellegzetességeit.

PE

**SZALÓKI ÁGI
HALLGATÓ**

Folk **Európa**

Kicsit csalódás Szalóki Ági új népzenei épülő jazzlemeze. Kiforratlan, néhol átgondolatlan összhatást mutat. Amennyire jól énekl az autentikus népzene, és amennyire jól tudott idomulni a világzenei feldolgozásokhoz, annyira idegennek tűnik a jazz területén. Nem találta meg a kaput a két műfaj között. Egyrészt hangszere sem illik igazán ehhez a világhoz, de ezt még áthidalhatta volna egy ügyes hangszerelés, vagy akár meg is szokható úgy, ahogy van. A nagyobb bajt a feldolgozások jelentik. A legtöbb szám azt a hatást kelti, mintha levágták volna a népdalt az eredeti kísérőtről, és utólag hozzáillesztették volna egy egész más hangszeres blokkhoz, annyira különbözik a kettő világa. Egyszerűen nincs kapcsolat közöttük, és ezen a népzene meghagyott merev keretei, strófái csak rontanak. Felüdülés a szólóban énekelt keserves, és jó irányba mutató próbálkozás Kányádi Sándor Napszállatja, napnyugta című versének első feldolgozása.

PE

**UNGER BALÁZS
ÉS BARÁTAI
MÁSODIK
FORDULÓ**

Fonó

Unger Balázson, úgy tűnik, semmi sem fog ki, a Forduló után a Második forduló című lemezen ismét bebarangolja a Kárpát-medencét, sőt még moldvai és dél-romániai dallamokat is felsorakoztat. Minden dallam más dialektus, más játéktechnikát igényel, de Unger Balázs a sokszínűség ellenére stílusos marad. Sőt, még ezen is túlmegy, játékaival konkrét hagyományörző muzsikusokat idéz meg hitelesen, mint például a vajdaszentiványi Toni Árpádot, a gömöri Ádám Béla Csingát, a geryeszegi Putzi Pétert, a nemrég elhunyt bodrogszékű Oláh Dezsőt. Az ellesett és kicsiszolt helyi jellegzetes megoldások mellett saját magát is beleadta, amellyel, hogy a zenében felfedezzük a gyűjtésekből jól ismert muzsikusokat, Unger Balázs egyedül nevéjét is kihallhatjuk. A lemez értékét növeli, hogy a szakma legjobbjai a közreműködők: többek között Agócs Gergely, Pál István Szalonna, Mohácsy Albert, a Parno Graszt két muzsikus és a Zurgó zenekar tagjai.

PE

**KRONOS QUARTET AND ASHA BHOSLE
YOU'VE STOLEN MY HEART**
Nonesuch – Warner

●●●○○

Ma már tudni lehet, hogy az igazi álomgyár neve nem H-val, hanem B-vel kezdődik: Bollywood, és Indiában van. Am az indiai filmet nem illik szeretni mifelénk, mert geil, keserédes giccsefelhőket áraszt. Én azonban mégis kedvelem sok kedves, amolyan népmesei, emberi életbölcességéért. Az indiai filmek erre a rétegére legtöbbször fittyet hánynak Európában, Amerikában egyaránt. A baj az, hogy a Kronos lemeze is alapvetően ennek a téves európai szemléletnek a szülője. Az R.D. Burman filmzeneszerző témáiból válogató CD a hetvenes és nyolcvanas évek zenei termését mutatja be erősen karikatúrisztikus formában. Tömény retrón kacaghat, aki kacag, miközben Bollywood halad a korral, és valójában a mai filmek kísérői olykor hihetetlen izgalmas csemegéket kínálnak a világzene kedvelőinek. Ennek bemutatása teljességgel hiányzik a lemezről – a komolyan vehető zenei teljesítményt úgy, ahogy van, hiányolom a Kronos részéről. Az egyetlen igazi zenei intenció a részükről a kommentálás, annak is kicsit csacska, hogy ne mondjam, angol humorral megvert változata, öslelet analóg szintetizátor-effektekkel, férfivokál csujjogatásokkal, visszhang-tengerrel, hasonló mizériákkal. Mindennek nincs jó üzenete, bár talán nem értem, vagy félreértem a szándékot. Amit viszont nem lehet félreérteni, az a lemez nagyon gyatra marketingfogásainak sorjázása. Ezek közül kiemelkedik Zakir Hussain megjelenése. A lemezt hallgatva kiderül: szerepe szerényebb a marginálisnál – kellett az ellenállhatatlan név a „projekthez”. Maga az énekesnő, a hazájában ünnepeelt Asha Bhosle is ennek az áldozata – énekhanga szép, hamisítatlan „Bollywood style”, ám nem hagyja szárnyalni a méltatlan, szarkasztikus zenei környezetet.

H. Magyar Kornél

**THE ROUGH GUIDE TO
THE MUSIC OF BALKAN GYPSIES**
WorldMusic Network – Indiegogo

●●●○○

A Rough Guide sorozat más részénél sem értem a számok sorrendjét. Regionális válogatásnál logikus volna a földieket egymás után rakni, ehelyett szét vannak dobálva görögök, szerbek, bolgárok, románok, kedves öszszé- visszaságba. A felhozatal viszont fantasztikus, egyedül a Kočani Orkestart hiányolom, és talán Vera Bilát; a cseh énekesnő földrajzi okokból nincs a sorban. Valószínűleg ezért nem kerülhetett Balogh Kálmán sem a válogatásba, bármennyire balkáni ihletésű a Gipsy Cimbalom Band zenéje. Azért akad ismerős név, Romániából a Mahala Rai Banda, a Taraf de Haïdouks, a Fanfare Ciocărlia (a Lume, Lume, csodálatos női kórusával); Szerbiából a Boban Marković Orkestar Lajko Felišszel (közös felvételen is!), Bulgáriából Ivo Papasov, Macedóniából Esma Redžepova. Mégis, a CD attól igazán jó, hogy több a még ismeretlen banda, akiknek nimbusza nem ér az országhatáron túlra, zenéjük a mostani felfedezésre vár. Összesen tizenhét szám gyűlt össze – jó mély a merités, és a keresztmetszet kiválóan mutatja a balkáni cigányzene sokszínűségének szinte teljes spektrumát. Hallhatunk zenekarokat például Albániából (Vangelis Vasiliou) és Görögországból (Eleni Vitali és Nikos Kypourgos – utóbbi motívumkincsében az egyik leggazdagabb, bár mindössze egyperces dalocskával) és Törökországból (Richard Hagopian & Omar Faruk Tekbilek). Itt persze már erőteljesebb a közlekedési hatás, a zurnás sikoltás, az ütőhangszerek szerepe. A román Shukar Collective mixelt felvétele szájbölgő-samplinggel, dobgéppel kakukktójás, a lemez összes többi darabja akusztikus élőzene. Érdekes a szerb Vera Petrovic dalának hangszerezése: a zongora olyan aktívan veszi át a cimbalom szolamát, ahogy azt csak ritkán hallani.

H. Magyar Kornél

**THE ROUGH GUIDE TO
TITO PUENTE**
World Music Network – Indiegogo

●●●○○

Ernesto „Tito” Puente minden idők legismertebb latin zenésze és „lemezygárosa”. 2000-ben hunyt el, több mint száz lemezt hagyva az utókorra! A The rough guide sorozat most egyetlen CD-n foglalja össze e hatalmas életpályát. A New Yorkban, Puerto Rico-i szülőktől született Puente remek timbales játékos, valamint Cal Tjader és Lionel Hampton mellett a vibrafon úttörője. Big band hangszerelőnek is kiváló, 1948-tól önálló együttest vezet. A három fő erény birtokában (tehetség, szorgalom, szerencse) már a hatvanas években a „latin zene királya” címet vívja ki magának. Egyszerre újító és összegző, egyes számai stílusreemtők, mások gyenge hollywoodi kísérőzenék. A válogatás 1956-tól 1985-ig öleli fel a mester és a latin zene korszakait. Fontos megjegyezni, hogy ami Havannában a Buena Vista Social Club zenei társulásnak az azonos nevű táncklub, az New Yorkban Puentének a Palladium, ahol egy bizonyos Machito a zenefelelős. Önmagát mambo előadóként definiálta, a divatosabb salsa terminust kikerítte magának. Ennek ellenére több tipikus salsa (Salsa y sabor, Pachito eche Celia Cruzsal) is szerepel a CD-n. Az ötvenes években a cha-cha-cha-nak teremtett kultusz, majd a hatvanas évek végi Bossa Nova albumán Jobim dalait adja elő, erről hallható a Meditacao, a latin-jazz egyik legszebb példája. A sok mambo, cha-cha-cha, charanga, pachanga közt kivétel a '72-ben rögzített Black Brothers, ez a jazz-rock világát idézi. A '84-es TP's Shing-a-ling egy boogaloo (a New York-salsa egy tingli-tangli válfaja). Természetesen nem hiányozhat az '51-es (később Santana által elhíresült) Oye Como Va sláger és a Ran Kan Kan sem. Kár, hogy a több évtizedes felvételek hangminősége nem kielégítő.

Pödör Bálint

TANGO IMMORTALE
LISBOA
 Oriente Musik – Indiego
 ●●●●●

Negyven évvel ezelőtti idöket idéz a Tango Immortale néven működő cselló–zongora duó. A szólólista szerepet Sissy Schmidhuber tölti be, Peter Ludwig pedig inkább kísérő, de az ő nevéhez fűződik a korabeli tangók átíratainak elkészítése. Sok ismert melódia szólal meg a kezük alatt a címadó Lisboától a híres El Choclon át a Magyar Tangóig (mely pontosan így szerepel a track-listában). A felvett anyag pedig zavarbaejtően tökéletes; akár az átíratok színvonalát nézzük, akár a hibátlan interpretációt. Nem is tudom, melyik méltatásával kezdjem... A feldolgozások fontos erénye, hogy érintetlenül hagyják a lényegét: az eredeti formájában bevált témakaraktérek és ritmikákat, de még a harmóniamenetet is, egészen addig, amíg a klasszikus kompozíciós törvényszerűségnek megfelelően el nem jön az ideje a variációknak. Akkor viszont természetes könnyedséggel kalandozik el a zene olyan motívumok felé is, melyeket inkább mainak mondhatnánk, mégis hibátlanul illeszkednek az eredeti harmóniákhoz és dallamokhoz. Igen komoly összhangzattani vagy zeneszerzési előtanulmányok árán lehet csak így hangszerelni. A megvalósítást illetően még az eddigiektől is jobb a helyzet. A fiatal gordonkaművésznő imponáló könnyedséggel szólaltatja meg a legkomplicáltabb futamokat is, ha éppen nem árnyaltan, lírai részeket játszik, tele színnel, dinamikával. A borító kísérőszövegében valószínűleg szerényen elhallgatták, hogy mindketten a legmagasabb iskolázottsági szinten lévő klasszikus előadóművészek – mert más magyarázat nem lehet ilyen kifogástalan hangszeres játékra. Az pedig, hogy miért épp a tangót választották kiegészítő zenei tevékenységként, talán a műfaj divatjával magyarázható.

Matisz László

SALIF KEITA
M'BEMBA
 Emarcy – Universal
 ●●●●●

Amikor Salif Keita legújabb albumát hallgattam, bárki benyitott hozzám, azonnal megkérdezte: mi az, ami szól? Senki sem akadt, aki azért kérdezte volna, mert nem tetszett neki, amit hall. Önmagában már ez is elég lehetne az M'Bemba ajánlásához, de úgy vélem, az album zsenialitása ennél részletesebb figyelmet érdemel. A Mali zenei kultúra Franciaországban élő nagykövete három évvel ezelőtt jelentkezett Moffou albumával, amelyen már érezhetően szakított a korábban rá is jellemző elektronikus hangvételű sound design elemekkel, és igyekezett több tradicionális zenei motívumot felhasználni. Az M'Bemba még a korábrinál is erőteljesebb visszakanyarodás az anyaföldi dallamok és ritmusok világához. Igaz, jelzés értékkel megmaradt néhány elektromos hangszer a zenében, de az összképet teljes mértékben a tradicionális elemek uralják. Ez azonban egy cseppet sem érezteti hatását a dalok frissességén, modern hangvételén, sőt. Az album tíz kompozíciója között egyaránt találunk slágeresen könnyed felvételeket és a blues mélységeit megidéző balladákat, melyek egy olyan zenei világot tárnak elénk, amit egyszerűen jó hallgatni. A dallamok és ritmusok összhatása azonnal érthetővé tesz minden közvetíteni szándékozott gondolatot, amelyek meghatározására továbbra sem tudok jobb kifejezést, mint az egyszerűség. A Mino Cinelu ütőhangszereire megszólaló ritmusszönyegre egy afro-all-star formációnak is beillő társaság, jelesül Dielly Moussa Kouyaté, Kante Manfila, Harouna Samaké, Hadja Kouyaté és Sirandou Sissoko – és még sokan mások – ültetik rá a dallamokat. E sorok írójára a Bobo, a Calculer, a Kamoukie és a Yambo kompozíciók voltak a legnagyobb hatással.

Dudás Viktor

INTRODUCING
DABY BALDE
 World Music Network – Indiego
 ●●●●●

Moutarou 'Daby' Balde bemutatkozó albuma egészen elképesztően egyedi hangvételű. Tradicionális szenegáli zene hegedűvel és tangóharmonikával fűszerezve. A negyvenedik évéhez közeledő „föhöst” élete első gitárjához a kilencvenes évek elején segítette hozzá egy országában dolgozó angol önkéntes, akit dél-szenegáli otthonától messze, a fővárosban taxisofőrként dolgozva ismert meg. Élete első zenei felvételét is ennek az ismerősének köszönheti, aki egy angol barátjának ajánlotta figyelmébe a megszállottan énekesi karriert dédelgető Daby korai dalait. A tehetsége elnyerte megérdemelt jutalmát, amikor 1994-ben visszatért szülővárosába, Koldába, a Kolda Regional Orchestra vezető énekesé lett, mely társulattal számos fesztiválon léptek fel nemcsak hazájuk és földrészük, hanem Európa közönsége előtt is. Daby a zenekart elhagyva saját karrierjének építésébe kezdett, melynek nemzetközi tekintetben ez az album az első állomása. Zeneje vezérfonalának, saját elmondása szerint, az ősi kultúra tradicionális zenei motívumainak megőrzését és a fiatalok számára történő átörökítést tekinti. Mindazt a zenei gazdagságot, amit saját környezetében fellel, igyekszik felhasználni és ötvözni az őt ért egyéb hatásokkal – így juthatott fontos szerephez zenéjében a hegedű és a tangóharmonika is. Daby Balde hazájában kivívott ismertségét nem lesz nehéz a nemzetközi porondon is megismételnie. Az albumán szereplő tizenhárom felvétel – és egy videóklip – egy újabb afrikai világsztárt mutat be hallgatóinknak, akinek zenéjével biztosan találkozunk majd a közeljövőben. Az album legjobb felvételei a Mbadi és a Halaname.

Dudás Viktor

**RUTH YAAKOV
ENSEMBLE
ZIARA**

**Oriente Musik –
Indiego**
●●●●○

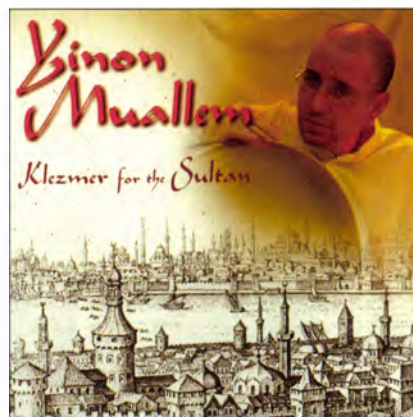
A produkció koncepciója szerint szefárd női dalok szólnak a Balkánról, melyeket Ruth Yaakov énekel, saját zenekara kíséretében. A bosnyák formáció a XV–XVI. századból származó hosszú, balladaszerű zarándókéneket kelt életre, mely vissza-visszatérő tartalmuk szerint a Jeruzsálemből távolba vetődött zsidók visszavágyódásáról szólnak. A dalok eredetileg a középkori Spanyolországban rekedt zsidóktól származnak, melyeket később kelet felé vett vándorlásuk során terjesztettek el a Balkánon is; főleg Törökországban, Bulgáriában és Boszniában. Időközben a dalokba beleszővődött a Balkán népeinek zenéje. Elsősorban ez tükröződik Ruth Yaakov interpretációjában is, melynek hangszeres háttérét izgalmas balkáni hangszínek és ritmusok keretezik. A szigorú tekintetű énekesnő szuggesztív előadása – a dalok monoton jellegének dacára is – meglepően hatásos; szinte vonzza, kisajátítja a hallgató figyelmét. *ML*

**DJABE
SLICES OF LIFE**

Gramy Records
●●●●○

A Djabe következesen halad saját útján: nem enged a trendkövetés csábításának, de vállalja, hogy zenéje könnyen érthető, megfejthető, befogadható. Az etno-jazz, world music és crossover fogalmakkal körülírható (bár pontosan egyikkel sem jellemezhető) csapat sikerrel koncertezik itthon és külföldön, s már-már úgy tűnik, a „rétegzene” béklyójából is sikerül kiszabadulnia. Slices of Life (Életképek) című új albumuk szerves folytatása annak a stílusötvetnek, amit a zenekarvezető Égerházi Attila édesapjának festményei ihlette előző lemezen (Táncolnak a kazlak) megteremtettek. A megszokott utazás-tematika által inspirált zsánereképek lazán összefűzött sorozata ez, Barabás Tamás kulturált, szélsőségektől mentes hangszerezésével. Kovács Öcsi megint remekel és a lassan állandó Djabe-taggá váló brit szaxofonos, Ben Castle is jelentősen gazdagítja a hangzást. Tiszteletre méltóan koherens és konzekvens, élő előadásban is bizonyára hangulatos muzsika. A többi tavaszi turnén meglátjuk. *ReA*

**YINON MUALLEM
KLEZMER FOR THE SULTAN**

Oriente Musik – Indiego
●●●●●

Már az alapállás is izgalmas. Ez az ütőhangszeres fiatalember Izraelben született, iraki szülőktől. Három éve Isztambulban él, török népzénet tanul.

A zsidó és arab zenét már gyerekkorában magába szívta, újabban pedig a változatos és szerteágazó török zenei repertoárban merül el. Közel-keleti ütős elődei nyomdokain (mint az afgán származású Glen Velez, az egyiptomi Hossam Ramzy, az iráni Keyvan Chemirami, a török Burhan Öcal vagy Misirli Ahmet), a világkarrier felé menetel. Első lemeze, a Changing Moments 2003-ban jelent meg, törökországi és izraeli helyszíneken vették föl, mindkét nép zenészei közreműködésével. Jelen album szintén koprodukció, az alkotó a két kultúrát kívánta ötvözni. Ez a magyarázata az ironikus címnek: Klezmer for the Sultan. Kilencven százalékból török zenét hallunk, ebbe a szövetbe olvad bele alig észrevehetően a klezmer. Zsidó részről Naftule Brandwein, az 1920-as évek leghíresebb klezmer klarinétosa és komponistája szerzeményét dolgozták föl. A szólót Eyal Sela izraeli klarinétos játssza nagy virtuozitással. Muallem török partnerei az Istanbul Szazendeleri zenekar tagjai. Udon (perzsa lanton) Yurdan Tokcan, a hangszer leghíresebb képviselője játszik. Érdekeség, hogy ő tanítja Muallemet udon játszani, aki az egyik számban be is mutatja ezt az oldalát. A török zene minden rétegeből merítettek, hallunk udvari műzenét, szufi zenét, paraszzenét, cigányzenét. A kompozíciók kifinomultak, invenciózusak. Gyakori metrum- és tempóváltások tagolják az egyes részeket. Az ud, kanun, ney, kemence és tucatnyí ütőhangszer mellett hegedű, cselló és basszusgitár ad modern hangzást az albumnak. *Pödör Bálint*

**FRANK LONDON'S KLEZMER BRASS
ALLSTARS
CARNIVAL CONSPIRACY**

Piranha – Varga
●●●○●

Frank London neve pavlovi reflexként a Klezmaticot juttatja eszünkbe, amely 1988-as megalakulása óta kétségtelenül a klezmer revival egyik legfontosabb zenekara. Azonban London vezetője a Hasidic New Wave nevű New York-i formációnak is, több film és tv-produkció zeneszerzője, és nem utolsósorban a Klezmer Brass Allstars életrehívója. Ez utóbbival két lemezt jelentetett meg eddig. Mindkét CD létező zenekarok szintetizálásával (Boban Marković, Hasaballa Band, Brave Old World), a közép-kelet európai zsidó hagyományokra építve próbált új minőséget létrehozni, ám a sokszínűség elég eklektikus eredményhez vezetett. A most napvilágot látott kiadvány is ehhez a sorhoz csatlakozik, amennyiben ismert zenészek működnek közre, reprezentálva szinte az összes jiddis zenekart. Így többek között felcsendül Margot Leverett klarinétja, Aaron Alexander csak a dobok közé, Jeff Warsschauer most nem bendzsón, hanem kürtön játszik, és hallhatunk még két kiváló énekest Lorin Sklamberg és Michael Alpert személyében. A dalok többsége a húszas évek zsidó nagyzenekari repertoárjából táplálkozik, megidézve ezzel olyan nagyszerű klezmereket, mint Belf vagy Beregovski. Az eredmény sajnos most is, hasonlóan az előző két Brass Allstars koronghoz, felemás. Az Our Ancestors 40000 Years Wide című gyönyörű lassú órát például egy olyan fúvósokra hangszerezelt tradicionális feldolgozás követi, ami inkább a cirkusz, mint a zsidó esküvők világát idézi. Bár az ismertetőben leírtak szerint a karnevál képes az embe- rekől katartikus nevetést kiváltani, én nem tudtam e konspirációban társ lenni. Rám csak a borító volt katartikus hatással, azon viszont egyáltalán nem nevettem. *Párniczky András*

Megjelent a Djabe zenekar új stúdióalbuma

DJABE

Slices of Life

Életképek

GR-063

Slices of Life
Életképek

Az amerikai és európai sikerek után ismét itthon!

Életképek 2006 Lemezbemutató turné

február 24. Szolnok

február 25. Debrecen

február 26. Miskolc

február 28. Pécs

március 1. Veszprém

március 2. Mosonmagyaróvár

március 3. Budapest, Petőfi Csarnok

március 4. Keszthely

A helyszínek, jegyinformáció és részletek: www.djabe.hu

Gramy-H Kft.
1092 Budapest, Ráday u. 40.
tel.: 06 1 217 1121 fax: 218 0166
e-mail: mail@gramy.hu
www.gramy.com

támogatja:

„Ami hallható, az halhatatlan!”

Fényes Péter a hangrestaurálás technikájáról és etikájáról

A címben idézett mondat a Magyar Rádió analóg és digitális hangrestauráló csoportjának tízéves fennállása alkalmából rendezett szakmai bemutatóra szóló meghívón olvasható, mint mottó. Azt talán többen tudják, hogy a Magyar Rádió idén ünnepli 80. születésnapját, azt viszont bizonyára sokkal kevesebben, hogy épp egy évtizede működik falai közt az a hangrestauráló komplexum, amelynek 13 munkatársa hangzó nemzeti kincseink megmentésén fáradozik. Fényes Péter projektvezető hangmérnökkel a jeles évforduló kapcsán beszélgettünk.

Gramofon: Pontosan tíz éve létezik a Magyar Rádió hangrestauráló csoportja. Én azt gondolnám, jó lett volna, ha már korábban elkezdődhet a restauráló munka. Miért nem jött létre hamarabb az első stúdió?

Fényes Péter: Persze, jó lett volna, ha előbb elkezdődhet a munka, de a digitális hangrestauráláshoz szükséges számítástechnikai eszközök csak a kilencvenes évek elején jelentek meg. Korábban történtek kísérletek a Magyar Tudományos Akadémia stúdióiban is a hangfelvételek analóg eszközökkel való helyreállítására, és igen szép munkák kerültek ki a Sztanó Pál által vezetett csapat kezei közül, de tény, hogy ma már a digitális technikával számottevően jobb eredmények érhetők el.

G.: Milyen körülmények között jött létre a stúdió 1995-ben?

F. P.: Az archívumban található hangfelvételek fizikai állapotának romlását látva a rádió és elsősorban a műszaki igazgatóhelyettes, Ujházy László kezdett a helyzet megoldásán gondolkodni. 1993-ban az intézmény úgy döntött, létrehoz egy hangrestauráló munkacsoportot, amelynek megalapozására Ujházy engem kért föl. Gondolkodás nélkül igent mondtam, bár még fogalmam sem volt, mekkora fába vágom a fejszemet. Az első két év a felkészülés ideje volt, s ekkor még a csoportot én alkottam egy személyben. Az érdemi munka akkor indulhatott meg, amikor egy Sonic Solutions NoNoise – a hangrestauráló berendezések Rolls-Royce-a – került a stúdióba, valamint csatlakozott hozzám Molnár Tibor, aki nélkül elképzelhetetlen lenne a hangrestaurálás a rádióban.

G.: Ön milyen szakmai előélettel került a hangrestauráló csoport élére?

F. P.: 1985-ben végzős villamosmérnökként jöttem a rádióba, ahol tíz éven át hangjátékok hangmérnöke voltam. A rádiós szakmát Kóváry Katalin és Gothár Péter rendezőktől, valamint Papp Tibor hangmérnöktől lestem el. Noha sikeres voltam és foglalkoztatott, mégsem lehetett kérdés, hogy belevágjak a restaurálás új kihívásokat jelentő, felelősségteljes és sok szépséget kínáló munkájába, ahol valami egyedülállót alkothatok.

G.: Összefoglalná dióhéjban, miből is áll a hangrestauráló munka folyamata?

F. P.: Két alapvető munkafázis van. Először a hanghordozó fizikai állapotának helyreállítását kell elvégezni. Ez az egyéb művészeti ágaknál vagy a régészetnél ismert munkafolyamatokra hasonlít leginkább. Ezt végzi Molnár Tibor, aki a legkülönbözőbb módszerekkel, vegy-

szes kezeléssel anyagában újítja fel az eróziós lakklemezeket, a kiszáradt fonográfhengereket és magnószalagokat, amelyeket eredeti állapotukban le sem lehetne játszani. Amikor az optimális állapotukat elérik ezek a hanghordozók, akkor a róluk nyert hangot digitalizáljuk. Ezután az öt digitális restauráló stúdió valamelyikében elkezdődik a szoftveres beavatkozás, a lehető legtökéletesebb torzítás- és sercegés-mentesítés és zajszűrés. Végül jó minőségű audio CD-R-re írjuk a megítélésünk szerint már optimális paraméterekkel rendelkező felvételt.

Mivel a restaurálási munka hosszadalmas, a lakklemezek állapota pedig a hetvenes években bevezetett helytelen tárolási módszer miatt rohamosan romlik, ezért a hangrekonstrukcióval párhuzamosan megkezdtük a még lejátszható lakklemezek eredeti állapotában való digitalizálását is. Ezeket a magas mintavételei frekvenciával készült mono hangfájlokat gondosan elraktározzuk, így később bármikor sor kerülhet a restaurálásukra. Remélhetőleg néhány év leforgása alatt az összes lakklemez tartalmát meg tudjuk menteni, így az utókornak lehetősége lesz az éppen legfejlettebb digitális hangrestauráló eszközzel a kívánt minőségűvé alakítani az adott hangfelvételt. Ekkor a lakklemezek maguk már nem lesznek meg, hiszen az anyag egy idő után végérvényesen előregszik, de a valódi értéket nem is a hordozó, hanem a rajta tárolt hangdokumentumok és alkotások képezik.

G.: Beszéljünk kicsit arról, mit is tehet az utókor az eredeti állapotú hangfájlokkal! A technika mai fejlettsége kísértésbe ejtheti a restaurátort, hogy a korabeli zenei felvételeket az eredeti állapotuknál jobb minőségűvé varázsolja. Ön milyen elvet követ a végső minőség kialakításának szempontjából?

F. P.: Kétségtelenül az etikai vonatkozásai vetik fel munkánk legizgalmasabb kérdéseit. Alapvetően két megközelítés lehetséges. Az első, hogy a mai technológia által nyújtott lehetőségeket maximálisan használjuk ki, minél nagyobb dinamikát adjunk a felvételnek, minél kisebb legyen a zaja, esetleg a mai kor igényeinek megfelelő hangszínszabályzást végezzünk rajta. Így még azt is elérhetjük, hogy egy harmincas években készült felvétel úgy han-

Fényes Péter éppen húsz éve, 1985 óta dolgozik a Magyar Rádióban

Először a hanghordozók fizikai állapotának helyreállítását kell elvégezni

gozzon, mintha az ötvenes, hatvanas évekből származna. A másik álláspont szerint ez teljesen etikátlan, mert egy hangfelvétel minőségéhez hozzátartozik a korabeli technika is, ahogy esetleg egy zenész is másképpen játszott a szőlőjét 60-80 évvel ezelőtt. Csak azokat a zajokat, hibákat szabad eltávolítani a felvételtől, amelyek eredetileg nem voltak rajta, hanem az idők során, a többszöri lejátszás vagy a nem elég körültekintő kezelés következtében kerültek rá.

G.: Önök mindig a második elvet követik?

F. P.: Olyannyira, hogy itt a rádióban az első elv szerint dolgozni szigorúan tilos. Nem fogunk álsztereósítani, dinamikát emelni pusztán azért, mert a berendezéseinkkel megtehetjük, csak az eredeti állapot visszaállítása lehet a célunk. Természetesen csak azért, hogy megtapasztaljuk az eszközeink képességeinek a határait, saját magunk számára vagy demonstrációs céllal néha készítünk ilyen túlrestaurált felvételeket, de ezek nem kerülhetnek be az archívumba. Egyébként tévhit, hogy a régi felvételek rosszul szólnak. Ez nem igaz. Azért halljuk a régi lemezeket rosszul szólni, mert agyon vannak játszva, rengeteg karc van rajtuk, de néhányuk új korában, némi túlzással, úgy szól, hogy szinte a CD-nek is a nyomába érne.

G.: Itthon máshol is végeznek hangrestauráló munkát?

F. P.: Nem, professzionális munkát csak a mi csoportunk végez. Félamatőr módon, az olcsóbb és könnyebben beszerezhető, de a Sonic Solutionsnál szerényebb tudású szoftverekkel többen dolgoznak, de az a rádióban folyó hangrestauráláshoz nem mérhető.

G.: Tapasztalta már, hogy esetleg külföldi hangrestauráló stúdiókban az önök által etikátlannak vélt eljárást alkalmazták?

F. P.: Annyiról van tudomásom, hogy bizonyos felvételeket túlrestaurálnak a mai kor igényeinek megfelelően, a jobb eladhatóságért. A mi feladatunk viszont nem az, hogy a tömegigényeknek felelünk meg, hanem hogy értékeket mentünk meg.

G.: Melyek az archívum feldolgozásra váró állományának legföltettebb kincsei?

F. P.: Fontos arra emlékeznünk, hogy az ötvenes évekig a rádió alapvető kulturális értékközvetítő csatorna volt. A televíziós kora előtt az emberek legfeljebb színházba, operába jártak vagy rádiót hallgattak. A rádió szerepe igen nagy volt, ugyanis minden fontos kulturális, közéleti, politikai eseményen jelen volt, közvetített, az elhangzottakat rögzítette. Ezek a felvételek eleinte mind lakklemezre kerültek. Így harmincas, negyvenes években felvett koncertek, korabeli politikusaink beszédei is az archívumban lapulnak, utóbbiak az akkor beszélt nyelvet kutató nyelvészek számára is aranybányaként szolgálhatnak. És nincs vesztegetni való időnk, öt-tíz év múlva ezek a lakklemezek végleg tönkremennek. Addig kell őket megmentenünk.

G.: Amikor a múlt héten hívtam, hogy időpontot egyeztessenek Önnel, kollégája azt mondta, házon kívül van, mert épp egy bírósági tárgyaláson vesz részt – mint hangszakértő. Elég különös feladat...

F. P.: Igen, a kriminalisztikában rengeteg rossz minőségű felvétel keletkezik. Néha lehallgatások anyagával is találkozom, de gyakrabban fordul elő, hogy magánemberek diktafonnal felvett, alig kivehető beszélgetését kell rekonstruálni. A kilencvenes években megjelent hangrekonstruáló, -restauráló programok két alapvető céllal készültek. Egyrészt az archívumokban őrzött felvételek minőségének javítására, másrészt az igazságügyi hangtechnikai szakértői területen való felhasználásra fejlesztették ki őket.

A vegyszeres kezelés után jöhet a szoftveres beavatkozás

Fotó: Gramofon-archív

G.: Végül a rádióhoz visszatérve: melyek voltak eddigi munkája során a legszebb, legemlékezetesebb feladatai?

F. P.: Számomra Louis Armstrong 1965-ös, népstadionbeli koncertjének felvétele volt a legkedvesebb munka, amely ugyan nem volt annyira régen, de egy ilyen jazzlegenda magyarországi látogatása jelentős eseménynek számított. Akkoriban nem hemzsegetek nálunk az amerikai jazz sztárjai. A Magyar Rádió természetesen jelen volt, rögzítette a koncertet, mi pedig helyreállítottuk a felvételt eredeti minőségben. Külön öröm lenne, ha CD-n is hozzáférhető lenne ez az anyag, mert biztos vagyok benne, hogy nagyon sokakat érdekelne.

Bércesi Barbara

A naim már Magyarországon is.

Egy NAIM rendszer tulajdonosának nincs más dolga mint „hallgatni”.
Bevezető kedvezmények!

1. rendszer:

NAIT 5i Four input remote control amplifier

CD5i CD player

n-SAT Two-way passive standmount loudspeaker (std finishes)

n-STANDS Stands for n-SATs

A rendszer megvásárlása esetén ingyen SNAIC DIN összekötő kábel a CD és erősítő közé, valamint ingyen 3.5 m hosszú sztereó NAIM NAC A5 hangfalkábel!
Eredeti NAIM hálózati kábelek.

Kedvezményes bruttó vételár: **940 000 Ft** helyett **698.000 Ft**

2. rendszer, álló hangfallal:

NAIT 5i Four input remote control amplifier

CD5i CD player

ARIVA Three-way passive loudspeaker (std finishes)

A rendszer megvásárlása esetén ingyen SNAIC DIN összekötő kábel a CD és erősítő közé, valamint ingyen 3.5 m hosszú sztereó NAIM NAC A5 hangfalkábel!
Eredeti NAIM hálózati kábelek.

Kedvezményes bruttó vételár: **1 070 000 Ft** helyett **748.000 Ft**

naim **AUDIOFIL LP és CD**

LP: 6 200 FT ■ CD: 4 800 FT

Áruvásárlási hitel

Értékhatár: 20 000 Ft-tól 2 000 000 Ft-ig.

Önrész: 20% - tól.

Futamidő: 12 - 24 hónap.

Hitelbírálat: 1 órán belül.

Hitelfedezet biztosítás.

"Minden hang ima, minden forma mester"

ACCUPHASE

AUDIENCE

AUDIO RESEARCH

AUDIO REFINEMENT

CASTLE

CRYSTAL CLOUD

dCS

E.A.R. YOSHINO

FUKOTOMI

KIMBER KABLE

MANA ACOUSTICS

MICHELL

MILLER & KREISEL

NAIM

NEC

NIRVANA

NOTTINGHAM

PARASOUND

PROAC

SHAKTI

THETA DIGITAL

TRANSFIGURATION

Előző számunkban a különböző hangfelvételi és hangátviteli rendszerek dinamikai tulajdonságait tekintettük át, s ennek során arról is szóltunk, hogy a digitális korszakot megelőző hangtechnikai eszközök megkövetelték a stúdióban elhangzó dinamika szűkítését, ami egyúttal a hallgatót is megkímélte lakóhelyiségében a túlságosan hangos részek okozta akusztikai túlvezérlésektől, illetve attól, hogy a túl halk zenét a környezeti zajok elfedjék. Most először azt vizsgáljuk meg, hogy a dinamika mesterséges csökkentése következtében nem sérült-e a zene, amelynek a dinamika az egyik lényeges kifejezési eszköze?

A tapasztalatok szerint egy mértéktartó, átgondolt dinamika szűkítés még nem jelenti a különböző dinamikai szintek egybemosódását, az érzékelt (tehát nem műszerekkel mért) erősítések és halkítások kontrasztjának csökkenését, mert a szubjektív benyomásban a hangszínezet, az artikuláció is jelentős szerepet játszik. Erről magunk is könnyen meggyőződhetünk egy tömör, erőteljes hangzású felvétel hallgatásakor, ha közben az erősítő hangerőszabályozóját alacsonyabb nivóra állítjuk. Ilyenkor a hangerőszabályzóval lehalkított fortissimót továbbra is fortissimónak ítéljük, hiszen halljuk, hogy a zenekar „teljes erőbedobással” játszik, csupán mindezt halkabba állítottuk. További példaként megfigyelhetjük, hogy egy suttogást hiába erősítünk fel, az nem lesz kiabálás, mint ahogyan a lehalkított kiabálás sem lesz suttogás, mert e kettő hangképzése, hangszínezete eltér egymástól. A kiragadott példák alapján tehát az érzékelt dinamikasínteket nem lehet csupán decibellekkel jellemezni, mert a hangosság érzet kialakulása ennél lényegesen bonyolultabb. *Ezért a hangtechnika megkülönbözteti a műszerekkel pontosan mérhető objektív és a hallgató által észlelt szubjektív dinamikát. Bizonyos határok között az objektív dinamika minden további nélkül szűkíthető anélkül, hogy a szubjektív dinamikaérezet jelentősen sérülne.*

Hogy e kettő között mennyire nem egyértelmű a kapcsolat, azt jól igazolja egy esztétikai vizsgálat, amelynek során Brahms 2. szimfóniájának 40 felvételét elemezték. (A felvételek lényegében az analóg sztereó korszak kezdetétől az első digitális éveket ölelték át.) A vizsgálat egyebek között kimutatta, hogy a csaknem azonos objektív dinamika (dB) értékekhez gyakran egészen eltérő szubjektív ítéletek tartoztak, tehát a különböző felvételekből kiragadott azonos részletek azonos dB dinamika esetén más-más szubjektív dinamika benyomást keltettek. *Itt is tetten érhető a hangfelvétel művészetének egyik sarokpontja: a hallgató felé olyan dinamikaviszonyok beállítása, amelyek sem a zavartalan zenehallgatást, sem magát a zenét nem sértik.* Ezzel is magyarázható, hogy az LP – URH-FM korszak dinamikaszűkítését a hallgatók gyakorlatilag nem kifogásolták.

A nyolcvanas években megjelent digitális technika merőben új helyzetet teremtett. Sok előnye és hátránya közül egy jó tulajdonsága vitathatatlan: szinte száműzte a gépi hang alapzaját, azaz a hangtechnikai rendszeren belül keletkező zajokat, mint pl. a lemezek tűzőreje, vagy a magnetofonok sustorgása. Ennek köszönhetően dinamikai lehetősége szinte korlátlan, így az ebből a szempontból legszélsőségesebb zeneműveket is könnyedén befogadja. Amint cikkünk első részének jelképes összehasonlító diagrammján (lásd előző számunkat) láthattuk, a korábbiakhoz képest a digitá-

lis technika „fonográfjának” tekinthető hagyományos CD-nek is már nagy a dinamikája, s a finomabb felbontású rendszerek (SACD, DVD-AUDIO, DTS) dinamika lehetőségei még ennél is bővebbek. Mindez alapvetően megváltoztatta a stúdiók dinamikával kapcsolatos filozófiáját, ami természetesen a hallgatókat sem hagyta érintetlenül.

Hangmérnöki oldalról úgy tűnt, hogy a továbbiakban már nincs is szükség a dinamika mesterséges szűkítésére, hiszen az új rendszer egy megfelelő gondos szintezés után „mindent elbír”. Az eredeti, – azaz stúdió-, vagy hangversenytermi – dinamikával rögzített felvételek ellen azonban a hallgatók, és a szakma egy része is gyakran szót emelt. Hiszen, például egy digitális Verdi Requiem otthoni hallgatásakor két lehetőség választhatlak: vagy úgy állították be a hangerőszabályzót, hogy az igen halk első tétel már éppen kiemelkedjen a helyiség zajszintjéből, ám így a Dies Irae hangerőssége elviselhetetlenül nagy lett, a szoba túlvezérlődött, a szomszéd átdörömbölt... Vagy: a Dies Irae-t a még elviselhető szintre csökkentették, de akkor a *pp* részek oly mértékben lehaláltak, hogy a helyiség alapzaja lehetetlenné tette azok zavartalan élvezetét.

Nem véletlen, hogy a nyolcvanas évektől felélénkült a „dinamika-vita”: érvek és ellenérvek feszültek egymásnak. Voltak, akik az eredeti dinamika átvitelére esküdtek, elítélve bármilyen szűkítő beavatkozást. Ez a vélekedés abból a szempontból indokolt, hogy ha a hangfelvétel egy évszázadon át küzdött a halk részeknél a zajjal, a hangosaknál a torzulásokkal, akkor e határok kitágítása nyomán mi szüksége lett volna a dinamika további csökkentésére? Mások viszont abból indultak ki, hogy a felvételek nem a stúdiók kedvező meghallgatási körülményeiben tevékenykedő szakmának, hanem a kedvezőtlenebb akusztikai körülmények között élő hallgatóknak készülnek. Tehát, az ő érdekeikre hivatkozva a csökkentett dinamika egyedüli jogosságát bizonygatták, s ez az érvelés ugyancsak helyénvaló. E vitában tehát mindkét félnek igaza van.

Ám itt egy másik nehézséggel is szembe kell néznünk. Tételezzük fel, hogy a második megoldás mellett döntünk: a felvétel dinamikai beállításánál a hallgató igényeit vesszük alapul. Ekkor azonnal felmerül a kérdés: melyik hallgatási szituáció, melyik hallgató szolgáljon mintául? Az, aki munka, utazás közben, igénytelenül készülékekkel, alacsony hangerőszinten hallgatja a zenét, vagy akinek otthonában külön „zene-szoba” van, akusztikai hangszigeteléssel és csillapítással, igényes hangtechnikai készülépparkkal, s azonos zenei izlésű békés, (vagy távoli) szomszédokkal. Hiszen a hetvenes évek óta a hifi- és high-end kínálaton (valamint a társadalmon) belül már oly nagy lett a rétegződés, hogy ebből a szempontból megközelítően egységes hallgatói modell sem állítható fel. (E sokszínűséget jól példázza egy ugyancsak dinamika jellegű – megnyugtató módon máig megoldatlan – kérdés: a rádióműsorok beszéd-zene hangosságáránya. Eltekintve az olykor valóban bosszantó különbségektől, megfigyelhető, hogy a hallgatóknak mindig az a halkabb, amire kíváncsi, s az a bántóan hangos, ami különösebben nem érdekli, vagy egyenesen bosszantja. Gyakori panasz, hogy a szöveges informatív műsorokban a zene túl hangos, a hangverseny közvetítéseknél pedig a bemondót ítélik hangosnak. Mivel hangtechnikai szempontból sem állítható fel egységes hallgatói modell, ezért az utóbbi években egy új felfogás körvonala-zódik. Eszerint – kihasználva a digitális hangtechnika lehetőségeit – a hangfelvételek az eredeti dinamikával készülnek ugyan, ám a hallgató igényei két ponton is figyelembe vehetők: egy viszonylag

homogén rádióveteli célközönség esetén a műsor kisugárzásakor, heterogén hallgatóság esetén pedig a hallgatónál oly módon, hogy a dinamikát pillanatnyi körülményeinek megfelelően erősítőjének automatikájával ő maga állítja be.

Az első megoldásra a legjobb példák a napi tevékenység melletti háttér-rádiózásra szánt *klasszikus kereskedelmi adások*, amelyek egy viszonylag nem túl durva automatikus dinamika-kompressziót (azaz dinamikaszkütést) alkalmazva érik el, hogy a zene dinamikája kiegyenlítettebb, de még nem egysíkú. A dinamika kiegyenlített-ségét emellett a megfelelő műfaji választékkal is segítik, (többnyire barokk és korai klasszikus művek szerkesztésével). Eleve kerülnek az e szempontból szélsőségesebb műfajokat és előadásokat.

Am különösen a műholdon közvetített zenei adásoknál figyelhető meg, hogy akkor is alkalmaznak automatikus dinamikaszkütést, amikor ezt a hallgató oldaláról egyébként semmi sem indokolná. Ennek oka részben a hangosság növelése – hogy a kemény versenykörülményeknek a műsorok jobban megfeleljenek – részben pedig a műsorátviteli lánc védelme. Hogy ezt hangmérnöki oldalon hogyan fogadják, arra jól rávilágít a következő idézet: „Csodálatos előrelépésnek tekinthetjük, amint jelentős befektetésekkel elérik, hogy a digitális műholdas adások hangminősége amennyire lehetséges nyolcvanezer kilométer megtétele után se sérüljön, miközben a műsort a kompresszióval már az első méteren úgy elrontják, mintha a pénzt egyenesen az ablakon dobnák ki...”

A *hallgatónál* történő dinamikai szabályozás természetesen nem úgy értendő, hogy – átvéve a hangmérnök korábbi szerepét – partitúrával kezében forgatja erősítőjének szabályzógombját, hiszen az erősítőjébe beépített dinamika-kompresszor ezt önműködően elvégzi, ily módon a hallgatónak csupán azt kell programoznia, hogy ez milyen mértékben történjen. Hangsúlyozandó, hogy nem egyszerű „hangerősség-szabályzsról” van szó, hanem a mindenkori leghangosabb és leghalkabb részletek hangerőarányának beállításáról. E lehetőség legegyszerűbb módját már ma is alkalmazzák az igényesebb erősítők „késő éjszakai” üzemmódjában, amikor azt kívánják elérni, hogy a film-dialógusok jó érthetősége mellett az effektusok ne legyenek túlságosan hangosak. (Jellemző módon ezt sem a Verdi Requiemért találták ki, de azt már régóta tudomásul kell vennünk, hogy a hangtechnikai fejlődés sem a magasabb kultúra irányítja.) A kérdés még megnyugtatóbb megoldását kínálják azok a digitális adások, amelyek külön is segítik a hallgatót abban, hogy pillanatnyi hallgatási körülményeinek megfelelő dinamikát állíthasson be.

Mivel tehát a digitális felvételek megőrzik a stúdióban vagy hangversenyteremben elhangzó dinamikát, a nagyon magas igényű hallgató ily módon az újabb hanghordozók és digitális rádióadások segítségével akár a hangversenyterem vagy stúdió eredeti dinamikáját is élvezheti, feltéve, ha ehhez a szükséges akusztikai és elektroakusztikai körülmények rendelkezésére állnak. Ennél szo-

20

4864

21

Nº 2. Dies irae

Allegro agitato *d. so*

4864

A dinamika szabályozásának kritikus pillanata Verdi Requiemjében. Ha az első tétel utolsó ütemei kiemelkednek a helyiség zajszintjéből, akkor a Dies Irae elviselhetetlenül hangos lesz. Ha viszont a Dies Irae-t még elviselhető szintre csökkentik, akkor a helyiség alapzaja elnyomja a leghalkabb részeket

lidabb körülmények esetén viszont erősítőjével oly mértékben csökkenteti a dinamikát, ahogyan azt a zenehallgatás zavartalan-sága megköveteli.

Időben visszatekintve tehát egy különös folyamatnak lehetünk tanúi: a dinamika szabályozását a hangtechnika első fél évszázadában maga az előadó végezte, míg 1925-től az elektromos hangfelvétel megteremtette a szabályzás hangtechnikai hátterét, s magát a műveletet ezután már a hangmérnök és zenei rendező gondjaira bízta. A nyolcvanas évektől a digitális technika közegében a dinamika stúdióbeli „kényszer-szabályozásának” kérdése leértékelődött, ám, mert az eredeti dinamika nem mindig felel meg a zavartalan zenehallgatás igényeinek, és mert a hallgatási körülmények és szokások sokrétűbbek, mint valaha, e művelet áttevődött részben a sugárzás, részben pedig a hallgató oldalára. Ezzel a kör lényegében bezárult.

Úgy tűnik, hogy a „gépi” hangközvetítés dinamikája legfeljebb azonos, de legtöbbször inkább csak kisebb lehet a koncert előadás dinamikájához viszonyítva. Igazságtalanok lennének azonban, ha nem említenék meg, hogy a hangfelvétel – a mikrofon közelségéből eredően – esetenként nagyobb dinamikát is megenged, mint az élő előadás. Az intim közelség alig hallható suttogása kizárólag a gépi közvetítés sajátja, amely olykor nem is annyira abszolút dB értékét, mint inkább szubjektív benyomását tekintve ad nagyobb dinamikaérzetet. Konkrét példaként megemlíthetjük Gardiner Nelson-mise felvételét, amelynek Benedictus tételében a fanfár már-már kilépve a sztereo bázisból, drámai erővel tör a hallgatóra, míg a záró tétel végső kórusának „Dona nobis pacem”-je éppen csak suttog egy távoli messzeségből, hogy utána óriási kontrasztként törjenek ki a mű záróakkordjai. Ma már elmondható, hogy a digitális környezetben a dinamika a művészi újáteremtés egyik fontos eszközzé lépett elő.

Az első CD-k megjelenésétől napjainkig folyik a vita: miért olyan kellemesen szépek a régi LP lemezek? E kérdés-feltevessel – a digitális hangzás feltétlen híveként – sokan nem értenek egyet, mondván: itt csupán egy minden reális alapot nélkülöző nosztalgiaőr van szó. Tény, hogy a jövő a digitális technikáé, amelynek a CD valójában még csak a kezdeti korszaka, ám ma már néhány megbízható teszttel sikerült kimutatni, hogy milyen műszaki paraméterek okozzák a steril, objektív digitális hangzással szemben az

LP-k talán szubjektivebb, „ember-közeli” hangzásvilágát. A korábban elmondottak ehhez egy olyan adalékkal járulnak hozzá, hogy a *dinamikát tekintve valóban az LP korszak teremtette meg a hallgatói igények és a technikai lehetőségek közötti összhangot*. Az azt megelőző korszak technika centrikus volt, mert dinamikai szempontból is küzdött a műszaki korlátokkal. A digitális környezet a szüntelen műszaki haladás fényében – bár szinte korlátlan technikai lehetőségeket kínál –, a technikát öncélúan előtérbe helyezve időnként mégis mintha megfelelkezne a hallgatókról, hiszen a digitális formátum-háború alaposan lekötö az erőket. Így a hatvanas, hetvenes évek felvételeinek nagy műgonddal történő, tudatos dinamikai felépítése alkalmazkodott a legkövetkezetesebben az átlag hallgatók akusztikai körülményeihez, mert célkitűzéseit nem technika, hanem hallgató centrikus alapokon valósította meg.

Hangsúlyozandó azonban, hogy az otthoni zenehallgatás élménye a teljes dinamikai skála megszólaltatásával érhető el igazán, hiszen a mindent elsőprő fortisszimók és az alig érzékelhető pianisszimók adott esetben fontosak a zene kibontakozásához. Hallgassuk meg például a Tosca első ütemeit: az új EMI felvételen csodálatosan szép, ahogyan a bevezető súlyos akkordokat és a fafűvők fokozatos elhalkulását követően Angelotti hangja alig sejtethetően közelít.

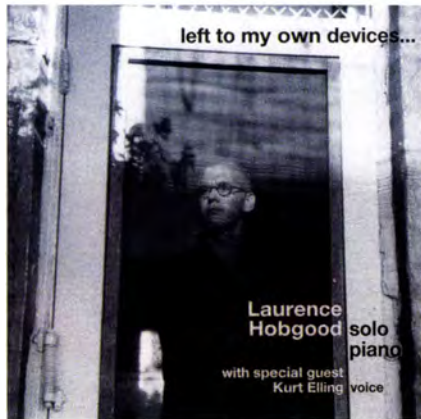
Az egész alig tart egyetlen percig, és – többek között a dinamikának is köszönhetően – máris a dráma középpontjában érezzük magunkat. Vagy egy másik példaként említsük meg az egyik hírhedten nagy dinamikájú zenét: Stravinsky Tűzmadár balettjét. Csak a gonosz legyőzésének pillanatában megszólaló hatalmas fortisszimó fényében érezzük át az ezt követő alig hallható pianisszimóból fakadó megtisztulást. És hogy a régi jó LP lemezeket se feledjük el, szóljunk a

Szöktetés... egyik eredetileg már digitálisan készült felvételéről, amelynek – a jancsár hangszereknek köszönhető – nyitánybeli nagy dinamikája a fekete lemezzel is csodálatosan megszólal. Ez a szintkülönbség már súrolja az LP lehetőségeit. Mindhárom példa csökkentett dinamikával is élvezhető, a szintkülönbségek úgy is kialakulnak ugyan, ám az igazi katarzishoz kellene az ablakokat megremegtető fortisszimók és a fátyolszerű pianisszimók. Ennek azonban komoly akusztikai feltételei is vannak, amelyek bemutatására egy későbbi számunkban még részletesen visszatérünk.

Naim: három és fél évtized a hangkultúra szolgálatában

A zene feltétlen tisztelete és szenvedélyes szeretete – ez készítette a Naim Audio céget arra, hogy a világon egyedülálló minőségű audiofil berendezéseket tervezzen és gyártson.

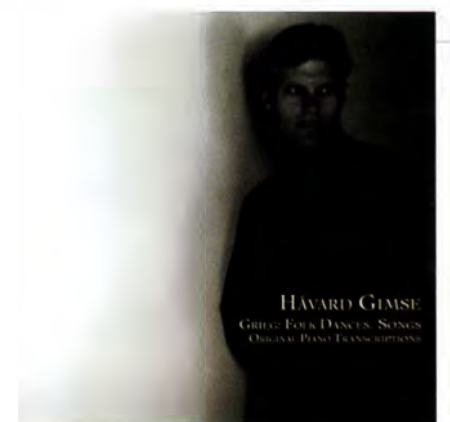
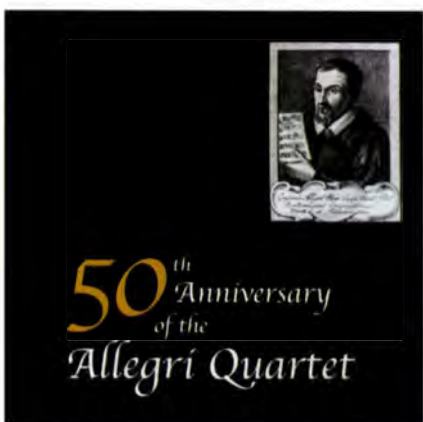
A brit vállalatot Julian Vereker alapította 1969-ben, Salisbury városában, és központja három és fél évtized elteltével is ott található. Magas színvonalú termékeivel már a hetvenes-nyolcvanas években megszilárdította helyét, s azóta is a high end piac legnagyobb presztízsű és legkomolyabb vállalatai közé tartozik. A Naim a világ mintegy harminc országában van jelen – a Penna-Poor Kft.-nek köszönhetően most már Magyarországon is –, a szigetországban pedig hosszú ideje a piacvezető a legmagasabb technikai és zenei igényeket is kielégítő audio-készülékek szegmensében.

Az elmúlt három évtizedében több ezren tették le a voksukat a Naim mellett, s ez részben az egyszerű cégfilozófiának köszönhető, ami a következő címszavakban foglal-

ható össze: folyamatos ellenőrzés, kiterjedt kutatások, fejlesztések, következetesség, valamint a produktumok jól végiggondolt egymásra épülése. Emellett a Naim termékeinek élettartama minden bizonnyal a leghosszabb a high fidelity világában, ami ésszerű magyarázat arra, amiért a távlatokban gondolkodó zenebarátok a Naim készülékek mellett döntenek.

A márka LP- és CD-felvételeket is készít: itthon talán kevésbé ismert előadókat foglalkoztat. Csúcstechnológiájú hanghordozók egy része az úgynevezett True Stereo eljárással készült. A Naim piaci politikájáról nem árt tudnunk, hogy csakis akkor változtat, ha megbizonyosodott arról, hogy a legújabb irány tartós lesz, és nem csak a piaci erők átszerveződése következtében alakul ki. Ez a konzervatívnak látszó, ámde minőségközpontú szemlélet ma is sok olyan embernek – köztük muzikusnak – fontos, akik hisznek az otthoni zenehallgatás örömeiben, szépségében.

VT

A GRAMOFON TERJESZTÉSI PONTJAI

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemcsak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehető legszélesebb táborát. Szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

Akadémia Zeneműbolt – Bp. VI., Király utca 28. Telefon: (06-1) 351-1942
Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41. Telefon: (06-1) 216-7894
CD Bár – Bp. VIII., Krúdy Gyula utca 6. Telefon: (06-1) 486-0572
CD Bár Buda – Bp. XII., Kékgolyó utca 28. Telefon: (06-1) 202-2371
CD Centrum – Bp. XII., Magyar jakobinusok tere 4. Telefon: (06-1) 355-3808
Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33. Telefon: (06-1) 268-9631
Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3. Telefon: (06-1) 203-1751
Írók Boltja – Bp. VI., Andrássy út 45. Telefon: (06-1) 322-1645
Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21. Telefon: (06-1) 317-3347
Nagymező Jegyiroda – Bp. VI., Nagymező utca 19. Telefon: (06-1) 302-3841
MCD Könyv- és Zeneáruház – Bp. V., Deák Ferenc utca 19. Telefon: (06-1) 318-6691
Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell utca 1. Telefon: (06-1) 555-3000
Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 7. Telefon: (06-1) 250-0288
Rózsavölgyi Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5. Telefon: (06-1) 318-3312
Zeneakadémia aula (koncertek napján) – Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8. Telefon: (06-1) 342-0179

VIDÉK

CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5. Telefon: 26/303-468
Corvina Kiadó Könyv- és Zenebolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8. Telefon: 72/310-427
Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2. Telefon: 93/311-143
Gramofon Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Ősz u. Telefon: 22/314-444
Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3. Telefon: 74/413-860
ko Könyv – Zene – Film Áruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3. Telefon: 94/505-855
Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8. Telefon: 42/313-302
Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44. Telefon: 96/327-466
Record Zenebolt – 3100 Eger, Dózsa György tér 2. Telefon: 36/517-756
Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6. Telefon: 96/322-687
Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22. Telefon: 52/454-768
Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14. Telefon: 99/340-134
VICTOR AUDIÓ Hanglemez és CD szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6. Telefon: 76/417-672
Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f Telefon: 99/506-115

A Gramofon megvásárolható továbbá a RELAY és a CITYPRESS hálózat kijelölt hírlapüzleteiben, az alábbi városokban: Ajka, Budapest, Debrecen, Dombóvár, Dunakeszi, Eger, Kaposvár, Miskolc, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Szeged, Székesfehérvár, Szolnok, Törökbálint, Veszprém, Zalaegerszeg

A Gramofon kiemelt támogatói

Klasszikus és Jazz

GRAMOFON

1996-ban alapította:

Iványi Margó

Bősze Ádám, Retkes Attila
és Zipernovszky Kornél

Igazgató–főszerkesztő:
Retkes Attila

Főszerkesztő–helyettes:
Albert Mária

Rovatszerkesztők:
Albert Mária (zenés színház)
Matisz László (jazz, world music)
Retkes Attila (klasszikus)
Ujházy László (Gramofon-Hang)

Címlapfotó:
Husztai István

A szerkesztőség címe:
H-1037 Budapest,
Szépvölgyi út 99.
Telefon: (06-1) 430-2870
Fax: (06-1) 436-0101
E-mail: info@gramofon.hu

Kiadja a Klasszikus és Jazz Lap-,
Könyv- és Hanglemezkiadó Kft.
H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Nyomdai kivitelezés:
Publicitas Art-Media Kft.
H-1021 Budapest, Tárogató út 26.
Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.
Előfizethető a kiadó
címén, telefonon, faxon, e-mailben.
Az éves előfizetés ára
3000 forint

www.gramofon.hu
Klasszikus és Jazz
az interneten
Hírek, interjúk,
archívum